

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

**AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME
VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU**

Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme Raporu

27. Dönem 6. Yasama Yılı

2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOMİSYONUN KURULUŞU, AMAÇLARI VE ÇALIŞMA USULÜ

1. GENEL OLARAK	6
2. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU KURULUŞ ÖNERGESİ	6
3. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONUNUN KURULUŞ AMACI	9
4. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONUNUN ÇALIŞMA USULÜ	11

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE AVRUPA'DA IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. IRKÇILIK	13
2. İSLAMOFOBİ	16
3. AVRUPA'DA YABANCI VE MÜSLÜMAN VARLIĞI	20
4. IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN AVRUPA'DAKİ TARİHSEL KÖKENLERİ	22
5. AVRUPA'DA IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN YÜKSELMESİNİN NEDENLERİ 24	
5.1. AVRUPA'NIN KENDİSİNDEN KAYNAKLANAN NEDENLER	25
5.1.1. Tarihsel ve Düşünsel Nedenler	25
5.1.2. Ekonomik Nedenler.....	25
5.1.3. Medya ve Siyasetin Rolü.....	28
5.1.3.1. Siyasetin Rolü	28
5.1.3.2. Medyanın Rolü	33
5.1.3.2.1. Geleneksel Medya	33
5.1.3.2.2. İnternet ve Sosyal Medya	41
5.1.3.2.3. Sinema	42
5.1.3.2.4. Dijital Oyunlar	43
5.1.4. Müslüman Görünürlüğünün Artması	46
5.1.5. Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi ve Yeni Ötekiyi Oluşturma İhtiyacı	48

5.1.6.	11 Eylül Saldırıları	49
5.1.7.	Tek Tipleştirme	51
5.1.8.	Avrupa'nın Yaşadığı Dinî Kimlik Krizi.....	52
5.2.	MÜSLÜMANLARDAN KAYNAKLANAN İÇSEL NEDENLER	56
5.2.1.	Müslümanlardan Kaynaklanan Düşünsel Temeller	57
5.2.2.	Orta Doğu'da Yaşanan İstikrarsızlıklar.....	57
5.2.3.	Avrupa'da Yaşayan Müslümanların Yaşadıkları Topluma Uyum Sağlayamaması.....	57
5.2.4.	Avrupa'da Yaşayan Müslümanların ve Yabancıların Birlik Olamaması.....	58
5.2.5.	Bazı Örgütler Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler	58
6.	AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN SONUÇLARI.....	59
6.1.	Avrupa'nın Toplumsal Barışının Bozulması.....	59
6.2.	İrkçılık ve İslamofobinin Kurumsallaşması	61
6.3.	İslam Hakkında Olumsuz Algının Oluşması.....	62
6.4.	Mağdurların Ötekileştirilmesi ve Radikalleşmesi	63
6.5.	Mağdurların Toplumsal ve Ekonomik Hayatını Olumsuz Etkilemesi	63
7.	AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ HAKKINDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	65
7.1.	Sorunun Çözülmesine İlişkin Ortak Bir İradenin Ortaya Konulması	65
7.2.	Avrupa Geneline İrkçılık ve İslamofobi ile İlgili Çalışmalar Yürütecek Organizasyon Kurulması	65
7.3.	İrkçılık ve İslamofobik Tutum ve Davranışlara Karşı İtirazların Yükseltilmesi.....	66
7.4.	Sivil Toplum Örgütlerinin Etkin Temsilde Rol Alması	67
7.5.	Popülist Siyaset Anlayışından Vazgeçilmesi	67
7.6.	Medyanın İrkçi ve İslamofobik Söylemlerden Uzak Durması.....	67
7.7.	Başta İslamofobik Eylemlerin Ayrı Bir Suç Tipi Olarak Düzenlenmesi Olmak Üzere Gerekli Yasal Düzenlemelerin Yapılması	69
7.8.	Mağdurların Şikâyet Hakkını Kullanmaları Konusunda Teşvik Edilmesi.....	69
7.9.	Kurumsal İrkçılık ve İslamofobinin Ortadan Kaldırılması	70
7.10.	İrkçi ve İslamofobik Eylemlere İlişkin Takibatların Etkin Bir Biçimde Yürütülmesi	71

7.11. Avrupa’da Yaşayan Yabancı ve Müslümanların Toplumsal Hayatta	
Daha Fazla Rol Almaları ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması	71
7.12. İslam Hakikatlerinin Anlatılması ve Bu Amaca Matuf Eserler Üretilmesi	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA’DA YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN YURT DIŞI İNCELEME ZİYARETLERİ

1. FRANSA İNCELEME ZİYARETİ	74
1.1. GİRİŞ	74
1.2. BÜYÜKELÇİLİK TOPLANTISI	74
1.3. FRANSA SENATOSU VE ULUSAL MECLİSİ GÖRÜŞMELERİ.....	77
1.3.1. FRANSA SENATOSU	77
1.3.1.1. Katılımcı Listesi	77
1.3.1.2. Görüşülen Konular	77
1.3.2. FRANSA ULUSAL MECLİSİ	80
1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	81
1.4.1. Türk Sivil Toplum Kuruluşları ile Yapılan Görüşme	81
1.4.1.1. Katılımcı Listesi	82
1.4.1.2. Toplantıda Görüşülen Konular	82
1.4.2. Fransa İslam Konseyi (CFCM) ve Millî Görüş Fransa Yetkilileri İle Yapılan Görüşme.....	85
1.4.2.1. Katılımcı Listesi	85
1.4.2.2. Toplantıda Görüşülen Konular	86
1.4.3. Paris Büyük Camii Yetkilileri İle Yapılan Görüşme.....	89
2. ALMANYA İNCELEME ZİYARETİ.....	92
2.1. GİRİŞ	92
2.2. ALMANYA FEDERAL MECLİSİ İÇİŞLERİ KOMİSYONU İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	92
2.2.1. Katılımcı Listesi	92
2.2.2. Görüşülen Konular	92
2.3. BERLİN ŞEHİTLİK CAMİİNDE YETKİLİLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER.....	96

2.3.1.	Katılımcı Listesi	96
2.3.2.	Görüşülen Konular	96
2.4.	SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	98
2.4.1.	Katılımcı Listesi	98
2.4.2.	Görüşülen Konular	99
2.5.	ALMANYA FEDERAL İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	102
2.5.1.	Katılımcı Listesi	102
2.5.2.	Görüşülen Konular	102
2.6.	WANNSEE KONFERANS MÜZESİ ZİYARETİ	104
3.	HOLLANDA İNCELEME ZİYARETİ	105
3.1.	GİRİŞ	105
3.2.	SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	105
3.2.1.	Katılımcı Listesi	105
3.2.2.	Toplantıda Görüşülen Konular	106
3.3.	HOLLANDA MÜSLÜMANLAR, YAHUDİLER VE HRİSTİYANLAR DANIŞMA ORGANI (OJCM) İLE YAPILAN GÖRÜŞME	113
3.4.	HOLLANDA DEVLET İLE MÜSLÜMANLAR ARASI İLETİŞİM ORGANI (CMO) İLE YAPILAN GÖRÜŞME	114
3.5.	HOLLANDA DİYANET VAKFI İLE YAPILAN GÖRÜŞME	116
3.6.	TURKSFORUM BAŞKANI GÖKHAN GENÇ İLE YAPILAN GÖRÜŞME	118
3.7.	KAMU KURUM VE KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	120
3.7.1.	Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Koordinatörü Rabin Baldewsingh ile Yapılan Görüşme.....	120
3.7.2.	Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Entegrasyon Konularından Sorumlu Genel Direktör Carsten Herstel ile Yapılan Görüşme	123
3.8.	KANAAT ÖNDERLERİYLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	125
3.8.1.	DENK Partisi Milletvekili Tunahan Kuzu ile Yapılan Görüşme	125
3.8.2.	Joram van Klaveren ile Yapılan Görüşme	127
4.	İNGİLTERE İNCELEME ZİYARETİ	129
4.1.	GİRİŞ	129

4.2. İNGİLTERE’DE GÖREVLİ MÜŞAVİRLER, DİN GÖREVLİLERİ VE ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞME.....	129
4.2.1. Katılımcı Listesi	129
4.2.2. Toplantıda Görüşülen Konular	130
4.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	134
4.3.1. Türk Sivil Toplum Kuruluşları ve Kanaat Önderleri ile Toplantı.....	134
4.3.2. Britanya Müslümanlar Konseyi Başkanı Zara Mohammed ile Görüşme	138
4.2.3. Müslüman Polis Birliği ve Türk Polis Birliği Yetkilileri ile Görüşme	141
4.4. PARLAMENTO GÖRÜŞMELERİ	143
4.4.1. Birleşik Krallık Parlamentosu İnsan Hakları Ortak Komitesi ile Yapılan Toplantı	143
4.4.2. Birleşik Krallık Parlamentosu Britanyalı Müslümanlar Grubu ve Türk Dostluk Grubu ile Yapılan Toplantı	145
4.4.3. Katılımcı Listesi	145
SONUÇ	148
KAYNAKÇA	150
Yazılı Kaynaklar.....	150
İnternet Kaynakları	155

KISALTMALAR

age	: adı geçen eser
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
agm	: adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CCMTF	: Comité de Coordination des Musulmans Turcs de France (Fransa Türk Müslüman Dernekleri Koordinasyon Komitesi)
CFCM	: Conseil Français du Culte Musulman (Fransa İslam Konseyi)
CMO	: Contactorgaan Moslims en Overheid (Hollanda Devlet ile Müslümanlar Arası İletişim Organı)
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
ECRI	: European Commission Against Racism and Intolerance (İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu)
ET	: Erişim Tarihi
EUMC	: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi)
FBI	: Federal Bureau of Investigation (Federal Soruşturma Bürosu)
FRA	: Fundamental Rights Agency (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı)
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
NCTV	: Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (Hollanda Ulusal Güvenlik ve Terörle Mücadele Koordinatörlüğü)
OJCM	: Overleg Joden, Christenen en Moslims (Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar Danışma Organı)
PEGIDA	: Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar (Patriotische Europäer Gegen Islamisierung Des Abendlandes)
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SETA	: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
T.	: Tarih

vb. : ve benzeri
Vol. : Volume (Cilt)
Y. : Yıl
YD. : Yasama Dönemi
YY. : Yasama Yılı

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

GİRİŞ

Müslüman karşıtı ırkçılık olarak tanımlayabileceğimiz İslamofobi, günümüzde çok boyutlu küresel bir olgudur. İslamofobi, Müslüman çoğunluklu ülkelerden, Polonya gibi hemen hiç Müslümanın yaşamadığı toplumlara kadar günlük hayat içinde oluşmuş tecrübelerden bağımsız olarak, özellikle medya üzerinden inşa edilen algısal bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Algısal olması İslamofobi olgusunun sonuç doğurmadığı anlamına gelmemektedir. Thomas Teoreminde de olduğu gibi; bir durumu kendiniz için gerçek olarak görürseniz, o durumun sonuçları hayatınızda gerçek olur. İslamofobi de bir gerçeklik olarak yaşanmasından bağımsız biçimde kalıp yargılar üzerinden inşa edilen sosyo-politik bir kurgu biçimi olarak bireysel, yapısal ve diyalektik olmak üzere üç boyutta karşımıza çıkmaktadır. Yapısal İslamofobi kurumsal nitelik kazanmış Müslüman karşıtı yasal düzenlemeler ve ayırıcı tutum ve politikalar üzerinden belirginleşirken, medyada ve mevzuatta mündemiç önyargılar, “*terörle mücadele*” söylemi üzerinden meşrulaştırılan polisiye takip ve gözetim ile siyasetçilerin ve bürokratların Müslüman karşıtı beyan ve ifadelerinde diyalektik görünüm kazanmaktadır. Toplum düzeyinde, Müslüman karşıtı nefret gruplarının ve kitle gösterilerinin yaygınlık kazanması ve koruma görmesi, cami yapımının Müslüman ve İslam karşıtı örgütlü bir faaliyete dönüşerek engellenmesi, mülteci karşıtlığı ve Müslümanlara ait cami, mezarlık vb. kurumlara karşı gerçekleştirilen saldırıların rutinleşmesi, İslamofobiyi, günümüz dünyasındaki en yaygın insan hakları ihlallerinin nedenlerinden biri hâline getirmektedir.

1990'lara kadar sempatik bir nitelik taşıyan Avrupa ve ABD'deki İslam ve Müslüman algısının, Komünist Blokun çökmesiyle dönüşüme uğraması ve 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde İslamofobinin telaffuz edilen bir gerçekliğe dönüşmesi, küresel İslamofobinin, Batı hegemonyası tahkiminin yeni “*günah keçisi*” olarak son derece işlevsel bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Batı dünyasındaki hâkim askerî-endüstriyel kompleksin dünyadaki askerî harcamaların %85'ini gerçekleştirdiği göz önüne alındığında, bu harcamayı haklı kılacak gerekçelere sahip olmanın önemi anlaşılır hâle gelmektedir. Komünist tehdidin yerini “*İslami terör*” veya “*Yeşil Düşman*” tehdidinin alması, hiç şüphesiz İslam dünyasındaki hegemonyanın doğrudan ya da vekâlet rejimleri üzerinden sürdürülmesine de imkân vermektedir.

Tarihi ırkçılığa dayalı sömürgecilikle şekillenmiş, bugün sahip olduğu büyük gücün oluşmasında Asya, Afrika ve Amerika kıtalarını istila ederek yüzyıllar boyunca buralarda yaşayan halkların zenginliklerini transfer etmesi önemli rol oynayan, yüz milyonlarca yerli insanı

sömürgeci politikalar sonucunda tarih sahnesinden silen Batılı devletler, İkinci Dünya Savaşı'nın moral yıkıntısı içinde, devletlerin toplumlarıyla ilişkilerine bir normatif çerçeve koyarak insan hakları doktrinini evrensel bir beyanname ile Birleşmiş Milletler düzenine temel olarak yerleştirmişlerdir. Şüphesiz bu normatif çerçeve ile pratik arasında her zaman büyük bir makas olsa da söylem düzeyinde insan hakları, Batılı ülkelerde normatif ahlaki düzen olarak varlığını sürdürse de küresel göç olgusu, ırkçılığa yabancı düşmanlığının da eklenmesine neden olmuştur. Savaşlar, baskıcı yönetimler ve ekonomik zorluklar küresel göçe süreklilik kazandırmıştır.

Aşırı sağ hareketler üzerinden dolaşıma sokulan ve Avrupa'daki Müslümanları, Batıda hâkimiyet kurmayı hedefleyen Truva atları olarak resmeden araçsal siyasal söylem, zamanla ana akım siyaseti de biçimlendirmeye başladı. Bilindik şekilde ilerleyen süreçte Müslüman kadın, “erkek egemen” dinî geleneklerin somut görünümüydü ve Batılı kültürde asimile edilerek “özgürleştirilmeleri” gerekmekteydi. Müslümanların, başta aile olmak üzere, tüm sosyalizasyon ortamları terör yatakları olarak sunuldu: dinî eğitim bir tehditti, camiler terörist dayanışma mekânlarıydı, ibadetler radikalizmi simgeliyordu, İslami kimliğin temsilleri ise baskıcı bir dünya görüşünün dışavurumuydu. İslam ve Müslümanlar organize bir ağın kurbanları olarak yalana dayalı bir medya endüstrisi üzerinden linç kültürünün nesnesi hâline getirildiler. Zamanla İslamofobi, devlet destekli bir harekete dönüştü. Fransa ve Almanya gibi ülkelerde, başta kolluk teşkilatı olmak üzere, güvenlik sektörünün tüm unsurları, İslamofobik faaliyetler alanını güvenlikleştirerek, devlet gücünü Müslüman karşıtı akımların hizmetine sundular.

Tüm bu sürecin sonucunda Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve İslamofobi, tekrar günlük hayatın fiilî bir gerçekliği hâline gelmiştir. Avrupa, ırkçılığın neden olduğu mağduriyetleri en derinden, tabiri caizse iliklerine kadar hissetmeye başlamıştır. İslamofobi, Avrupa'da yaşayan milyonlarca Müslümanın ötekileştirilmesinin, dışlanmasının ve ayrıştırılmasının gerekçesi hâline gelmiştir. Öyle ki; ırkçı ve İslamofobi kaynaklı ötekileştirici, ayrıştırıcı ve dışlayıcı tutum ve davranışlar; bireysel, kitlesel ve kurumsal olarak gerçekleştirilebilmekte ve her geçen gün yeni mağduriyetlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bahse konu tutum ve davranışlar, bazen tahkir edici bir bakış veya söz ve bazen de ölümle sonuçlanacak derece ağır saldırılar şeklinde geniş bir yelpazede zuhur edebilmektedir. Irkçılığın ve İslamofobinin Avrupa'da ulaştığı boyut, Müslümanlara hoşgörü ile yaklaşan Avrupalılara yaklaşımın incelenmesiyle daha açık bir şekilde görülmektedir. Ülkesinde yaşayan yabancılara ve Müslümanlara hoşgörü ile yaklaşanlara dahi tahammül edemeyen ve 77 kişinin ölümüne ve 242 kişinin de yaralanmasına neden olan terör saldırısının faili Anders Behring Breivik, bu patolojik ruh hâlinin ete kemiğe bürünmüş hâli

olarak önümüzde durmaktadır. Benzer şekilde 2019 yılında Neo-Nazi yanlısı bir eylemci tarafından gerçekleştirilen suikast sonucu Walter Lübcke'nin¹ öldürülmesi de ırkçılığın ve İslamofobinin Avrupa'da ulaştığı boyutu ortaya koymakta; İslamofobik eylemlerin hedefinin sadece Müslümanlar değil, Müslümanlara hoşgörü ile yaklaşan Avrupalıları da kapsayacak şekilde genişlediğini göstermektedir.

İrkçilik Avrupa'da yeni ortaya çıkan bir hadise değildir. Gerek etnik gerekse kültürel ırkçılığın Avrupa'da tekrar ortaya çıkmak için uygun koşulların gerçekleşmesini bekleyen ve bir kere kıvılcımlandıktan sonra adeta urlu bir hücrenin metastazı gibi tüm Avrupa'yı saran bir vaka olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Avrupa, ırkçılık belası ile en son kan donduran vahşetlerin yaşandığı İkinci Dünya Savaşı'nda sınanmıştı. Aradan geçen zaman zarfında bu acı tecrübelerden ders alınmamış olacak ki, ırkçılık şimdi de en çirkin yüzünü, İslamofobi adı altında İslam'ın ve Müslümanların mücadele edilmesi ve Avrupa'dan köklerinin kazınması gereken bir düşman olarak gösterilmesi şeklinde yeni bir kisveye bürünmüştür. Ayrıca, kültürel ırkçılıkla birlikte tarihi çok eskilere uzanan etnik ırkçılık da hâlen daha Avrupa'nın kanayan yaralarından biridir.

Avrupa'da hâlihazırda en çok mensubu bulunan ikinci din İslam olmasına rağmen İslamofobinin Müslümanları hedef seçerek her geçen gün hem sayısı hem de yoğunluğu daha da artan yeni mağduriyetlere neden olması ve özellikle de 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde olmak üzere takriben 6,5 milyon vatandaşımızın Avrupa'da maruz kaldıkları ırkçı ve İslamofobik tutum ve davranışlar, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak bu konu üzerinde kapsamlı çalışmaların yapılmasını zaruri kılmıştır. Bu kapsamda Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve İslamofobinin günlük hayatın fiilî bir gerçekliği hâline gelmiş olması nedeniyle bu konuları incelemek ve araştırmak amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde 27. Yasama Döneminin 17 Şubat 2021 tarihli toplantısında Avrupa Ülkelerinde Yükselen İrkçilik ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulmuştur.²

¹ Alman siyasetçi ve ekonomist olan Walter Lübcke, Hessen eyaletine bağlı Kassel vilayetinde 1999-2009 yılları arasında valilik görevini yürütmüştür. Walter Lübcke, özellikle mültecilerin haklarından yana takındığı tavır nedeniyle aşırı Neo-Nazi üyesi Stephan Ernst tarafından uğradığı silahlı suikast sonucu 2019 yılında yaşamını yitirmiştir.

² Tutanaklar için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2658 (ET: 27/4/2022)

Alt Komisyon siyasi partilerin güçleri oranında temsil esasına göre kurulmuştur. Alt Komisyonunda İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu, Balıkesir Milletvekili Pakize Mutlu Aydemir, Çorum Milletvekili Erol Kavuncu, İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıku, İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal, İstanbul Milletvekili Memet Bülent Karataş, İzmir Milletvekili Mahmut Atilla Kaya, Kilis Milletvekili Ahmet Salih Dal ve Mersin Milletvekili Fatma Kurtulan görev yapmıştır. Komisyon çalışmalarında Prof. Dr. Ahmet Yıldız³, Taner Geçmez ve Rıza Furkan Çözme ise yasama uzmanı olarak görev almıştır.

Avrupa Ülkelerinde Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonunun 25 Şubat 2021 tarihli ilk toplantısında, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı ve Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu Alt Komisyon Başkanı seçilmiş ve akabinde çalışmalara başlanmıştır.⁴

Alt Komisyonun yapmış olduğu kapsamlı teorik çalışmalar ve muhtelif Avrupa ülkelerinde yaptığı incelemelerde ulaşılan bilgi, veri ve değerlendirmeler neticesinde bu rapor tanzim olunmuştur.

Rapor, üç bölümden oluşmaktadır. Raporun birinci bölümünde Alt Komisyonun kuruluşu, amaçları ve çalışma usul ve esasları hakkında bilgilere yer verildikten sonra ikinci bölümde ırkçılık ve İslamofobinin kavramsal çerçevesine, Avrupa’da Müslüman varlığının ve bu bağlamda Avrupa’daki İslamofobinin tarihsel kökenlerine, nedenlerine, medya veya siyasetin yükselen ırkçılık ve İslamofobideki rolüne, gerçekleştirilen belli başlı ırkçı ve İslamofobik eylemler ve sonuçları ile bu sorunlarla mücadele kapsamında atılması gereken adımlara yer vermeye çalışılmıştır. Raporun üçüncü bölümünde ise Fransa, Almanya, Hollanda ve İngiltere’de yapılan incelemelerde görüşülen konular, tespitler ve inceleme temelli değerlendirmelere yer verilmiştir. Raporun üçüncü bölümünde yer alan inceleme raporlarındaki hususlara da yeri geldikçe ikinci bölümdeki teorik kısımlarda yer vermeye çalışılmıştır.

³ Prof. Dr. Ahmet YILDIZ, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunda koordinatör yasama uzmanı olarak görev yapmış ve 17/1/2022 tarihinde talebi üzerine emekli olmuştur. Ahmet YILDIZ, hâlihazırda Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.

⁴ Tutanaklar için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2687 (ET: 27/4/2022)

Alt Komisyonumuza üye milletvekilleri ve görevli yasama uzmanları tarafından yapılan gayretli çalışmalar neticesinde tanzim olunan bu rapor, Komisyona arz olunur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOMİSYONUN KURULUŞU, AMAÇLARI VE ÇALIŞMA USULÜ

1. GENEL OLARAK

İnsan haklarını siyaset üstü bir mevzu olarak gören ve bu bağlamda hem vatandaşlarımızın hem de dindaşlarımızın Avrupa’da her gün yaşadıkları sorunlara bigâne kalamayan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi sorununu incelemek amacıyla bir alt komisyon kurulması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu noktada tüm siyasi partilerden temsilcilerin oybirliği ile kurulan Alt Komisyonun çalışmalarını da aynı şekilde büyük bir özveri ve uyum içerisinde gerçekleştirdiğini daha raporumuzun başlangıcında özellikle belirtmeyi, çalışmalarımıza ve raporumuza ışık tutması bakımından elzem telakki ediyoruz.

2. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU KURULUŞ ÖNERGESİ

Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulmasına ilişkin önerge, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun 17 Şubat 2021 tarihli toplantısında görüşülerek kabul edilmiştir. Kabul edilen önerge aşağıdaki gibidir:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına

Batı ülkelerinde özellikle göçmenlere dönük olarak ortaya çıkan ırkçılık ve İslam düşmanlığının (İslamofobia) sebeplerini, yansımalarını, sonuçlarını ve mücadele imkânlarını araştırmak üzere Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulması konusunda gereğinin yapılmasını arz ederiz.

Hakan Çavuşoğlu

Mustafa Sezgin Tanrıkulu

Mahmut Tanal

Bursa Milletvekili

İstanbul Milletvekili

İstanbul Milletvekili

Sevda Erdan Kılıç

İrfan Kaplan

Metin Nurullah Sazak

İzmir Milletvekili

Gaziantep Milletvekili

Eskişehir Milletvekili

Oya Eronat

İbrahim Yurdunuseven

Diyarbakır Milletvekili

Afyonkarahisar Milletvekili

“Gerekçe: İrkçilik günümüzde özellikle Avrupa ülkelerinde günlük hayatın fiilî bir gerçekliği hâline gelmiş bulunmaktadır. İrkçi ve yabancı düşmanı siyasi partiler, halkta korku ve kaygı oluşturarak ırkçılığı beslemekte ve ana akım siyasete istikamet tayin edebilecek duruma gelebilmektedir. Yabancıların hayat, seyahat, çalışma ve eğitim haklarını kısıtlayan ve onları geldikleri yere göndermeyi kurucu söylem hâline getiren ırkçı yaklaşımlar ayırmacılığı kurumsal hâle getirmektedir. Avrupa’daki ırkçılık kültürel olarak İslam ve Müslüman korkusu ve nefretini ifade eden İslamofobyaya dönüşmektedir. Avrupa ülkelerinde siyasette, eğitimde, çalışma hayatında, günlük hayat aktivitelerinde, sokakta, kamu politikalarında, yargı kararlarında hem Müslümanların İslam inancını yaşamaları zorlaştırılmış bulunmakta hem de İslam inancına mensubiyetlerinden dolayı yoğun ayırmacılığa, hatta şiddet saldırılarına maruz kaldıkları görülmektedir. Bu konu, Müslüman çoğunluklu bir ülke olarak Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılım sürecinin unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Birlik ülkelerindeki en büyük Müslüman azınlık grubunu, Türkiye’den bu ülkelere çalışmak üzere gelmiş ve birkaç kuşaktır yaşadıkları toplumlara emekleriyle katkıda bulunan işçilerimiz ve aileleri oluşturmaktadır. Bunların Müslüman kimliklerinden ve yaşama biçimlerinden dolayı maruz kaldıkları ayırmacılık Türkiye açısından önemli bir insan hakları meselesi olarak şekillenmiş bulunmaktadır. Avrupa Konseyi, AGİT ve Avrupa Birliğinin İslam karşıtlığı konusunda net bir pozisyon oluşturamadıkları, bunu bir ayırmacılık türü olarak görmekte zorlandıkları, buna dönük politikalar geliştiremedikleri, Birlik ülkelerinin ise giderek daha fazla İslam karşıtı politikaları ana akım siyasete taşıdıkları görülmektedir. PEGIDA gibi aşırı sağ terör örgütleri, doğrudan İslam’ı ve Müslümanları hedef alan şiddet eylemleri organize ettikleri gibi, hemen her ülkedeki aşırı sağcı siyasi hareketler Müslüman karşıtı politikalarla göçmen karşıtlığını bir araya getiren ırkçı yaklaşımları seslendirmekte ve ana akım siyaset de bunun etkisinde kalmaktadır. Yargı kararları da giderek içtihat değişikliğine sahne olmakta ve Müslümanlara karşı ayırmacı politikalar “Avrupa İslamı” ve “ulusal kültür” etiketleri üzerinden haklılaştırılmaktadır. Kurulacak alt komisyon, Avrupa ülkelerinde konuyla ilgili yerinde incelemeler yapmak, bu konuda uluslararası kurum ve kuruluşlarla görüşmelerde bulunmak ve akademi ve sivil toplum alanlarında konu ile ilgili çalışan araştırmacı ve hak savunucularını dinlemek yoluyla farkındalık çalışmaları yapacak ve durum tespiti ile politika önerileri oluşturmaya çalışacaktır. Yaşadıkları ülkelere emekleriyle katkıda bulunan vatandaşlarımızın karşılaştıkları problemleri tespit etmek ve çözüm yaklaşımları geliştirmek, ırkçı politikaları açığa çıkarmak ve İslam karşıtlığı ile mücadeleyi ülkelerüstü bir insan hakları meselesi olarak formüle etmeye katkıda

bulunmak, uluslararası hak kuruluşlarının bu konuya dikkatlerini çekmek, İslamofobik olayların kayda alınmasını sağlayacak bir sistem geliştirilmesini teşvik etmek, konunun temel insan hakları kategorisi içine dâhil edilerek Birleşmiş Milletlerin ülke bazlı evrensel periyodik inceleme tablosuna dâhil edilmesini sağlamak üzere Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobya İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulması ihtiyacı doğmuştur.”⁵

⁵ Önerge için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari_goruntule?pTutanakId=2658 (ET: 28/9/2022)

3. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONUNUN KURULUŞ AMACI

Avrupa ülkelerinde takriben 70 milyon Müslüman ve sayısız yabancı yaşamaktadır. Avrupa, çok uzun zamandır farklı etnik kökenden ve dinden insanlarla birlikte yaşama tecrübesini edinmiş olmasına rağmen bu insanları hâlen kendi toplumunun bir parçası olarak görmemektedir. Bu kabullenemeyiş, insanların her gün aşağılayıcı bir bakıştan öldürülmeye kadar varan çok çeşitli ırkçı veya İslamofobik tutum ve davranışlara maruz kalmasına neden olmaktadır. Avrupa’da yaşayan yabancılar ve özellikle Müslümanların her gün maruz kaldığı muameleler, gün geçtikte dozunu artırmakta, yabancılar ve Müslümanları nefes almakta zorlandıkları bir atmosferin içine sürüklemektedir.

Avrupa’da takriben 6,5 milyon civarı vatandaşımız yaşamakta ve hâliyle onlar da bu korku atmosferinden nasibini ziyadesiyle almaktadır. Vatandaşlarımız, ırkçılığın ve İslamofobinin ortaya çıkardığı sorunları iliklerine kadar hissetmektedir. Vatandaşlarımız yaşadıkları sorunları birçok mecrada dile getirmekte ve bu sorunlara bir an önce çözüm bulunmasını beklemektedir.

Avrupa’da yaşayan vatandaşlarımızın maruz kaldığı insan hakları ihlalleri, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonun görev alanı ile doğrudan ilgili olduğundan ve vatandaşlarımızın ve dindaşlarımızın yaşadıkları bu sorunlara Komisyonun kayıtsız kalması mümkün olmadığından, bu hak ihlallerini araştırmak, sorunları ve çözüm önerilerini muhatapları ile paylaşmak ve yine muhataplarla iletişim kanallarını açık tutabilmek amacıyla bir Alt Komisyon kurulması zarureti hâsıl olmuştur.

Alt Komisyon, kuruluş amacı çerçevesinde hem ırkçılık hem de İslamofobi konularında çalışmalar yürütmüştür. Ancak ileriki bölümlerde daha detaylı açıklanmaya çalışıldığı üzere, ırkçılık, her ne kadar insanları mensup oldukları ırk özelliklerine göre ayırıştırma esasına dayalı olsa da zamanla ırkçılığın farklı türleri ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda son zamanlarda ırkçılığın bir türü olarak karşımıza çıkan yeni sürümü kültürel ırkçılıktır. Kültürel ırkçılık, etnik kökene dayalı biyolojik ırkçılıktan ayrılmakta ve insanları farklılıkları ve kültürleri üzerinden tasnif etmektedir. Bunun bir neticesi olarak geldiğimiz noktada İslamofobi, din temelli kültürel ırkçılığın bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Alt Komisyon da Avrupa’da günümüzde yaygın olan bir ırkçılık türü olarak İslamofobi üzerinde yoğunlaşmış ve kuruluş amacı doğrultusunda

İslamofobi sorununa özel olarak eğilmiştir. Rapor da bu yoğunlaşma çerçevesinde tanzim olunmuştur.

4. AVRUPA ÜLKELERİNDE YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONUNUN ÇALIŞMA USULÜ

Avrupa Ülkelerinde Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu, yukarıda da ifade edildiği üzere öncelikle faaliyet alanı ile ilgili olarak teorik çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalar kapsamında akademisyenlerden ve konu ile ilgili yakından ilgisi bulunan kurumlardan bilgi almak amacıyla 5/12/1990 tarihli ve 3686 sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununun 5. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında toplantılar gerçekleştirilmiştir. Alt Komisyon, bu toplantılardan sonra 3686 sayılı Kanunun 5. ve 6. maddeleri kapsamında, siyasi partilerin güçleri oranında temsili esasına bağlı olarak milletvekillerinin katıldığı heyetler vasıtasıyla Avrupa'daki muhtelif ülkelerde incelemelerde bulunmuştur.

Alt Komisyon, 25/3/2021 tarihli ilk toplantısında özellikle İslamofobinin kavramsal çerçevesi, tarihsel boyutları, bunun bir tezahürü olarak Avrupa'da yaşananlar ve toplumsal yansımaları çerçevesinde bilgi edinmek amacıyla bu konuda birçok çalışması bulunan ve yıllık olarak SETA tarafından yayımlanan Avrupa İslamofobi Raporunun editörlerinden biri olan ve yapmış olduğu araştırmalar neticesinde muhtelif raporlar hazırlamış bulunan Doç. Dr. Enes Bayraklı'dan bilgi almıştır.

Alt Komisyon, 25/5/2021 tarihli ikinci toplantısında Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobiden en çok etkilenen grubun Avrupa'nın muhtelif ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımız olması hasebiyle bu konuda birçok çalışması ve raporu bulunan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının sunumları dinlemiştir.

3/6/2021 tarihli üçüncü toplantıda ise Avrupa'da Müslümanlara ve özellikle vatandaş ve soydaşlarımıza yönelen İslamofobik tehdidin güncel durumu ve bununla mücadele amacıyla yürüttüğü çalışmaları hakkında Dışişleri Bakanlığından bilgi almıştır.

Alt Komisyon ayrıca çalışmalarında akademik kaynaklardan istifade etmiş ve bu kaynaklara yeri geldikçe atıfta bulunmak suretiyle raporunu tanzim etmiştir.

Yapılan bu toplantılardan sonra Alt Komisyon, ırkçılık ve İslamofobi mağdurlarının sorun ve şikâyetlerini tespit etmek, bu sorun ve şikâyetleri ilgili devlet organlarına aktarmak ve bunlarla ilgili yapılan veya yapılması planlanan çalışmalarla ilgili bilgi edinmek amacıyla; 19-22 Ekim 2021 tarihleri arasında Fransa, 22 - 25 Mart 2002 tarihleri arasında Almanya, 30 Mayıs-3 Haziran tarihleri arasında Hollanda ve 31 Ekim – 4 Kasım 2022 tarihleri arasında da

İngiltere’de incelemelerde bulunmuştur. Bahse konu incelemelere ilişkin olarak tanzim edilen raporlar, Alt Komisyon raporumuzun üçüncü kısmında yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE AVRUPA'DA IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN NEDENLERİ, SONUÇLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. IRKÇILIK

İrkçilik, tarih boyunca toplumsal yapıya ve düzene bağlı olarak şekil değiştirerek günümüze kadar gelmiştir. Öyle ki, bir dönem ırk kavramı sadece aristokratik soya veya bir hanedanlığa mensup olma veya yönetici sınıfa ait olma durumu ile ilişkilendirilerek esasen asalete atıfta bulunmak suretiyle ve akabinde de antropolojik özellikler üzerinden farklı kıta ve ülkelerde yaşayan insanların sınıflandırılması üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.⁶

İrk terimi, kavram olarak “*renk, boy, ses, vücut yapısı vb. gibi kalıtımla gelecek kuşaklara aktarılabilen özellikler bakımından benzeşen ve insan topluluklarının dikey olarak sınıflandırılmasına imkân veren kategoriler*” olarak tanımlanmaktadır.⁷ Bu bağlamda ırkçılık ise bir ırkı diğerlerinden ayırıp ona üstünlük atfederek anlayış ve eylemlere meşruluk kazandırılması veya egemenlik ilişkisinin ırk faktörüne bağlanarak açıklanmasıdır.⁸ Bu yönüyle ırkçılık, “*belli başlı insanî özelliklerin ve yeteneklerin ırk tarafından belirlendiği*” varsayımına dayanmaktadır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ırkçılık, belirli bir ırkı veya etnik kökeni, diğer ırk veya etnik kökenden üstün veya aşağı görme inancıdır. İrkçiliğin genel pratikleri de ırkı veya etnik kökeni yüceltmek ya da bireyin ırkını veya etnik kökenini aşağılamak olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹

İrkçilik, insanlar arasındaki eşitliği yok sayma ve bu bağlamda üstün gördüğü ırka bir takım hak ve imtiyazlar tanımak suretiyle onları ayrıcalıklı kılma düşüncesine dayanır. Dolayısıyla ırkçılığın en doğal sonucu, üstün görülen ırk dışındakiler açısından “öteki” düşüncesinin oluşturulmasıdır. Ötekileştirilmiş olan topluluk veya topluluklar ise üstün görülen ırkın sahip olduğu özelliklerin dışında bırakılmakta, her alanda olumsuz niteliklere sahip

⁶ Fatma YILMAZ, Avrupa’da İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara 2008, s. 16.

⁷ Ömer DEMİR - Mustafa ACAR, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Adres Yayıncılık, İstanbul 2005, s.192.

⁸ Ömer DEMİR - Mustafa ACAR, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Adres Yayıncılık, İstanbul 2005, s.192; Ahmet Emin DAĞ, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Anka Yayınları, İstanbul 2004, s. 372

⁹ Robert BERNASCONI, İrk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede İrk ve İrkçilik, Metis Yayınları, İstanbul 1999, s. 34; Samet ZENGİNOĞLU, “Avrupa’da İrkçilik Düşüncesinin İnşası ve Günümüzde Yeni İrkçilik Tartışmaları”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2022, C. 11, S. 2, s. 869; Frank REEVES, British Racial Discourse: A Study of British Political Discourse about Race and Race-Related Matters, Cambridge University Press, 1983, s. 14; Mehmet ÇAKIR, “Kültürel(Yeni) İrkçilik Nedir? Kuramsal Bir Değerlendirme”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2019, S. 6, s. 13.

oldukları ön kabulüyle bu özellikler üzerinden farklı muameleye tabi tutulmaktadır.¹⁰ Bu kapsamda ırkçılık, insana bir birey olarak değer atfetmemekte ve insanı mensup olduğu ırk üzerinden konumlandırmaktadır. Irkçılığın bu yönünün insan haklarını korumanın önündeki en büyük engellerden biri olduğu, tartışma götürmez bir gerçektir.

Irkçılık esasen üç temel üzerine kuruludur. Irkçılık ilk temel olarak yeryüzünde saf ırkların bulunduğu ve ikinci olarak ise saf ırk varsayımının doğal sonucu olarak bazı ırkların üstün ve bazılarının da aşağı statüde olduğundan bahisle ırklar arasında bir altlık-üstlük ilişkisi varsayımına dayanır. En nihayetinde de ırklar arasındaki altlık-üstlük ilişkisinin bir neticesi olarak ırkların eşit muameleyi hak etmediği düşüncesine dayanmaktadır. Irklar arasında altlık-üstlük ilişkisi kuran ırkçılık, bu yönüyle bazı ırkların daha çok hak sahibi olması ve daha alta görülen ırkların ise daha sınırlı haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Hâl böyle olunca üstün olduğu düşünülen ırkın, diğer ırklar üzerinde egemenlik kurması da gayet tabi görülmektedir. Irkçılık teorik olarak her zaman için güçlüler için aşağıda görülenler üzerinde baskı ve tahakküm kurma ve bazı insanların üstün, bazılarının ise daha aşağı olduğunu ispatlama ve meşrulaştırma amacıyla yüzyıllardır kullanılagelen bir aygıttır. Irkçılık gibi kullanışlı bir aygıt olmasaydı ve yerliler ile Afrikalılar birer eşit insan olarak görülseydi, Batının bu insanlara uyguladığı vahşet ve kıyımı, kendi vicdanında meşrulaştıramayacağı açıktır. Ruth Benedict'in belirttiği gibi, aslında ırk çatışmasını anlamak için ırka değil çatışmaya bakmak gerekir.

Irkçılık, daha çok etnik kökeni esas alan bir anlayış çerçevesinde şekillendiğinden aslında insanları bizden olanlar ile bizden olmayanlar şeklinde sınıflandırmaktadır. İnsanların eşit olmadığı varsayımına dayanan ırkçılık, daha başlangıçta sorunlu bir düşünce tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ırkçılık, aslında insanlar arasında var olmayan üstünlük aldatmacasının, biyolojik temeller üzerinden izah edilmeye çalışılmasından başka bir anlam ifade etmemektedir. Ancak bu noktada insanların belli bir ırka mensup olması, bunun idrakinde ve bilincinde olması ve bu aidiyet bilinciyle hareket etmesinin, ırklar arasında bir üstünlük olduğu kabulüne dayanmadığı süreci ırkçılık olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmek gerekir.¹¹

Irkçılık insanlar arasında üstünlük düşüncesine dayandığından ayrımcılık, karışıklık ve düşmanlık gibi olumsuz duygu, düşünce ve söylemlere neden olması gayet tabiidir. Ancak

¹⁰ Ali Murat KIRIK - Fatma Esra ÖZTÜRK - Rabiya SALTİK - Arzu ORUJOVA, “Bir Tutum ve Davranış Biçimi Olarak Irkçılığın Pekiştirilmesinde Reklamcılığın Rolü”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Y. 2018 (Yaz), S. 4, s.16.

¹¹ Sadri Maksudi ARSAL, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Çeltüt Basımevi İstanbul 1955, s. 31.

ırkçılık yalnızca ayrımcılık, karşıtlık ve düşmanlık gibi olumsuz duygu, düşünce ve söylemlere neden olmakla kalmamakta, sonraki aşamalarda nefret suçlarına ve en nihayetinde de sonu soykırıma kadar gidebilecek birçok trajedinin yaşanmasına sebep olabilmektedir. Tehlikeli bir düşünce biçimi olarak ırkçılık, öncelikle söylemlerle inşa edilmekte ve akabinde şiddet eylemlerine dönüşmektedir. Öyle ki, bu şiddet eylemleri zamanla üstün kabul edilen ırktan olmayan herkese yönelebilmektedir. Hitler'in uygulamış olduğu ve belki de insanlık tarihinin en önemli ırkçılık örneklerinden birinin yaşanmasına neden olan üstün/ari ırk politikasının, bu kalıba uymadığı iddia olunan Yahudiler, Çingeneler, sakatlar, akıl hastaları ve bunun gibi birçok gruba yönelmiş olması da bu durumu çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Bu noktada şunu ifade etmek gerekir ki, ırkçılık her ne kadar insanları mensup oldukları ırk özelliklerine göre ayırıştırma esasına dayalı olsa da zamanla ırkçılığın farklı türleri ortaya çıkmıştır. Son zamanlarda ırkçılığın yeni bir türü olarak karşımıza çıkan sürümü kültürel ırkçılıktır. Nazi Almanyası'nın yenilmesi, sömürgecilik karşıtı mücadeleler ve sivil hak hareketleri neticesinde ırkçılık, şekil değiştirerek biyolojik ırkçılıktan daha çok kültürel ırkçılığa evrilmiştir.¹² Kültürel ırkçılık, etnik kökene dayalı biyolojik ırkçılıktan ayrılmakta ve insanları farklılıkları ve kültürleri üzerinden tasnif etmekte ve bu yönüyle kültürel farklılıkların insanların bir arada yaşamasına engel olacağı varsayımına dayanmaktadır. Kültürel ırkçılık; azınlık grubun veya yabancıların alışkanlıklarının, inançlarının, davranışlarının ve değerlerinin kültürel olarak aşağıda olduğu varsayımına odaklanmaktadır.

Ancak ifade etmek gerekir ki, her ne kadar söylemler değişmiş gibi görünse de aslında günümüzde tercih edilen söylem ve eylemler, geçmişte biyolojik ırkçılıkta kullanılan söylem ve gerçekleştirilen eylemlerle büyük benzerlikler göstermektedir. Bu yönüyle aslında kaba ırkçılık şeklinde de ifade edebileceğimiz ırka dayalı ırkçılık, kültürel ırkçılıkta inceltilmiş bir forma kavuşturulmuş olmaktadır.

Avrupa'da kültürel ırkçılık etnik kökenden tamamen sıyrılmış da değildir. Zira Müslümanların; İngiltere'de, Mısır, Pakistan ve Bangladeş; Fransa'da çoğunlukla Kuzey Afrikalı; Hollanda'da çoğunlukla Türkiye, Fas, Endonezya ve Surinam; Almanya'da Türkiye ile ilişkilendiriliyor olması bu durumu açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

¹² **Ramon GROSGOUEL**, "The Multiple Faces of Islamophobia" *Islamophobia Studies Journal*, Y. 2012, C. 1, S. 1, s. 14.

Kültürel ırkçılıkta en baskın role sahip unsurlardan birini hiç şüphesiz ki din oluşturmaktadır. Bunun bir neticesi olarak geldiğimiz noktada İslamofobi, din temelli kültürel ırkçılığın bir türü ve en yaygın biçimidir. Günümüzde Avrupa’da İslam karşıtlığının etnik karşıtlığın önüne geçtiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Diğer taraftan modern dünyada insan hakları, çok kültürlülük, hoşgörü söylemlerinin özellikle Batı’da bu kadar revaçta olmasına rağmen ırkçı eylem ve söylemlerin de aynı şekilde en çok Batı toplumlarında gerçekleşmesi ironik bir durumdur.

2. İSLAMOFOBİ

İslamofobi, son zamanlarda gündemi sıklıkla meşgul eden ve toplumların her kesimi tarafından bir şekilde aşına olunan bir kavramdır. Gündemi bu kadar çok meşgul eden ve neden olduğu mağduriyetleri hem nitelik hem de nicelik itibarıyla artan bu kavramın hâlihazırda üzerinde ittifak edilmiş bir tanımı yapılabilmiş değildir. Henüz bir tanım üzerinde ittifak edilememesi doğal olarak farklı anlaşılmalara ve belki de hiç anlaşılamamayı beraberinde getirmektedir.

İslamofobi, Arapça sulh ve barış anlamına gelen İslam ve Yunan mitolojisindeki Korku Tanrısı Phobos’a dayandırılan ve korku anlamına gelen “-phobos” veya “-phobia” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş ve kelime anlamı itibarıyla İslam korkusu anlamına gelen bir kavramdır. Fobi, belli bir durum veya nesnenin meydana getirdiği ve kişinin kendisi tarafından da yersiz veya aşırı kabul edilen akıl dışı, yoğun, inatçı bir korku şeklinde tanımlanmaktadır.¹³ Fobi, psikolojide daha çok akılcı bir temele dayanmayan ve korku duyulan şey ile orantısız bir endişe ve korkuyu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.¹⁴ Bu bağlamda fobiyi, normal koşullarda bir insanın korkmasının beklenmeyeceği durum, nesne veya fiillerden o kişinin aşırı bir şekilde korkması ve kaçınması şeklinde tanımlamak mümkündür.¹⁵

Yukarıda bahsettiğimiz iki kelimenin bir araya gelmesi ile oluşturulan İslamofobi kavramına ilişkin farklı tanımlar mevcuttur. İslam İşbirliği Teşkilatı’nın 2014 tarihli raporunda İslamofobi, “Müslümanlara ve İslam’a karşı temelsiz korku, güvensizlik ve nefretten

¹³ Selçuk BUDAK, Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat, Ankara 2002, s. 304.

¹⁴ Ali Murat YEL, “Avrupa ve İslam”, İslamofobi ve Batı’da Yükselen İrkçılık, DİB Yayınları, Ankara 2020, s. 37; Ejder OKUMUŞ, “İslamofobik Oyunda Müslümanlar”, İlahiyat Akademik Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 38.

¹⁵ Necmi KARSLI, “İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Y. 2013, C. 13, S. 1, s. 76.

kaynaklanan yeni bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığı biçimi” olarak ifade edilmiştir.¹⁶ Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (The European Union Agency for Fundamental Rights – FRA) ise İslamofobi terimini “11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen olaylar sonrasında terör ile mücadele kapsamında, aralarında Arapların, Musevilerin, Müslümanların, bazı mülteci grupların, göçmenlerin ve sığınmacıların ve kimi azınlıkların da bulunduğu gruplara bağlı kişi veya kişiler; eğitim, istihdam, barınma, hizmetler ve kamu alanlarına erişim, toplumsal katılım ve hareket serbestliği gibi bazı alanlarda ırkçı ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu çerçevede İslamofobi, İslam dünyasına mensup olan bireylerin maruz kaldıkları ayrımcı muameleye verilen genel isimdir.”¹⁷ şeklinde tanımlamaktadır.

İslamofobi kavramı, esasında İslam’ın kendisinden kaynaklanmayan ve bilinçli olarak üretilmiş bir korkuyu ifade etmektedir. İslamofobi, İslam’ı gerçek anlamda tam ve doğru anlamamaktan kaynaklanan ve yanlış bilgilere dayanan halet-i ruhiyenin neticesi olup, Müslümanlara karşı yürütülen bir önyargıdan ve akılcı bir temele dayanmayan korkudan kaynaklanmaktadır. İslam’dan kaynaklanmayan ancak İslam’a hasredilen bu korku, salt bu nedenle Batı tarafından icat edilmiş bir kavram olarak karşımızda durmaktadır. Bu hâliyle İslamofobi, aslında İslam’ı ve Müslümanları kötülemenin, ötekileştirmenin ve ayrıştırmanın ideolojik dili olarak Batı tarafından ortaya atılan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Batı’da var olan İslam düşmanlığının yumuşatılarak kabul ettirilmesi amacına hizmet eden İslamofobi kavramı ile ilgili olarak İslam ve korku kelimelerinin bir arada kullanılmasının kabul edilemeyeceğini öncelikle vurgulamak yerinde olacaktır. Bu bağlamda Alt Komisyon olarak İslamofobi kavramının neden tercih edildiğini ise bu aşamada özellikle belirtme ihtiyacı duymaktayız. Alt Komisyon tarafından kavram olarak İslamofobi teriminin tercih edilmesinin nedeni, bütün dillerde artık kavramın ortak bir anlam ifade etmesidir. Bir diğer ifadeyle her dilde artık İslamofobi kavramının kullanılması, bu kavramın tercih edilmesinde etkili olmuştur. Zira İslamofobi için Almanca’da ve Fransızca’da “Islamophobie”, İngilizce’de “Islamophobia”, Türkçede “İslamofoby” veya “İslamofobi” kavramı kullanılmakta, hakeza diğer dillerde de bu minvalde benzer kullanımlar görülmektedir. Örneğin İslam düşmanlığı kavramı tercih edilmiş

¹⁶ İİT, Eight OIC (Organisation of Islamic Cooperation) Observatory Report On Islamophobia May 2014 – April 2015, https://www.oic-oci.org/upload/islamophobia/2015/en/reports/8th_Ob_Rep_Islamophobia_Final.pdf, (E. T. 30.12.2022)

¹⁷ ECRI, ECRI General Policy Recommendation No. 5 (revised) on preventing and combating anti-Muslim racism and discrimination, 8 Aralık 2021 <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-5-revised-on-preventing-and-comb/1680a5db32>, (ET: 25/6/2022)

olsaydı, her dilde başka anlamlar çıkarma ihtimali söz konusu olabileceğinden bu yönde bir tercihte bulunulmamıştır. Türkçe’de “İslam düşmanlığı” kullanılırken Almandada “antimuslimescher rassismus”, İngilizcede “anti-Muslim hatred” şeklinde kavramlar kullanılması bu tercihte belirleyici rol oynamıştır.

İslamofobi, Müslümanlara karşı duyulan ve gerçekçi olmayan bir korkuyu ifade etmek için kullanılsa da terim, günümüzde kendisine yüklenen anlamı karşılamaktan uzaktır. İslamofobi denildiğinde artık temelsiz bir korkudan ziyade İslam ve/veya Müslümanlara karşı duyulan önyargı, nefret, düşmanlık ve korkuya dayalı düşüncelerin yanında İslam ve/veya Müslümanlara yönelik aşağılayıcı, ötekileştirici söylem ve eylemlerinin tamamının anlaşılması gerekir. İslamofobi aslında günümüzde geldiği nokta itibarıyla artık soyut bir korkudan somut tehdit, şiddet ve benzeri eylemlere evrilmiş ve ulaştığı boyut itibarıyla İslam ve Müslüman karşıtlığına ve düşmanlığına dönüşmüştür. Bu bağlamda İslamofobi, artık temelsiz İslam korkusunu değil, İslam karşıtlığını ve düşmanlığını ifade etmektedir.¹⁸

İslamofobi teriminin ne zaman kullanılmaya başlandığına dair net bir tarih verilememekle birlikte terimin genel olarak 1990’lı yıllarda kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Kavramın ilk olarak *Runnymede Trust* adlı kuruluşun 1997 yılına ait bir raporunda (*Islamophobia: A Challenge For Us All*) kullanıldığını belirtilmektedir.¹⁹ Runnymede Trust, raporda İslamofobi terimini normatif bir terim olarak kullanmıştır. Müslümanların şahsına ve kültürel pratikleri ile İslami söylemlere yönelik çeşitli ayrımcı değer ve uygulamalardan herhangi birini benimsemeyi İslamofobi olarak değerlendirmiştir. Raporda İslamofobi “İslam’a karşı temelsiz düşmanlık” olarak tanımlanmakta, tanımın detaylı açıklamasında ise düşmanlığın pratik sonuçları olarak “Müslüman bireylere ve topluluklara karşı ayrımcılık” ve “Müslümanların ana akım siyasi ve sosyal ilişkilerden dışlanması” hususlarına yer verilmiştir.

İslamofobi kavramı ister ilk defa Runnymede Trust adlı kuruluşun 1997 yılına ait bir raporunda isterse daha eski tarihlerde kullanılmış olsun, yaygın olarak kullanılması 11 Eylül saldırılarından sonraya tekabül etmektedir.²⁰ Bir diğer ifadeyle İslamofobi, bu saldırılardan önce

¹⁸ Mehmet Ali KİRMAN - Erol ERKAN, “İslamofobi Üzerine Söyleşi”, İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 197; Ali Murat YEL, “Avrupa ve İslam”, s. 38.

¹⁹ Rapor için bkz. <https://mcislamofobia.org/wp-content/uploads/2016/02/Islamophobia-a-challenge-for-us-all-without-cartoons-1.pdf> (ET: 8/9/2022)

²⁰ Tuba ER - Kemal ATAMAN, “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Y. 2008, C. 17, S. 2, s. 755; F. Betül Aydın VAROL, İslamofobi Söylemi-Avrupa Basınında Yükselen Bir Trend, Pınar Yayınları, İstanbul 2020, s. 9.

de kullanılan bir kavram olmakla birlikte ortak ve yaygın olarak kullanılmaya başlanması bu tarihten sonraya denk gelmektedir.²¹

İslamofobi, terim olarak çok eski bir geçmişe sahip olmamakla birlikte ifade ettiği karşıtlık ve düşmanlık, Avrupa’da bir düşünce ve davranış biçimi olarak İslam’ın doğuşuna kadar götürülebilecek kadar hayli uzun bir geçmişe sahiptir. İslamofobi, aslında tarih boyunca Batı’da var olan İslam ve Müslüman karşıtlığı ve düşmanlığının ifadesi olarak yakın tarihte kullanıma sokulan nevezuhur bir kavramdır.

İslamofobinin geline nokta artık temelsiz bir korkudan daha farklı anlamları ifade ettiği gerçeği karşısında artık bu kavramın yerine Anti-İslamizm veya benzeri bir kavramın kullanılması gerektiği ifade olunmaktadır. “İslamofobi” ve “Anti-İslamizm” kavramları birbirinin yerine kullanılmakla birlikte farklı olgulara tekabül etmesi nedeniyle ayrı anlamlarda kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu düşüncede olanlara göre İslamofobi daha ziyade sosyolojik bir kavram olup, Batı toplumlarının İslam’a ve Müslümanlara yönelik tutum, korku, endişe ve benzeri şekilde ortaya çıkan düşüncelerine karşılık gelmektedir. Anti-İslamizm ise sosyolojik olmaktan ziyade ideolojik olup, bu kapsamda daha çok siyasal tutum ve davranışlara karşılık gelmektedir.²² Bu nedenle bazıları İslamofobi kavramı yerine artık günümüzde doğrudan doğruya bir din olarak İslam hedef seçildiği için “Anti-İslamizm” veya “İslam düşmanlığı” ifadelerinin kullanılması gerektiğini ifade etmektedir.²³

Yukarıda izah edilenler çerçevesinde İslamofobi kavramının bir araya gelmesi mümkün olmayan kavramların bir araya getirilerek türetilmiş olması, aslında arka plandaki amacı ilk bakışta ortaya koymak bakımından yeterlidir. İslamofobi, içerisinde din adamlarından siyasetçilere, medyadan sanatçılara kadar geniş bir kesimde üretilen ve yaygın bir ağa sahip stratejik bir arka plan tarafından türetilmiştir.²⁴ Bu nedenle İslamofobi kavramına ait bir tanım

²¹ **Kadir CANATAN**, “İslamofobi ve Anti-İslamizm- Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, Eski Yeni Yayınları, Ankara 2007, s. 25.

²² **Kadir CANATAN**, “İslamofobi” s. 42-43; Hıdır, İslamofobi ile anti-İslamizm arasında bir farklılık olduğunu ve İslamofobinin, İslam’dan ve Müslümanlardan korkma durumunu ve Anti-İslamizmin de korkunun karşıtlığına dönüşmüş hâlini ifade ettiğini belirtmektedir. Bkz. **Özcan HİDİR**, “İslamofobi-Irkçılık- “Kültürel Irkçılık” İlişkisi”, Ombudsman Akademik Dergisi, Y. 2017, S. 1, s. 31.

²³ **KİRMAN - ERKAN**, agm, s. 197.

²⁴ **Seyidhan SEVİNÇ**, İslamofobinin İnşası-Basında İslamofobik Söylem Üretimi Nasıl Yapılıyor, KDY Yayınları, İstanbul 2021, s. 24.

yapma gayreti ve yapılan bu tanım üzerinden hareket etmek yerine, kavramın farklı anlamlarda ve amaçlarla nasıl kullanıldığı üzerinde durmak daha isabetlidir.²⁵

3. AVRUPA'DA YABANCI VE MÜSLÜMAN VARLIĞI

Müslümanların Avrupa'daki varlığı yeni bir vaka değildir. İslam'ın Avrupa ile olan münasebeti, şüphesiz ki, İslam'ın ortaya çıkışının ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır. Öyle ki, bu ilişkiyi Tarık bin Ziyad komutasındaki İslam Ordusunun 711 yılında İspanya kıyılarına ulaşmasına kadar götürmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin özellikle 14. ve 15. yüzyıllarda Balkanlar'ı fethederek Orta Avrupa'nın içlerine doğru ilerlemesinin de Avrupa'da Müslüman nüfusunun artmasına büyük etkisi olmuştur.

Avrupa'daki yabancı ve Müslüman varlığının en önemli nedenlerinden biri, şüphesiz ki Avrupa'nın sömürgecilik faaliyetleridir. Örneğin Fransa'da çok sayıda Fas, Cezayir ve Tunus kökenli Müslüman bulunmasının nedeninin, Fransa'nın bu bölgelerde yürüttüğü sömürgecilik faaliyetleri olduğu bilinmektedir. Hakeza İngiltere ve Hollanda'nın sömürgelerinin büyük bir kısmının yüksek oranda Müslüman nüfusa sahip topraklar olması da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Müslümanların; İngiltere'de, Mısır, Pakistan ve Bangladeş; Fransa'da Kuzey Afrikalı ve daha çok da Cezayir ve Fas; Hollanda'da ekseriyetle Fas, Endonezya ve Surinam ile ilişkilendiriliyor olması, sömürgecilik faaliyetlerinin doğal sonucudur.

Bununla birlikte Avrupa'da yaşayan yabancı ve Müslüman nüfusunun çoğunluğunu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan kriz ortamında Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu iş gücünü temin etmek amacıyla farklı ülkelerden gelen yabancılar ve Müslümanlar oluşturmaktadır. Göçmen işçilerin gelişiyle Avrupa'daki Müslüman nüfusunda büyük bir artış olmuş ve bu nüfus hâlen de artmaya devam etmektedir. İş gücünü karşılamak amacıyla ilk gelen göçmen nüfusun büyük çoğunluğunu geçici süre çalışmak amacıyla gelen erkekler oluşturmaktaydı. 1966 ve 1967 yıllarında yaşanan ekonomik kriz döneminde Almanya'ya giden işçilerin bir kısmının geri dönmesi ve kriz ortamı ortadan kalktıktan sonra tekrar Almanya'ya dönmeleri, bir anlamda bu işçilerin yedek iş gücü olarak görüldüğünü göstermektedir. İlk dönemde Türk işçiler de dâhil olmak üzere Almanya'da ihtiyaç duyulduğunda çağrılacak ve bu ihtiyaç ortadan kalktığında da

²⁵ Şerife ONUR BAHÇECİK, "Internationalizing Islamophobia: Anti-Islamophobic Practices from the Runnymede Trust to the Organization of Islamic Cooperation", Ortadoğu Etütleri Dergisi, Y. 2013, C. 5, S. 1, s. 144.

geri gönderilecek insanlar olarak görülmüştür.²⁶ Ancak aradan geçen zaman zarfında göçmen erkeklerin yanına diğer aile fertlerinin de gelmesiyle, geçici göçmenler artık yerleşik göçmenlere dönüşmüştür. Bir anlamda geçim kaygısı ile Avrupa'ya gidip belli bir refah düzeyine ulaştıktan sonra geri dönme düşüncesi, aradan geçen zaman zarfında teoride kalmıştır. Almanya'da “*misafir işçi*” veya “*çalışan genç erkek nüfus*” olarak tanımlanan ilk göçmenlerin, 1970'li yılların sonuna gelindiğinde artık misafir ve geçici olmadıkları anlaşılmıştır. Aynı durum, iş gücü ihtiyacı nedeniyle Türk işçilerin gittiği Belçika, Avusturya, Hollanda ve Fransa gibi ülkeler için de geçerlidir.

Avrupa'da yaşayan Müslüman nüfusun iş gücü teminine bağlı olarak yoğunluk göstermesi, daha ziyade Batı Avrupa ülkeleri için geçerlidir. Zira 1990'lı yıllara kadar komünizm etkisinde kalan Doğu Avrupa için böyle bir göçten söz etmek pek de mümkün değildir. Yunanistan, Bulgaristan, Bosna-Hersek ve diğer Doğu Avrupa ülkelerindeki Müslüman nüfusun temelinde ise bu bölgenin uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde kalması yatmaktadır. Bu noktada tam yeri gelmişken bir noktaya özellikle işaret etmek gerekir. Avrupa'da çok fazla Müslüman Türk yaşaması ve diğer taraftan da Osmanlı'nın uzun yıllar Avrupa'da İslam'ın temsilciliğini yapmış olması, bir anlamda İslam ile Türklerin özdeşleştirilmesine neden olmuştur ve bu nedenle aslında Batı'da Müslüman denildiğinde akla ilk Türklerin gelmesi, bu zihni arka planının sonucudur. Avrupa'nın muhayyilesinde İslam, Türk imgesiyle özdeşleştiğinden, İslamofobi bir taraftan da Türk karşıtlığına tekabül etmektedir.

Avrupa'daki Müslüman nüfusunun artmasının bir diğer nedeni ise özellikle 1980'li yıllardan başlamak suretiyle Afganistan, İran, Irak, Lübnan ve son olarak da Suriye'den Avrupa'ya yönelik göç ve iltica talepleridir. 1990'lı yıllardan sonra Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı coğrafyalarda yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklara istinaden Avrupa'ya göç edenler, Avrupa'da Müslüman nüfusunun artmasına neden olmuştur.

Avrupa'daki yabancı ve Müslüman topluluklar ülkelere göre de etnik olarak farklılık göstermektedir. Örneğin Danimarka, Almanya ve Avusturya gibi ülkelerdeki Müslüman nüfusunun çoğunluğu Türk kökenli iken Belçika ve İspanya gibi ülkelerdeki Müslümanların çoğunluğu Fas kökenlidir. Yine Faslılar, Hollanda'daki en büyük nüfusa sahip Müslüman topluluktur. Fransa'daki en büyük Müslüman etnik grubu ise Cezayirliiler oluşturmaktadır.

²⁶ O. Can ÜNVER, “Neoliberalizm ve Almanya'da Güçlenen Yeni Irkçılığın Hedefindeki Türkler”, İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi, Y. 2014 Ekim, C. 5, S. 14, s. 128.

İngiltere’deki Müslüman nüfusun büyük çoğunluğunu Pakistan ve Bangladeş kökenliler ve Afrikalılar oluşturmaktadır²⁷. Avrupa’daki Müslüman nüfusun ülkelere göre dağılımına ilişkin bu bilgiler, Avrupa’daki Müslüman nüfusun tarihsel arka planını göstermek bakımından yol göstericidir.

Avrupa’da yaşayan yaklaşık 70 milyon Müslüman, hâlihazırda Avrupa Birliği’nin çok inançlı toplumunun en büyük ikinci dinî grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca nüfus bilimciler, gerek Avrupa’nın ekonomik olarak ihtiyaç duyduğu iş gücü ve görece yüksek olan doğum oranlarına bağlı olarak Avrupa’daki Müslüman nüfusun önümüzdeki birkaç on yılda daha da artacağını öngörmektedir.²⁸

4. IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN AVRUPA’DAKİ TARİHSEL KÖKENLERİ

İslamofobi çok yeni oluşturulmuş bir kavram olmakla birlikte İslamofobik tutum ve davranışların geçmişi İslam’ın ilk dönemlerine kadar gitmektedir. Zira İslam’ın doğuşu ile birlikte İslam korkusunun neden olduğu düşmanlık ve saldırganlık neticesinde bu yöndeki eylemler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla İslamofobi yeni bir kavram olmakla birlikte, tutum ve davranış boyutunda Batı ülkelerinde yüzyıllardan beri var olan bir olgudur.

Hristiyan dünyası, ilk dönemlerinden itibaren İslam’ı tehdit olarak algılamış ve mücadele edilmesi gereken bir rakip ve düşman olarak görmüştür. John Esposito’nun “*Din olarak İslam, Batı Hristiyanlığı için tehdit olmuştur.*”²⁹ şeklindeki ifadesi de bu tehdit ve mücadele edilmesi gereken rakip algısını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda İslamofobi, aslında toplumsal ve kültürel olarak devamlı surette yenilenerek ortaya atılan tepkimelerin güncellenmiş hâlini ifade etmektedir.

²⁷ EUMC, “Muslims in The European Union-Discrimination and Islamophobia”, s. 24.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf (ET: 31/3/2022)

²⁸ EUMC, “Muslims in The European Union-Discrimination and Islamophobia”, s. 24.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf (ET: 31/3/2022)

²⁹ John L. ESPOSITO, The Islamic Threat : Myth or Reality, Oxford University Press, s. 85; Aynı şekilde Bernard Lewis de bu durumu “İslâm ile Batı arasındaki bu ezeli husumet, İslamiyetin 15 asır önceki zuhuruyla başlamış, zigzaglar çize çize bugüne kadar gelmiş ve maç, Batı’nın nihai galebesiyle sonuçlanmıştır. Şimdi zaman, Batı’nın bu kolu kanadı kırılmış “hasm-ı bî âmân”ını hazmetme zamanıdır.” şeklindeki ifadelerle net bir biçimde ortaya koymuştur. Bkz. Bernard LEWIS, İslam’ın Krizi, Çev. Abdullah YILDIZ, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 34.

İslam'ın erken dönemlerde hızla yayılması, Hristiyan dünyasında tedirginliğe neden olmuştur. Hristiyan teologlar, bu yayılmayı engellemek, kendi müntesiplerini korumak ve bir arada tutabilmek adına İslam karşıtı saldırgan bir tutum sergilemişlerdir.³⁰ Bu saldırgan tutumun hayata geçirilmesinin ilk yöntemi olarak da Hristiyan dünyasında Hristiyanlığın savunulması amacıyla çarpıtılmış bir İslam ve Hz. Peygamber tasviri çizilmesi seçilmiştir. Özellikle Ortaçağ'da yaşamış Batılı Hristiyan ilahiyatçıların –ılımlı tavır sergileyen bazı ilahiyatçıları olmakla birlikte- İslam'a ilişkin yanlış aktarımları, İslam'ı kendi düşüncelerine göre gerçeklikten uzak bir biçimde yorumlamaları ve İslam'a karşı takındıkları sert ve saldırgan tutum ve söylemler, Batı'da İslam'a ve Müslümanlara karşı olumsuz bir algının oluşmasına neden olmuştur.³¹ Bu bilinçli tercih günümüzde de devam etmektedir. Papa XVI. Benedictus'un 12 Eylül 2006 tarihinde Almanya'da Regensburg Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada Bizans İmparatoru II. Mihail Paleologos'un “*Hadi bana Muhammed'in yeni olarak ne getirdiğini göster! Bu konuda, kendisinin vaaz ettiği dini kılıç ile yayma emri türünden kötü ve insanlık dışı şeylerden başka bir şey bulamazsın.*” sözlerine atıfta bulunması, 21. yüzyılda dahi bu saldırgan düşüncenin en yüksek seviyede sahiplenildiğini açıkça göstermektedir.

İslam ve Hz. Peygamber hakkında kimi olumlu yaklaşımların olduğu söylenebilirse de genel olarak Kilisenin ve Hristiyan teologların bu geleneksel yaklaşımlarını muhafaza ettiklerini söylemek mümkündür.³² Ortaçağ'da özellikle Hz. Peygamber hakkında oluşturulan yanlış algılar, ilerleyen süreçte kitlesel boyuta ulaşmış ve tüm Müslümanlar üzerinden devam ettirilmiştir.³³

Avrupa'da İslam karşıtlığının ciddi anlamda ivme kazanmasını, Papalığın Hristiyanlığı kullanarak kendi hâkimiyet alanını tahkim etmek ve Papalığa olan sadakati perçinleyerek Hristiyan Avrupa'yı manevi otoritesi altına almak amacıyla Haçlı Seferlerini tertip ettiği tarihe kadar götürmek mümkündür.³⁴ Haçlı Seferleri, Katolik Kilisesi tarafından İslam düşmanlığının tahkim edilmesinde bir araç olarak kullanılmış ve Hristiyan dünyasında günümüze kadar ulaşan derin izler bırakmıştır. Dolayısıyla Avrupa'da İslam karşıtlığı ve düşman Müslüman algısı, Haçlı

³⁰ **Fadıl AYĞAN**, “Ortaçağdan Günümüze Hristiyan Teologların Hz. Muhammed Tasavvuruna Bir Bakış: Algı ve Gerçekler”, *Bilimname*, C. 2015/2, S. 29, s. 146.

³¹ **AYĞAN**, agm, s. 143.

³² **AYĞAN**, agm, s. 149.

³³ **VAROL**, age, s. 21.

³⁴ **Deepa KUMAR**, *İslâmofobi İmparatorluğun Siyaseti*, Çev. Işıl ALATLI, Pınar Yayınları, İstanbul 2016, s. 28.

Seferlerinin başladığı 11. yüzyılda gittikçe yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda İslamofobinin tarihsel kökenleri, Müslüman devletlerin hâkim güç olduğu dönemlere kadar ulaşmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin uzun yıllar İslam'ın sancaktarlığı vazifesini üstlenmesi, Avrupa için İslam ile Türklerin özdeşleştirilmesine neden olmuştur. Bu nedenle Avrupa'nın geçmişinde görülen ve günümüzde de gerçekleştirilen İslamofobik söylem ve eylemlerde birçok zaman Türk nefreti ve düşmanlığı da birlikte gözlemlenmektedir. Avrupa'daki Türk korkusu, kendisini birçok akademik ve edebi eserde de göstermektedir. İngiliz yazar William Shakespeare'nin *Othello* oyununun arka planı Türklerle olan çatışmayı anlatmaktadır. Fransız yazar Molière'in 1670'te sahnelenen Kibarlık Budalası (*Le Bourgeois Gentilhomme*) isimli oyunda Türk hayranlığı (*les turqueries*) ile mücadele edilmektedir. Yine Wolfgang Amadeus Mozart'ın Saraydan Kız Kaçırma (*Die Entführung aus dem Serail*) adlı operası, "Türk despotizmi" kavramına vurgu yapmaktadır.

Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere; Avrupa'da ırkçılık ve İslamofobi, tarihsel süreçte dönemin koşullarına göre zaman zaman artmış ve azalmıştır. Ancak şu bir gerçektir ki, bu karşıtlık Avrupa'da hiçbir zaman yok olmamıştır. Bugünkü durum da hep var olan bu karşıtlığın dışavurumudur.

5. AVRUPA'DA IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN YÜKSELMESİNİN NEDENLERİ

Avrupa'daki ırkçı ve İslamofobik tutum ve davranışların temelinde yüzyıllara dayanan bir arka plan vardır ve buna bağlı olarak Batı'da ortaya çıkan İslamofobi olgusunun nedenlerini iki kategoride ele almak mümkündür. Bu nedenlerden bir kısmı, İslam'dan ve Müslümanların kendisinden kaynaklanmayan ve esasen İslam'ın yanlış anlatılmasından ve anlaşılmasından kaynaklanan Batı'ya ilişkin nedenlerdir. İkinci kısmı ise bizatihi Müslümanların kendisinden kaynaklanan nedenlerden oluşmaktadır.

İrkçılık, Avrupa'da derin tarihi geçmişi olmakla beraber günümüzde kültürel ırkçılık üzerinden ve daha çok da İslamofobi üzerinden devam etmektedir. İslamofobi özelinde İslam'ın erken dönemlerine kadar uzanan bir Müslüman-Hristiyan mücadelesi olmakla birlikte sorun, sadece bu mücadeleden kaynaklanmamaktadır. Sorunun temelinde ayrıca ekonomik, sosyal ve kültürel başta olmak üzere birçok neden yatmaktadır.

5.1. AVRUPA’NIN KENDİSİNDEN KAYNAKLANAN NEDENLER

5.1.1. Tarihsel ve Düşünsel Nedenler

Avrupa’daki ırkçılık ve İslamofobinin başlıca nedenini Avrupa’nın hem ırk hem din hem de kültürel olarak kendinden olmayanlara yönelik bakış açısı oluşturmaktadır. Bu bakış açısının hem tarihsel hem de bu sürecin getirdikleri ile birlikte oluşan düşünsel temelleri vardır.

Tarihsel nedenlere hem siyasi hem de dinî olarak yukarıda “*Avrupa’da Yabancı ve Müslüman Varlığı*” başlığı altında detaylı bir biçimde değinildiğinden tekrar değinmeyeceğiz. Ancak ırkçılık ve İslamofobinin günümüzde sayılan tüm nedenlerinin altında yatan ana hareket noktasının tarihsel ve düşünsel temellerin zamana göre değişen farklı görünimleri olduğunu unutmamak gerekir.

İslamofobinin nedenlerinin önemli bir kısmı düşünsel temellere dayanmaktadır. Batı kendini; modern, akılcı, bilime önem veren ve hoşgörü sahibi bir noktada konumlandırırken, İslam coğrafyasını ise gerici, akıl ve bilime önem vermeyen, hoşgörüsüz ve benzeri olumsuz nitelikler üzerinden konumlandırmakta ve bu bağlamda İslam’ı ve Müslümanları öteki ve doğal sonucu olarak da bir korku ve tehdit unsuru olarak görmektedir. Aynı durum ırkçılık bakımından da geçerlidir. Kendini her şeyin merkezine koyan Batı, bunun doğal sonucu olarak kendinden olmayanları, “*barbar*” veya “*parya*” olarak görmektedir.³⁵ “*Modern Batı*” kendinden olmayan herkese, belli dönemlerde tahammülsüzlük göstermiştir. Bu yönüyle rahatlıkla ifade edebiliriz ki Avrupa tarihi, ötekinin varlığına tahammül edememenin örnekleri ile doludur. Bu da aslında ötekini kabul etmeyen bir düşünce yapısının Avrupa’da hep var olduğunu göstermektedir. Batı’nın daha önceleri Amerikan yerlileri, kadınlar, siyahiler, Yahudiler ve kendinden olmayan birçok gruba yaptığı tahammülsüzlüğün son mağduru ise gelinen noktada Avrupa’daki göçmenler ve daha çok da Müslümanlardır.³⁶

5.1.2. Ekonomik Nedenler

Avrupa’da artan işsizlik ve buna bağlı olarak ortaya çıkan gelecek kaygısı toplumlarda güvensizliğe neden olmaktadır. Avrupa’da genel olarak göçmenlerin tamamı ve özel olarak da 70 milyonu aşan nüfusu ile Müslümanlar, sosyal devlet geleneğindeki kırılmaların ve refah devletlerinin gücünü yitirmesinin ve yaşanan ekonomik krizin en büyük nedeni olarak

³⁵ İbrahim KALIN, İslâm ve Batı, İsam Yayınları, Ankara 2013, s. 7.

³⁶ Ali Murat YEL, “*Medya ve Sinemada Temsil Edilme Biçimleriyle İslam Karşıtlığı*”, Medya ve Dina Araştırmaları Dergisi, Y. 2018 Haziran, C. 1, S. 1, s. 10.

görülmektedir. İşsizlik oranlarının artışı, refah payının küçülmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerindeki gerileme gibi sorunların bir kısmı yabancılara ve Müslümanlara atfedilmeye çalışılmaktadır. Deyim yerindeyse Avrupa, göçmenleri kendisi için bir yük olarak görmekte ve bu da günümüzde Avrupa’da ırkçılığın ve İslamofobinin daha vahim bir tabloda seyretmesine yol açmaktadır. Yapılan incelemelerde de başta Fransa ve Almanya olmak üzere görüşülen temsilcilerin hemen hemen tamamı, göçün 60. yılında her ekonomik sorunda göçmenlerin durumunun tartışılmaya başlandığını ve göçmenlerin Avrupa’nın bugün ulaştıkları refah düzeyine yaptıkları katkının göz ardı edildiği ve bir anlamda sorunların “günah keçisi” ilan edildiklerini ifade etmiş olmaları da bu tespitleri doğrular niteliktedir.

Doğaldır ki, yaşanan ekonomik krizlerde ve buna bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik ve düşen refah düzeyinde oklar doğrudan sonradan gelenlere yani göçmenlere çevrilmiştir. Avrupalılar da ekonomik krizler sonucunda düşen refah düzeyini korumak adına aşırı sağ söylemlere ve bu söylemleri siyasetlerinin ana eksenini oluşturan partilere rağbet göstermektedir. Bu yönelim, yaşanan ekonomik krizlerin faturasının yabancılara ve özellikle de Müslümanlara kesilmesi yönünde yaygın bir eğilimi ortaya koymaktadır. Irkçılık ve İslamofobi konusunda ekonomik nedenlere dayalı artış, öncelikle toplumda en fazla mağdur olan kesimlerde, bir diğer ifadeyle dar gelirli toplum kesimlerinde karşılık bulmakta ve daha sonra da toplumun diğer katmanlarına yayılmaktadır. 20. yüzyılın başında Avrupa’daki Yahudilerin özellikle ekonomik hayatta etkin rol almaları, bu etkinliğin diğer toplum katmanları tarafından kabul görmemesi ve ayrıca kendi mağduriyetlerinin sebebi olarak görülmesi, Yahudilere karşı olan nefret ve kıskançlığı körüklemiş ve sonrasında da herkesin malumu olduğu müessif olaylar yaşanmıştır.³⁷ Tüm bu yaşananlar esasen bu durumun tipik bir örneğidir.

Avrupa’da her ne kadar ırkçılık ve İslamofobinin nedenlerinden birini ekonomik kaygılar oluşturmakta ise de Avrupa’nın ekonomik olarak refah düzeyi daha yüksek olan İsviçre, Danimarka, Hollanda gibi ülkelerde aşırı sağ siyasetin yükselişi, ekonomik kaygıların tek başına bu durumu açıklamakta yetersiz kaldığını göstermektedir. 2008 yılında yaşanan ekonomik krizden en çok etkilenen Avrupa ülkesi İspanya olmasına rağmen aşırı sağ veya popülist partilerin bu ülkede ön plana çıkmamış olması ve aksine bu krizden belki de en az etkilenen ve

³⁷ **Caner Övsan ÇAKAŞ**, “Avrupa Toplumunda Irkçılığın İki Yüzü: Antisemitizm ve İslamofobi Arasındaki Benzerliklerin ve Farklılıkların Karşılaştırmalı Analizi”, Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi, Y. 2019, C. 4, S. 2, s. 229-234.

daha müreffeh ülkeler olan Finlandiya ve Avusturya gibi ülkelerde aşırı sağ partilerin yükselişe geçmesi, ekonomik kaygıların tek ve en önemli neden olmadığını ortaya koymaktadır.³⁸

Aynı şekilde İsviçre gibi Avrupa'nın en müreffeh toplumlarından birinde dahi “*Minare Referandumu*” yapılması ve daha da dramatik olanı bu referandumda minare inşasının yasaklamasının %59 gibi bir oy oranıyla kabul edilmesi, ekonomik kaygıların pek de belirleyici olmadığını göstermektedir. İsviçre’de minarelerin yasaklanması, aslında daha çok Müslümanların görünürlüğünün engellenmeye çalışılmasının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca İsviçre’de minarelerin yasaklanması için bu kadar kapsamlı bir referandum kampanyası yürütülmesine rağmen, o tarihte İsviçre’de sadece sınırlı sayıda camide minare olması ve ezan okunmaması da bu tür maksatlı uygulamaların üzerinde ayrıca düşünülmesini gerekli kılmaktadır.

İsviçre’de minarelerin yasaklanması için yapılacak olan referandumda minarelerin, İsviçre bayrağı üzerine dikilmiş roketler şeklinde tasvir edilmesi ile bir anlamda İslam ve Müslümanlar terörizm ile özdeşleştirilmekte ve İsviçre için bir tehdit unsuru olarak betimlenmektedir. Bu posterlerin kampanyanın bir parçası olarak şehrin her tarafında teşhir edilmesi, toplumda İslam ve Müslüman karşıtlığının dozunu artırmak için bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Diğer taraftan aynı afişte tesettürlü bir Müslüman kadın görüntüsü ile hem İslam ve Hristiyanlık arasındaki hayat tarzı karşıtlığına hem de İsviçre’de İslamlaşma tehlikesine dikkat çekilmektedir.³⁹ Bu pankartta yer verilen unsurlar da İslam’ın ve Müslümanların ekonomik tehdit olmaktan ziyade bir iç güvenlik tehdidi olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

³⁸ M. Nail ALKAN, “Avrupa’da Yükselen İrkçilik: Pegida Örneği”, Akademik Bakış Dergisi, Y. 2015, C. 8, S. 16, s. 275 vd.

³⁹ İsviçre’de yapılan minare referandumunda kullanılan afişler üzerinden İslamofobinin nasıl körüklendiği hakkında kapsamlı bilgi için bkz. Murat Sadullah ÇEBİ, “İsviçre’deki Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi’nin Söylemsel İnşası”, Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Y. Bahar 2015, S. 73, s. 99- 140.

Avrupa'nın en müreffeh ülkelerinden biri olan Norveç'te 2011 yılında gerçekleşen ve 77 kişinin ölümüne ve 242 kişinin de yaralanmasına neden olan terör saldırısının faili Anders Behring Breivik'in "*Bir Avrupa Bağımsızlık Bildirgesi-2083*" isimli bildirisi, Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin ulaştığı seviyenin vahametini ortaya koymak bakımından dikkat çekicidir. Zira saldırgan, bırakınız yabancılara ve Müslümanlara hoşgörülü davranmayı, Müslümanlara hoşgörü gösterme eğiliminde olan kendi ırktaşlarına dahi tahammül edememiş ve bu vahşi eylemi gerçekleştirmiştir. Bu saldırının arka planı, ırkçılığın ve İslam karşıtlığının salt ekonomik nedenlerden kaynaklanan bir sorun olmadığını ve çok daha derin ve köklü nedenleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Her ne kadar, Batı'da yaşanan ekonomik krizlerinin başlıca müsebbibi olarak yabancılar ve özellikle Müslümanlar görülse de Avrupa, gerçekleştirdiği ekonomik kalkınmayı bu insanların katkılarına borçludur. Gelineen noktada ise Avrupa, İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan yıkım sonrası gerçekleştirdiği kalkınmayı bu insanlara borçlu olduğunu unutmuş görünmektedir.

5.1.3. Medya ve Siyasetin Rolü

Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin çok farklı nedenleri olmasına rağmen en büyük neden şüphesiz ki ırkçılık ve İslamofobiye yeni oy kapısı gören aşırı sağ siyaset anlayışı ile yanlış ve yanıltıcı medya yaklaşımıdır. Irkçılığın ve İslamofobinin artmasının günümüzdeki en önemli nedenlerinin siyaset ve medya olduğu su götürmez bir gerçektir. Siyasetçilerin popülist söylemlerle İslam'a ve Müslümanlara saldırması ve siyaseten daha güçlü ve aktif bir pozisyon elde edebilmek için yabancılara ve özellikle de İslam'a ve Müslümanlara dair yanlış yorumlarda ve hatta gerçeğe aykırı beyanlarda bulunması hakeza medyanın da aynı tutum ve davranışı sergilemesi, günümüzde yaşanan İslam karşıtlığındaki artışın en büyük nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.1.3.1. Siyasetin Rolü

Avrupa'da ırkçılığın ve İslamofobinin geldiği nokta itibarıyla hem siyasetin hem de medyanın büyük etkisinin olduğu, tartışma götürmez bir gerçektir. Hem siyaset hem medya, bu sorunları her geçen gün artan dozda körüklemekte, yaşanan ve ileride yaşanabilecek birçok olayı, oy kazanma aracı olarak kullanmakta bir sakınca görmemektedir.

Aşırı sağın ortaya çıkmasına ve zaman zaman yükselişe geçmesi daha çok sosyal ve ekonomik ortamların getirdiği koşullarla ilgilidir. Bu bağlamda siyasi, sosyal ve ekonomik kriz ortamları bu tür siyaset anlayışının daha çok rağbet görmesine neden olmaktadır. Avrupa'nın

yaşadığı ekonomik kriz ortamı ve dinî kimlik bunalımı tam da bu noktada aşırı sağın yükselişe geçmesine neden olmakta ve yükselişe geçen aşırı sağ da bu sorunların gerekçesi olarak yabancıları ve Müslümanları göstererek daha fazla oy alabilmenin çabasına girmektedir.

Avrupa’da İslamofobi, radikal siyaset anlayışının en önemli oy kazanma araçlarından biridir. Zira aşırı sağ siyasi partiler, bu sayede iktidar olabilmekte veya en azından parlamentolarda sandalye sahibi olma imkânına kavuşmaktadır. Bu nedenle siyasetçilerin, popülist söylemlerle yabancıları, İslam’a ve Müslümanlara saldırması ve siyaseten daha güçlü ve aktif bir pozisyon elde edebilmek için İslam ve Müslümanlara dair yanlış yorumlarda veya gerçeğe aykırı beyanlarda bulunması, ırkçılık ve İslamofobinin artmasının en önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alt Komisyon tarafından yapılan incelemelerin tamamında ırkçı ve İslamofobik söylemlerin seçim malzemesi olarak kullanıldığında oyların arttığını gören siyasi partilerin bu söylemlerin dozunu her geçen gün ve özellikle de seçim zamanlarında artırdığı ve oy kaygısıyla benimsenen ırkçı ve İslamofobik politika ve eğilimlere fırsat verilmemesi gerektiği ve bununla etkin bir biçimde mücadele edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu düşüncenin hem görüşülen sivil toplum kuruluşu temsilcileri, hem parlamenterler hem de diğer kamu görevlileri tarafından dile getirilmiş olması, siyasetin bu sorunu daha da körüklediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Fransa’da yapılan görüşmelerde Fransa Ulusal Meclisi Reunion Partisi Milletvekili Frederique Dumas’nın son dönemlerde Fransa’daki tüm siyasi partilerde Türkiye karşıtı bir bakış açısının geliştiği ve seçim söylemlerinde de bunun izlerinin daha net görüldüğüne dair beyanları ise siyasilerin oy uğruna her türlü ırkçı, ayrıştırıcı ve ötekileştirici söylemlere başvurmaktan çekinmediklerini göstermektedir. Bu noktada siyasilerin bu konudaki söylemlerinden birkaçına burada yer vermek, aşırı sağ siyasetçilerin takındığı kışkırtıcı ve tahkir edici söylemleri ortaya koymak açısından önemlidir.

Hollanda’da Özgürlük Partisi Lideri Geert Wilders’in “*İslam, bizim artık Hollanda’da tahammül edemeyeceğimiz bir şeydir. Faşist Kuran’ın yasaklanmasını istiyorum. Hollanda’nın İslamlaştırılmasını durdurmamız gerekiyor. Bu, bundan sonra camilerin, İslam okullarının, imamların olmaması demektir.*”⁴⁰ şeklindeki söylemleri siyasette yabancı ve İslam karşıtlığını göstermek bakımından dikkat çekicidir. Wilders, 2017 tarihindeki seçim kampanyası sırasında

⁴⁰ Bu ve benzeri söylemler için bkz. **John L. ESPOSITO - İbrahim KALIN**, İslamofobi- 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu, İnsan Yayınları, İstanbul 2015, s. 17-18.

vermiş olduğu bir röportajda; İslam'ı bir ideoloji olarak gördüğünü ve İslam'ın nasyonal sosyalizmden daha tehlikeli olduğunu, Kur'an-ı Kerim'in Hitlerin Mein Kampf (Kavgam) kitabıyla eş değer olduğunu, camilerin ise Nazi tapınaklarına benzediğini ve İslam dini tarafından teslim alınan Hollanda'nın tekrar fethedilmesi gerektiğini belirtmek suretiyle siyasette hâkim olan ırkçı ve İslamofobik zihniyeti en net biçimde ortaya koymuştur.⁴¹ Aynı kişi, Kurban Bayramı vesilesiyle İslam'ı ve Müslümanları hedef almış ve kurban ibadeti için “*Mide bulandırıcı İslam geleneğini yasaklayın.*” şeklinde kışkırtıcı söylemlerde bulunmuştur.⁴² Geert Wilders'in hem oy potansiyelini artırmak hem de Müslümanları kışkırtmak suretiyle Müslümanların şiddete eğilimli olduklarını ortaya koymak adına Hz. Muhammed temalı bir karikatür yarışması düzenlemeye çalışması ise bu siyasetçinin ruh hâlinin en açık göstergelerinden biridir.

Fransız aşırı sağcı siyasetçi Le Pen'in 2011 yılında Fransa'da Müslümanların sokakta namaz kılmasının yasaklanmasına dair yaptığı açıklamalarda sokaklarda namaz kılınmasını Fransa'nın Nazi dönemindeki işgaline benzetmesi, siyasetçilerin kullandığı fütursuz dilin dikkat çekici örneklerinden bir diğeridir.⁴³

Avusturya Özgürlük Partisi (*Freiheitliche Partei Österreichs – FPÖ*) Lideri Dominik Nepp'in seçim kampanyasında kullandığı afiş ve benzeri materyallerde yer verdiği “*Viyana'mıza sahip çıkalım. İslamcılara ve bağnazlara yer yok*”⁴⁴ şeklindeki söylemler, Müslümanları karşı konulması gereken istilacılar olarak göstermektedir. Seçim uğruna ülkede yaşayan Müslümanları ötekileştiren bu siyasi dil, Avrupa'da üzerinde durulması ve çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biridir.

Avusturya'da sosyal medyada en çok takip edilen ve devamlı olarak sosyal medyada Müslüman karşıtı paylaşımlarda bulunan siyasetçilerden biri olan aşırı sağcı Heinz Christian Strache'nin bir paylaşımında “*Sadece ölü bir Müslüman, iyi bir Müslümandır.*”⁴⁵ şeklindeki saldırgan söylemi, ırkçı ve İslam karşıtı siyaset anlayışının içine düştüğü durumu, başka söze yer bırakmayacak şekilde ortaya koymaktadır.

⁴¹ Aktaran **Muhterem DİLBİRLİĞİ**, “*Avrupa Aşırı Sağının Görünüş Şekilleri: Almanya Örneği*”, Liberal Düşünce Dergisi, Y. 2017 Bahar, Y. 22, S. 86, s. 150.

⁴² <https://www.yeniakit.com.tr/haber/islam-dusmani-geert-wilderstan-kurban-bayrami-ile-ilgili-skandal-paylasim-1672612.html> (ET: 3/9/2022)

⁴³ <https://www.bbc.com/news/world-europe-14945467> (ET: 13/9/2022)

⁴⁴ <https://www.krone.at/2107124#fb-10555-df2b71f6> (ET: 29/9/2022)

⁴⁵ **Enes BAYRAKLI- Farid HAFEZ**, European Islamophobia Report, SETA, 2015, s. 35.

Venedik Belediye Başkanı Luigi Brugnaro'nun bir toplantıda konuşurken Avrupa'daki saldırılara atıfta bulunarak “*Venedik'in San Marco Meydanı'nda Allahu Ekber diye bağırان olursa vururuz.*”⁴⁶ şeklindeki beyanı da bu kapsamdaki örneklerden bir diğeridir.

Bir başka örnek olarak Danimarkalı Rasmus Paludan adındaki siyasetçinin, polis kontrolünde ve korumasında Kur'an-ı Kerim yakma girişimleri gösterilebilir. Aynı kişi, 2019 yılında da Kur'an-ı Kerim'i, domuz pastırmasının içine sarıp havaya atarak başka bir kışkırtıcı eylemin altına imza atmıştı. Bu siyasetçinin hem Danimarka hem de İsveç'te gerçekleştirdiği bu eylemler, ifade hürriyeti kapsamında meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu yöndeki provokatif eylemler, ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilirken, Müslümanların bu tarz eylemlere gösterdiği tepkilerin ise şiddet eylemi olarak topluma aktarılması, bu anlamda başka bir ikiyezölülük örneğidir. Bu hareket tarzının çok bilinen bir yöntemi vardır. Önce İslam'a karşı veya Müslümanların duyarlı olduğu bir konuda aşağılayıcı, tahkir edici ve hatta tahrik edici bir yayın, eylem ve söylemde bulunulur ve akabinde de Müslümanların gösterdiği haklı tepkiler gerekçe gösterilerek, aslında gerçek saldırgan olanlar onlar diyerek Müslümanları saldırganlık ile itham etmek suretiyle bu basit plan hayata geçirilmektedir.⁴⁷

Rasmus Paludan'ın Danimarka'da Kur'an-ı Kerim yakma eylemine ilişkin bu fotoğrafta alınan güvenlik önlemleri dikkat çekicidir. Bu fotoğraf, Kur'an-ı Kerim yakılması için gereken ortamın polis tarafından oluşturulduğunu ve ifade hürriyeti adı altında bu tarz provokatif eylemlerin korunduğunu göstermektedir.⁴⁸ Bu provokatif eylem de

⁴⁶ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41031694> (ET: 16/9/2022)

⁴⁷ Kadir CANATAN, “İslamofobi”, s. 56.

⁴⁸ Resim için bkz. <https://www.iha.com.tr/haber-asiri-sagci-rasmus-paludan-polis-korumasi-altinda-danimarkada-kuran-i-kerim-yakti-1051717/> (ET: 7/9/2022)

aslında yukarıda zikrolunan basit yöntemin bir örneğidir. Aynı şahıs, son provokasyonunu da 2023 Ocak ayı içerisinde Türkiye'nin İsveç Büyükelçiliği önünde Kuran-ı Kerim yakma eylemi gerçekleştirmek suretiyle hayata geçirmiştir. Aynı şahsın zaman zaman bu tarz eylemleri sürekli gerçekleştirebilmesi, bu ve bunun gibi eylemcilere karşı gereken yaptırımlarının uygulanmadığının ve bu tarz eylemlerin korunduğunun göstergesidir.

Yukarıda atıfta bulunulan birkaç örnek, aşırı sağ partilerin ırkçılığı ve İslamofobiyi bir siyaset malzemesi olarak nasıl kullandığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu örnekleri istemediğiniz kadar artırabilirsiniz. Zira Avrupa'da aşırı sağ siyaset hâkim olan nefret dili, sayfalarca örnek verebilmek bakımından hayli müsait bir ortam sunmaktadır. Biz bu noktada sadece yukarıdaki birkaç örneğe atıfta bulunmakla iktifa ediyoruz.

Günümüzdeki Avrupa siyasetinde yer alan aşırı sağ partilerin kullandıkları söylemler, dozajı farklılık gösterse de ülkede yaşayan yabancı sayısının sınırlandırılması, dış göçlere karşı önlem alınması, İslam'ın topluma nüfuzunun engellenmesi, çok kültürlülüğün ve çok kültürcü anlayışın reddi gibi ortak noktaları içermektedir. Bu temalar, daha önce Avrupa'da birçok elim hadiseye ve soykırıma sebebiyet vermiş sağ uç ideolojik altyapısı üzerine kurgulanıp günümüze uyarlanan temalardır.⁴⁹

Ancak bundan daha vahimi, aşırı sağ partilerin bu söylemlerle oy oranlarını artırdığını gören merkez partilerin de oy ve seçim kazanma hırsı ile bu söylemlere başvurmasıdır. Bu söylemlerin seçimde karşılık bulduğunu gören merkez partilerin başta bu sorun olmak üzere ülke sorunlarına çözüm bulmak yerine kısa vadede oy getirecek yabancı ve İslam karşıtı söylemlere sarılması sorunu daha da içinden çıkılmaz bir hâle dönüştürmektedir. Fransa'da yapılan görüşmelerde ifade edildiği üzere başkanlık seçimlerinde aşırı sağ partilerin seçimi kazanmak için ırkçı ve İslamofobik söylemlere sarılması ve bunun bazı ana akım partiler tarafından da benimsenmiş olması, siyasetin ırkçılığı ve İslamofobiyi oy kapısı olarak gördüğünün en temel göstergelerinden biridir.

Avrupa'da daha eski tarihlere götürmek mümkün olmakla birlikte özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra birçok ülkede aşırı sağ partilerin kendilerine siyasette alan bulması ve bazılarının da iktidar ortağı olacak kadar oy alabilmeleri, daha fazla siyasi partinin ırkçı ve İslamofobik söylemlerden medet ummasına neden olmuştur. Avrupa'daki ikinci aşırı sağ uç dalgası, henüz doruğuna ulaşmamış olup, ülkelerin bu sorunu göz ardı etmeye devam etmesi hâlinde daha da yükselecektir.⁵⁰

⁴⁹ Aydın CINGİ, Ortadoğu'nun Öfkesi ve Batı'da Irkçılık: Arap Baharı – Avrupa Sağı/Etkileşimler, Kalkedon Yayıncılık, 2011, s.70.

⁵⁰ Aydın CINGİ, age, s.70.

Almanya İçin Alternatif Parti'nin (AfD) genel seçimlerde Parlamento'da temsil edilme yeterliliğine ulaşması nedeniyle gerçekleştirilen protesto yürüyüşünde açılan ve Tarihi Tekrar Etmeyin (Don't Repeat History) şeklindeki pankart, Avrupa'da aşırı sağın yükselişinin tarihteki acı tecrübelerin yeniden yaşanması ihtimaline dikkat çekmektedir.⁵¹ Avrupa'da bir taraftan ırkçı ve İslamofobi yükseliş gösterirken, diğer tarafta tarihte yaşanan acılardan ders alınması gerektiğinin farkında olan duyarlı kitlelerin bu duruma tepkisiz kalmamaları hem sevindirici hem de ileriye dönük olarak ümit verici bir durumdur.

5.1.3.2. Medyanın Rolü

Bilgiye ulaşma ihtiyacı ve gündelik hayatta ihtiyaç duyulan bilgiye bireysel olanaklarla ulaşma imkânının olmaması, insanları medyaya bağımlı kılmaktadır. Bu bağımlılık da medyayı, günümüz dünyasında çağdaş toplumların en temel insani ihtiyaçlarından biri hâline getirmektedir. Dolayısıyla medya, insanların düşüncelerine etki etme ve insanları belli yönlere kanallandırmak için toplumu şekillendirmede çok büyük etki ve öneme sahiptir.

5.1.3.2.1. Geleneksel Medya

Medya, kullandığı dil ve seçtiği yöntemler ile ırkçı ve İslamofobik politikalarının sürdürülmesi ve geniş kitlelere yayılmasını sağlama konusunda önemli bir işlev görmektedir. Bu bağlamda Avrupa'da ırkçılık ve İslamofobinin yükselmesinde medyanın etkisi tartışma götürmez bir gerçektir. Medya tarafından topluma aktarılan ve gerçeklikle alakası olmayan haber, program, film ve benzeri yayın ve yapımlar yoluyla gerçekleştirilen yönlendirmeler, toplumun yabancıları, İslam'ı ve Müslümanları bir tehdit olarak algılamasını kolaylaştırmaktadır. Komisyonumuz bu

⁵¹ <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/almanyada-afdye-protesto,7ZAzKl5UNEYd0ERREQOi1w/cDjccYr-okS3Z1cdzze2cw> (ET: 15/12/2022)

yöntemin bir uygulamasıyla Hollanda'daki incelemelerinde bizzat karşılaşmıştır. Hollanda'da NCTV tarafından kamuoyuna yansıtılan bir rapor vasıtasıyla Müslümanların radikalleşmeye yatkın oldukları ve selefilik akımına yöneldikleri yönünde gerçeğe aykırı bilgilerle toplumda yanlış kanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Her ne kadar CMO ile yapılan görüşmelerde bu konunun NCTV ile görüşüldüğü ve bu rapor nedeniyle özür dilendiği ifade edilmişse de Müslümanlar hakkında olumsuz ve gerçeğe aykırı ifadeler barındıran raporun kamuoyuyla paylaşıldıktan sonra özür dilenmesi, netice itibarıyla pek de bir anlam ifade etmemektedir.

Avrupa'da özellikle bazı medya grupları, insanları dinî inançları, etnik kökenleri, yaşayış biçimleri ve düşünceleri üzerinden eleştirmek, karalamak ve hakaret etmek için fırsat kollamakta ve bu şekilde insanları tahrik etmek suretiyle yabancıları saldırgan, tepkisel hareket eden ve şiddet yanlısı bireyler olarak göstermeye çalışmaktadır. Bu tarz yazı yazan veya haber yapan basın mensupları hakkında şikâyetle bulunulmasına rağmen haklarında herhangi bir işlem yapılmaması ve bunun da basın ve ifade hürriyeti üzerinden meşrulaştırılması, ırkçı ve İslamofobik söylem ve tutumlara göz yumulduğunu göstermektedir.

Almanya'da gerçekleştirilen incelemelerde gibi Almanya'nın en büyük üçüncü gazetesi *Frankfurter Allgemeine Zeitung*'ta sürekli olarak Mustafa Kemal Atatürk'e ve Türkiye'ye ağır hakaretler içeren yazılar yazan bir gazeteci hakkında herhangi bir yaptırım uygulanmaması ve bu kişinin yazılarına devam edebilmesi, insanları tahrik etmeye yönelik hareket tarzının

örneklerinden biridir. Müslüman imajının medya tarafından kötülenmesi, Müslümanların haksız genellemelere tabi tutulması ve Müslümanlara karşı olan önyargıların artırılması anlamında değineceğimiz en önemli örneklerden biri, Newsweek dergisinin bir sayısında karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın önde gelen haftalık yayınlarından Newsweek dergisinin 24 Eylül 2012 tarihli sayısı “Müslüman Öfkesi (Muslim Rage)” başlığıyla okurlara sunulmuş; sakallı, sarıklı ve bağırان Müslüman eylemcilerin bulunduğu herhangi bir Arap ülkesinde yaşanan protestolardan kışkırtıcı bir kareyi tüm dünyaya aktarmıştır. Bir zamanlar çok iyi bir haber kaynağı olarak görülen dergi, saygınlığını yitirmesine yol açacak kadar yanlış bir haberleştirme anlayışı ile hareket edildiği eleştirilerine maruz kalmıştır.

Medya, İslam ve terör kavramlarını sürekli olarak bir arada kullanmakta ve böylece toplumda, şiddet ve terörün İslam’ın ayrılmaz bir parçası olduğu düşüncesini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Batı medyası, konu Müslümanlar olunca yalnızca olumsuz haberlere odaklanmaktadır. Bu yöndeki yayınlarla hem Batı’da olumsuz İslam imajı körüklenmekte hem de İslam coğrafyasına dair politikalar için haklılık gerekçesi oluşturulmaktadır.

Travis Dixon’ın yürüttüğü ve 2008-2012 yılları arasındaki Amerika Birleşik Devletleri haber medyası arşivi üzerinden gerçekleştirilen araştırmanın sonucu, Amerika Birleşik Devletleri’nde televizyon haberlerinde Müslümanların terörist imajıyla ya da bu imajı besleyecek şekilde yansıtıldığını gözler önüne sermiştir. Haberlerde dünyanın gerçek hâlinin yansıtılmadığını tespit eden Dixon’ın arşiv taramasına göre görüntülü medyada yer verilen tüm terörist portrelerinin %81’i Müslümanlara aitken, FBI veri tabanında kayıtlı terörist dosyalarının sadece %6’sını “Müslüman kimlikli teröristler” oluşturmaktadır. Bu araştırmadan da görüleceği

üzere medyada orantısız şekilde en geniş yeri işgal edenlerin Müslümanlar olması, Müslümanların terörist olarak algılanmasına yol açmaktadır.⁵²

Avrupa medyası, Müslümanlarla ilgili haberlerde gerçeğe ulaşılmasını engellemek veya en azından zorlaştırmak için bilinçli olarak Müslümanlara ait haber kaynaklarına başvurmamaktadır. Bu haber kaynaklarına başvurulmadığı için gerçeğe ulaşılması ya hiç mümkün olmamakta veya oldukça güç olmaktadır.

Diğer taraftan medya, bırakınız insanlara doğru ve güncel haber aktarmayı, insanların doğru ve güncel habere ulaşmasını engellemek için elinden gelen çabayı sarf etmektedir. Bu saptırmanın bir diğer yöntemi ise İslam ve Müslümanlar ile ilgili bir konu söz konusu olduğunda, söz söyleyebilecek insanlara bu mecralarda yer verilmemesidir.

1995 yılında gerçekleştirilen ve 168 kişinin öldüğü ve 680’den fazla kişinin yaralandığı Oklahoma City katliamının, eski bir Amerikan askeri olan Timothy McVeigh tarafından gerçekleştirilmiş olmasına rağmen saldırının, henüz faili belirlenmeden hem siyasetçiler hem de medya tarafından köktendinci Müslümanlar tarafından yapıldığı şeklinde haberleştirilmesi, medyanın ve siyasetin İslam karşıtlığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Yapılan haberler sonrası özellikle Araplara karşı gerçekleştirilen nefret eylemlerindeki dramatik artış da bu etkiyi açık bir biçimde gözler önüne sermektedir.⁵³

⁵² Raporun tam metni için bkz. **Travis L. DIXON - Charlotte L. WILLIAMS**, “*The Changing Misrepresentation of Race and Crime on Network and Cable News*”, Journal of Communication, 2015, Vol. 65, Iss. 1, s. 24-39.

⁵³ **Uğur ERSOY**, “*Terörizm ve Nefret Suçları Arasındaki Tetikleme Etkisi*”, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2018, S. 2, s. 163.

Oklahoma City katliamında saldırılan binanın son hâlini gösteren bu fotoğraf ile bu saldırının Müslümanlar tarafından gerçekleştirildiği haberleri bir arada insanlara sunulduğunda insanların zihninde nasıl bir Müslüman tasviri oluşacağı açıktır.⁵⁴

2011 yılında Norveç'in Oslo kentinde gerçekleştirilen katliamda fail, kısa bir sürede yakalanmış olsa da olayın hemen ardından saldırının “İslamcı terörist” tarafından gerçekleştirilmiş olabileceğine dair haberlerin insanlara aktarılması, aynı amaca hizmet eden bir başka örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Medyanın gerek Oklahoma City saldırısı gerek Oslo saldırısı ve daha nice benzer gerçeği yansıtmayan bu tarz haberleri ile insanların duygusal tepkisi harekete geçirilmektedir. Ne yazık ki sonraki düzeltmelerin bu algının değişmesinde herhangi bir etkisi olmamaktadır.

2005 yılında Danimarka'da faaliyette bulunan ve İslam ve Müslüman karşıtlığı ile tanınan Jyllands-Posten adlı gazetede yer alan ve Hz. Peygamber'e hakaret içeren karikatürde İslam'ın özünün şiddet olduğu ve Müslümanların da bu bağlamda terörist olduğu ima edilmiş ve doğal olarak bu karikatür ciddi bir krize neden olmuştur. Söz konusu karikatür krizi, esasen medyanın Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobi konusundaki etkisini en net biçimde ortaya koyan örneklerinden biridir.

Yine 2015 yılında Fransa'da Charlie Hebdo adındaki mizah dergisinde Hz. Peygamberin şahsında tüm Müslümanları terörist gibi göstermeye çalışan karikatür de Jyllands-Posten'de yayımlanan karikatürün yeni bir versiyonu gibidir. İslam'ı ve Müslümanları şiddetle

⁵⁴ Resim için bkz. <https://www.britannica.com/event/Oklahoma-City-bombing> (ET: 3/1/2023)

ilişkilendirmeye yönelik bu ve benzeri her türlü davranış, esasen Müslümanları mensup oldukları dinin doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak şiddete meyilli insanlar olarak gösterme çabasından başkaca bir anlam ifade etmemektedir. Bu ve bunun gibi örnekler, Müslümanları tahrik etme ve sonrasında da tahrik nedeniyle verilen tepkiler üzerinden Müslümanları haksız duruma sokma çabasından öte bir amaç taşımamaktadır.

Bir Müslüman Türk, Mısırlı, Lübnanlı veya Suriyeli bir suç işlediğinde, bu suçun bir Türk, Mısırlı veya Suriyeli tarafından işlendiği söylenmezken ve özellikle mensup olunan dine atıfta bulunulurken bir Hristiyan veya başka inanışları olan bir İngiliz, Amerikalı, Fransız, İspanyol veya İtalyan tarafından aynı suç işlendiğinde bunun mensup olunan din üzerinden değil de milliyeti üzerinden veya hiç bu hususlara atıfta bulunulmaksızın haberleştirilmesi, medyanın uyguladığı çifte standartın açık bir göstergesidir.

İslamofobik medya ve siyasetçiler gerek Avrupa’da gerekse diğer coğrafyalardaki olayları İslam ve Müslüman karşıtı bir dil geliştirmek için kullanmaktan uzak durmamakta aksine bunları toplumu kutuplaştırmak için fırsat olarak görmektedir. Batı medyasında ve siyasetinde 11 Eylül saldırılarından sonra değişen tek şey, bu tür yayınların nicelik olarak artmasıdır.

Medya tarafından yapılan bu yayınlar ile Avrupa’da ırkçılık ve İslamofobi bilinçli olarak kışkırtılmaktadır. Bu kışkırtmanın temel saiki ise İslam coğrafyasına ilişkin politikaların meşru bir zemine oturtulabilmesi kaygısı oluşturmaktadır. Bu suretle üretilen politikalara toplumsal meşruiyet kazandırılmakta ve insanların bu politikalara karşı herhangi bir mukavemet göstermesinin önüne geçilmektedir. Medya, bu noktada üretilen politikalarının meşrulaştırılmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yayınlar aracılığıyla Avrupa toplumunda temelsiz korkuların yayılması, İslam ve Müslümanların kriminalleştirilmesi neticesinde Suriyeli mülteciler konusunda yürütülen ve açıkça insan hakkı ihlali olan politikalara karşı Avrupa toplumu tarafından yapılabilecek itirazlar da önceden engellenmiş olmaktadır.

İslamofobinin medya tarafından sürekli olarak gündemde tutularak toplumda algı operasyonları yapılması, bu korkunun günlük hayatta ciddi tezahürlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Avrupa’da camilere yapılan fiziki saldırılar, camilere gönderilen tehdit ve hakaret içerikli mektuplar, Müslümanlara veya mallarına zarar verilmesi, bunların tehdit ve hakarete maruz bırakılması, başörtüsü takan Müslüman kadınların toplum içerisinde küçük düşürücü muamelelere maruz bırakılması, bu tezahürün en tipik örneklerinden birkaçıdır. Müslüman

görünürlüğünün en önemli iki unsuru camiler ve başörtülü kadınlar olduğundan, saldırılar da en çok camilere ve başörtülü kadınlara karşı gerçekleştirilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazilerin gamalı haçına karşı kullanılan ve Fransız vatanseverliğinin bir sembolü olarak kabul edilen Lorraine haçının Fransa Pontarlier'deki Grenier Camii'nin duvarlarına çizilmesi⁵⁵, İslam'ın ve Müslümanların Avrupa'da mücadele edilmesi gereken yeni düşmanlar olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu haç ile Fransızlarda vatanseverlik duyguları harekete geçirilmeye çalışılmakta ve belki de "Eğer vatansever iseniz Müslümanlarla mücadele etmek ve onları Fransa'dan kovmak için daha neyi bekliyorsunuz?" düşüncesinin ateşi yakılmaya çalışılmaktadır.

⁵⁵ Resim için bkz. https://www.estrepublicain.fr/faits-divers-justice/2021/11/07/l-association-des-turcs-de-pontarlier-et-la-mosquee-philippe-grenier-victimes-de-degradations?utm_medium=Social&utm_source=Twitter#Echobox=1636279801-2 (ET: 29/9/2022)

Fransa'da Rambouillet Camii'ne yapılan kundaklama eylemi sonucunda ortaya çıkan manzara, Müslümanların ibadet yerlerine olan nefret ve düşmanlığı çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır.⁵⁶

Almanya Vaihingen an der Enz'de bulunan Fatih Cami kapısına asılan bir domuz kafası⁵⁷

⁵⁶ Resim ve haber için bkz. <https://www.aa.com.tr/en/europe/fire-burns-down-mosque-in-northern-france-report/2676150> (ET: 30/9/2022)

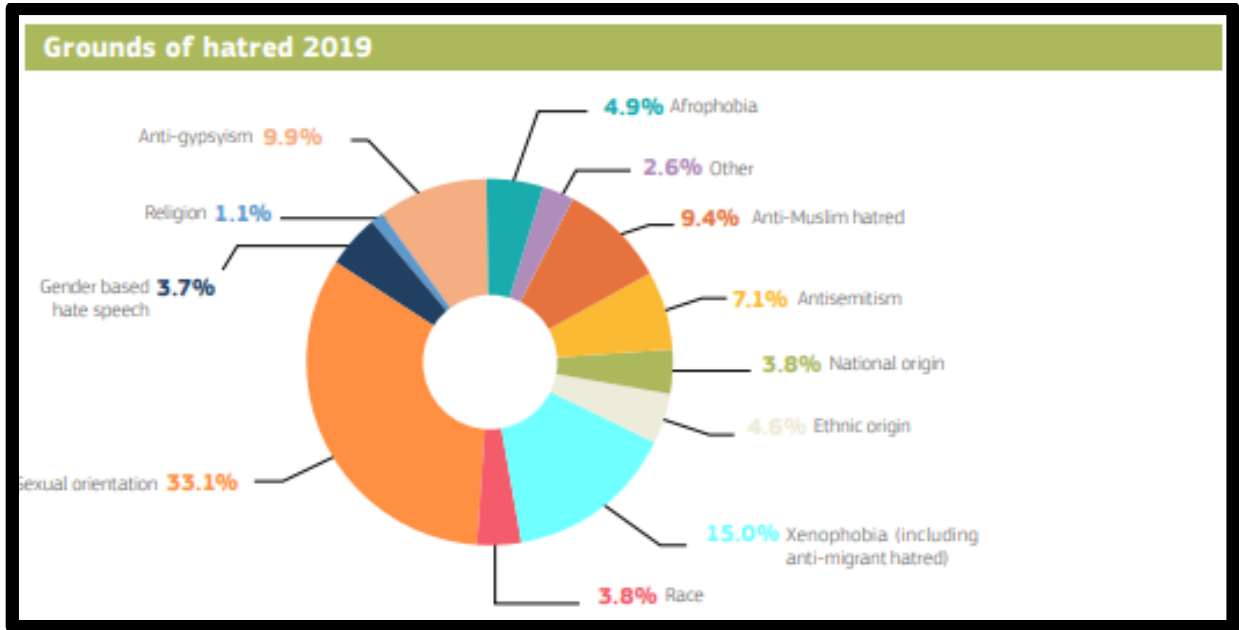
⁵⁷ Resim ve haber için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-cami-kapisina-domuz-kafasi-asildi/1844082> (ET: 30/9/2022)

5.1.3.2.2. İnternet ve Sosyal Medya

İrkçılık ve İslamofobide yaşanan artış, internette ve özellikle de sosyal medyada yapılan paylaşımlarda da bariz bir biçimde gözlemlenmektedir. İnternet ve özellikle sosyal medya üzerinden paylaşılan sahte haberler ve komplo teorileri ile insanlar gerçekte ilgisi olmayan bilgi sağanağına tutulmaktadır. Facebook, Twitter ve Youtube gibi sosyal medyadaki kullanıcı sayısının çokluğu, buralara erişim kolaylığı ve bir şekilde ilgisi olmayanlara dahi bu tür bilgilerin ulaştırılabilmesi, ırkçılık ve İslamofobik düşüncelerin kitlelere aktarılmasında bulunmaz bir fırsat sunmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin Haziran 2020'de yayımladığı “Çevrimiçi Ortamda Kanun Dışı Nefret Söylemleri: Davranış Kurallarına Dair 5. Değerlendirme”, çevrimiçi ortamdaki nefret söylemlerini farklı zeminlere ayırmıştır. Yapılan araştırmaya göre, çevrimiçi ortamdaki nefret söylemlerinin %15'i göçmen karşıtlığı da dâhil olacak şekilde yabancı düşmanlığı, %9,9'u Roman vatandaş karşıtlığı, %9,4'ü Müslüman karşıtlığı, %7,1'i Yahudi karşıtlığı, %4,6'sı etnik köken, %3,8'i menşe ülke ve %1,1'i ise din karşıtlığından kaynaklanmaktadır.⁵⁸

Sosyal medya sadece ırkçılık ve İslamofobiye zemin hazırlamakla kalmamakta, iletişim kolaylığı sağlaması nedeniyle birçok örgütün taraftar toplamasına da zemin hazırlamaktadır. Bu yolla birçok örgüt; dışlandığını, ötekileştirildiğini ve ayrımcılığa uğradığını düşünen gençlere ulaşarak kendilerine taraftar ve militan devşirmesine imkân sağlamaktadır.

⁵⁸ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/codeofconduct_2020_factsheet_12.pdf ET. 26.12.2022.

5.1.3.2.3. Sinema

İslamofobi endüstrisinin İslam karşıtlığını yaygınlaştırmada en çok başvurduğu araçlardan birisinin de sinema sektörü ve doğal olarak ulaştığı kişi sayısı itibarıyla yoğun olarak Hollywood yapımı filmler olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle 11 Eylül öncesi ve daha çok da sonrasında Amerikan sinema sektörü tarafından Müslümanların şiddet yanlısı ve terörist olarak gösterildiği birçok yapım, İslamofobinin artmasında büyük bir etkiye sahiptir.

İslamofobik unsurlar içeren Hollywood yapımı birçok sinema filmi vardır. Bu filmlere dikkatli bakıldığında belli başlı ortak noktaları olduğu hemen görülebilmektedir. Bu filmler bakıldığında başlangıç, genel olarak teröristlerin bir yeri bombaladığı veya birilerini öldürdüğü sahnelerle yapılmaktadır. Bu kanlı görüntülerle başlayan sahnelerle öncelikle izleyicideki nefret duygusunun körüklenerek en yüksek seviyeye çıkması sağlanmakta ve sonraki karşı saldırıların haklılığının izleyicide yer edinmesi sağlanmaktadır. Diğer taraftan bu sahneler üzerinde büyük bir hassasiyetle durulmakta ve izleyicilerin duyguları çepeçevre sarılmaktadır. Saldırıları gerçekleştirirken, teröristlerin saldırılara eşlik eden “*Allahu Ekber*”, “*La İlahe İllallah*” ve benzeri coşkulu nidaları ise doğrudan İslam ve terörü bir arada göstermek için tercih edilen yöntemlerdir. Diğer taraftan bu sahnelerde öldürülen insanların mutluluklarına, mağdur olan çocuklara ve benzeri unsurlara da kin ve nefreti körüklemek için özel olarak yoğunlaşılmaktadır. Filmlerin devamında ise Amerikan askerleri, bu saldırganları yakalamak için büyük çaba ve fedakârlık göstermekte ve birer kurtarıcı veya kahraman olarak izleyicilere sunulmaktadır. Bu filmlerde Kuran-ı Kerim, İslam sancağı ve benzeri mukaddesat ile silahlara bir arada yer verilmesi ise bir diğer ortak noktadır. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde izleyiciler adeta “*Müslüman Terörist*” tiplmesi bombardımanına tabi tutulmakta ve böylece en azından “*Acaba?*” sorusunun akıllarda uyandırılmasına çalışılmaktadır.

Sinema sektöründeki İslamofobiye dair çarpıcı örneklerden biri, 1998 yılında vizyona giren *The Siege (Kuşatma)* filmidir. Kenza Oumlil’in yaptığı araştırmaya göre The Siege filminde Arap ve Müslümanlara toplam 622 atıf yapılmıştır. Bu atıfların 457’si Müslüman olmayanlar tarafından yapılmıştır. Bu 457 atfın 336’sı olumsuz, 65’i olumlu ve 56’sı nötrdür. Filmde Müslümanlar da kendileri hakkında 121 kere atıfta bulunmuşlardır. Bunların da 45’i olumlu, 41’i olumsuz ve 35’i nötrdür. Filmde Müslümanlar genel olarak “*Korkarım otobüsü havaya*

u uracaklar.”, “Karde i Tel Aviv’de bir tiyatroyu havaya u urmu .”, “Onlar  lmeye hazır.”, “Onlar hayat tarzımıza saldırıyorlar.”⁵⁹ şeklindeki ifadelerle anılmaktadır.

Yine Hollywood yapımı *Kingdom (Krallık)*, *Black Hawk Down (Kara  ahin D    )*⁶⁰, *London Has Fallen (Londra D    )*, *The Hurt Locker (  l  c  l Tuzak)* gibi filmler, bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu şekilde sayısız film olması, Hollywood’da  slamofobinin nasıl bir endüstri hâlini geldiğine çok net bir biçimde işaret etmektedir.

Soğuk Savaş döneminde yoğun olarak SSCB karşıtı filmler yapılırken, SSCB’nin dağılmasından ve 11 Eylül saldırılarından sonra bu yo unla manın  slam ve Müslümanlar üzerinde gerçekleşmesi, Hollywood sinema sektörünün, propaganda aracı olarak kullanılan bir maniveladan başka bir anlam ta ımadı ını bir kez daha ortaya koymuştur.

5.1.3.2.4. Dijital Oyunlar

Geniş kitlelere hitap eden dijital oyunlarda da  slamofobik sahnelere sıklıkla rastlanması, insanların her taraftan  slamofobi kısılcasına alınmaya  alı ıldı ının en bariz göstergesidir. Dijital oyunların her ya  grubundan kullanıcısı olmakla birlikte hedef kitlesinin ağırlıklı olarak  ocuk ve gençlerden oluşması, Müslümanların  tekile tirilmesine ve d   man olarak gösterilmesine yönelik amacı çok net bir biçimde ortaya koymaktadır. Genç kitlelerde  slam kar ıtlı ının ve d   manlı ının yaygınla tırılmasında dijital oyunlar bir fırsat olarak görülmektedir. Bu konuda da çok sayıda örnekle kar ıla ılmaktadır. “Counter Strike” adındaki savaş temalı bir dijital oyunda, teröristlerin yaralanırken ya da ölürken “Allahu Ekber” ve “La ilahe illallah” demesi, dijital oyunlar vasıtasıyla  slam’ı şiddet dini ve Müslümanları da terörist olarak göstermenin en dikkat çekici örneklerindendir. Yine “Call of Duty: Vanguard” adlı oyunun bir sahnesinde yerdeki kana bulanmış Kuran-ı Kerim sayfaları ile oyuncularda  slam’ın şiddet dini olduğu ve Müslümanların da birer kanlı terörist olduğu mesajı verilmektedir.

Amerikan dijital oyun sektöründe Amerikan askerleri,  slam coğrafyasına bazen kadınları ve çocukları kurtarmak ama çoğunlukla da kendi ülkelerini ve insanlarını korumak için

⁵⁹ **Kenza Oumlil**, “Arabs and Muslims in Hollywood: Breaking Down the Siege”, aktaran **Marika Guggisberg - David Weir**, Understanding Violence: Contexts and Portrayals, Oxford Inter Disciplinary Press, 2009, s. 16 – 18.

⁶⁰ Black Hawk Down isimli film, 11 Eylül saldırılarından sonra Müslümanların d   man olarak seyirciye sunulduğu ilk film olması ve daha sonra bu temayla üretilcek filmler içinde bir  n taslak niteliğinden olması nedeniyle özel bir öneme konusunda kapsamlı bilgi için bkz. **Mahmut Yavuz Türkmen - Meral  z ınar**, “11 Eylül Sonrası Hollywood Sinemasında  slamofobinin Yeniden  retimi”, Erciyes İletişim Dergisi, Y. 2020 Temmuz, C. 7, S. 2, s. 1331 ve 1333.

müdahale ederken veya buraları işgal ederken gösterilmektedir. Bu şekilde bir taraftan Müslümanların Batı için tehdit oluşturduğu algısı pekiştirilmekte, diğer taraftan da İslam coğrafyasının geri kalmışlığı nedeniyle bunun ancak Batı'nın müdahalesi ile ortadan kaldırılabileceği algısı oluşturulmakta; bu müdahalelere meşruiyet zemini oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yine birçok oyunda İslam'ın kutsal saydığı unsurlara yer verilerek bunlara hakaret edilmesi ve Müslümanların mücadele edilerek yok edilmesi gereken terörist unsurlar olarak gösterilmesi, gençlerde olumsuz İslam ve Müslüman algısının oluşturulmasının en kolay yolu olarak görülmektedir.

Aşağıda konuyu somutlaştırmak için bazı örnekler görselleriyle birlikte verilecektir. CAPCOM firmasının satışa sunduğu *Devil May Cry 3* oyununda insanlar âlemi ile şeytanlar âlemi arasında geçiş yeri olarak kullanılan ve şeytanın müritleri tarafından inşa edildiği belirtilen *Temen-Ni-Gru* adlı bir kule kurgulanmıştır. Oyuna göre şeytanın etkisi altında olan insanlar bu kuleye tırmanıp karanlıkların güçlerine tapınabilmektedir. İlgili şeytan tapınağının ana kapısı ile Kâbe'nin kapısının neredeyse birebir aynı tasvir edilmesi, dijital oyunlardaki İslamofobik yaklaşımı tek başına izah etmek bakımından yeterlidir.

Bir diğer CAPCOM yapımı oyun olan *Resident Evil 4* oyununda, oyun kahramanı Leon'a başkanın kızını *Los Illuminados* adlı gizemli bir dinî örgütün elinden kurtarma görevi verilmektedir. Kurtarma görevinde görüldüğü üzere, bu şeytani örgüte ait kalenin kapısı Mescid-i Nebevi'nin kapısı ile çok büyük benzerlikler taşımaktadır. Öyle ki, iki kapı arasındaki tek fark, örgütün sembolünün kapının ortasına yerleştirilmesidir.

Resident Evil 4

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Guitar Hero 3 adlı dijital oyunda gitar çalan ve şarkı söyleyen figürlerin üzerinde Allah yazılı bir sahnede resmedilmesi dijital oyunlar vasıtasıyla muhatap ayırt edilmeksizin İslam karşıtlığının nasıl insanlara dayatıldığını göstermek bakımından dikkat çekicidir.⁶¹ Yine benzer şekilde Ayo Dance adlı oyunda 5.000.000 puan kazandığınızda Kuran-ı Kerim üzerinde şarkı söyleyip dans edebilme seçeneğinin sunulması, bir İslamofobik yaklaşımdır.

Oyuncuların minarelere saldırarak müezzinleri öldürmeye çalıştığı Minarett Attack (Minare Saldırısı) adlı oyun, dijital oyun sektöründeki İslamofobi çılgınlığı konusunda başka söze gerek bırakmamaktadır.⁶² Bu oyunun İsviçre’de geliştirilmiş olması ve yukarıda da zikrolunan minare referandumu öncesinde piyasaya çıkmış olması, insanların her taraftan İslamofobi kısılcasına alındığını, İslam’a ve İslam’ı temsil eden en küçük bir öğeye tahammülün olmadığını göstermektedir.

⁶¹ Resim için bkz. <https://www.fightislamofobi.com/haber/guitar-hero-3-islamofobik-oyun> (ET: 8/9/2022)

⁶² Resim için bkz. https://yayinlar.gsb.gov.tr/public/online/0071_OyunlardaIslamafobiTR/files/assets/basic-html/page1.html (ET: 6/10/2022)

Google Play üzerinden de kullanıma sunulan ve Gazzelilerin üzerinden uçak uçurarak masum sivil halkın üzerine bomba bırakıp puan kazanılması kurgusu üzerine kurulu “*Bomb Gaza (Gazze’yi Bombala)*” adlı oyun da bu konuda verilebilecek bir başka örnektir. Oyuna karşı gösterilen tepkiler sonrasında her ne kadar oyun, Google Play’den kaldırılmış ise de bu davranış biçimi, “*tepki gelinceye dek ne kadar insana İslam karşıtlığını aşılayabilirsek o bize yeter*” zihniyetinin hep aynı şekilde hayata geçirildiğini göstermektedir. Dijital oyun dünyasında buna benzer çok fazla İslamofobik unsurlar içeren örnek bulmak mümkündür.⁶³

Örneklerden de anlaşılacağı üzere Batı yapımı birçok filmde ve oyunda İslam dini sorgulanmakta; Müslümanlar hoşgörüsüz, radikal, kadın düşmanı, terörist kılığında ve eğitimsiz insanlar olarak görselleştirilmektedir. Yazılı ve dijital medyada silahlı, sakallı, fanatik teröristlere kitap kapaklarında, dergi dosyalarında yer verilmektedir. Medyada yer alan ıstırap verici, şiddet ve öfke içeren haberlerin çoğu da Müslümanlara ilişkindir. Bu türden yayınlar ve yayın akışları ile sıradan bir izleyicinin veya okuyucunun İslamiyet ile radikalliği eşdeğer olarak görmesi amaçlanmakta, Müslümanlara önyargıyla yaklaşılması bilinci yaygınlaştırılmaktadır.

5.1.4. Müslüman Görünürlüğünün Artması

Avrupa’da İslamofobinin artmasının önemli nedenlerinden biri de şüphesiz ki Batılı ülkelerde Müslümanların kamusal alan da dâhil olmak üzere günlük hayatın her noktasında daha görünür hâle gelmesidir. Müslümanlar hem sayılarının artması hem sosyal hem de ekonomik hayatta daha çok yer almaları nedeniyle daha görünür hâle gelmektedir. Bu durum da Avrupa’nın İslamlaştığı ve Müslümanların gelecekte Avrupa’ya hâkim olacağı endişesine neden olmaktadır. Bu yönüyle Avrupa’da her geçen gün artan Müslüman sayısı ve bu insanların sürdürdükleri yaşam tarzı, Avrupa’da hep var olan ötekini kabul etmeme bağnazlığını ve nefretini körüklemektedir. Bu noktada 2019 yılında gerçekleştirilen ve 9 kişinin öldüğü ve 5 kişinin yaralandığı Hanau saldırısı hakkında Almanya Başbakanı Angela Merkel’in aşırı sağcı katilin bu insanları tanımadığını, sadece görünüşlerinden ve göçmen olmalarından nefret ettiği için bu

⁶³ Dijital Oyunlardaki İslamofobik unsurlara dair daha fazla örnek için bkz. **Bilal YORULMAZ**, “*Dijital Oyunlarda Müslüman Temsili*”, Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, 2018, C. 1, S. 2, s. 275-286; Dijital oyunlarda İslam karşıtlığı ve düşmanlığı konusunda kapsamlı bilgi için bkz. **Mustafa CINGİ**, “*Dijital “Oyunseverlerin İslamofobi İçerikli Oyunlara Bakışı*”, Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, Y. 2018 Haziran, S. 1/1, s. 49-72; **Halide Nur ÖZÜDOĞRU ERDOĞAN**, “*Dijital Oyunlarda İslam Karşıtlığı*”, Current Perspectives in Social Sciences, Y. 2022, C. 26, S. 1, s. 162-168; **Tanner MIRRLEES - Taha IBAID**, “*The Virtual Killing of Muslims: Digital War Games, Islamophobia, and the Global War on Terror*”, Islamophobia Studies Journal, Y. 2021, C. 6, S. 1, s. 33-54; Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından hazırlanan “Bilgisayar Oyunlarında İslamofobi” isimli kitapçık için bkz. https://yayinlar.gsb.gov.tr/public/online/0071_OyunlardaIslamafobiTR/files/assets/basic-html/page1.html (ET: 28/9/2022)

eylemi gerçekleştirdiğine dair beyanları da toplumsal görünürlüğün artmasının bu konuda ne denli büyük bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.⁶⁴

Avrupa'daki Müslüman görünürlüğünün artmasının beraberinde İslamofobik tutum ve davranışları getirdiği yapılan saha araştırmaları ile de ortaya konulmaktadır. FRA tarafından 2017 yılında yapılan bir araştırmada Avrupa'da geleneksel veya dinî kıyafet giyen her üç kadından birinin bireylerden ve kamu görevlilerinden kaynaklanan ayrımcı davranışlara maruz kaldıkları ve bu oranın bahse konu kıyafetleri giymeyen kadınlarda daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı raporda bireylerin isimlerinin, ten renklerinin ve fiziksel görünüşlerinin de konut kiralamada, sağlık hizmetine erişimde ve iş başvurularında ayrımcılığa yol açtığını ortaya koymaktadır.⁶⁵

Avrupa'da bir taraftan da “*Avrupa İslamı*” adlı bir kavram ortaya atılmak suretiyle Müslümanlara müdahale niteliğindeki uygulamalarının gerekçelendirildiği gözlenmektedir. Müslümanların kamusal alanda görünürlüklerinin en aza indirilmesi ve bir anlamda Avrupa toplumsal yapısı içinde kaybolmuş bir grup hâline dönüştürülmesine yönelik uygulamalar dikkat çekmektedir.

Müslümanların din ve ibadet özgürlüğünün ve görünürlüğünün engellenmesinin en önemli yöntemlerinden biri, şüphesiz ki cami inşasının engellenmesi veya zorlaştırılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Fransa'nın Strazburg kentinde yapılması planlanan Eyüp Sultan Camii'nin inşaatın engellenmesi için Valilik tarafından inşaatın engellenmesine yönelik olarak takınılan tavrın, Fransa'da yaşayan Türkleri fazlasıyla rahatsız ettiği, yapılan görüşmelerde Alt Komisyona aktarılmıştır. Müslümanların ibadet hürriyetinin engellenmesi ve görünürlüğünün azaltılması amacıyla uygulanan bir diğer yöntem ise özellikle cami derneklerin hesaplarının yoğun bir biçimde incelemeye tabi tutularak cami derneklerin hareket alanının daraltılması ve böylece yeni camilerin yapılmasının engellenmesidir. Cami yönetimlerine yapılan baskılar ile keyfi hesap ve vergi araştırmaları neticesinde insanlar, cami dernekleri yönetimine talip olmaktan ve cami derneklerine bağış yapmaktan imtina etmektedir. Aynı şekilde Almanya'da Müslümanlara mezarlık yeri tahsisinde yaşanan sorunlar da aynı zihniyetin tezahürüdür.

⁶⁴ <https://www.trthaber.com/haber/dunya/merkel-irkcilik-bir-zehirdir-556105.html> (ET: 16/12/2022)

⁶⁵ FRA, “*Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected Findings*”, Y. 2017, s. 9. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf (ET: 8/11/2022)

5.1.5. Soğuk Savaş'ın Sona Ermesi ve Yeni Ötekiyi Oluşturma İhtiyacı

İslamofobinin yükselmesindeki bir başka ve belki de en önemli neden, 1989 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği'nin dağılmasından sonra Soğuk Savaş'ın bitmesi ile birlikte hem Amerika hem de Avrupa'nın kendine yeni bir "öteki" oluşturma ihtiyacıdır.⁶⁶ Bu bağlamda Batı, bir güvenlik sorunu kapsamında mücadele edilmesi gereken yeni öteki olarak kendisine İslam ve Müslümanları seçmiştir. Şiddet ve gerilimden beslenen Batı için ötekinin yokluğu, tehdit senaryolarının üretilmemesi anlamına geleceğinden, yeni bir ötekini belirlemek zaruridir. Bu bağlamda İslamofobi, aslında Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Batı'nın içerisine düştüğü ideolojik boşluğun, İslam karşıtlığı üzerinden yeniden şekillendirilmesi çabasının sonucudur.⁶⁷ Bir anlamda Batı tarafından Soğuk Savaş Dönemi'ndeki "Kızıl Tehlike" yerine "Yeşil Tehlike" konulmuştur.⁶⁸

Batı, yeni bir öteki yaratma düşüncesinin eseri olarak öncelikle İslamofobi terimi ile İslam ve Müslüman korkusunu gündeme sokmuş ve akabinde de bu korku, nefrete ve en nihayetinde de düşmanlığa ve şiddete dönüşmüştür. Soğuk Savaş sonrasında Avrupa'da ırkçı ve yabancı karşıtı söylemlerin yoğunluk kazanması ve bu anlayışın partileşerek parlamentolarda temsil edilebilir hâle gelmesi, ırkçılığın ve İslam karşıtlığının toplumsal yaşamda da kendisine yer edinmesine neden olmuştur.

⁶⁶ **Salih AYDEMİR**, "İslamofobi Karşısında Müslümanların Sorumluluğu (Öz Eleştirel Bir Kimlik ve Kişilik Sorgulaması)", İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 173; **Hüsnü Ezber BODUR**, "Batı'da İslâm Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)", İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 74; **Orhan GÖKÇE**, "Avrupa Medyasının ve Kamuoyunun İslam Algısı", İslamofobi: Kollektif bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu Tebliğleri, Sivas 2011, s. 73; **Erhan AKDEMİR**, "11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırıların Ardından İslam'ın Avrupa'da Algılanışı", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Y. 2009, C. 8, S. 1, s. 2-3; **Murat AKTAŞ**, "AB Ülkelerinde İslamofobi ve Terörizm" Ombudsman Akademik Dergisi, Y. 2017/4, S. 7, s. 128.

⁶⁷ **Fatma YILMAZ ELMAS – Mustafa KUTLAY**, "Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No:11, Y. 2011, s. 89.

⁶⁸ **Kadir CANATAN**, "'Batı'nın 'Doğu'da Bir Şeytan Yaratma Girişimi Olarak İslamofobi ve Anti-İslamizm: Tarihsel Bir Yaklaşım'", İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 88; **Muhittin ATAMAN**, "Batı'daki İslam ve Türk Algısı: Tıkanan Batı'da Yeniden Yükselen İrkçılık", Diyanet Aylık Dergisi, Y. 2017 Mayıs, S. 317, s. 16; **BALOĞLU**, bu durumu şu şekilde özetlemektedir: "Dünyayı vaktiyle Doğu ve Batı şeklinde iki kutba bölenler, şimdi yeni bir kutuplaştırma projesini tedavüle sokma gayreti içindeler. Bu yeni kutuplar, uygar dünya ile vahşi/ terör dünyasıdır. Buna göre, Batı, uygar dünyayı temsil ederken, İslam vahşi dünyayı yani terör dünyasını temsil etmektedir. Bu çerçevede, İslamofobiye yani sözde İslam korkusunu sürekli dünyanın sıcak gündeminde tutanlar, aslında büyük ekonomik ve siyasi kazançlar için onu verimli bir araç kılanların ta kendileridir. Dolayısıyla, İslam'ı ve Müslümanları öcü göstermek için envaiçeşit yalanı uyduranlar da bu çevrelerdir. Bu korku tacirleri kendi yalanlarına önce kendileri inanmakta, sonra da kendi toplumlarını bu yalanlara ikna edebilmek için icat ettikleri sözde düşmanlarla onları sürekli korkutmaktadırlar." Bkz. **Adnan Bülent BALOĞLU**, "Korku Kültürü ve Tünel Vizyonu", Diyanet Aylık Dergisi, Y. 2017 Mayıs, S. 317, s. 11.

İslamofobinin yoğun olarak kullanılmaya başlandığı tarihler aslında bir anlamda İslamofobinin nedenlerini de açıklamada yol göstericidir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere İslamofobi, 1980’li yıllardan sonra kullanılmaya başlanmış ise de gündemde bu kadar yoğun yer işgal etmesi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılması ve Berlin Duvarı’nın yıkılmasından sonraki tarihlere denk gelmektedir. Almanya’da yapılan incelemelerde görüşülen sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin “*Berlin Duvarı Almanya’da göçmenlerin üzerine yıkıldı.*” şeklindeki beyanları da bu tarihten sonra İslamofobinin artış gösterdiğine dair tespitleri destekler niteliktedir.

5.1.6. 11 Eylül Saldırıları

İslamofobinin bugünkü noktaya gelmesindeki en büyük kırılma anını 11 Eylül saldırılarının oluşturduğu konusunda genel bir mutabakat vardır. Bu saldırılardan sonra Müslüman kimliği, bilinçli olarak “*terör*” ile özdeşleştirilmiştir.⁶⁹ Bu tarihe kadar kısık sesle ifade edilmesinden ötürü toplumların genelinde kabul görmemiş olmasına rağmen 11 Eylül saldırıları, İslam’a ve Müslümanlara karşı bir saldırı başlatılmasına fırsat tanımış ve bu vesileyle de toplumların dikkati bu yöne çevrilmiştir.

11 Eylül saldırıları, İslamofobi bakımından bir dönüm noktası olmakla birlikte esasen var olan bir sürecin daha da ileri götürülmesinden ibarettir. Amerika’da FBI tarafından yayımlanan yıllık raporda Müslüman karşıtı eylemlerin sayısı bir önceki yıl toplam 28 olarak rapor edilmesine rağmen 11 Eylül saldırılarından sonra Müslüman karşıtı eylemlerin takriben 17 kat artarak yıllık 481’e çıkmış olması, 11 Eylül saldırılarının nasıl bir kırılma noktası oluşturduğunu açık bir biçimde göstermektedir.⁷⁰ Aynı şekilde PEW Araştırma Merkezi tarafından 2004 yılı itibarıyla yapılan bir çalışmada, ankete katılan kişilerin %44’ünün İslam’ın diğer dinlere göre daha fazla şiddeti teşvik ettiğine inandıkları tespitlerine yer vermiş olması da aynı düşüncüyü doğrulamaktadır.⁷¹

⁶⁹ Zeynep Serap TEKTEN AKSÜRMELİ, “*Islamophobia and Surveillance Directed at Muslims in the West*”, İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 185; Nurgül BEKAR, “*Avrupa’da Zamanın Ruhu: Aşırı Sağ ve Irkçılığın Yükselişi Devam Ediyor*”, Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 204; 11 Eylül saldırıları nedeniyle ABD, hem iç hem de dış politikasında temel değişikliklere gitmiştir. Bu değişiklik ilk muhatabı da doğal olarak Müslümanlar olmuştur. Amerikan yönetimi, bu saldırılarda sözde “*İslami terörizmi*” sorumlu tutarak hem Amerika’daki hem de Amerika dışındaki Müslümanlara karşı kuşkucu ve şiddete dayalı bir politika geliştirmiştir. Bu politikalar bu bağlamda ciddi bir kırılmayı da beraberinde getirmiştir. Bkz. OKUMUŞ, agm, s. 42.

⁷⁰ Rapor için bkz. <https://www.sfgate.com/news/article/FBI-sees-leap-in-anti-Muslim-hate-crimes-9-11-2750152.php> (ET: 6/9/2022)

⁷¹ <https://www.pewresearch.org/politics/2004/09/09/views-of-islam-remain-sharply-divided/> (ET: 6/9/2022)

11 Eylül saldırıları, Batı toplumunda İslam'ın haksız bir biçimde şiddet ve terör ile özdeşleştirilmesine neden olmuştur. Bu tarihe kadar Avrupa'da daha çok göç sorunu olarak kabul edilen olgu, 11 Eylül saldırılarından sonra İslam ve Müslüman varlığı sorununa dönüşmüştür. Daha öncesinde İslam'a karşı ilan edilmiş olan ancak Batı toplumları arasında fazlaca karşılık bulmayan yeni soğuk savaş, 11 Eylül saldırıları sonucunda Müslümanların bir tehdit olarak algılanmasına yönelik çalışmalar için fırsata dönüştürülmüştür.

11 Eylül saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasında temel değişikliklere gitmesine neden olmuş ve değişen bu politikaların odak noktasına da İslam ve Müslümanlar konulmuştur. Bu politika değişikliğinin neticesi olarak “İslami Terörizm” adı altında suni bir tehdit oluşturularak hem Amerika'daki hem de diğer ülkelerdeki Müslümanlara karşı korku, baskı ve şiddet politikalarının meşruiyet temelleri atılmıştır. Bu politikaların bir sonucu olarak Irak'ta, Afganistan'da ve daha birçok coğrafyada gerçekleştirilen müdahaleler ve bu müdahaleler neticesinde yaşanan acılar ise herkesin malumudur.

11 Eylül saldırılarından sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel terörizmle mücadele adı altında İslam coğrafyasına karşı bir savaş ilan etmesi, bunun Devlet Başkanı George Bush tarafından yeni bir “Haçlı Seferi (Crusade)” olarak adlandırılması ve bu açıklamanın İngiltere başta olmak üzere birçok devlet tarafından desteklenmesi, 11 Eylül saldırılarını İslamofobinin yükselişe geçmesinde önemli bir dönüm noktası kılmaktadır. Amerikan Başkanı George Bush'un saldırının hemen sonrasındaki açıklamalarında geçen; “Yarın işlerimize dönmemiz gerekiyor ve döneceğiz de. Ancak bu kötülükleri gerçekleştirenlerin hala yaşadığı gerçeğine karşı tetikte olmalıyız. Bu tür bir barbarlığa uzun süredir tanık olmamıştık. Hiç kimse intihar bombacılarının toplumumuzda saklandığını, ABD uçaklarını masum insanlarla dolu binalara saldırmak için aynı gün ortaya çıkacaklarını ve bundan dolayı hiç pişmanlık duymayacaklarını hayal bile edemezdi. Bu yeni tür bir kötülük. Ve biz bunu anlıyoruz. Amerikan halkı da anlamaya başlıyor. Bu haçlı seferi, terörizme karşı savaş biraz zaman alacak. Amerikan halkı sabırlı olmak zorunda. Ben de sabredeceğim.”⁷² şeklindeki beyanlarıyla İslam ve Müslümanlar doğrudan hedef gösterilmiş ve saldırgan niyetler açık bir biçimde ortaya konulmuştur. Bu söylemler ile Bush, dünyayı bizden olanlar ve terörden yana

⁷² Beyanatın tam metni için bkz. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html> (ET: 13/9/2002)

olanlar şeklinde ikiye bölmüş ve sonrasındaki söylem, tedbir ve müdahaleleri ile İslam karşıtlığının had safhaya çıkmasına neden olmuştur.

5.1.7. Tek Tipleştirme

Avrupa’da İslamofobinin her geçen gün daha da artmasının temelinde yatan etkenlerden bir diğeri de farklı etnik kökenden gelen, farklı yaşayış biçimlerine ve düşünce yapısına sahip milyonlarca Müslümanın tek tipleştirilemeye çalışılmasıdır. Bu tek tipleştirme çabasının sonucu olarak dünyada takriben 1,5 milyar Müslüman yaşamasına rağmen hepsi aynıymış gibi gösterilmeye çalışılmakta ve bu “*homojen yapı*” resmedilirken de bilinçli olarak Müslümanlar, terörist, radikal, gerici ve benzeri olumsuz özellikler üzerinden tanımlanmaktadır. İslamofobik anlayışta İslam dinine mensup kişiler, çeşitlilik barındırmayan ve eleştiri kabul etmeyen tek parçalı bir topluluk olarak yansıtılmakta ve bu tek tip görünüm üzerinden de Müslümanlara karşı ayrımcılık, ötekileştirme ve şiddet uygulanmaktadır. Hollanda’da CMO ile yapılan görüşmede de bu konu gündeme gelmiştir. Temsilciler toplumun değerlerine uygun olmayan bir söylemde bulunulduğunda veya suç işlendiğinde, failin ırkına veya etnik kökenine bakılmaksızın bu eylemin doğrudan Müslümanlara isnat edilmesinin iyiniyetli olmadığını ifade etmişlerdir.

Müslümanların tek tipleştirilmesi çalışmalarına ilişkin başlıca örnekler Müslümanlar tarafından işlenen herhangi bir suçun failin Müslüman kimliğine atıfta bulunmak suretiyle kamuoyu ile paylaşılmasında görülmektedir. Bu noktada Robert Kilroy-Silk isimli siyasetçinin 1995 tarihinde Daily Express gazetesinde yayımlanan bir makalesinde yer alan “*Müslümanlar her yerde aynı vahşetle hareket ediyorlar. Suçluların başlarını kesiyorlar, zina eden kadınları - sadece kadın - taşıyarak öldürüyorlar, çarşaf giymeyi reddeden kadınların yüzlerine asit atıyorlar, genç kızların cinsel organlarını kesiyorlar ve dini olarak hayvanlara eziyet ediyorlar.*”⁷³ şeklindeki ifadeleri esasen Avrupa’nın tüm Müslümanları tek tipleştiren bakış açısını göstermek bakımından dikkat çekicidir. Aynı şekilde 2015 yılının ikinci yarısından itibaren yoğun iç karışıklıkların yaşandığı Müslüman ülkelerden kaçıp Avrupa Birliği veya Kuzey Amerika ülkelerine sığınmaya çalışan göçmenlere karşı da İslamofobik anlayışlar görülmekte ve bunun sonucu olarak kendi ülkelerindeki terörden kaçan Müslümanlar en başından itibaren terör şüphelisi, şiddete eğilimli, şehvet düşkünü insanlar olarak tasavvur edilmektedir.⁷⁴

⁷³ Anılan makalenin ilgili bölümü için bkz. The Runnymede Trust, “*Islamophobia A Challenge For Us All*”, 1997, s. 26.

⁷⁴ **Fatma KURT SARIASLAN:** İslamofobi: Batı Literatüründe İslam Algısı ve İslamofobi, Onto Yayınları, 2018, s. 186.

PEGİDA tarafından Köln'de (Almanya) gerçekleştirilen bir gösteride kullanılan pankartta sığınmacıların temsili olarak şehvet düşkünlü birer tecavüzcü (Rape-Refugee) şeklinde resmedilmesi Batı'nın Doğu'ya karşı geçmişten gelen olumsuz bakış açısının ve tüm sığınmacıları birer olağan cinsel saldırı suçu faili olarak göstermek suretiyle tektipleştirmenin en bariz örneklerinden biridir.⁷⁵

Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen eylemlerin tüm Müslümanlara izafe edilmesine ilişkin yaklaşım, başlı başına bir problem alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada şunu da ifade etmek isteriz ki; bu yaklaşım ne kadar yanlış ise 2011 yılında Norveç'in Oslo kentinde Anders Behring Breivik adlı saldırganın gerçekleştirdiği ve 77 kişinin yaşamını yitirdiği katliamın ve benzeri diğer saldırıların Hristiyan Batı'ya izafe edilmesi de o kadar yanlış ve sakıncalıdır.

5.1.8. Avrupa'nın Yaşadığı Dinî Kimlik Krizi

Avrupa son zamanlarda Hristiyanlıktan uzaklaşmakta ve ateizm toplumun geneline yayılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak Batı, ağır bir dinî kimlik krizi yaşamaktadır. İslamofobi bu krizin aşılmasında bir araç olarak kullanılmaktadır. İnsanlarda Avrupa'nın yakında Müslümanların hâkimiyet kurduğu bir coğrafya olacağı algısı oluşturularak bir anlamda saflar tahkim edilmeye ve Hristiyan Avrupa'nın özüne dönmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.⁷⁶

⁷⁵ Resim için bkz. <https://www.ipost.com/middle-east/in-wake-of-cologne-attacks-germany-may-be-grappling-with-arab-rape-game-441343> (ET: 1/10/2022)

⁷⁶ KİRMAN - ERKAN, agm, s. 201.

Avrupa'nın hızla İslamlaştığı ve yüzyılın sonuna doğru Avrupa'da Hristiyanların azınlıkta kalacağı gibi söylemler, yoğun olarak gündemde tutularak İslam karşıtlığı körüklenmekte ve böylece yaşanan kimlik bunalımının aşılması amaçlanmaktadır.

Avrupa'da İslam'ın Hristiyanlığın karşıtı olarak konumlandırıldığı ve Hristiyanlığın devamını sağlamak konusunda yeni bir toplumsal uyanış ve atılım gerçekleştirme bahanesiyle İslamofobinin bir araç olarak kullanılmaya çalışıldığı göz ardı edilmemelidir. Avrupa medyasında ve akademik camiada Avrupa'nın İslam ile “*demografik savaş*” içerisinde olduğu korkusu yaratılarak İslamofobi güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bernard Lewis'in Alman *Die Welt* gazetesine verdiği demeçte 21. yüzyılın sonunda Avrupa'nın Müslüman olacağına dair ifadesi bu konuya örnek olabilir.⁷⁷

PEW Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir çalışmada önümüzdeki 20 yılda Müslüman nüfusunun 1.6 milyardan 2.2 milyara yükseleceği, yine gelecekteki Müslüman sayısının Müslüman olmayanlara göre iki kat artacağı, 2030 yılında toplam Müslüman nüfusu oranının %26.4'e çıkacağı tespit edilmiştir.⁷⁸ Bu tür istatistiki tespitlerin devamlı surette yayımlanmasıyla bir anlamda Batı'nın artan Müslüman nüfusuna karşı dikkatli olması gerektiği telkin edilmekte ve Batı'da artan Müslüman sayısının bir tehdit olacağı kuşku ve algısı dolaylı yollardan insanların gündemine sokulmaktadır.

Avrupa'da yaşanan İslamlaşma korkusunu İvan Rioufol şu sözlerle ifade etmektedir:

“Toprağın hep daha büyük kısmına nüfuz ederek, kökten Avrupalı olan halkları aşamalı olarak boğacak biçimde giderek artan bir Müslüman nüfus olacaktır.”

Bu istilâ, sadece pasif demografik bir fazlalığa ulaşmakla kalmayacak, aynı zamanda, İslam üzerine temellenen bir medeniyeti dayatmak amacıyla – kıtasal hatta dünya çapında istişare edilen- Avrupa (ve Batı) ile boğaz boğaza gelme arzusuna karşılık gelecek.

Kendi kültürlerinin dönüştüğünü göremeyecek kadar kör olan Avrupalıların vurdumduymazlığı nedeniyle olduğu kadar, çok kültürlülüğü kutlayan aydınların tehlikenin üstünü örtmesi nedeniyle İslam'ın kazanmaması söz konusu değildir.”⁷⁹

⁷⁷ SARIASLAN, s. 188.

⁷⁸ <https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/> (ET: 13/9/2022)
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60860351> (ET: 8/9/2022);

PEW Düşünce Kuruluşu tarafından 2017 yılında bu konuda yapılan araştırma sonucunda oluşan istatistiklere ilişkin olarak bkz. <https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-affiliation/> (ET: 7/9/2022)

⁷⁹ Aktaran **Raphael LIOGIER**, İslamlaşma Efsanesi Kolektif bir Anksiyete Üzerine Deneme, Çev. Hande Turan ABADAN, Epos, Ankara 2014, s. 10.

Aynı şekilde Bernard Lewis de bir röportajında⁸⁰ İslam'ın Avrupa için bir tehdit olduğunu ancak Avrupa'nın bu tehditle savaşmak yerine pes ettiğini, Avrupalıların kendi sadakatlerini ve özgüvenlerini kaybettiklerini ve kendi kültürlerine saygıları olmadığından, siyasi doğruculuk ve çok kültürlülük söylemleri ile İslam'a her konuda teslim olduklarını belirterek aslında tüm sorunun Müslümanların Avrupa'ya hâkim olacağı korkusundan kaynaklandığını ve Avrupa'nın bu "tehlike" ile mücadele etmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Avrupa'da yaşanan bu krizin önüne geçmek için ırkçılık ve İslamofobiden çocuklar da nasibi almaktadır. Zira çocuklar, daha küçük yaşta ırkçı ve İslamofobik düşüncenin ağır tahakkümü altında dünyaya gözlerini açmakta ve büyüdüklerinde her biri ırkçı ve İslam karşıtı birer birey olarak yetiştirilerek yaşanan kimlik krizinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Almanya'da yapılan inceleme ziyaretinde de bu konu gündeme gelmiş ve temsilcilerden bazıları, ırkçılık ve ayrımcılığın ilk önce kreşte başladığı ve çocukların bu algıyla büyüdüklerini ifade etmişlerdir.

Avrupa'da başörtüsüne ilişkin daha önce yapılan ve hâlen de yapılmaya çalışılan yasaklayıcı düzenlemeler, cami inşasına engel olunması ve camilere yönelik olarak gerçekleştirilen sözlü ve fiziksel saldırıların temelinde yatan neden aslında başörtüsü ve camilerin, İslam'ı Avrupa'da en görünür kılan iki unsur olmasıdır. Bunların yasaklanması ve mücadele edilmesi gereken unsurlar olarak gösterilmesi, kimlik bunalımı yaşayan Avrupalıların İslam karşıtı olarak konumlandırılmalarının bir yöntemi görülmektedir.

Avrupa'da İslam'ı ve Müslümanları bir tehdit olarak algılanması genel olarak toplumda karşı bir tavır alınması ihtiyacını ortaya çıkarmakta ve bu da toplumları belli bir yere kanalizetmenin en makbul yöntemlerinden biri olarak korku üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Avrupa'da yapılan birçok gösteride "İslamlaşmayı durdurun" şeklinde atılan sloganlar ve taşınan pankartlar da aslında Avrupa'daki İslamofobinin bir anlamda Avrupa'nın İslamlaşması korkusu olduğunu göstermektedir.

⁸⁰ Röportaj için bkz. <https://www.jpost.com/international/muslims-about-to-take-over-europe> (ET: 15/12/2022)

Yukarıdaki resimde de yer aldığı üzere Avrupa'da İslam karşıtı gösterilerde yoğun olarak "İslamlaşmayı Durdurun" şeklindeki söylemler aslında Avrupa'daki İslam'ın yükselişinden duyulan kaygı ve korkunun açık bir dışavurumudur.⁸¹

Time Dergisi'nin 28 Şubat 2005 tarihli sayısında Leonardo Da Vinci'nin Mona Lisa tablosuna türban takılarak "Avrupa'da Kimlik Krizi" haberi kapağa taşınmıştır. Bu tarz yayınlarla yukarıda anlatılmaya çalışıldığı üzere Avrupa'nın İslamlaşacağı algısı ve tehdidi ile İslam karşıtlığı üzerinden Hristiyan toplum tahakküm edilmeye çalışılmaktadır.

⁸¹ Resim için bkz. <https://dogus.nl/belcika-mahkemesi-islamlastirmayi-durdur-slogani-irkci-degil/> (ET: 3/10/2022)

PEGIDA örgütünün kurucularından olan Lutz Bachmann'ın Facebook hesabında Adolf Hitler kılığındaki fotoğrafını paylaşması ve altına da "O tekrar burada" şeklindeki yorumla –her ne kadar sonrasında "Ben o fotoğrafı komedi kitabı olan 'O Tekrar Burada'nın yayınlanması nedeniyle gönderdim. Onun da hoşuna gitti. Bazen kendini ti'ye almak gerekir" şeklindeki ifadelerle tevil etmeye çalışmışsa da- Nazi ruhunun Avrupa'da hâlen kol gezdiğini ortaya koymuştur. PEGIDA gibi bir örgütün gerçekleştirdiği yürüyüşlere ve etkinliklere çok sayıda kişinin katılıyor olması da bu düşünceyi benimseyen kişilerin sayısının hiç de azımsanmayacak kadar yüksek olduğunu göstermektedir.⁸²

5.2. MÜSLÜMANLARDAN KAYNAKLANAN İÇSEL NEDENLER

Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobi konusunda Avrupa'dan kaynaklı birçok içsel neden olmakla birlikte Müslümanlardan kaynaklı kimi nedenlerin olduğunu kabul etmek, Avrupa'daki yabancıların ve Müslümanların da bu sorunda dahlinin olduğunu unutmamak ve Müslümanlardan kaynaklı herhangi bir neden olmadığı iddiasında bulunarak kolaycılığa kaçmamak gerekir. Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin nedenlerinin tamamı Avrupa'dan kaynaklanıyormuş gibi göstermek ve tüm kusuru Avrupalılara yüklemek sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Müslümanlardan kaynaklanan nedenlerin de net bir biçimde ortaya konulması ve bunlarla yüzleşilmesinde fayda mülhaza edilmektedir.

⁸² Resim ve haber için bkz. <https://www.haberturk.com/dunya/haber/1033158-pegidanin-kurucusu-hitlere-ozenmis> (ET: 29/9/2022)

5.2.1. Müslümanlardan Kaynaklanan Düşünsel Temeller

Batı'nın İslam dünyasına bakış açısının bir sonucu olarak İslam ve Müslümanların devamlı surette mücadele edilmesi gereken “öteki” olarak görüldüğüne yukarıda değinilmişti. Bu noktada objektif olmanın gereği olarak İslam dünyasının da Batı'yı öteki olarak gördüğünü ifade etmek gerekir. İslam dünyası da Batı'yı tarihine, coğrafyasına, ekonomik zenginliklerine, yaşam tarzına ve hatta yönetim biçimlerine müdahale eden öteki olarak görmektedir. Bu düşüncelerde haklılık payı olmakla beraber, her iki cenahın da bir diğerini öteki olarak görmesi, sorunları içinden çıkılmaz bir hâle dönüştürmektedir.

5.2.2. Orta Doğu'da Yaşanan İstikrarsızlıklar

Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin Müslümanlardan kaynaklanan en önemli nedeni belki de Orta Doğu'da yaşanan istikrarsızlıklara bağlı olarak Avrupa'ya doğru her geçen gün artan sığınmacı akınıdır. Avrupalılar, başta Orta Doğu olmak üzere siyasi ve sosyal kargaşanın olduğu bölgelerden gelenler nedeniyle ülkelerinin toplumsal yapısının değişeceği kaygısıyla kültürel birikimini ve sosyal dokusunu korumak adına ırkçı ve İslamofobik söylem ve eylemlere tevessül etmektedir.

5.2.3. Avrupa'da Yaşayan Müslümanların Yaşadıkları Topluma Uyum Sağlayamaması

Batılıların diğer toplumların dil ve kültürlerine olan ilgisine karşın Müslümanların bu konuda ilgisiz davranmaları ve bunun bir neticesi olarak İslam dünyası ile Batı arasında ortaya çıkan iletişim sorunu, ırkçılık ve özellikle de İslamofobinin artmasına neden olmaktadır. Uzun zaman Batı toplumlarının içinde yaşamış olmalarına rağmen Müslümanların bu toplumlarda örgütlenme konusunda eksik kalmaları bunun neticesinde kendilerini etkin bir biçimde temsil edememeleri topluma uyum sağlamalarını engellemektedir.

Gerek içinde bulundukları topluma uyum sağlayamamaları gerekse başka nedenlerle varlıklarının ve kültürlerinin sürekli tartışıldığı bir ortamda bu insanların, yaşanan toplumsal sorunların ana nedeni olarak görülmesi ırkçı ve İslamofobik düşünceleri daha da derinleştirmektedir. Bu duruma bağlı olarak tedirginlik yaşayan insanlar, içinde yaşadıkları toplumdan kendilerini soyutlama ihtiyacı duymakta ve bunun sonucu olarak da içinde yaşadıkları toplumun parçası olamayan ve o topluma yabancı bireyler olarak hayatlarını sürdürmektedirler.

5.2.4. Avrupa’da Yaşayan Müslümanların ve Yabancıların Birlik Olamaması

Avrupa’da ırkçılık ve İslamofobinin artmasındaki en önemli nedenlerden biri de özellikle yabancıların ve de Müslümanların kendi aralarında birlik olamamaları ve bireysel hareket edilmesi edenyle bazı durumlara gösterilen tepkilerin muhataplarda karşılık bulamamasıdır. Almanya’da yapılan incelemelerde görüşülen vatandaşlarımız da kendi aralarında iletişim ve etkileşimin eskisi kadar yoğun olmadığını, özellikle son zamanlarda bu konuda bir zayıflamanın olduğunu ve bunun da birlikte hareket etme kabiliyetini olumsuz etkilediğini beyan etmişlerdir. Bu nedenle, önceden olduğu gibi aralarındaki birlik ve beraberliğin tekrar tesis edilerek muhataplar nezdinde bir güç grubu olduğu intibasının oluşturulması gerekmektedir.

5.2.5. Bazı Örgütler Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler

İslam adına gerçekleştirildiği iddia olunan birçok eylemin Avrupa’da ırkçılığı ve İslamofobiye körüklediği bilinen bir gerçektir. Örneğin 1972 Münih olimpiyat oyunlarında bir grup Filistinlinin rehin aldığı 11 İsrailli sporcunun öldürülmesi olayı, Müslümanlara atfedilecek kusur konusunda büyük önem taşımaktadır. Bu olay, o tarihe kadar Filistin konusunda Müslümanlara görece hoşgörüyle bakan Avrupalıların ve dünya kamuoyunun olumlu kanaatini, Filistinler aleyhine döndürmekle kalmamış, “İslami terör” algısının insanlara dayatılmasına hizmet etmiştir.⁸³ Aynı şekilde El Kaide ve DAESH gibi örgütlerin Avrupa’da gerçekleştirdiği saldırılarının da Avrupa’da İslamofobinin artmasında ve Müslümanlara karşı önyargıların oluşmasındaki etkisi yadsınamaz. Bu noktada anılan örgütler tarafından gerçekleştirilen 11 Eylül saldırıları, 2004 tarihli Madrid tren istasyonu saldırısı, 2005 tarihli Londra saldırısı, 2015 Charlie Hebdo saldırısı, 2015 Paris saldırıları, 2016 Belçika havalimanı saldırıları ve daha birçoğu, Batı’da İslamofobinin artmasının en büyük nedenlerindendir. Zira bu saldırılar ile İslam’ın şiddeti dışlamayan bir din olduğuna dair algı operasyonlarının alt yapısı oluşturulmuştur.

Bu saldırıların kendi içerisinde bir sarmala neden olduğunu unutmamak gerekir. Zira belirtilen örgütlerin özellikle Avrupa’da gerçekleştirdiği eylemler, Batı’da İslamofobinin artmasına ve özellikle Avrupalı Müslüman gençlerin bunun neticesinde uğradıkları ayrımcılık, ötekileştirme, kin ve nefrete karşılık verebilme düşüncesiyle bu örgütlere sempati duymalarına hatta bu örgütlere katılmalarına zemin hazırlamaktadır.

⁸³ **Umut KEDİKLİ – Mehmet AKÇA**, “Soğuk Savaş Sonrası Avrupa’da Artan İslamofobi”, TESAM Akademi Dergisi, Y. 2017, C. 4, S. 1, s. 73.

6. AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİNİN SONUÇLARI

6.1. Avrupa'nın Toplumsal Barışının Bozulması

İslamofobi bağlamında İslam ve Müslüman korkusu ve daha da ötesi nefreti, Müslümanlara karşı önyargıyı, ayrımcılığı, ötekileştirmeyi, dışlamayı, çoğulcu yaklaşmamayı, yabancılaştırmayı, kin gütmeyi, saldırganlığı, şiddeti ve düşmanlığı beraberinde getirmektedir. İrkçılık ve İslamofobinin bir tezahürü olarak insanlar arasında camilere saldırılması, başörtülü insanlara hakaret edilmesi, tacizde bulunulması, hatta saldırılması, komşuluk ilişkilerinin ve çocuklar arasında arkadaşlık ilişkilerinin kesilmesine kadar varan ırkçı ve ötekileştirici tavırlar gelişebilmektedir. Tüm bu tutum ve davranışlar göstermektedir ki, Avrupa'da yükselen ırkçı ve İslamofobik eylemlerin ilk ve en önemli sonucu şüphesiz ki, Avrupa'nın toplumsal barışının bozulmasıdır. Avrupa'da ırkçılık ve İslamofobinin toplumsal barışı bozacağıının en tipik örneğini belki de Hollanda'da ayrımcı uygulamalar neticesinde vergi incelemesine girerek çocuk yardımları sonlandırılan ve bu nedenle ailelerinden ayrılmak zorunda kalan çocukların, koruyucu aile sistemine dâhil edilmesi, bu çocukların ailelerinden alınması iddiaları oluşturmaktadır. Yine Hollanda'da vergi inceleme süreçlerinde camilere yardımda bulunanların fişlenmesi ve diğer taraftan ayrımcı politikalara dayalı vergi incelemesi sonucu camilere yardım edenlerin şüpheliler listesine alınması incelemelerde karşılan toplumsal barışı bozacak kurumsal uygulamalardır.

Avrupa Birliği'ne üye 27 ülkede yapılan ve 23.500 kişinin katıldığı bir anket çalışmasında bu ülkelerde yaşayan her üç Müslümandan birinin sadece son bir yılda mutlaka ayrımcılıkla karşılaştığını ve her on Müslümandan birinin de saldırı veya aşağılanmaya maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ankete katılan her dört kişiden biri, son 12 ay içerisinde polis tarafından kontrol edildiğini bildirmiştir. Ayrımcılığa uğrayan Müslümanların %27'si yaşadığı ülkenin vatandaşı iken vatandaş olmayan Müslümanlar da ise bu oran %41 olarak gerçekleşmiştir.⁸⁴ Yapılan bu ankette ortaya çıkan veriler, Avrupa'da İslamofobinin ulaştığı seviyeyi açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Avrupa'da en çok Müslüman nüfusa sahip ülke olan Fransa'da 2020 yılı itibarıyla İslamofobik saldırıların % 53 oranında artması da Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin son

⁸⁴ Anket sonuçları için bkz. AKTAŞ, agm, s. 33.

zamanlarda nasıl bir ivme kazandığını göstermektedir. Öyle ki, 2019 yılında Fransa’da Müslümanların maruz kaldığı saldırı sayısı 154 iken 2020 yılında bu sayı 235’e yükselmiştir.⁸⁵

Alt Komisyon tarafından Fransa, Almanya ve Hollanda’da yapılan inceleme ziyaretlerinde görüşülen sivil toplum kuruluşu temsilcileri de istisnasız olarak Avrupa’da her geçen gün ırkçılık ve İslamofobinin ve buna bağlı olarak mağdur sayısının arttığını ve bunun istatistiklere de yansıdığını ifade etmişlerdir. İstatistiklerin buzdığının görünen kısmını oluşturduğunu ve aslında gerçekleşen saldırıların istatistiklerde yer verilen rakamlardan çok daha fazla olduğu ise bilinen bir gerçektir. Hollanda’da görüşülen DENK Partisi Milletvekili Tunahan Kuzu’nun Hollanda toplumunun yaklaşık %25’i ayrımcılığa maruz kaldığını düşünmesine rağmen ayrımcılıkla alakalı yılda ortalama sadece 1200 başvuru yapıldığına dair beyanları, istatistiki rakamların gerçekten ne kadar uzak olduğunu göstermektedir. Almanya Federal Meclis İçişleri Komisyonu Başkan Vekili Lars Castelucci tarafından Almanya’da toplumun % 54’ü tarafından İslam’ın tehdit unsuru olarak görüldüğüne dair beyanları durumun vahametini ortaya koymaktadır.

Avrupa’daki toplumsal barışın bozulmasına neden olan ırkçılık ve İslamofobi yalnızca ne bir din olarak İslam’ın ne de mensupları olan Müslümanların sorunudur. Salzburg Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada Avusturya’da İslam ve Müslüman karşıtlığının her geçen gün arttığı ve hatta İkinci Dünya Savaşı öncesi Yahudilere karşı sergilenen tutum ve davranışlarla çok büyük oranda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.⁸⁶ Bu bağlamda Almanya’da yaşayan Yahudi bir blog yazarının “*Almanya’da herhangi bir mülk edinmeyi düşünmüyorum ve her an olay olacaktı gibi ve bu ülkeden kaçacaktım gibi yaşıyorum. Tarihte yaşanan olaylar tekrarlanmaz, diye düşünürdüm. Artık böyle düşünmüyorum.*”⁸⁷ şeklindeki beyanları, ırkçılığın Avrupa’da sadece Müslümanları değil aksine herkesi tedirgin ve tehdit ettiğini göstermektedir. Herkesin tedirgin ve tehdit altında yaşadığı bir ortamda, toplumsal barıştan söz etmek mümkün olmayacaktır.

⁸⁵ <https://www.aa.com.tr/en/europe/france-islamophobic-attacks-up-sharply-last-year/2126901> (ET: 30/9/2022)

⁸⁶ Aynı araştırmada ortaya çıkan sonuçlar ise şu şekilde özetlenebilir: “*Başörtüsü, kadının baskı altına alınmasının sembolüdür. İslam Batı dünyasına uyumlu değildir. Müslümanlar okulda başörtüsü takmamalıdır. Avusturya Müslümanları arasından teröristlerin olduğundan korkuyorum. Müslümanların dinlerini yaşamaları sınırlandırılmalıdır. Müslümanlar nedeniyle bazen kendimi Avusturya’da yabancı gibi hissediyorum. Avusturya’da camilere tolerans göstermemeliyiz. Müslümanlar Avusturya’da herkesin sahip olduğu haklara sahip olmamalıdır.*” Aktaran **Kazım KESKİN**, “*Avusturya’da Değişmeyen Gündem: İslam Karşıtlığı*”, Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 113-114.

⁸⁷ Aktaran **Zeliha ELİAÇIK**, “*Almanya’nın Üniformalı Irkçıları*”, Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 214.

Her gün sayısız insanın ırkçı ve İslamofobik tutum ve eylemlere maruz kaldığı gerçeği, Avrupalıların her fırsatta dile getirdikleri “Avrupa Değerleri” ile çelişmekte, arada açık ve ciddi bir söylem ve eylem farklılığının olduğu görülmektedir. Bu durum aslında Avrupa’nın devamlı yinelediği medeniyet konusunda yaşadığı buhranı da ortaya koymaktadır.

6.2. Irkçılık ve İslamofobinin Kurumsallaşması

Irkçılık ve İslamofobi, resmî kurumlarda yabancılara ve Müslümanlara karşı ayrımcılığı ve kötü muameleyi beraberinde getirmektedir. Kurumsal ırkçılıkta insanlar; dil, renk, kültür veya etnik kökenleri nedeniyle hak ettikleri hizmeti alamamaktadır. Kurumsal ırkçılık, belirli bir kurumsal düzen içerisinde uygulandığından genellikle bireysel ırkçılık kadar açık değildir. Bireysel ırkçılık kadar açık olmayan bu ırkçılık türünde doğal olarak mağdurların çoğu da ortaya çıkana kadar ırkçılığa maruz kaldığının farkında değildir. Bu yönüyle kurumsal ırkçılık aslında sadece çok az kimsenin görüp tırmanabildiği camdan bir duvara benzemektedir.⁸⁸

Avrupa’da her gün daha fazla görülen ırkçılık ve İslamofobi, toplumda kendiliğinden gelişen halet-i ruhiyenin neticesi değildir. Irkçılık ve İslamofobinin kurumsallaşmış olması, devleti yönetenlerin de bu artışta büyük payının olduğunu göstermektedir. Devleti yönetenlerin bu artışa etkisinin ne derece olduğu konusunda 11 Eylül saldırıları sonrası Amerikan Başkanı George Bush tarafından gerçekleştirilen ve İslam’a ve Müslümanlara bakış açısını tüm dünyada derinden etkileyen konuşma, alınan güvenlik önlemleri çerçevesinde ortaya çıkan kurumsallaşmayı göstermek bakımından tek başına yeterlidir.

Hollanda’da yapılan incelemelerde vergi dairesinin vergi dolandırıcılığı konusundaki risk analizlerinde, “*Batılı olmayan görünüm*” ya da “*Bir camiye bağış yapmak veya hediye vermek*” gibi nesnelliği bulunmayan ya da köken, din ve yaş gibi kaydedilmesine gerek olmayan verilerin sisteme kaydedilmesi ve bu kayıt üzerinden ilgiler hakkında işlemler yapılması ırkçılık ve İslamofobinin resmî kurumlar tarafından kurumsallaştırıldığını göstermektedir. Aynı şekilde Almanya’da yapılan incelemelerde de bu yöndeki uygulamalardan bahsedilmiş ve bazı kamu görevlileri tarafından vatandaşlarımıza karşı kabulü mümkün olmayan muamelelerde bulunduğu, eskiden kaba bir biçimde yalnız sokaklarda olan ırkçılığın günümüzde artık bürokraside de yer bulduğu ve kurumsal, ince bir ırkçılık uygulamasının olduğuna dair ifadeler de Avrupa’daki ırkçılık ve İslamofobinin kurumsallaştığını göstermektedir

⁸⁸ YILMAZ, age, s. 26.

Yine yapılan incelemeler sonucunda edinilen bilgilere göre; Hollanda'nın çeşitli bölgelerinde cami veya camiye yakın yerlere gamalı haç işaretleri yapanlar tespit edilerek görevli mercilere bildirilmesine rağmen bu saldırılar ve saldırganlar hakkında herhangi bir işlem yapılmaması; Amsterdam'daki Ayasofya Camii'ne altı ayda iki defa saldırı gerçekleşmiş olmasına ve kamera görüntülerinde saldırı anları ve saldırganlar açık ve net şekilde görünmesine rağmen faillerin belirlenememesi; Almanya'da gerçekleştirilen sözlü ve fiziksel her türlü saldırılarla ilgili olarak Alman yetkililer ile görüşülmesine rağmen sonuç almada zorluk çekilmesi ve kimi durumda hiç sonuç alınamaması, bu ülkelerde ırkçılık ve İslamofobinin kurumsallaştığını göstermektedir. Örneğin Fransa'daki İslamofobik ve antisemitik olayların yargılanması sürecinde önemli farklılık bulunması, antisemitik olaylarda adalet mekanizması çok hızlı işlerken İslamofobik olaylarda ise yargının oldukça yavaş işlemesi; İslamofobinin kurumsallaşmasının en önemli göstergelerinden biridir.

İrkçılık ve İslamofobinin kurumsal olarak en yaygın uygulandığı kurumların özellikle kolluk teşkilatları olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ırkçı ve İslamofobik eylemlerin doğru bir biçimde istatistiklere yansımaları beklemek gerçekçi değildir. Zira kolluk kuvvetleri, gerçekleştirilen eylemleri ya bu kategoride değerlendirmemekte ya sıradan eylemler gibi kayıtlara almakta ya da şikâyet ve talepleri hiç işleme almamaktadır. Bu tarz tutum ve davranışlar da mağdurlarda başvuru yapılsa dahi sonuç alınamayacağı algısını oluşturmaktadır. FRA'nın 2017 tarihli bir araştırmasındaki ayrımcılığa uğrayanların %89'unun maruz kaldıkları ayrımcılığı, herhangi bir faydası olmayacağı veya bir fark yaratmayacağı düşüncesiyle yetkililere bildirmediğine dair tespiti kolluk teşkilatlarına bu konuda güven duyulmadığını ortaya koymaktadır.⁸⁹

6.3. İslam Hakkında Olumsuz Algının Oluşması

Bir takım terör eylemlerinin faillerinin kendilerini Müslüman olarak tanımlaması, bunu fırsat bilen bazı kesimler tarafından İslam karşıtlığının meşrulaştırılması amacıyla bu eylemlerin İslam'a isnat edilmesine neden olmaktadır. Ancak bir terör eylemi kimden kaynaklanırsa kaynaklansın, bu eylemin onu gerçekleştiren faile ait olduğu ve failin mensubu olduğu bir din veya topluluğa isnat edilemeyeceği göz ardı edilmemelidir.

⁸⁹ https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-midis-ii-main-results_en.pdf, s. 63 (ET: 20/12/2022)

6.4. Mağdurların Ötekileştirilmesi ve Radikalleşmesi

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi, Müslümanları ötekileştirmekte, yaşadıkları toplumdan soyutlanmalarına ve yoğun bir korku psikolojisi yaşamalarına neden olmakta ve tüm bunların sonucu olarak bir kısmının da marjinalleşmesine ve radikalleşmesine neden olmaktadır. Hollanda’da yapılan görüşmelerde Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar Danışma Organı (*Overleg Joden, Christenen en Moslims - OJCM*) temsilcileri de bu soruna işaret etmiş ve Hollanda’dan kimi terör örgütlerine katılan gençler sebebiyle Hollanda’da İslam imajının zedelendiğini ve bu olaylar sonrası İslamofobinin daha da arttığının gözlemlendiği ifade edilmiştir.

İrkçılık ve İslamofobi topluma yayıldıkça ve kurumsallaştıkça, kendisini dışlanmış, ötekileştirilmiş ve baskı altında hisseden Müslüman gençlerin terör örgütlerine sempati duymasına ve hatta katılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Batı’nın hem toplumsal hem de kurumsal olarak ırkçılık ve İslamofobinin yaygınlaştıkça, terör örgütlerinin militan devşirmesinin daha da kolaylaştığının farkına varması gerekir.

Diğer taraftan Batı, yükselen bu ırkçılık ve İslamofobi vasıtasıyla kendi terörünü de üretmektedir. Avrupa’daki ırkçılık ve İslamofobinin kendi terör örgütlerini ürettiğinin tipik örneği tartışmasız Almanya’daki Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütüdür (*Nationalsozialistischer Untergrund - NSU*). NSU örgütü ile ilgili olarak gerçek anlamda bir soruşturma ve yargılama yapılmadığından ve örgüt bağlantılarının ortaya çıkarılmadığından bahisle eleştirilen muhakeme süreci; 2011 yılındaki soruşturma ile başlamış ve Federal Mahkemenin 12.08.2021 tarihinde verdiği kararla sonuçlanmıştır.⁹⁰ Onlarca cinayet işlemiş, banka soygunları yapmış bu örgüt, gerçekten araştırılıp araştırılmadığına dair tartışmalarla birlikte akıllarda hep bir soru işareti olarak kalmaya devam edecektir.

6.5. Mağdurların Toplumsal ve Ekonomik Hayatını Olumsuz Etkilemesi

Avrupa’nın birçok ülkesinde ve özellikle de en çok Türk barındıran Almanya’da aradan geçen yaklaşık 60 yıllık süreye rağmen, Türk vatandaşlarının ve diğer yabancıların topluma yaptıkları ekonomik ve kültürel katkılarından çok dinî ve kültürel farklılıkları bağlamında değerlendirilmeleri ve öteki olarak görülmeleri, köklü ırkçılık ve İslam karşıtlığının sonucudur.

⁹⁰ Tartışmalı muhakeme süreci hakkında kapsamlı bilgi için bkz. **Muhterem DİLBİRLİĞİ - Dr. Hakan KIYICI**, “Kurumsal İrkçılık ve Terörist Radikalleşme: Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü”, İnsan Hakları Yıllığı, Y. 2021, C. 39, s. 1-34.

Avrupa’da yaşayan yabancıların Avrupa’nın ekonomisine ve kalkınmasına katkıları göz önünde bulundurulduğunda hâlen eğitim, iş, istihdam, sosyal yardım, finans ve benzeri konularda Avrupa kökenlilerle eşit imkânlardan yararlanamamaları, Avrupa’daki ırkçılık ve İslamofobinin ne kadar derin etkilerinin olduğunu ve yabancıların kabullenilmediğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Avrupa’da ırkçılık ve İslamofobinin tartışmasız bir biçimde kendini en yoğun olarak gösterdiği alanlardan biri eğitimidir. Avrupa’da ilk ve ortaöğrenime devam eden çok sayıda çocuk olmasına rağmen bunların genel başarı ortalamasının daha düşük olması ve bu çocukların büyük bir kesiminin yükseköğrenim aşamasına geçememesi bu uygulamaların sonucudur. Çocuklar ve gençler okullardaki ayrımcı muameleler nedeniyle eğitim hayatına devam edememekte veya en azından gerçek anlamda kapasitelerini ortaya koyamamaktadırlar.

Almanya, Hollanda ve Fransa’da yapılan incelemeler çerçevesinde görüşülen kişiler de ırkçılığın ve İslamofobinin etkisini eğitim, istihdam ve finans hayatında çok açık bir biçimde gösterdiğine işaret etmiştir. Bu bağlamda okuldaki staj mükellefiyetinin, staj yeri bulunmasında çekilen zorluk nedeniyle yerine getirilemediği durumlar olduğu ve stajlarını tamamlayanların da ırkçı ve İslamofobik istihdam politikaları nedeniyle iş bulmakta zorlandıkları ifade edilmiştir. Bu noktada Hollanda’da yapılan incelemeler sırasında dile getirilen; isim hariç aynı nitelikli iki staj başvurusunun biri kabul edilirken diğerinin reddedilmesi ve yine eğitim bilgileri, yaşı ve diğer bilgileri birebir aynı olan iki başvurudan “*Muhammed*” adıyla yapılan staj başvurusunun reddedilmesi ve diğer isimle yapılan başvurunun kabul edilmesi, ırkçı ve İslamofobik yaklaşımın ortaya konulması bakımından dikkat çekicidir.

Batı’daki ırkçılık ve İslamofobinin en büyük mağdurları şüphesiz ki kadınlardır. Zira Müslüman kadınlar, peçe, burka, başörtüsü ve benzeri giyim tarzları nedeniyle toplum içerisinde daha dikkat çektiklerinden İslamofobik söylem ve eylemlerden doğal olarak daha etkilenmektedirler. Başka bir deyişle Müslüman kadınların daha fazla İslamofobik eylemlerin mağduru olmalarının altında yatan neden, giyim tarzları nedeniyle Hristiyan Avrupa’da İslam’ın görünen yüzü olmalarıdır. Giyim tarzları nedeniyle kadınlar toplum içerisinde daha çok dikkat çektiklerinden “bunları giymek istiyorlarsa kendi ülkelerine gitmeleri gerektiği” yönündeki söylemlere sıklıkla maruz kalmakta ve bazen bu tepkiler söylem boyutunu geçerek fiziki müdahaleye kadar varabilmektedir.

7. AVRUPA'DA YÜKSELEN IRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ HAKKINDAKİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İrkçilik farklı türleriyle tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de insanlık barışını ve genel olarak toplumların ve özel olarak da tek tek bireylerin huzurunu bozmaya devam etmektedir. İrkçilik ve İslamofobinin nedenleri ve ortaya çıkardığı derin ve çok yönlü sonuçlar, mücadele konusunda yapılması gerekenleri de çeşitlendirmektedir.

7.1. Sorunun Çözülmesine İlişkin Ortak Bir İradenin Ortaya Konulması

Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobi konusunda yapılması gerekenlerden biri gerek Batılıların gerekse Müslümanların birbirlerini öteki olarak görmekten vazgeçmesi ve birbirlerini farklı dinlere, farklı dünya görüşlerine ve farklı kültürlerle ait insanlar olarak görmek suretiyle farklılıkların bilincine vararak ve ortak bir noktada buluşarak sorunları çözme iradesini ortaya koyabilecekleri bir zemin oluşturulmasıdır. Bunun için de tarihten gelen önyargıların bir kenara bırakılması büyük önem arz etmektedir. Hem Batı'nın ve hem de İslam coğrafyasının tüm dinlere karşı saygılı toplumlar inşa etme yükümlülüğü olduğu unutulmamalıdır.

Bu sorunun çözümünde ortaya konulacak ortak iradenin oluşmasında en önemli görev şüphesiz ki din görevlilerine ve bu konuda söz sahibi kimselere düşmektedir. Şöyle ki, hangi dinden olursa olsun dinî aktörlerin, itidalli bir ortam oluşturmak için gayret göstermeleri gerekmektedir. Toplumda örnek alınan dinî figürlerin bu konuda çok dikkatli bir tavır ve söylem takınmaları hâlinde oluşan yanlış anlaşılmanın önüne geçilmiş ve insanların birbirlerine önyargılı yaklaşımları engellenmiş olacaktır. Hollanda Diyanet Vakfının faaliyetleri ve yaptığı çalışmaların, Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı ile Adalet ve Güvenlik Bakanlığı tarafından takdirle karşılanması bu konuda din görevlilerinin yaptığı iyi çalışmaların hem devlet kurumları hem de toplum nezdinde olumlu sonuçlar doğurduğunu göstermek bakımından önemlidir.

7.2. Avrupa Geneline İrkçılık ve İslamofobi ile İlgili Çalışmalar Yürütecek Organizasyon Kurulması

Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobik eylemlerin esas amacının göçmenlerden ve Müslümanlardan arındırılmış bir Avrupa tesis etmek olduğu gerçeği karşısında bu tarz düşünce ve eylemlerin Avrupa'nın demokratik hukuk düzenini ve toplumsal barışını bozacağı ortaya konulmalıdır. Avrupa'nın toplumsal barışını bozan bu sorunlarla mücadele edilebilmesi için hem ekonomisine hem de çok kültürlü yapısına ciddi katkıları bulunan göçmenlerin toplumsal hayata katılımlarının ve korkudan arınmış bir yaşam sürmelerinin temin edilmesi gerekir. Bunun için de

hem tek tek devletler özelinde hem de tüm Avrupa’da gerekli çalışmaların ivedi bir biçimde yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmaların eşgüdümlü ve etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için Avrupa’nın tamamında faaliyette bulunabilecek bir organizasyon kurulması ve gerektiği durumlarda bu organizasyon teşkilatlanması içerisinde her ülkede ayrı bir alt organizasyonun kurulmalıdır. Bu organizasyon kurulurken de tüm Avrupa sathında faaliyette bulunacak kapasiteyi haiz bir yapı oluşturulmalıdır. Bu organizasyon vasıtasıyla ırkçılık ve İslamofobi konusunda yapılacak olan çalışmaların uyum içerisinde yürütülmesi sağlanmış olacaktır. Bu organizasyon tarafından gerçek istatistiklerin ortaya konulması amacıyla yıllık raporlar hazırlanmalıdır. Gerektiği takdirde bu organizasyonun çalışmalarını gözlemlemek ve katkı sunmak için gözlemcilerin de yer alması bir seçenek olarak düşünülebilir.

Bu organizasyon teşekkül ettirilirken mağdurların gerektiği durumda doğrudan başvuru yapabilecekleri bir sistemin kurulması ve bu sistem vasıtasıyla istatistiklerin doğru tutulması sağlanmış olacaktır. Bu şekilde mağdurlar arasında birlik ve beraberlik tesis edilerek daha etkin tedbirler alınması konusunda ilgili devletler nezdinde bir güç odağı oluşturulabilmesi sağlanacaktır.

7.3. Irkçılık ve İslamofobik Tutum ve Davranışlara Karşı İtirazların Yükseltilmesi

Avrupa’da hâkim olan ötekileştirici düşünce karşısında yabancıların ve Müslümanların ilk yapması gereken kendilerini ikinci ve belki de üçüncü sınıf olarak gören bu sorunlu düşünce tarzını kabul etmemesi ve her zaman bu uygulamalara karşı sesini yükseltmesidir. Örgütlü itiraz yükseltilmediği her geçen gün örgütlü ayrımcılık ve uygulamaların artmasının önüne geçilmesi daha da zorlaşmaktadır. Dünya nüfusunun beşte birini Müslümanların oluşturduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu kadar insanın ötekileştirilmesine neden olan tavırların temelini teşkil eden İslamofobinin tamamen üretilmiş bir korku olduğunu ortaya koymanın dünya barışı için ne kadar önemli olduğunun farkına varılması ve itirazların da bu çerçevede dile getirilmesi gerekir. Nitekim tarih, sessiz kalındığı takdirde nelerin yaşanabileceğini, geçen yüzyıldaki Yahudi düşmanlığı örneğinde çok net bir biçimde göstermiştir.

Özetle, Avrupa’daki Müslümanların yaşanan her olaya karşı münferit tepki vermek yerine, birlik ve beraberlik içerisinde kendilerinin gündemi belirleyebildiği bir ortamı tesis etmeye ihtiyaçları vardır. Konu ırkçılık ve İslamofobi olduğunda her türlü siyasi, iktisadi ve diğer

konulardaki görüş ayrılıkları ve menfaat çatışmaları bir kenara bırakılarak bütüncül bir anlayışla hareket edilmesi, muhataplarda daha etkili bir karşılık oluşturacaktır.

7.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Etkin Temsilde Rol Alması

Avrupa’da yabancılar ve Müslümanlar tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarının etkin temsil üzerine yoğunlaşmaları hayata geçirilmesi gereken bir diğer önemli tedbirdir. Etkin temsil ile hem sahip olunan değerlerin toplumun diğer kesimlerine aktarılması ve anlatılması hem de daha geniş toplum kesimlerine ulaşılması kolaylaşmaktadır. Etkin temsil kabiliyetini haiz sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla muhakkak ki Batı’da son zamanlarda sürekli artarak çığırından çıkmış ırkçılık ve İslamofobiye karşı sessiz kalınmasının önüne de geçilmiş olacaktır. Zira bireysel ve sınırlı bir kesim tarafından dile getirilen itirazların bulacağı karşılık ile toplu olarak dile getirilen itirazların bulacağı karşılık farklı olacaktır.

7.5. Popülist Siyaset Anlayışından Vazgeçilmesi

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi ile mücadelede ilk atılması gereken adımlardan biri, popülist yaklaşımlardan uzak şekilde gereken tedbirlerin hızlı ve etkin bir biçimde alınmasıdır. Bunun yolu ise öncelikle ırkçı ve İslamofobik düşüncelere karşı siyaset, medya, sivil toplum kuruluşları ve tüm toplum kesimleri tarafından tavizsiz bir tavır alınmasından geçmektedir.

7.6. Medyanın Irkçı ve İslamofobik Söylemlerden Uzak Durması

Batı medyasının yanlı, yanıltıcı ve popülist anlayışının, ırkçılık ve İslamofobinin artmasında önemli bir etkiye sahip olduğu tartışmasızdır. Bu nedenle aslında sorunun çözümünde belki de en önemli sorumluluğun medyaya düştüğü gerçeği yadsınamaz. Medyanın ırkçı ve İslamofobik yayınlarının temel amaçlarından biri, izleyici sayısını artırmak olmakla birlikte bunun tek amaç olduğu da söylenemez. Medyadaki ırkçı ve İslamofobik yayınlar, aynı zamanda Batı’da İslam’ın yayılmasını engelleme düşüncesinin ve karmaşık medya ve siyaset ilişkilerinin sonucudur. Bu noktada medyanın, insanların mağduriyetleri ve acıları üzerinden izleyici sayısını artırmaya çalışmaktan ve özel olarak da insanları belli yönlere kanalize etmekten alıkonulması önem taşımaktadır. Medyanın asli görevini yerine getirerek kitlelere her şeyi olduğu gibi aktarması, İslamofobiyle mücadeleye büyük katkı sağlayacaktır. Ancak her şeyin olduğu gibi aktarılması da tek başına yeterli olmayıp, bu görev ifa edilirken kullanılan medya dili de ayrıca önem arz etmektedir. Medya organlarında ötekileştirici, ayrıştırıcı, dışlayıcı, korku ve nefrete

neden olacak bir dili kullanmaktan özellikle uzak durulması sağlanmalıdır. Bu şekilde İslam ve terör kavramlarını bir arada kullanmanın yol açtığı olumsuz algı da engellenmiş olacaktır.

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobinin en büyük nedeninin medyada yer alan yayınlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu şekilde yayın yapan medya organları ile iletişim kanallarının açık tutulmasında fayda olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca doğru habere ulaşmak amacıyla alternatif medya yapılanması konusunda ciddi adımlar atılarak insanlara alternatifler sunulmalıdır. Alternatif medya yapılanması oluşturulurken dünyada hâkim birkaç batı menşeli haber ajansının olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalı ve bu bağlamda alternatif medya yapılanmasında yerellikten ziyade uluslararası alanda faaliyette bulunabilecek kapasitede bir medya yapılanması oluşturulmalıdır. Bu bağlamda, Almanya’da yapılan inceleme ziyaretinde görüşülen temsilciler de ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele konusunda alternatif medya yapılanmasının oluşturulması ve bu şekilde haberlerin doğru bir biçimde insanlara ulaştırılmasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Medya konusundaki adımlar sinema ve dijital oyunlar konusunda da atılmalıdır. Sinema sektöründeki İslam karşıtı yapımlar ile toplumların bütün kesimlerine İslamofobik düşünceler aşılanırken dijital oyunların hedef kitlesi genellikle çocuklar ve gençler olmaktadır. Bu iki alandaki İslamofobik algılarla mücadele etmek için Müslümanlar, sinema sektöründe artık izleyici olmaktan çıkarak gerçek İslam’ı ve Müslümanları anlatan iddialı bir sinema sektörü oluşturmalıdır. Dijital oyunların kullanıcı kitlesinin büyük oranda çocuklar olması nedeniyle bu sektör üzerinde özellikle durulmalıdır. Dijital oyun üreticileri artık İslam karşıtı temalı oyun üretmekten vazgeçmelidir. Diğer taraftan kullanıcıların da oyunlar konusunda seçici davranması gerekir. Çocuklar tarafından oynanan oyunların aileleri tarafından takip edilmesi ve bu tür oyunlara erişimlerinin engellenmesi bu noktada büyük önem taşımaktadır. Yukarıda bahsedilen kimi oyunların özellikle Müslümanlar gençler tarafından ciddi rağbet gördüğü gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, İslamofobinin mağduru olan Müslümanların da bu konuda çok seçici ve dikkatli davranmadığını görmek üzücüdür. Bu nedenle özellikle Müslümanların bu tarz oyunlara itibar göstermemesi, oyun üreticilerini oyun içeriklerini oluştururken daha dikkatli davranmaya sevk edecektir.

Avrupa hem siyasetçilerin hem de medyanın İslamofobik söylem ve eylemlerini, ifade hürriyeti kapsamında haklı çıkarmaya çalışmaktan ve bir anlamda bu tarz söylem ve eylemlere alan açmaktan vazgeçmesi gerekir. Örneğin Danimarkalı Rasmus Paludan adında siyasetçinin polis kontrolünde ve korumasında Kuran-ı Kerim yakma girişimleri veya Charlie Hebdo

dergisinde ve daha birçok basın yayın organındaki tahkir amaçlı yayınların, ifade hürriyeti çerçevesinde değerlendirilerek bunların meşrulaştırılmaya çalışılması tam bir çelişki oluşturmaktadır. Demokratik, çoğulcu ve insan haklarına değer veren Avrupa'nın kendi değerleri ile çelişen uygulamaları yine kendi değerleri üzerinden meşrulaştırmaya çalışmasının bir kandırmacadan ibaret olduğu görülmektedir.

7.7. Başta İslamofobik Eylemlerin Ayrı Bir Suç Tipi Olarak Düzenlenmesi Olmak Üzere Gerekli Yasal Düzenlemelerin Yapılması

İslamofobi ve ırkçılık ile mücadelede en önemli aracın hukuk olduğu konusunda tartışma yoktur. Bunun içinde bu fiillerde caydırıcılığın tesis edilebilmesi için bu fiillerin ayrı suç tipleri olarak düzenlenerek cezalandırılması gerekmektedir. Sadece İslamofobi değil kişinin ırkı, milliyeti, rengi, cinsiyeti, engellilik durumu, siyasi veya felsefi inancı nedeniyle ve nefret saikiyle maruz kaldığı eylemler de ayrı bir suç tipi olarak düzenlenerek bu konuda caydırıcılık sağlanmalıdır. Ayrıca bu suçlar bakımından caydırıcılığın artırılması amacıyla takibin şikâyetle bağlı olmaması da bir yöntem olarak benimsenmelidir.

Bu konuda yapılacak yasal düzenlemeler, yalnızca bu tür fiillerin kanunda suç olarak düzenlenmesinden ibaret değildir. Bu bağlamda yabancıları ve Müslümanları ötekileştiren, ayırtıran ve bir anlamda içinde bulundukları toplumda yaşamalarını zorlaştıran her türlü engelin yasal düzenlemelerle ortadan kaldırılması gerekir. Alt Komisyonumuz tarafından yerinde yapılan incelemelerde de tespit edildiği üzere, yabancıların ve Müslümanların en yoğun yaşadığı sorunlardan bir tanesinin çalışma hayatında yaşanan zorluklar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu konuya ilişkin olarak yasal düzenlemeler yapılması elzemdir. Dolayısıyla mevzuat değişiklikleri sadece İslamofobinin ceza kanunlarında suç olarak düzenlenmesi ile sınırlı kalmamalı aksine yabancıların ve Müslümanların eğitim, çalışma hayatı ve sosyal yaşamda karşılaştıkları sorunların tamamına ilişkin olarak gerekli mevzuat çalışmaları yapılmalıdır.

7.8. Mağdurların Şikâyet Hakkını Kullanmaları Konusunda Teşvik Edilmesi

Bilindiği üzere ırkçı ve İslamofobik eylemlere maruz kalan kişiler ya gerekli takibatin yapılmayacağı düşüncesiyle ya da şikâyet hakkını kullandığında hangi muameleyle karşılaşacağına dair tedirginlik nedeniyle bu hakkını kullanmamaktadır. Bu hakkın kullanılmamasının bir diğer nedeni ise yapılan başvurular sonucunda failler hakkında verilen kararlar ve tesis edilen işlemlerin caydırıcı olmamasıdır. Bu bağlamda ırkçı ve İslamofobik

eylemlerin mağdurlarının gerek hukuki gerekse siyasi mecralarda, haklarını aramaktan ve kendilerini savunmaktan imtina etmemeleri gerekmektedir. Irkçılık ve İslamofobi ile mücadelenin en etkili yollarından biri, şikâyet hakkının istisnasız bir biçimde kullanılmasıdır. Mağdurların her ne gerekçeyle olursa olsun hak aramaktan vazgeçmeleri ve şikâyet haklarını kullanmamaları, ırkçı ve İslamofobik eylemlerin faillerini cesaretlendirmekte daha da saldırganlaşmalarına neden olmaktadır. Diğer taraftan şikâyet hakkının kullanılmaması, gerçekçi kayıtların ve istatistiklerin tutulmasına da engel olmaktadır.

Hollanda Diyanet Vakfında yapılan görüşmelerde de ırkçı veya İslamofobik eylemlere maruz kalan kişilerin, bu eylemlere dair etkin başvuru kurumu ve aracı olmaması ve yaptırımların hafif olması nedeniyle ümitsizliğe kapıldıkları ve başvuru yapmaktan imtina ettikleri dile getirilmiştir. Vakfın araştırmalarına göre başvuruların yaklaşık %80'i, işlenen fiilin eleştirisi mahiyetinde olduğu gerekçesiyle reddedilmektedir. Bu istatistik, başvurularla ilgili olarak etkin ve caydırıcı bir sonuç alınmadığını göstermektedir. Diğer taraftan Hollanda'da yapılan incelemelerde Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü yetkilisi Rabin Baldewsingh tarafından şikâyetle bulunulduğunda gereken işlemlerin yapılmayacağı veya şikâyetle bulunan kişi hakkında olumsuz sonuçların doğacağına dair kaygılarının önüne geçmek amacıyla eylem planında gerekli tedbirlere yer verileceğinin açıklanmış olması ise bu konuda bir farkındalık oluştuğunu göstermek bakımından memnuniyet vericidir.

7.9. Kurumsal Irkçılık ve İslamofobinin Ortadan Kaldırılması

Avrupa'da ırkçılık ve İslamofobinin kurumsallaştığı ortadadır. Bu nedenle bahse konu kurumsallaşmanın daha da derinleşmesini önlemek ve en nihayetinde ortadan kaldırmak amacıyla özellikle kolluk teşkilatı başta olmak üzere kamu personelinin bu konuda ciddi bir eğitimden geçirilmesi gerekir. Kurumsal ırkçılığın en yoğun yaşandığı kurumun kolluk teşkilatları olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmalara kolluk teşkilatlarından başlanması gerekir.

İlgili birimlerin eğitiminin yanında bu tür tutum ve davranış içerisinde olan kamu personeli hakkında gerek idari gerekse adli takibatlar yapılarak caydırıcılık sağlanmalıdır. Bu şekilde ırkçı ve İslamofobik eylemlere maruz kalan kişilerin, şikâyet hakkını kullandığında hangi muameleyle karşılaşacağına dair tedirginlik yaşamamasının da önüne geçilmiş olacaktır.

7.10. Irkçı ve İslamofobik Eylemlere İlişkin Takibatların Etkin Bir Biçimde Yürütülmesi

Avrupa'daki yabancılar ve Müslümanların şiddete başvurmaktan çekinmeyen bireysel veya örgütlü ırkçılığın ve İslam karşıtlığının hedefindedir. Ancak yapılan incelemelerde özellikle örgütlü olarak gerçekleştirilen eylemlerin de genellikle bireysel bir suç olarak takip edildiği şikâyet konusu edilmiştir. Örgütlü işlenen suçlarda daha çok failin psikolojik durumuna atıfta bulunarak bireyselmış gibi yansıtılması dolayısıyla, insanlarda eylemlerin “*yalnız kurt (lone wolf)*” eylemi olduğu kanaati oluşturulmakta ve bir anlamda bu eylemler önemsizleştirilmeye ve değersizleştirilmeye çalışılmaktadır. Gerek Norveç'teki gerekse Yeni Zelanda'daki kanlı saldırılarının faillerinin eylemlerinden önce kaleme aldıkları metinler ve bazı örgütlerle bağları ortada iken saldırıların, faillerin psikolojik durumları üzerinden insanlara aktarılması, bu yöntemin akla gelen ilk örnekleridir. Özellikle kolluk teşkilatında kökleşmiş olan yabancı ve Müslüman karşıtlığı ve siyaset kurumlarının da konunun üzerinde yeterince durmaması göz önünde bulundurulduğunda, ırkçılık ve İslamofobinin önüne geçilmesi pek mümkün olmamaktadır. Bunun için gerekli takibatlar detaylı bir biçimde yapılmalı, şiddet eylemlerinin genel olarak münferiden işlendiği ön kabulünden vazgeçilerek bu tür suçların arkasındaki örgütlü yapı ortaya çıkarılmalıdır.

7.11. Avrupa'da Yaşayan Yabancı ve Müslümanların Toplumsal Hayatta Daha Fazla Rol Almaları ve Fırsat Eşitliğinin Sağlanması

Avrupa'da yaşayan yabancıların ve Müslümanların toplumsal hayata katılma konusunda daha istekli ve girişken olmaları gerekir. Toplumsal hayata katılmama, içinde yaşanılan topluma yabancılaşmaya, toplumun diğer kesimleriyle iletişimsizlik nedeniyle kendilerini anlatmakta güçlük çekmeye veya hiç anlatamamaya neden olmaktadır. Avrupa'da yaşayan yabancıların ve Müslümanların önemli bir kısmı, içinde bulunduğu toplumla iletişim kuramadığından, temsil sıkıntısı yaşamakta ve hem haklarını kullanma konusunda tam olarak harekete geçememekte hem de meşru kanallarla yönetim mekanizmalarına katılamamaktadır. Meşru kanallarla yönetim mekanizmalarına katılamayan toplulukların kaçınılmaz bir biçimde değersizleştirilmesi ve buna bağlı olarak kendilerini hem etnik hem de dinî kimliklerine dayalı olarak ifade etmeye çalışması doğaldır. Tüm bunların sonucunda özellikle Avrupa'da yaşayan Müslümanların yeniden bir olumlu görünüş oluşturmaları zaruridir. Bunun için de Avrupa'da

yaşayan yabancıların ve Müslümanların yaşadıkları sınırlı alanlardan çıkarak sanat, kültür, siyaset, eğitim, spor ve benzeri faaliyet alanlarının içerisinde daha çok yer alması gerekmektedir.

Diğer taraftan Avrupa’da yaşayan yabancıların ve Müslümanların içinde yaşadıkları topluma dâhil olabilmeleri için kentsel yaşamın bir gereği olarak eğitim, istihdam, barınma, kültür, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinden herkesin eşit olarak yararlandırılması gerekmektedir. Ancak vatandaş olmayanların ötekileştirilmesi bir yana, vatandaş olanların dahi kökenleri üzerinden tanımlanarak “*Türk kökenli Alman vatandaşı*” veya “*Fas kökenli Hollanda vatandaşı*” şeklinde tanımlanmaları bu insanların hâlen içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak görülmediğini göstermektedir. Bu tür söylem ve tanımlamaların beraberinde ayrımcı uygulamaları getirmesi doğaldır. Dolayısıyla bu söylemlerden vazgeçilerek herkesin eşit haklardan yararlanabildiği bir düzen tesis edilmelidir. Aksi takdirde aidiyet ve kimlik sorunlarının yaşandığı bir toplumda, bu insanların toplumsal hayata katılmalarını beklemek gerçekçi değildir.

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi, Müslümanların ötekileştirilmesine, yoğun korku psikolojisi yaşamalarına ve tüm bunların doğal sonucu olarak bir kısmının marjinalleşmesine ve radikalleşmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda da insanlar kendilerini yaşadıkları toplumdan soyutlamaktadır. Bu soyutlanmanın önüne geçilerek insanlar toplumsal hayata katılımlarını sağlamak amacıyla mağdurlara başta psikolojik olmak üzere her türlü yardımın sağlanmasını temin edecek bir yardım mekanizması kurulmalıdır.

7.12. İslam Hakikatlerinin Anlatılması ve Bu Amaca Matuf Eserler Üretilmesi

Yukarıda da bahsedildiği gibi İslamofobi ile ilgili yapılan birçok araştırma, İslamofobinin aslında var olmayan korku ve endişelerin bir şekilde körüklenerek toplumun bu yola kanalize edilmesinden kaynaklandığını göstermektedir. Dolayısıyla İslam hakkında doğru bilgilendirmenin önemi, bu aşamada net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu bilgilendirme, İslam hakikatlerini ve İslam kültürünü doğru anlatmakla mümkün olabilir. Bu noktada Müslümanların hiçbir şey yapmadan, Batı’nın Müslümanların hem dinleri hem de yaşam biçimleri hakkında doğru bilgiye ulaşmalarını beklemek gerçekçi değildir.

İslamofobi yukarıda da zikredildiği gibi hem Amerika’nın hem de Avrupa’nın kendine yeni bir “öteki” oluşturma ihtiyacı sonucunda üretilmiş bir proje olduğundan Müslümanların; Batı’nın İslam ve Müslümanları çağ dışı, şiddet ve teröre eğilimli gibi gösteren ve ötekileştiren çalışmalarından çok daha fazlasını yapması gerekir. Batı’daki İslam ve Müslümanlara dair

olumsuz algı ve imajın yıkılması bu çalışmaların temelini oluşturmmalıdır. Ancak bu eserler üretilirken savunmacı bir yaklaşım ile değil objektif bir şekilde hareket edilmesi, en az bu eserlerin üretilmesi kadar büyük önem taşımaktadır.

Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen veya İslam adına gerçekleştirildiği iddia olunan bireysel eylemlerin, doğrudan İslam'a ve Müslümanlara izafe edilmesinin yanlışlığı ortaya konulmalıdır. Bu bağlamda Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen kimi eylemlerin İslam'a ve Müslümanlara izafe edilmesi şeklindeki yaklaşım ne kadar yanlış ve sakıncalı ise aynı şekilde bir bütün olarak Hristiyan dünyasının ve tek tek Hristiyanların tutum ve davranışlarından hareketle Hristiyanlık ve mensupları hakkında benzeri değerlendirmelerin yapılmasının da aynı şekilde yanlış ve sakıncalı olduğunun ortaya konulması gerekir.

Çeşitli adlar altında ortaya çıkan ve İslam'ı referans aldığını iddia ederek bu eylemleri gerçekleştiren ve bu bağlamda İslam'ı ve Müslümanları olumsuz şekilde temsil edenler olsa da bunların İslam'ı ve Müslümanları temsil etmediği açıktır. Bu nedenle İslam'a izafe edilerek gerçekleştirildiği iddia olunan eylemlerin arka planında yer alan düşüncelerin ancak kendilerini bağladığı ve bu olaylar nedeniyle Müslümanların daha çok mağdur olduğu gerçeğinin ortaya konulması amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Batı'daki yanlış ve olumsuz İslam algısının yıkılması için gerçek İslam insanlara anlatılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA’DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN YURT DIŞI İNCELEME ZİYARETLERİ

1. FRANSA İNCELEME ZİYARETİ

1.1. GİRİŞ

Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu 19 Ekim – 22 Ekim 2021 tarihleri arasında Fransa’nın başkenti Paris’te bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon tarafından yapılan inceleme ziyaretine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu, İzmir Milletvekili Mahmut Atilla Kaya, İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal ve İstanbul Milletvekili Memet Bülent Karataş ile yasama uzmanları Prof. Dr. Ahmet Yıldız ve Rıza Furkan Çözme iştirak etmiştir.

Alt Komisyon inceleme ziyareti kapsamında vatandaşlarımız ve sivil toplum kuruluşları ile toplantı gerçekleştirmiş, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik politika üreten siyasetçiler ve kamu kurumları ile görüş alışverişinde bulunulmuştur. Yapılan incelemelerde görüşülen hususlar aşağıda başlıklar altında ele alınmıştır.

1.2. BÜYÜKELÇİLİK TOPLANTISI

Paris Büyükelçiliğinde gerçekleştirilen toplantıda Türkiye-Fransa ilişkilerinin genel görünümü, problem alanları ve çözüm yaklaşımlarına dair sunumlar yapılmıştır.

Sunumlarda odak noktası, “İslami Bölücülük Kanunu” olarak da adlandırılan Cumhuriyetin İlkelerine Saygıyı Güçlendirme Kanunu, ilgili kanunun içeriği ve kanunlaşma sürecinde geçirdiği değişiklikler ile Fransa siyasetindeki İslamofobik eğilimler olmuştur.

Büyükelçilik tarafından yapılan sunumdaki tespit ve değerlendirmeler aşağıdaki şekildedir:

- Söz konusu kanunun Meclise sunulan hâlindeki başlığı “İslamî Bölücülükle Mücadele Kanunu” iken, gelen tepkiler üzerine kanun başlığı “Cumhuriyet İlkelerine Saygıyı Güçlendirme Prensipleri” olarak değiştirilmiştir.

- Kanun tasarısı Millet Meclisinde 65 çekimser ve 151 ret oyuna karşı 347 kabul oyuyla kabul edilmiştir. Böylece Senato'ya giden kanun tasarısı, orada da görüşülerek kabul edilmiş, 25 Ağustos 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

- Kanun, dernekleşme özgürlüğünün geniş olarak yorumlandığı ve uygulandığı Fransa'da, sivil toplum kuruluşlarının ve ibadet yerlerinin devlet tarafından kontrol ve denetimine yasal zemin teşkil edecektir.

- Kanunun içeriğinde genel hatlarıyla; kamu hizmeti gören (kamu yararına çalışan özel şirketler de dâhil olmak üzere) memurların dinî tarafsızlığının ve Cumhuriyet ilkelerine uygunluğunun aranması, çocukların üç yaşından itibaren evde eğitim almalarının yasaklanması, spor kulüpleri ve derneklerde “ayrılıkçı fikirler” görülmesi hâlinde bu kurumların kapatılması veya kurumlara kayyum atanması, dinî derneklere beş yılda bir devlet onayına başvurma zorunluluğu getirilmesi, valilere sınırları belirsiz ve yoruma açık şekilde ibadethaneleri kapatma yetkisinin verilmesi ve bu kanunun uygulanmasına karşı çıkanlara hapis cezası verilmesi düzenlenmektedir.

- Kanunda “İslam” ifadesi kullanılmasa da gerek kanun tasarısının önceki adı gerekse ülkenin gerçekliği ve İslam hakkında düşünceleri ile Hükûmet yetkililerinin kanunu çıkarmadaki hedefi “radikal İslamcılarla mücadele” olarak belirtmesi, kanunun konusunun Müslümanlar olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

- Nitekim Devlet Başkanı Emmanuel Macron'un konuya dair Ekim 2020 tarihinde yaptığı ilk açıklamasında, niyetlerinin “ilerici, aydınlanmacı, liberal bir İslam oluşturmak” olduğunu belirtilmiş olması, kanun ile “Fransa İslami” oluşturmanın hedeflendiği ortaya koymaktadır.

- Kanun ile kamu fonlarından istifade edecek derneklere “Cumhuriyet İlkelerine Bağlılık Sözleşmesi” imzalatılması, dinî derneklerin bu statüye kavuşabilmeleri için 5 yılda bir Valiliğe bildirimde bulunması gerekliliği ve ülke dışından gelen 10 bin Avro üzeri mali kaynakları, dernek hesaplarını ve gayrimenkullerin bildirimine tâbi tutulması, Fransa'daki Türk toplumunu da etkileyebilecek düzenlemelerdir.

- Kanunun Türk toplumuna ait derneklere etkisinin boyutu, kanunla ilgili yönetmelikler yayımlandığında ve bunlar uygulamaya geçtiğinde ortaya çıkacaktır. Ancak şimdiden görülmektedir ki, vakıfların bütün faaliyetlerini muhasebeleştirme ve raporlarını idare ile paylaşma zorunluluğu Türk STK'leri etkileyecektir. Kanunla birlikte DİTİB derneklerinin yönetiminin “sivilleştirilmesi”nin daha güçlü bir şekilde gündeme gelmesi muhtemeldir.

- Kanun teklifinin Ekim 2020’de kamuoyuna duyurulması ile birlikte CFCM (*Conseil Français du Culte Musulman* - Fransa İslam Konseyi) yetkilileri ile sık sık bir araya gelen Emmanuel Macron; din görevlilerinin yetiştirilmesi, akreditasyonları ve Müslüman sivil toplum kuruluşlarının yurt dışı finansmanları konularında CFCM’nin aktif rol almasını teşvik edici beyanlarda bulunmuştur. Bununla birlikte CFCM bünyesinde Ulusal İmamlar Konseyi (CNI) kurulması kararlaştırılmış ve konseyin teşekkülü ve işleyişine dair çalışmalara başlanmıştır.

- Ulusal İmamlar Konseyi tarafından ilk olarak bir “İlkeler Beyannamesi” kabul edilmesi kararlaştırılsa da ortaya çıkan taslak metin CCMTF (*Comité de Coordination des Musulmans Turcs de France* – Fransa Türk Müslüman Dernekleri Koordinasyon Komitesi) ve Millî Görüş tarafından Fransa’daki Müslüman toplumda ve İslam’ın özünde bulunmayan unsurlar içerdiği gerekçesiyle kabul edilmemiştir

- Söz konusu beyannamenin CCMTF ve Millî Görüş tarafından kabul edilmemesinin gerekçesine daha geniş bakılacak olursa; gerekçelerin odak noktasında, beyannamenin kabulü hâlinde Müslüman toplumunda olmayan “tekfir ideolojisi”, “başka dinlere şiddet uygulanması”, “vicdanı baskı altına alan aşırı din propagandası” gibi hususların varlığının kabul edileceği ve ikinci olarak ise “*Siyasal İslam*”, “*Fransa İslamı*”, “batıl inançlara ve eski adet uygulamalarına, özellikle de ‘nebevi’ denilen sözde tıp” ve “Cumhuriyetçi değerler” gibi muğlak terimlerin gelecekte Fransız makamlar tarafından keyfi bir biçimde yorumlanarak Müslümanlara baskı uygulanmasının muhtemel olmasıdır. 6 Nisan 2021 tarihinde CCMTF ve Millî Görüş tarafından alternatif bir beyanname kamuoyu ile paylaşılmıştır.

- Paris Büyük Camii Rektörü Chems-eddine Hafız (Şemsettin Hafız) ile Büyükelçiliğin yaptığı görüşmelerde CNI’nın bir dernek olarak kurulduğu, derneğin Fransa’da görev yapmak isteyen din görevlilerine yeterlilik sertifikası vereceğini, İlkeler Beyannamesi’nin CCMTF ve Millî Görüş tarafından imzalanmaması hâlinde Türk toplumunun, CNI ve valilikler ile yerel Müslüman sivil toplum kuruluşlarının yürüttükleri çalışmalardan dışlanabileceği ihtimali üzerinde durulmuştur.

- CFCM bünyesinde devam eden reform çalışmaları sekteye uğramış, böylece CFCM fiilen işlevsiz hâle gelmiş ve Fransa’daki Müslümanların temsil edileceği yeni bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Yeni temsil sisteminin belirlenebilmesi için valilikler tarafından düzenlenen ve yalnızca “İlkeler Beyannamesi” imzalamış derneklerin

çağrıldığı, ilgili Türk derneklerinin çağrılmadığı toplantılardan da herhangi bir sonuç elde edilememiştir.

1.3. FRANSA SENATOSU VE ULUSAL MECLİSİ GÖRÜŞMELERİ

1.3.1. FRANSA SENATOSU

Alt Komisyon, 20 Ekim 2021 tarihinde Senatoda bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir. Fransa-Türkiye Senato Dostluk Grubu Başkanı Jean-Claude Requier Alt Komisyona eşlik etmiştir. Senato ziyareti sonrasında Büyükelçilik Konutunda Senato Dostluk Grubu üyeleri ile toplantı yapılmıştır. Alt Komisyon, senatörlerle Türkiye-Fransa arasındaki problem alanları, Fransa siyasetindeki İslamofobik eğilimler ve bunların giderilmesine dönük yaklaşımlar üzerinde fikir teatisinde bulunmuştur.

1.3.1.1. Katılımcı Listesi

1. Jean-Claude Requier, Fransa - Türkiye Senato Dostluk Grubu Başkanı, Avrupa Demokrat ve Sosyal Birlik (RDSE) Grubu
2. Jean-Yves Leconte, Fransa - Türkiye Senato Dostluk Grubu Başkan Yardımcısı, Sosyalist, Ekolojist ve Cumhuriyetçi (SER) Grubu
3. Pascal Allizard, Fransa - Türkiye Senato Dostluk Grubu Başkan Yardımcısı, Cumhuriyetçiler (LR) Grubu
4. Olivier Cadic, Merkezci Birlik (UC) Grubu
5. Loïc Herve, Merkezci Birlik (UC) Grubu

1.3.1.2. Görüşülen Konular

Büyükelçilik Konutunda yapılan görüşmede açılış konuşmasını yapan Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, konuşmasında aşağıdaki hususlara değinmiştir:

- Alt Komisyonun Fransa'ya gelişinin nedenlerinin başında Fransa'da çok sayıda Türk kökenli vatandaşın bulunması (yaklaşık 800 bin) yer almaktadır.
- Son dönemde soydaşlarımızın gerek Komisyonumuzu ziyaretlerinde gerekse yapılan diğer görüşmelerde Fransa'daki İslamofobi ile ilgili birtakım endişelerini dile getirmeleri ve uluslararası ve yerel basında gündeme gelen Fransa kaynaklı ırkçı ve İslamofobik haberler nedeniyle Türkiye'de yaşayan vatandaşlarımızın Fransa'da yaşayan akrabalarının ve dostlarının maruz kaldıkları tutum ve davranışlara dair endişe taşımaları ve bu endişelerini Komisyon'a iletmeleri sonucu bu ziyaret gerçekleştirilmektedir.

- Alt Komisyon Fransa'ya, özellikle “İslami Bölücülük Kanunu” olarak adlandırılan kanun sürecinin yol açtığı kaygıları tespit etmek üzere inceleme ziyaretinde bulunmaktadır.

- Fransa'da İslamofobi inkâr edilemez bir olgudur ve bu konudaki endişeler gün geçtikçe artmaktadır.

- Yapılan araştırmalar, yükselen ırkçılık ve İslamofobinin Fransa'daki Müslümanlar tarafından kanıksanmaya başladığını göstermektedir. Irkçı veya İslamofobik tutum ve davranışlara maruz kalan vatandaşların bu durumu dile getirmediği, gündeme taşımadığı veya yetkili makamlar nezdinde hakkını aramadığı gözlenmekte olup bunun kaynağını iki endişe oluşturmaktadır. Endişelerden biri, yetkili makamlara müracaat edilse dahi bu hususta etkin soruşturma yapılmayacağı kaygısıdır. İkinci endişeyi ise böyle bir tutum veya davranışa maruz kalan kişinin yetkili makamlara başvurması hâlinde başına bir şey gelebileceği kaygısı oluşturmaktadır.

- Çağdaş demokrasilerde terör sorunu ekseninde özgürlük ve güvenlik dengesinin sağlanması kolay olmasa da insan hakları ve inanç özgürlüğü söz konusu olduğunda bu dengeye dair daha fazla hassasiyet göstermek gerekmektedir.

- Ne yazık ki ayırt edilmeksizin her toplulukta marjinal uçlara savrulmuş, dinî hükümler ve inançlarla hiçbir şekilde bağdaşmayan ancak dinî hükümlere izafe edilerek işlenen terör eylemleri yer almakta olup, Fransa da bu konudan muzdariptir. Türkiye de bu noktada DAES ile en ciddi mücadeleyi veren ve netice alan bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemler hiçbir şekilde tasvip edilmemekte, eylemleri gerçekleştiren şahısların en seri şekilde cezalandırılması gerekmektedir.

- Hangi dinden veya inançtan olursa olsun, suç işleyen herkes bunun cezasını çekmelidir.

- Suçu işleyen kişinin ait olduğunu iddia ettiği inanca ve dine mensup tüm kişilere bu suçun mal edilmesi hakkaniyetli değildir. Yeni Zelanda'da yaşanan Christchurch Camii saldırıları üzerinden tüm Hristiyanları teröristmiş gibi yaftalamak doğru olmayacağı gibi Müslüman olduğunu iddia eden kişinin gerçekleştirdiği eylemlerden dolayı tüm Müslümanları zan altında bırakmak da yanlıştır. Bu nedenle bu tür süreçlerin takibinde yetkili makamlarca daha hassas davranılmalıdır.

- Din ve vicdan hürriyetinin herkes için dokunulmaz olduğuna, hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak suç ve cezanın şahsiliğine gerekli özenin gösterilmesi gerekir.

- İslamofobik eylem ve tutumların bu çerçevede ele alınması İslamofobi ile mücadeleyi kolaylaştıracaktır.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan ve isimleri yukarıda belirtilen Senatörler tarafından aşağıdaki değerlendirmeler Alt Komisyon ile paylaşılmıştır:

- İrkçılıkla mücadele ve ibadet hürriyeti konularında Fransa, Alt Komisyon ile hemfikirdir. Bir dinin ve mensuplarının ötekileştirilmesini kabul etmek mümkün değildir.

- Fransa, 1905 yılından bu yana laik bir devlettir. Ancak devletin hiçbir dininin olmaması ve hiçbir dine özel destekte bulunmaması, dinlerin reddedildiği veya dinlere saygı duyulmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine herkesin dinine saygı duyulur ve herkese istediği dine inanma veya inanmama özgürlüğü tanınır.

- İslamofobi, Fransa'daki laiklik anlayışı ile birlikte değerlendirilmelidir. Laiklik ilkesi gereğince devletin hiçbir dini sahiplenmemesi veya hiçbir dine karşı olmaması gerekir.

- 1905 Kanunu olarak adlandırılan kanunun o dönemki sosyal ve dinî koşullar çerçevesinde çıkarılmış olması, İslamofobi hususundaki zorluklardan biridir. Öyle ki, kanunu hazırlayan kişi olarak kabul edilen Aristide Briand, toplum tarafından kabul edilen bir laiklikten bahsetmektedir. Kanunun kabul edildiği 1905 yılından bu yana Fransız toplumu değişime uğramıştır. Fransa'nın sloganı olan özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin (*Liberté, Égalité, Fraternité*), ayrımcılık söz konusu olduğunda gerektiği gibi yorumlanmadığı gözlemlenmektedir.

- Seçim dönemlerinde aşırı sağ partilerin İslamofobik ve ayrımcılık içeren nefret söylemleri yoğunlaşmaktadır.

- Samuel Paty olayı ve sahte/yalan haberler yoluyla bir algı yönetimi söz konusudur. Yanlış haberler konusunda Savunma Bakanlığı bu haberlere karşı bir mücadele planı hazırlığındadır.

- Çin'de Uygur Türklerinin maruz kaldığı zulümler Müslümanlar kadar Hristiyanlar için de sorun oluşturmaktadır. Bu hususta Dostluk Grubu ile Alt Komisyon ortak deklarasyon yayımlayabilir.

- Fransız hukukunda ırkçılık ve antisemitizm suç olarak kabul edilmektedir. Bu doğrultuda Fransa vatandaşları ırkçılığa maruz kaldığında yetkili makamlara başvuru yapabilir. Bu başvuruların yapılması ırkçılığın kurumsallaşmaması açısından önemlidir.

- İslam ve İslamcılık kavramının birleştirilmesi Müslümanların imajını olumsuz etkilemektedir. Bazı siyasetçiler de olayları yatıştırmak yerine bu olayları popülizme konu etmektedir.

Senatörlerin açıklamaları sonrası söz alan İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal, şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Devletin dini adalet olmalıdır.
- Demokratik ülkelerde inanç özgürlüğü çekirdek hak olarak adlandırılan, vazgeçilemez bir haktır.
- Güvenlik ve özgürlük dengesi hassas bir mesele olup, iki unsurdan da vazgeçmek mümkün değildir.
- Irkçılık bir insan hakkı düşmanlığı olup gelişimin önündeki en büyük engeldir. Irkçılık topluluklar ve medeniyetler arasındaki diyalogu ve hoşgörüyü bitirir.

Bu değerlendirmelerin ardından söz alan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili İzmir Milletvekili Mahmut Atilla Kaya, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Irkçılık ve popülizm dünyayı saran en büyük tehlikelerdendir.
- Dostluk Grubu üyesi senatorlerin popülizmden uzak, Avrupa'nın kurucu ilkelerine vurgu yapan söylemleriyle karşılaşmak memnuniyet vericidir.

1.3.2. FRANSA ULUSAL MECLİSİ

Alt Komisyon, 21 Ekim 2021 Perşembe günü, Fransa Ulusal Meclisi Réunion Partisi Milletvekili Frédérique Dumas ile Fransa Ulusal Meclisinde bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Yapılan görüşmede ilk sözü alan Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, Alt Komisyonun kuruluş amacı, yapılan görüşmeler ve işlemlere dair bilgi verdikten sonra, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Suç ve cezaların şahsiliği ilkesi ile medyada kullanılan toptancı ve genellemeci söylemler birbiri ile uyuşmamaktadır.
- Siyaset ekseninin uç noktalarında siyaset üreten parti temsilcilerinin ırkçı ve İslamofobik söylemlerinin, özellikle seçim süreçlerinde merkez siyaset aktörleri tarafından kullanılması endişe vericidir.
- Terörün dini olmaz, terörle İslam hiçbir şekilde bağdaştırılamaz.

Akabinde söz alan Fransa Ulusal Meclisi Réunion Partisi Milletvekili Frédérique Dumas, Komisyonun görüşme talebine teşekkür ettikten ve çalışmalarından dolayı takdirlerini ilettikten sonra aşağıdaki hususları Alt Komisyon ile paylaşmıştır:

- Son dönemde Fransa'daki tüm siyasi partilerde Türkiye karşıtı bir bakış açısı oluşmuştur. Seçim söylemlerinde de bu durumun izleri görülmektedir.
- İnsan hakları ihlali iddiaları gündeme geldiğinde Türkiye'ye karşı tepkilere atıl yapılmaktadır. Ancak Cemal Kaşıkçı cinayeti gibi olaylarda bu tutum görülmemektedir.
- Medyada olgu ve olayların çarpıtılarak kamuoyuna sunulduğu görülmektedir.
- Fransa'da İslam ve terörizmi birleştirerek yorumlayan siyasetçilerin bulunması endişe vericidir. Bataclan saldırıları sonrasında siyasetçilerin çoğu tamamen farklı bu iki kavramı birbirinden ayırmaya özen göstermiştir.
- İrkçılık başlı başına insan haklarının gelişimin önündeki en büyük engeldir. İrkçılık, topluluklar ve medeniyetler arasındaki diyalogu ve hoşgörüyü bitirir.
- Fransa'daki Türk kökenli vatandaşların hiçbir terör eylemlerine dâhil olmamıştır. Buna rağmen medyada ve siyasette Türkiye karşıtlığı açıkça görülmektedir.
- “*Bütün Müslümanlar terörist değildir, ancak tüm teröristler Müslümandır.*” şeklindeki düşünce İslamofobiye artırmaktadır.
- Fransa'daki laiklik anlayışı, Fransızlar için dahi karmaşık bir kavrama tekabül etmektedir.
- Laiklik kavramının yorumu ve başörtüsü sorunları, Fransa'da gündemden düşmeyen konulardandır. Bu problemlerin çözümü zaman gerektirmektedir.
- Siyasetçilerin ve üst düzey kamu görevlilerinin kullandığı dil ve takındıkları tavır, seçmenleri olumsuz etkilemektedir.

1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

1.4.1. Türk Sivil Toplum Kuruluşları ile Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, Fransa'da bulunan ve aşağıda isimleri belirtilen sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile 20 Ekim 2021 tarihinde Paris Başkonsolosluğunda, Paris Büyükelçisi Refik Ali Onaner ve Paris Başkonsolosu Serdar Belentepe eşliğinde siyasette, medyada ve günlük hayattaki ırkçılık ve İslamofobi hususları, bu uygulamalardan etkilenme düzeyleri ve bunlarla nasıl mücadele edilebileceğine dair kapsamlı bir toplantı gerçekleştirmiştir.

1.4.1.1. Katılımcı Listesi

1.	Fatih Sarıkır	Millî Görüş Fransa Başkanı
2.	Eyüp Şahin	Millî Görüş Fransa Başkan Yardımcısı
3.	Cengiz Doğan	Millî Görüş Fransa Genel Sekreter Yardımcısı
4.	İbrahim Alcı	CCMTF Başkanı
5.	Özkan Çilingir	CCMTF
6.	Mustafa Çelebi	DİTİB Fransa Başkan Yardımcısı
7.	Selahattin Palandöken	DİTİB Fransa
8.	Cihan Oktay	Paris Atatürk Dostları Derneği
9.	Ömer Keskin	Uluslararası Demokratlar Birliği (UID) Fransa
10.	Selçuk Önder	Türk-Fransız Ticaret Odası Başkanı
11.	Uğraş Dalkılıç	Türk-Fransız Ticaret Odası Başkan Yardımcısı
12.	Lütfi Bilgen	Türk Kültür Dernekleri Birliği Başkanı
13.	Dr. Demir Önger	Anadolu Kültür Merkezi Başkanı
14.	Orhan İlhan	Fransa Türk Federasyonu Başkanı
15.	Hamit Tek	Fransa Türk Federasyonu Başkan Yardımcısı
16.	Hasan Acer	CHP Fransa Birliği
17.	Uğur Güven	CHP Fransa Birliği
18.	Selim Tangör	İYİ Parti Fransa Temsilcisi
19.	İrem Arıtürk	MEB Burslu Master Öğrencisi

1.4.1.2. Toplantıda Görüşülen Konular

Paris Başkonsolosluğunda 20 Ekim 2021 tarihinde gerçekleşen toplantıda, Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Avrupa'da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu hakkında bilgi verdikten sonra, yapılan ziyaretlerdeki izlenimini ve değerlendirmelerini sivil toplum kuruluşları temsilcileriyle paylaşmıştır:

- Avrupa'da yükselen ırkçılık göz ardı edilemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Kültürel ırkçılığın bir türü olan İslamofobi, gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle Avrupa'da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulmuştur.

- Avrupa Birliği ülkeleri Avrupa Birliği'nin insan hakları standartlarını karşılayamamakta, ırkçılık ve İslamofobi medyada, siyasette ve devlet kurumlarında artmakta, ayrımcılık ve nefret söylemleri yaygınlaşmaktadır.

- Irkçı veya İslamofobik saikle gerçekleştirilen eylemler kurumsal nitelik kazanmaya başlamıştır. Hatta bazı ülkelerde bu eylemlere kanunî dayanak oluşturma çabaları gözlenmektedir.

- Marjinal ve ırkçı politikalar güden, siyasetin uç noktalarındaki aktörler tarafından sarf edilen sözler, seçmenlerde karşılık bulmakta bun nedenle bu tarz söylemler merkez siyasetin diline de yansımaktadır. Bu durum, ırkçı veya İslamofobik söylem ve eylemlerin bazı kesimlerce meşru görülmesine yol açmaktadır.

- Avrupa ülkelerinde özellikle medyada suçların şahsiliği ilkesi ihlal edilmektedir. Suç failinin kimliği ve dinî aidiyeti İslam inancına işaret ettiğinde Müslümanlar genellemeye maruz bırakılmaktadır. Bu genellemeleri yapanlar, İslam'da haksız yere bir insanı öldürmenin bütün bir insanlığı öldürmekle eşdeğer görüldüğü inancı göz ardı etmektedir.

- Alt Komisyon, yapacağı ziyaretler ile Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobi konusunda farkındalık düzeyini artırmak amacındadır. Bu farkındalık çalışmaları ile ırkçı veya İslamofobik eylemlerle karşı karşıya kalındığında yasal başvuru haklarını kullanmaktan imtina edilmemesi, böylece ilgili eylemlerin kayıt altına alınarak çözüm arayışlarına katkıda bulunulması, eyleme maruz kalan kişinin bu eylemi kabullenerek travma yaşamaması ve toplumsal barışın sağlanması hedeflenmektedir.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından yapılan açıklamalar sonrasında söz alan ve isimleri yukarıda belirtilen STK temsilcileri tarafından aşağıdaki değerlendirmeler Alt Komisyon ile paylaşılmıştır:

- Fransa'daki Türk toplumunun yaptığı araştırmalara göre, ülkede 2020 yılında İslamofobik olaylarda %53'lük bir artış olduğu gözlenmiştir. Bu artışın en büyük sebebi, seçim sürecine girilmesi olduğu düşünülmektedir.

- İslamofobik söylem ve eylemler her geçen gün artmaktadır. Cami kundaklamaları, tehdit mektupları ve medyadaki İslam karşıtı söylemler bunların başında gelmektedir.

- Fransa'daki Başkanlık seçiminde aşırı sağ partilerin etkisi, İslamofobik söylem ve eylemlerin artmasına neden olmaktadır. Başkanlık seçimlerinin özellikle ikinci turunda ırkçı ve İslamofobik söylemler yaygınlaşmakta, oy kaygısı ile bazı siyasi partilerin ırkçı ve İslamofobik söylemleri benimsediği görülmektedir.

- Dinî topluluk olarak Müslümanlar, genel olarak ise yabancılar, Fransa’da yaşanan ekonomik sıkıntıların nedeni olarak görülmektedir.
- Türk toplumu dernekleri, İlkeler Beyannamesi’ni imzalamadığı için baskı altına alınmaya çalışılmaktadır. Yine de Fransız Hükûmeti ile pozitif ve yapıcı bir ilişki sürdürülmeye çalışılmaktadır. Süreç tarafların iyiniyetli yaklaşımı ile eksikliklerin giderilmesi doğrultusunda ilerlemektedir.
- Fransa’da İslamofobinin kökeni Türk karşıtlığıdır. Bu tutumun öncülüğünü aşırı sağ partiler, Ermeni ve Yunan toplulukları ve sol partilerin bir kısmı yapmaktadır.
- Fransa kolluk teşkilatının bazı uygulamaları, İslamofobi ile beraber Türk karşıtlığını da içermektedir. Türk milliyetçisi Bozkurtlar Hareketi’nin yaşadığı sorunlar ve bu hareketin üyelerinin sürekli sorguya çekmesi buna örnektir.
- İrkçı ve İslamofobik eylemlerdeki artış, yabancı düşmanlığının bir parçasını oluşturmaktadır. Medyadaki “İslami terör” anlatısı da bu eylemlerin artışında rol oynamaktadır.
- Fransa’nın tüm bölgelerinde ırkçılık ve İslamofobi aynı seviyede değildir. Türk ve Müslüman toplumunun yerel siyasette güç sahibi olduğu yerlerde ırkçı ve İslamofobik saldırı ve söylemler nispeten daha az olup, belediye ve valilikler ile ilişkiler toplumsal ilişkileri de etkilemektedir. Strazburg Belediye Başkanı Ermeni, Başkan Yardımcısı Şii iken camii inşaatına 2,5 milyon avro destek sağlanması, iyi ilişkilerin sonucuna bir örnektir. Ancak belediyeden farklı şekilde Valilik inşaatı engelleyici tavır takınmış, okul izin başvurularını da sürüncemede bırakmış, konu yargıya intikal etmiştir.
- Fransa’daki ırkçılık ve İslamofobi kendisini eğitim ve istihdam alanında da göstermektedir. Öyle ki; Müslüman ve Türk toplumu mensupları eğitimlerinde diğer Fransa vatandaşlarına göre farklı birim ve bölümlere yönlendirilmekte, staj yeri bulmakta güçlük çekmekte ve eğitimlerini tamamladıklarında da ırkçı ve İslamofobik istihdam politikalarının kurbanı olmakta ve iş bulamamaktadırlar.
- Fransa’daki Türk toplumuna ait sivil toplum kuruluşları, 10 yıl önce sözde Ermeni soykırımına karşı yapılan ortak çalışma ve uzlaşma ortamını yeniden tesis etmeli, ayrım yapılmaksızın bu konuda herkes destek vermelidir.
- Fransa’daki Türk toplumu, medyada ve siyasette toplumu temsil edecek insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. İşçi göçü olarak gelen ilk kuşak Fransızca bilmezken yeni kuşaklar ise Türkçe konuşamamakta, bu da Fransa’daki Türk toplumunun temsilinde sorun yaratmaktadır.

Siyaset ve medya platformlarında yüz gösterecek, iyi örnek oluşturacak ve toplumu temsil edebilecek kanaat önderleri, Fransa'daki ırkçılık ve İslamofobiyi önemli ölçüde azaltabilecektir.

- Bu platformlara çıkartılacak iyi örnek temsilciler, toplumdaki ırkçılık ve İslamofobiyi önemli ölçüde azaltabilecektir.

- Lisansüstü eğitim için Türkiye'den Fransa'ya gelen öğrenciler, eğitim süreçlerinde çokça sorunla karşı karşıya kalmakta, bu sorunların neredeyse tümü de üniversite makamlarıyla yaşadıkları problemlerden kaynaklanmaktadır. Bu sorunu aşabilmek için üniversite makamlarıyla iletişim kurmaya yetkili bir temsilci atanması düşünülebilir.

Bu değerlendirmelerin ardından söz alan İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal, sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin sözlerine karşılık aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Laiklik din ve vicdan hürriyetinin teminatıdır.
- Fransa'daki tüm camilere, kapsayıcı ve eşit bakış açısıyla yaklaşılmalıdır. Bu bağlamda, camiler arasında ayırım yapılmamalı ve ülkedeki Müslümanlara farklı bakış açısı ve yaklaşım sergilemekten vazgeçilmelidir.

Konuşmanın akabinde söz alan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili Mahmut Atilla Kaya, şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- İslamofobi yalnızca Türk-Fransız ilişkileri çerçevesine sığdırılamayacak bir kavramdır.
- İslamofobi ile Müslüman toplumlar, yükselen popülizmin günah keçisi olmuştur.

1.4.2. Fransa İslam Konseyi (CFCM) ve Millî Görüş Fransa Yetkilileri İle Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, Fransa İslam Konseyi ve Millî Görüş Fransa yetkilileri ile 21 Ekim 2021 tarihinde Büyükelçilik Konutunda, Paris Büyükelçisi Refik Ali Onaner eşliğinde ırkçılık ve İslamofobiye karşı mücadele çalışmaları, İslamofobik eylemlerin tarihçesi ve günümüzde Fransa'daki ırkçılık ve İslamofobi hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur.

1.4.2.1. Katılımcı Listesi

1.	Mohammed Moussaoui	Fransa İslam Konseyi Başkanı
2.	İbrahim Alcı	Fransa İslam Konseyi Başkan Yardımcısı
3.	Selahattin Palandöken	Fransa İslam Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi
4.	Fatih Sarıkır	Millî Görüş Fransa Başkanı

1.4.2.2. Toplantıda Görüşülen Konular

Alt Komisyon tarafından 21 Ekim 2021 tarihinde Büyükelçilik Konutunda bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantıda, Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, açılış konuşmasında şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Avrupa genelinde yaklaşık 6 milyon Türk vatandaşı bulunmaktadır. Avrupa’da 70 milyonu aşkın bir Müslüman nüfustan bahsedilmektedir.
- Türkiye’deki devlet kurumlarının Avrupa’da yaşayan Türk vatandaşlarına, Türk kökenli vatandaşlara ve Müslümanlara yönelik yaptığı çalışmalarda İslamofobik eylem ve fiillerin gün geçtikçe arttığı görülmektedir.
- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu da bu konuya dair aldığı başvurular ve kurumlar ile yaptığı istişareler neticesinde Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonunu kurmuştur.
- Kurulan Alt Komisyon vasıtasıyla Avrupa ülkelerinde ırkçılık ve İslamofobi konularının muhatapları ve mağdurları ile görüşmeler yaparak sorunun ne şekilde tezahür ettiğini tespit etme, sorunların yaşadığı ülkedeki siyasi temsilciler ve kamu kurumu temsilcilerinin bu sorunlara bakış açısını öğrenme hedeflenmektedir.
- Irkçı ve İslamofobik olayların gün geçtikçe artması, yalnızca Müslüman veya yabancıları etkilememektedir. Gerekli tedbirlerin alınmaması ve farkındalık oluşturulmaması durumunda bu süreç tüm Avrupa ülkelerinin vatandaşlarını etkileyecektir.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu’nun değerlendirmelerinden sonra söz alan Mohammed Moussaoui, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- İslamofobi terimi, 1910’lu yıllarda ilk defa Fransızlar tarafından kullanılmış olup Fransızların yabancı olmadığı bir kavramdır.
- Fransa’daki İslamofobik eylemlerle mücadele, 2008 yılında yaklaşık 500 Müslüman askerin kabrinin bulunduğu mezarlığa hakaret içeren yazıların yazılması ve buna doğan tepkilerle tam anlamıyla başlamıştır. Tepkiler o dönemin Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy’e iletilmiş ve bu eylemlere karşı tedbir alınması talep edilmiştir. Yaşanan bu hadise, bu tür İslamofobik eylemlerin istatistiklerinin tutulması gereksinimini tetiklemiştir. İstatistik tutulması ile birlikte o zamana kadar “yabancı karşıtı eylemler” içerisinde yer alan İslamofobik

eylemlerin antisemitik eylemler gibi ayrı bir başlık altında ele alınması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır.

- 2010 yılında Cumhurbaşkanı Sarkozy ile yapılan görüşme sonrası imzalanan Konvansiyonda, antisemitik eylemler gibi “antimüslüman” eylemlerin de ayrı kategoride kayıt altına alınması sağlanmıştır. İlgili düzenleme ile Müslümanlara karşı gerçekleştirilen eylemlerin görünürlüğü artmıştır.

- İslamofobi Gözlemevi İçişleri Bakanlığı ile temas hâlinde olup, emniyet güçlerinin kayda aldıkları eylemleri yıllık olarak raporlaştırmaktadır.

- Resmî kayıtlarda yer alan suç verileri gerçek oranları yansıtmamaktadır. Bunun bir nedeni İslamofobik eylemlerin bazılarının polise intikal etmemesi, diğer bir nedeni ise polisin de bazı olaylarda müştekileri şikâyetle bulunmaktan caydırma girişimlerinde bulunmasıdır. İslamofobi Gözlemevi bu girişimleri tespit etmiş olup olayların kayda geçirilmesi için İslamofobik eylemlerin mağdurlarına destek vermektedir. Bu destekler yaklaşık 70 bölge komitesinin çalışmalarıyla gerçekleşmektedir.

- Resmî rakamların gerçek İslamofobik eylem sayısını yansıtmamasının bir diğer nedeni, mağdurların şikâyetlerinden bir sonuç alamayacaklarını düşünmeleridir.

- Fransa İslam Konseyi, Ulusal İnsan Hakları Danışma Konseyinin yıllık raporlarında İslamofobi konusunda katkıda bulunmaktadır. Yapılan katkılar sonucunda 2014 yılından itibaren raporlarda, “Müslüman karşıtı” deymi yerine oturmuş bir kavram olan İslamofobi kavramı, kabul görmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır.

- Fransa İslam Konseyi, Ulusal İnsan Hakları Danışma Konseyinin yıllık raporlarında İslamofobi konusunda katkıda bulunmaktadır. Yapılan katkılar sonucunda Müslüman karşıtı deymi yerine oturmuş bir kavram olan İslamofobi kavramı, 2014 yılından itibaren raporlarda kabul görmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır.

- Fransa bir hukuk devleti olup din ve vicdan hürriyeti anayasal teminat altındadır. İslamofobiye dair mücadelede zorluklar yaşansa da hak arama yolları açıktır. Alınan kısıtlayıcı kararlara karşı mücadele edilmeli ve mağduriyet imajına sığınılmamalıdır.

- İçişleri Bakanlığı bünyesinde, camilerin dış güvenliğini sağlamak amacıyla güvenlik kameraları kurulması için 9 milyon avroluk bir bütçe ayrılmıştır. Ancak camiler bu desteğe başvurmamaktadırlar.

- “Fransa İslamı” kavramı olumsuz olarak lanse edilse de İslam dinine mensup kişilerin Fransa’daki örgütlenmesini ifade etmekte, Fransa’ya has bir İslam anlayışından bahsedilmemektedir.

Fransa İslam Konseyi Başkanı Moussaoui’dan sonra söz alan Fransa İslam Konseyi Başkan Yardımcısı İbrahim Alci aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Fransa’da İslam’ın görünürlüğü artmakta, Müslüman nüfus çoğalmaktadır., Müslüman nüfusun ibadetlerini camilerde gerçekleştirmeyi istemesi nedeniyle camilerin sayısı da artmaktadır.

- Fransa’da İslam inancı laiklik gereği anayasal koruma altındadır.

- İbadethaneler, Fransa’daki Müslüman nüfusun ibadet ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Bu nedenle bayram namazları için belediyelerin stadyum tahsis ettiği durumlar görülmektedir.

- İslamofobik eylemlerden korunmak amacıyla devletten mali destek alabilmek mümkündür. Dış güvenlik için güvenlik kameraları satın alımına devlet destek vermektedir.

- Irkçılık ve İslamofobi ile mücadelede şikâyet mekanizmalarını harekete geçirebilecek güçlü derneklere ihtiyaç duyulmaktadır.

- Koronavirüs salgını döneminde yapılan hayırseverlik çalışmaları (maske ve hijyen malzemesi dağıtımları) Müslüman topluma karşı olumlu bir imaj oluşturmuştur.

Bu açıklamalardan sonra söz alan Millî Görüş Fransa Başkan Yardımcısı Fatih Sarıkır, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Fransa’daki son seçim sürecinde popülizm üst seviyelere çıkmıştır. Öyle ki; neredeyse hiçbir parti, oy kaygısı nedeniyle, göçmenleri ve Müslümanları açık bir şekilde savunmamaktadır

- Müslümanlar, Fransız Hükûmeti’nin Müslüman karşıtı olarak yorumlanabilecek çalışmalarına karşı yapıcı tavırlarını sürdürmelidir.

- Fransa’da meydana gelen terör saldırıları sonucu Müslüman topluma eleştiri dozu artmıştır. Bu konuda alınan tedbirler kapsamında ülke dışından din adamı gelmemesi hususunda muhalefet edilmemiştir. Ancak İlkeler Beyannamesi’ne olan muhalefet devam etmektedir. Bu da federasyonların görüşmeleri devam ederken İçişleri Bakanlığının laiklik ilkesine aykırı olarak sürece müdahale etmesi, hazırlanan metin dışında emrivaki bir şekilde yeni bir metnin dayatılmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır.

- Fransa'daki Müslüman toplumun LGBT'ye karşı bir tavrı olmasa da cinsel yönelime saygı adı altında bir özendirme çalışması da gündeminde yoktur.
- Beyannamenin içeriğine dair müzakereye açık kapı bırakılmasına rağmen diyalog kapıları, Türk toplumuna kapatılmış, Türk toplumu yok sayılmaya çalışılmıştır. Beyanname'yi kabul etmeyen dernekler, bu hususta iş birliği içinde çalışmaya açıktır.
- Günümüzde diğer Müslüman topluluklara karşı yapılan İslamofobik eylemler kınanmasına rağmen Türk toplumuna karşı gerçekleştirilen İslamofobik eylemler kınanmamakta, laiklik ilkesi bahane edilerek bu saldırılar göz ardı edilmektedir.
- Türk ve Müslüman çoğunluklu bölgelerdeki okulların önüne domuz başları bırakılmakta, binaların kapılarına İslamofobik içerikli yazılar yazılmaktadır.

1.4.3. Paris Büyük Camii Yetkilileri İle Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, Paris Büyük Camii yetkilileri ile Paris Büyük Camii'nde 20 Ekim 2021 tarihinde bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede Paris Büyük Camii Rektörü (Müdürü) Avukat Chems-Eddine Hafiz ve CFCM ile İslamofobi Gözlemevi Genel Delegatesi Abdallah Zekri ile istişarelerde bulunulmuş, cami ve Fransa'daki Müslüman cemaat hakkında bilgi edinilmiştir.

Paris Büyük Camii Rektörü Chems-Eddine Hafiz, Camiinin tarihçesi hakkında bilgi verdikten sonra aşağıdaki hususları Alt Komisyon ile paylaşmıştır:

- Camide görevli dört imamın maaşları Cezayir Hükûmeti tarafından ödenmektedir. Mevcut imamlar, Fransa dışından gelen son imamlardır.
- Fransa'da Türkiye'nin 150, Cezayir'in 120 ve Fas'ın 30 imamı devlet memuru statüsünde hizmet vermektedir.
- CFCM ve Paris Büyük Camii cemaati DİTİB ile çok iyi ilişkiler içerisinde. Bu ilişkilerde Diyanet, bir anlamda köprü vazifesi görmektedir.
- Emmanuel Macron'un dile getirdiği İlkeler Beyannamesi'nin DİTİB ve Millî Görüş tarafından imzalanmaması sorunu bir an önce çözülmelidir.
- Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu'nun terörün dini olmayacağına dair düşüncesine karşı olarak Hafiz, "İslami terör" kavramında bir beis görmediğini belirtmiş, İslami terörizme karşı kaleme aldığı metni Alt Komisyon ile paylaşmıştır. Hafiz'a göre İslami motivasyonla bu eylemlerde bulunanlar, motivasyonları açık olduğu müddetçe bu kavramla ilişkilendirilebilir.

- Fransa hürriyetlere saygı duyan bir ülke olmasına rağmen Müslüman karşıtı eylemlerin varlığı da gerçeklik taşımaktadır. Bu gerçekliğin bir tarafı Fransa'nın sömürge geçmişinden kaynaklanan sorunlar oluşturmaktadır.

- Müslüman karşıtı eylemler doğrudan İslam'a karşı değil, artan Müslüman nüfus olgusuna karşı tepkilerdir.

- Yaşlı bir kadına Muhammed isminde biri saldırdığında bu olay "Müslüman terörist" parantezinde değerlendirilirken, aynı kadına farklı isimde biri saldırdığında saldırganın kimliği yalnızca "zanlı" olmakta, bu kişiye Yahudi veya Katolik terörist denmemektedir. Bu da medyadaki ırkçı ve İslamofobik eğilimlerin açık göstergesidir.

- İslamofobi sorununun birden bire ve toptan bir çözümü bulunmamaktadır. Çözüm yavaş yavaş ve temelin üstüne koyarak gelecektir.

- Antisemitizm ve İslamofobiği birbiriyle karşılaştırmak mümkün değildir; zira antisemitizmin bir Auschwitz'i bulunmaktadır.

- 1905 tarihli Laiklik Kanunu bir özgürlük kanunu niteliğindedir. Gündemdeki İslami Bölücülük Kanunu ise özel alana giren konuları düzenlediği için sınır aşan bir kanundur. Derneklere dair idari ve mali düzenlemeler endişe vericidir.

Rektör Hafız'dan sonra söz alan CFCM ile İslamofobi Gözlemevi Genel Delegesi Abdallah Zekri aşağıdaki hususları Alt Komisyon ile paylaşmıştır:

- Fransa'da 1 Ocak 2021 – 30 Ağustos 2021 tarihleri arasında 130 İslamofobik olay yaşanmıştır. Geçen yıl aynı dönemde için bu rakam 69'dur.

- İslamofobik eylem ve tehditler, Fransa genelinde % 75 oranında artmıştır.

- Çok sayıda cami sorumlusu ve İslamofobik olayların mağduru kişi şikâyetle bulunmak istemediği için istatistikler gerçek durumu yansıtmamaktadır.

- Geçmişte İslamofobik olaylar genelde hakaret ağırlıklı durumdayken, günümüzde kundaklama ve Molotof kokteylli saldırılar en üst sırada yer almaktadır. Seçim dönemlerinde bu olaylar daha fazla artış göstermektedir.

- Fransa'daki Müslüman topluluğu, onuruyla ve karşılıklı saygı çerçevesinde İslam dininin gereklerini yerine getirmek istemektedir.

- Fransa'da İslamofobik ve antisemitik olayların yargı sürecinde de farklılık bulunmaktadır. Antisemitik olaylarda adalet mekanizması çok hızlı işlemekte, İslamofobik olaylarda ise antisemitik olaylara nazaran yargı süreci oldukça yavaştır.

- Medya programlarında gündem İslam ve Müslümanlar olduğunda, İslam'ı tartışanlar arasında Müslüman topluluk temsilcilerine yer verilmemektedir. Bu programlara davet edilen kimseler, genelde söylenmesi istenenleri söyleyen kimselerdir.

Hafız ve Zekri'nin konuşmalarından sonra Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Suç ve cezalarda şahsilik prensibi unutulmamalıdır.
- İslam'da teröre asla yer yoktur.
- Radikal, aşırı uçlardaki partiler dinleri ve özellikle İslam dinini nefret ve öfke dillerinin günah keçisi yaparak oy kazanmak niyetindedir. Merkez siyasetin de oy kaygısıyla bu faaliyetlere girişmesi sorunları artırmaktadır.
- Mağdurların şikâyet haklarını kullanmalarını sağlamak çok önemlidir.
- İslamofobinin de en az antisemitizm kadar farkındalığa ihtiyacı vardır.

2. ALMANYA İNCELEME ZİYARETİ

2.1. GİRİŞ

Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu 22 Mart – 25 Mart 2022 tarihleri arasında Almanya’nın başkenti Berlin’e bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon tarafından yapılan inceleme ziyaretine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu, Ankara Milletvekili Servet Ünsal, Balıkesir Milletvekili Pakize Mutlu Aydemir, Eskişehir Milletvekili Metin Nurullah Sazak, Kilis Milletvekili Ahmet Salih Dal ile yasama uzmanları Taner Geçmez ve Rıza Furkan Çözme iştirak etmiştir.

Alt Komisyon inceleme ziyareti kapsamında vatandaşlarımız ve sivil toplum kuruluşları ile toplantı gerçekleştirmiş, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik politika üreten siyasetçiler ve kamu kurumları ile görüş alışverişinde bulunulmuştur. Yapılan incelemelerde görüşülen hususlar aşağıda başlıklar altında ele alınmıştır.

2.2. ALMANYA FEDERAL MECLİSİ İÇİŞLERİ KOMİSYONU İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Almanya Federal Meclisi İçişleri Komisyonunu temsilen aşağıda isimleri yazılı heyet üyeleri ile 23 Mart 2022 Çarşamba günü görüşme gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. Katılımcı Listesi

1.	Lars Castelucci	-	Sosyal Demokrat Partisi (SPD)
2.	Joseph Oster	-	Hristiyan Demokrat Birliği Partisi (CDU)
3.	Dunja Kreiser	-	Sosyal Demokrat Partisi (SPD)

2.2.2. Görüşülen Konular

Yapılan görüşmelerde Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Alt Komisyon hakkında bilgi verilmiştir.

Daha sonra Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Türkiye ve Almanya arasında tarihî, siyasi ve kültürel anlamda güçlü bağlar vardır. Almanya’da yaşayan çok sayıda vatandaşımızın olması, bu bağı daha da güçlendirmektedir.
- Almanya’da çok sayıda vatandaşımızın yaşaması, yaşanan sorunların Türkiye’de yoğun olarak gündemde yer almasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu sorunlara kayıtsız kalmak mümkün değildir.
- Vatandaşlarımızın yaşadığı sorunların başında Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi olması nedeniyle bu konunun araştırılması amacıyla Alt Komisyon kurulmuştur.
- Avrupa’da ırkçılık ve İslamofobinin her geçen gün arttığı ve bunun da ana nedeninin bu yönde söylem yoğunluğundan kaynaklandığı bilinmektedir. Bu söylemlerin temel kaynağını ise aşırı sağ siyaset ve medya oluşturmaktadır.
- Almanya Kriminal Dairesinin 2021 yılının Mart ayında yayımladığı rapora göre Almanya’da 901 nefret ve ırkçılık suçunun işlendiği tespit edilmiştir. Bu tespit, tehlikenin vardığı boyutu ortaya koymaktadır.
- Suç mağdurları, ırkçı ve İslamofobik eylemleri, sonuç alınmayacağı veya kendileri hakkında olumsuz sonuçlar doğuracağı düşüncesiyle ilgili kurumlar nezdinde takip etmekten imtina etmektedir. Bu durum, gerçek istatistiklerin oluşmasını engellemektedir.
- Herhangi bir başvuru şartı aranmaksızın ortak bir kayıt sistemi kurularak vakaların bu tip suçların takibi kolaylaştırılmalıdır.
- Yapılan bir araştırmada Almanya’da toplumunun %54’ü tarafından İslam’ın tehdit unsuru olarak algılandığı, buna rağmen Budizm, Hinduizm ve benzerlerinin zenginlik olarak görüldüğü tespit edilmiştir.
- İslamofobik eylemlerin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmemesi nedeniyle bu tip eylemler konusunda caydırıcılık sağlanamamaktadır. Caydırıcılık olması için bu tarz eylemlerin de antisemitik eylemlerde olduğu gibi ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesi uygun olacaktır.
- Irkçılık ve İslamofobinin her geçen gün arttığı gerçeği karşısında bu tehlikeye karşı iş birliği içerisinde mücadele edilmesinin zaruri olduğunun bilinmesi gerekir.
- Camilere, Müslümanlara ve toplumun diğer kimi kesimlerine karşı tehdit mektuplarının artan sıklıkla gönderilmeye devam etmektedir.

- Hanau’da yaşanan vahşet, sorunun vardığı raddeyi açık bir biçimde göstermektedir.
- Gerçekleştirilen ırkçı ve İslamofobik eylemlerin “yalnız kurt (lone wolf)” eylemi olduğu gerekçesiyle önemsizleştirilmeye ve değersizleştirilmeye çalışılmasından vazgeçilmelidir.

Almanya Federal Meclisi İçişleri Komisyonu Başkan Vekili ve Sosyal Demokrat Partisi (SPD) Milletvekili Lars Castelucci tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Türkiye ve Almanya arasındaki bağlar çok güçlüdür ve her düzeyde ikili ilişkilerin son zamanlarda daha da ivme kazandığı gözlemlenmektedir.
- Almanya’da radikalleşme bir sorun olarak görülmektedir ve bunun farkında olunduğunun bilinmesi gerekir.
- Almanya Anayasası’nda din özgürlüğünün çok önemli olduğu ve bu özgürlüğün din seçme hürriyeti ile birlikte dinin gereklerinin hayata geçirilebilmesi özgürlüğünü (ibadet özgürlüğü) kapsamaktadır. Dolayısıyla din özgürlüğü çerçevesinde İslamofobinin varlığının kabul edilmesi mümkün değildir.
- Her ne kadar Almanya, Hristiyanların çoğunlukta olduğu bir ülke olsa da Müslümanlar da toplumda ciddi bir kesimi oluşturmaktadır.
- Almanya’da toplumunun %54’ü tarafından İslam’ın tehdit unsuru olarak algılanması, ciddi bir sorun olarak görülmektedir.
- İslam adı altında bazı kesimler terörist eylemler gerçekleştiriyor olsa da hiçbir dinde öldürmenin emredilen bir davranış değildir. Bu nedenle bu tür eylemlerin herhangi bir din ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir.
- İslam, medya ve siyasetçiler tarafından iktidar olma ve oy kazanma kaygısıyla istismar edilmektedir.
- Belli bir döneme kadar gerçekleştirilen eylemler, münferit vakalar olarak kabul edilmekteyken, artan vaka sayıları karşısında bu eylemlerin bireysel olup olmadığı konusunda kapsamlı incelemeler yapılmasına özen gösterilmektedir.
- Anayasal ve demokratik yaşamı güçlendiren her türlü girişim desteklenmektedir ve buna karşı olan eylem ve kişilerle de karşı ciddi şekilde mücadele edilmektedir.

- Suç mağdurlarının sonuç alınamayacağı veya kendileri hakkında olumsuz sonuçlar doğuracağı düşüncesiyle yetkili mercilere başvuruda bulunmaması kabul edilemez bir durumdur.

- İlk kuşak göçmenler, dil sorunu nedeniyle girişimde bulunmazken günümüzde böyle bir sorunun artık olmaması gerekir.

- Irkçı ve İslamofobik eylemler, kanunda suç olarak düzenlenmiştir.

- Irkçı ve İslamofobik eylemlerin yanında antisemitik eylemler de mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir.

- Almanya’da Müslümanlar, toplumda ciddi bir kesimi oluşturduğundan birlikte yaşama kültürünü temin etmek büyük önem taşımaktadır.

- Farklı etnik kökenden olanların kamuda aktif olarak görev almada daha çok çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

- Tüm bu sorunlarla mücadele edebilmek için birlikte hareket etmek ve iş birliğini güçlendirmek gerekmektedir.

Almanya Federal Meclisi İçişleri Komisyonu üyesi ve Hristiyan Demokrat Birliği Partisi (CDU) milletvekili Joseph Oster tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Her alanda olduğu gibi ırkçılık ve İslamofobi konusunda da müttefik iki ülkenin iş birliği yapması büyük önem taşımaktadır.

- İnsan hakları, her şeyin temelini oluşturmaktadır.

- Radikalleşme, son derece dikkatli olunması ve mücadele edilmesi gereken bir sorundur.

- Almanya’da özellikle siyasi saiklerle işlenen suçlar konusunda çok büyük bir hassasiyet vardır. Bu suçların takip edilmesi için bir sistem kurulmuştur ve bu suçların tamamı bu sisteme kaydedilmek suretiyle takip edilmektedir.

- Nefret ve ırkçılık söylemleri her geçen gün artmaktadır. Bu, sadece Almanya değil tüm dünyada gözlemlenen bir sorundur.

- Her konuda olduğu gibi bu konuda da hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde işlem yapılmakta ve hukuk devleti ilkelerine riayet edilmektedir.

- Yargı bağımsızlığı ilkesi dolayısıyla yargılamalara müdahale edilmesi mümkün değildir.

- Siyasetçiler, yargı alanında yaşanan bir sorun var ise bunları gidermekle mükelleftir.

- Siyasetçilerin toplumun farklı kesimlerinin kutuplaştırmaktan uzak durması gerekir. Siyasetçiler, insanları birleştirici ve kucaklayıcı politikalar üretmekle yükümlüdürler.

Almanya Federal Meclisi İçişleri Komisyonu üyesi ve Sosyal Demokrat Partisi (SPD) Milletvekili Dunja Kreiser tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- İşlenen suçlarla ilgili olarak kayıt sistemi oluşturulmuştur.
- Polis adayları için demokrasi ve din eğitimi konusunda ciddi çalışmalar yapılmaktadır ve eğitim müfredatı buna göre belirlenmektedir.
- Toplumun bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır ve bu çalışmalar için ciddi bütçe ayrılmaktadır.

2.3. BERLİN ŞEHİTLİK CAMİİNDE YETKİLİLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

2.3.1. Katılımcı Listesi

1. Dr. Emre Şimşek (Berlin Din Hizmetleri Ataşesi)
2. Yakup Ayar (DİTİB Şehitlik Camii Derneği Başkanı ve imamı)

2.3.2. Görüşülen Konular

Berlin Şehitlik Camii'nde 23 Mart 2022 tarihinde görüşülen ve unvanları yukarıda belirtilen Dr. Emre Şimşek ve Yakup Ayar ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Dr. Emre Şimşek ve Yakup Ayar tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- DİTİB dinî, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetleri gerçekleştirmek ve Almanya genelinde kendisine bağlı derneklerin bu tür faaliyetlerini koordine etmek amacıyla 1984 yılında resmî olarak Köln'de kurulmuştur.
- DİTİB, Alman Dernekler Kanunu'na göre kuruluşunu tamamlamış, yapılan kamuoyu yoklamaları ve istatistiklere göre Almanya'daki Müslümanların %70'inin teveccühünü kazanmış olan alanındaki en büyük sivil toplum kuruluşudur.
- DİTİB hem Almanya'da yaşayan vatandaşlarımıza hizmet vermekte hem de genel olarak tüm toplumun güçlendirilmesi için çalışmalar yapmaktadır.

- Genel Merkez tarafından üretilen projeler, tüm eyaletlerde eşgüdümlü olarak uygulanmaya çalışılmaktadır.
- Almanya’da radikalleşmenin en az olduğu göçmen grubunu vatandaşlarımız oluşturmaktadır. Bunda da DİTİB çalışmalarının büyük bir katkısının olduğu bilinmektedir.
- Din eğitimi yurt dışında daha da büyük önem taşıdığından bu konu, DİTİB’in en öncelikli faaliyetlerinden birini oluşturmaktadır.
- Çocuklara hafta sonlarında temel din eğitimi verilmektedir.
- DİTİB, verdiği hizmetlerle bir taraftan dinî bağların güçlü tutulmasını sağlarken diğer taraftan da millî bağların kopmamasına ve daha da güçlendirilmesine çalışmaktadır.
- Camilerde uygulanan eğitim müfredatı merkezi olarak belirlenmektedir. Dolayısıyla her camide aynı müfredat uygulanmaktadır.
- Yeni Zelanda’daki Christchurch ve Almanya’daki Hanau saldırıları, göçmenler açısından kırılma noktası olmuştur. Bu saldırılardan sonra ırkçılık ve İslam karşıtlığı gözle görülebilir düzeyde artmıştır.
- Sözlü ve fiziksel her türlü saldırılarla ilgili olarak Alman yetkililer ile görüşülmesine rağmen sonuç almakta zorluk çekilmektedir.
- Almanya’da ırkçılık konusunda geçmişle yüzleşme konusunda herhangi bir sorun olmamasına rağmen aynı tutum, İslam karşıtlığı konusunda gösterilmemektedir.
- Almanya’da yaşayan vatandaşlarımıza siyasi konjonktüre göre muamele edilmektedir. Bu durum da doğal olarak vatandaşlarımızın birtakım sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti güçlendikçe Türk vatandaşları, Almanya’da tehdit olarak algılanmaktadır.
- DİTİB camilerinde görev yapan imamların Türkiye’den görevlendirilmesi nedeniyle imamların siyasi mülahazalarla hareket ettiğine dair bir algı vardır. Ancak bunun gerçeklikle ilgisi bulunmamaktadır.
- DİTİB’in her türlü iyi niyetli yaklaşımına rağmen Alman yetkililer tarafından aynı iyi niyet gösterilmemektedir.
- Irkçılık ve İslamofobi, medya tarafından devamlı gündem de tutulmaktadır.
- Genel anlamda bireyler arasında iletişim ve sosyal ilişkiler kurmakta herhangi bir sorun yaşanmamasına rağmen siyasetçilerin popülist siyasi söylemleri ve medyanın toplumu yanlış yönlendirmesi nedeniyle esas sorun, toplumsal hayatta ortaya çıkmaktadır.

- Almanya’da özellikle vatandaşlarımız ile ilgili sürekli olarak olumsuz haberler yayımlanmaktadır. Bu haberlerin sayısı günlük ortalama 600 ilâ 700 arasında değişebilmektedir ve bu yayınlar toplumda yanlış bir algının oluşmasına neden olmaktadır.

- Gereken her şey yapıldığında bile en küçük bir olumsuzlukta yapılan bütün iyi işler görmezden gelinebilmektedir.

- Almanya’da dernekler yoğun olarak desteklenmesine rağmen bu desteklerden Müslüman dernekleri yararlanılmamaktadır.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından da aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Almanya’da yetkililer nezdinde artık ırkçılığın ve İslamofobinin bir tehdit olarak görülmesi ve bu tehdidin ciddiyetinin farkında olunması memnuniyet vericidir. Bu tehdide karşı çalışmalar başlatılmıştır ve bu kapsamda bir eylem planı üzerinde çalışılmaktadır. Alman yetkililerin bu konudaki iyi niyet gayretleri ileriye dönük olarak ümit vericidir.

- Türk toplumunun ve özellikle temsil sıfatını haiz olan kimselerin kendini topluma daha iyi ifade etmesi gerekmektedir.

- Gerçek İslam’ın ne olduğunun ve bunun da en iyi örneğinin Türkiye olduğunun Alman toplumuna aktarılması için çalışmalar yapılmalıdır.

2.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Almanya’da bulunan ve aşağıda isimleri belirtilen sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile 23 Mart 2022 Çarşamba günü bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

2.4.1. Katılımcı Listesi

1. Selçuk Demirci	Berlin Türk Cemaati Başkanı
2. Mehmethan Bulut	Almanya Türk Federasyonu Teşkilatı
3. İbrahim Yurt	Almanya Türk Federasyonu Teşkilatı
4. Ali Şen	Berlin Alperen Ocakları Başkanı
5. Olcay Başeğmez	Berlin Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı
6. Ali Erdoğan	Berlin Atatürkçü Düşünce Derneği
7. Kazım Aydın	Türk Veliler Birliği Eski Başkanı
8. Berin Arukaslan	Türk Veliler Birliği Başkanı
9. Murat Gül	Berlin İslam Federasyonu Başkanı
10. Özgür Çardaklı	Türk-Alman İşverenler Derneği

11. Erdal Çakıroğlu	Basın Mensubu
12. Mustafa Ekşi	Medya Berlin Temsilcisi
13. Tamer Aydın	TV Türk

2.4.2. Görüşülen Konular

Berlin Başkonsoloslukunda 23 Mart 2022 Çarşamba günü bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantıda Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Avrupa’da toplam 6,5 milyon vatandaşımız yaşamaktadır. Bu vatandaşlarımızın yaşadıkları sorunları araştırmak ve incelemek amacıyla Avrupa’da Yükselen İrkçilik ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu kurulmuştur.
- Komisyonun çalışmaları kapsamında öncelikle teorik araştırmalar akabinde de vatandaşlarımızın yoğun olarak yaşadığı ülkelerde saha çalışmaları yapılmaktadır.
- Almanya’nın Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobiden en çok etkilenen ülke olduğu bilinmektedir.
- Almanya’nın bu gelişmelerden en çok etkilenen ülke olmasının temelinde yatan en önemli nedeni, PEGIDA gibi bir yapının olması ve marjinal siyasi partilerin toplamda %10’un üzerinde oya sahip olmasıdır.
- Yapılan bir araştırmada Almanya’da toplumunun %54’ü tarafından İslam’ın tehdit unsuru olarak algılandığının buna rağmen Budizm, Hinduizm ve benzerlerinin zenginlik olarak görüldüğünün tespit edilmiş olması, Almanya’daki İslamofobi gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarının günlük hayatta da vatandaşlarımız tarafından gözlemlendiği ve vatandaşlarımızın yaşadığı sorunların her geçen gün arttığı ifade edilmektedir.
- Avrupa’da sosyal dışlamanın en yaygın olduğu ülke Almanya olup, bu sorunun en büyük mağdurları da Türk vatandaşlarımızdır.
- Almanya’da da ırkçı ve İslamofobik suçların kayıt altına alınmasında sorun yaşandığı ve bu nedenle rakamların esasen gerçek durumu yansıtmadığı bilinmektedir. Buna rağmen vatandaşlarımızın, bu türdeki eylemleri yetkililere bildirmekten imtina etmemeleri gerekmektedir.
- Başta camiler olmak üzere saldırılar her geçen gün artarak devam etmektedir.

- Almanya’da yetkililerin artık ırkçılık ve İslamofobiği bir tehdit olarak görmesi ve bu tehdidin ciddiyetinin farkına varılması memnuniyet vericidir. Aynı şekilde bir eylem planı üzerinde çalışılması ve bu kapsamda kolluk teşkilatı içerisinde ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması da memnuniyet vericidir.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan ve isim ve unvanları yukarıda belirtilen vatandaşlarımız tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur.

- Almanya’da yaşayan vatandaşlarımıza yapılan muamele, Türkiye’nin iç ve dış siyasetine göre değişkenlik göstermektedir.

- Kamu kurumlarında iş yapabilme her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Bazı kamu görevlileri tarafından vatandaşlarımıza hukuka aykırı muamelelerde bulunulabilmektedir.

- Almanya’da yapılan seçim sonucunda yeni Hükûmet kurulduktan sonra bu uygulamalarda kısmen düzelme olmuştur.

- İrkçılık, eskiden sokaklarda olmasına rağmen artık günümüzde bürokraside de yer edinmiştir. Bu da ırkçılığın kurumsallaştığını göstermektedir.

- Almanya’da İslam karşıtlığının yanında yoğun bir Türk karşıtlığının vardır. Esasen İslam, Türk ile özdeşleştirildiğinden sorunun esasını Müslüman-Türk karşıtlığı oluşturmaktadır.

- *Frankfurter Allgemeine Zeitung* gibi Almanya’nın en büyük üçüncü gazetesinde devamlı Mustafa Kemal Atatürk’e ve Türkiye’ye karşı ağır hakaretler içeren yazılar yazan bir gazeteci hakkında herhangi bir yaptırım uygulanmaması ve bu yazılarına devam edebilmesi, Almanya’daki Türk düşmanlığını ortaya koymaktadır. Bu yazıya karşı Berlin Başkonsolosluğu ve Büyükelçilik tarafından gerekli girişimlerde bulunulması ise sevindiricidir.

- Müslümanlara ve Türklere karşı yapılan eylemlere medyada yer verilmemesine rağmen Müslüman veya Türklere ilişkilendirilebilen en küçük bir olumsuz haber, medyada geniş yer bulabilmektedir.

- Almanya’da ırkçılık ve İslamofobinin yükselmesinin en büyük nedeni medya olduğundan, bu konuda yapılacak en iyi girişim, karşı medyanın oluşturulması ve mevcutların da güçlendirilmesidir.

- İrkçılığın farklı türleri (belli bir kesime karşı olan suçlar) ile ilgili olarak özel birimler olmasına rağmen, Türklere ve Müslümanlara karşı işlenen suçlarla ilgili özel bir birim

bulunmamaktadır. Türk ve Müslümanlara karşı gerçekleştirilen her türlü eyleme karşı herhangi bir ayırım gözetmeksizin gerekli girişimlerde bulunulmalıdır.

- Türkiye’de yapılan seçimlere ilişkin olarak Almanya’da propaganda faaliyetleri yürütüldüğünde, vatandaşlarımız bu faaliyetlerden olumsuz etkilenebilmektedir. Türkiye’den Almanya hakkında yapılan eleştiriler, vatandaşlarımıza yönelik olumsuz geri dönüşlere neden olmaktadır.

- Batı Almanya ve Doğu Almanya’nın birleşmesinden sonra ırkçılık daha da yaygınlaşmış ve bir anlamda Berlin Duvarı’nın göçmenler üzerine yıkılmıştır.

- Almanya’da yaşayan vatandaşlarımız arasındaki iletişim ve etkileşim, eskiden olduğu kadar yoğun olmadığından, iletişimsiz beraberinde kimi sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle vatandaşlarımız arasındaki birlikteliğin yeniden tesis edilmesi gerekmektedir.

- Ülkücü hareketin Almanya’da yasaklanacağına dair haberler Türk toplumunu rahatsız etmektedir.

- Almanya'nın başkenti Berlin'de 13 Kasım 1991 tarihinde yabancı gençler arasında çıkan bir kavgayı yatıştırmaya çalışırken 19 yaşında hayatını kaybeden Mete Ekşi'nin anısına verilen ödüller ile ilgili olarak maddi kaynak temininde sorun yaşanmaktadır.

- Irkçılık ve ayrımcılık, ilk önce kreşte başlamakta ve çocuklar bu algıyla büyümektedir. Yine çocuklar, başlarına bir şey geleceği korkusuyla aileleri tarafından ırkçılık ve ayrımcılık olduğunda, bir şey yapmaması düşüncesiyle büyütülmektedir. Bu anlayışın değiştirilmesi gerekmektedir.

- Almanya’da ırkçılık ve İslamofobi konusunda bir değişiklik yoktur. Bir diğer ifadeyle göçün 60. yılında daha da geriye gidilmiştir.

- Berlin’de Müslüman mezarlığı için yer temini konusunda bile ciddi mukavemet nedeniyle sorun yaşanmaktadır.

- Kolluk teşkilatında ırkçı ve İslam karşıtı bir anlayış hâkim olduğundan, soruşturmalar etkin yapılmamakta ve istatistikler de gerçeği yansıtmamaktadır.

- Avrupa’da ve özellikle de Almanya’da bilinçli olarak bir “*Batı İslamı*” oluşturulmaya çalışılmaktadır.

- Berlin’de ırkçılık ve ayrımcılık ile ilgili kurulan özel birimin ülke sathına yayılmasının gerektiği,

2.5. ALMANYA FEDERAL İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

2.5.1. Katılımcı Listesi

1. Jörn Thießen - Almanya Federal İçişleri Bakanlığı Direktörü

2.5.2. Görüşülen Konular

Yapılan görüşmelerde Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Almanya’da çok sayıda vatandaşımız yaşamaktadır ve bunların Almanya’nın kalkınmasına büyük katkıları olmuştur.
- Almanya’da artan ırkçılık ve İslamofobik eylemler nedeniyle vatandaşlarımızın son zamanlarda ciddi sorunlar yaşamaktadır.
- Bu görüşmenin temel amacı, Almanya’da yükselen ırkçılıkla mücadelede iş birliğinin artırılmasıdır.
- Son dönemde hem siyasetçiler hem de medya tarafından ırkçı ve İslam karşıtı söylemler yaygınlaştırılmakta ve bu söylemlerle toplum kesimleri kutuplaştırılmaktadır. Bu söylemler neticesinde ırkçı ve İslam karşıtı eylemler yaygınlaşmaktadır.
- Mağdurlar, ırkçı ve İslamofobik eylemleri, sonuç alınmayacağı veya kendileri hakkında olumsuz sonuçlar doğuracağı düşüncesiyle takip etmekten imtina etmektedir. Bu nedenle istatistikler gerçeği yansıtmamaktadır.
- İslamofobik eylemler ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmediğinden bu tip eylemlerde caydırıcılık sağlanamamaktadır. Caydırıcılığın sağlanması için bu eylemlerin de antisemitik eylemler gibi ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesi gerekmektedir.
- Suç ve failler etkin soruşturma ve kovuşturma büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda suçların örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğinin muhakkak araştırılması gerekmektedir.
- Yeni kurulan Hükûmet tarafından ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili eylem planı hazırlanması memnuniyet vericidir.
- Eylem planının hazırlanmasında toplumun farklı kesimlerinin düşüncelerinin plana yansıtılması, eylem planının başarıya ulaşması bakımından zorunludur.

- 1990 yılından itibaren gerçekleştirilen toplam 3000 adam öldürme suçuna ilişkin dosyanın yeniden soruşturulmaya başlanacak olması, ırkçılıkla mücadele konusunda çok önemli bir adımdır.

- Kolluk teşkilatına güven ilkesinin esas olmakla beraber bu teşkilat hakkında araştırma ve inceleme faaliyetlerine başlanması önem taşımaktadır. Kolluk teşkilatındaki ırkçı memurları ayıklanmaya çalışılmasına yönelik girişimler, sorunun çözümüne büyük katkısı sağlayacaktır.

Almanya Federal İçişleri Bakanlığı Direktörü Jörn Thießen tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Birlikte yaşamanın temini ve devamı, Almanya Devleti'nin sorumluluğundadır.
- Farklı etnik köken, din veya görüşten insanların Almanya'da huzur ve barış içerisinde yaşamalarını temin etmek, İçişleri Bakanlığın temel görevidir. Bu nedenle ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele, İçişleri Bakanlığının temel odak noktasını oluşturmaktadır.
- ırkçılık ve İslamofobi ile mücadelede iş birliği içinde hareket etmek büyük önem taşımaktadır. Federal Hükûmet de bu konuya çok büyük önem vermektedir.
- ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele, toplumun tüm katmanları ile birlikte çalışmayı gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda kısa bir süre önce dinî cemaat temsilcileri ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir.
- ırkçılık ve benzeri davranışların artık bireysellikten çıkarak topluma yayılması, toplumsal bir tehdit oluşturmaktadır. Bu nedenle Almanya'da göç, mülteciler ve entegrasyon ile ilgili olarak bir Devlet Bakanlığı kurulmuş ve bakan olarak Reem Alabali-Radovan atanmıştır.
- Aşırı sağcılık ve ırkçılık konusunda ortak savunma merkezi kurulmuştur.
- Federal Hükûmet tarafından ırkçılık ve İslamofobi konularında bir eylem planı açıklanmıştır.
- Bu kapsamda 1990 yılından itibaren işlenen toplam 3000 adam öldürme suçuna ilişkin dosya yeniden soruşturulacaktır.
- Müslüman karşıtlığı, sadece Müslümanların sorunu olmayıp, bu sorun Hristiyan, Müslüman ve diğer unsurlardan oluşan Alman toplumunun genelinin sorunudur.
- Bu sorunların üstesinden gelmek için kapsamlı bir mücadele başlatılmış olmakla birlikte bu çalışmaların çok kısa sürede neticelenmesi mümkün değildir.

2.6. WANNSEE KONFERANS MÜZESİ ZİYARETİ

Berlin’de 20 Ocak 1942 tarihinde düzenlenen ve Nazi rejiminin 15 üst düzey yetkilisinin katılarak Yahudilerin sürülmesi ve katledilmesinde nasıl iş birliği yapılabileceğinin görüldüğü Wannsee Konferansı’nın gerçekleştirildiği müzeye 24 Mart 2022 tarihinde Alt Komisyon tarafından bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaretin gerçekleştirilme amacı, İkinci Dünya Savaşı sırasında “*Nihai Çözüm*” adı altında Yahudilerin katledilmesine karar verilmesi konusunda yetkililerden detaylı bilgi alınmasıdır.

Yapılan ziyarette tarihçi Eike Stegen tarafından İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylar ve özellikle Wannsee Konferansı’nda alınan karar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalar hakkında Alt Komisyon’a kapsamlı bilgiler verilmiştir. Eike Stegen ayrıca o dönemde yaşanan olaylar ve olayların arka planındaki düşüncelerin günümüzdeki Almanya’da karşılığının olup olmadığı konusunda da değerlendirmelerde bulunmuştur.

3. HOLLANDA İNCELEME ZİYARETİ

3.1. GİRİŞ

Avrupa’da Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu 30 Mayıs – 3 Haziran 2022 tarihleri arasında Hollanda’da bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon tarafından gerçekleştirilen inceleme ziyaretine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Avrupa’da Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu, Çorum Milletvekili Erol Kavuncu, Eskişehir Milletvekili Metin Nurullah Sazak, İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu, Mersin Milletvekili Fatma Kurtulan ile yasama uzmanları Taner Geçmez ve Rıza Furkan Çözme iştirak etmiştir.

Alt Komisyon inceleme ziyareti kapsamında vatandaşlarımız ve sivil toplum kuruluşları ile toplantı gerçekleştirmiş, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik politika üreten siyasetçiler ve kamu kurumları ile görüş alışverişinde bulunulmuştur. Yapılan incelemelerde görüşülen hususlar aşağıda başlıklar altında ele alınmıştır.

3.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Alt Komisyon, Hollanda’da bulunan ve aşağıda isimleri belirtilen sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile Lahey Büyükelçiliği binasında 31 Mayıs 2022 tarihinde aşağıda isimleri zikrolunan katılımcılar ile kapsamlı bir toplantı gerçekleştirmiştir.

3.2.1. Katılımcı Listesi

1.	Tekin Ateş	Uluslararası Demokratlar Birliği (UID)
Hollanda Genel Sekreteri
2.	Ertuğrul Kurt	Uluslararası Demokratlar Birliği (UID)
3.	Tuncay Bahtiyar	Hollanda Türk Federasyonu
4.	Mustafa Hamurcu	Kuzey Hollanda Millî Görüş Başkanı
5.	Ömer Karaca	Kuzey Hollanda Millî Görüş
6.	Kenan Aslan	Güney Hollanda Millî Görüş Dış İlişkiler Sorumlusu
7.	Abdullah Atasever	MÜSİAD Hollanda Başkan Yardımcısı
8.	Durmuş Doğan	Hollanda Türk Girişimci Dernekleri Başkanı (<i>Turks
Nederlandse Ondernemersverenigingen Platform –
TNOP</i>)

9.	Zeki Baran	Hollanda’da Türkler için Danışma Kurulu Başkanı
(<i>Stichting Inspiraakorgaan Turken in Nederland – IOT</i>)
10.	Bülent Çoban	CHP Hollanda Temsilcisi
11.	Ahmet Fatih Gerçek	CHP Hollanda Temsilcisi

3.2.2. Toplantıda Görüşülen Konular

Lahey Büyükelçiliğinde 31 Mayıs 2022 tarihinde bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Lahey Büyükelçisi Şaban Dişli, Hollanda’daki ırkçılık ve İslamofobi konusunda, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- 2022 yılı Ramazan ayında PEGIDA tarafından camilerin önünde domuz mangalı partisi düzenlenmek istenmiş, Büyükelçilik koordinesinde Türk sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulan platform ile yaklaşık 300 kişi ve kuruma bu durumu bildiren ve kınayan mektuplar gönderilmiştir. Bu girişim neticesinde din ve ibadet özgürlüğüne kast eden İslamofobik nitelikli bu talepler reddedilmiştir.
- Hollanda genelinde camiler, cemaatinin mensubiyetinden (Türkiye, Fas ve diğerleri) bağımsız olarak saldırıya uğramaktadır ve saldırılar her geçen gün artarak devam etmektedir. Saldırıları, genellikle camilerin camlarını taşlamak, cami duvarlarına veya yakınlarına ırkçı ve İslam karşıtı semboller çizmek veya tehdit mektupları göndermek suretiyle gerçekleşmektedir.
- İrkçı ve İslam karşıtı söylem ve eylemlerin artmasının altında ekonominin önemli etkisinin bulunduğu tartışmasızdır. Ekonomik etkenler, ana akım siyaseti de etkilemektedir. Ekonomik sorunlar arttıkça İslamofobik söylemlerin artırılması yoluyla kamuoyu oluşturulmaya çalışılmaktadır.
- Günümüzde Hollanda Temsilciler Meclisinde aşırı sağ ideolojiye sahip 3 parti bulunmaktadır. Parlamentonun toplam üye sayısı 150 olup, anılan partilerin toplam 19 milletvekili bulunmaktadır. Bu dağılım, aşırı sağ siyasetin toplumda gördüğü karşılığı açık bir biçimde ortaya koymaktadır.
- Hollanda’da ayrımcılık, ülkede yaşanan son olaylardan sonra resmî kurumlar tarafından da açıkça kabul edilmektedir. Ayrımcılık ve İrkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğünün kurulmuş olması bu kabulün bir sonucudur.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki hususlara değinilmiştir:

- Alt Komisyon, tüm partilerin imzasıyla mutabakat sonucu kurulmuştur
- Alt Komisyon, öncelikle konuya dair teorik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Alt Komisyon, bu çalışmalar kapsamında; Avrupa ülkelerindeki ırkçılık ve İslamofobi ile alakalı genel görünümü tespit etmek amacıyla her yıl çıkarılan Avrupa İslamofobi Raporunun (*European Islamophobia Report*) editörü Doç. Dr. Enes Bayraklı'yı dinlemiş, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Abdullah Eren ve Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran'dan kamu kurumlarının konu ile alakalı yürüttüğü çalışmalar ve faaliyetler hakkında bilgi almıştır.
- Alt Komisyon, teorik çalışmaları sonrasında yerinde incelemeler yapmak, bu konuda uluslararası kurum ve kuruluşlarla görüşmeler gerçekleştirmek ve bu konuyla ilgili çalışmalar yürüten araştırmacı ve insan hakları savunucularını dinleyerek farkındalık çalışmaları yapmak ve durum tespiti ile politika önerilerini oluşturmak amacıyla 19 – 22 Ekim 2021 tarihlerinde Paris'te ve 22 – 25 Mart 2022 tarihleri arasında da Berlin'de incelemelerde bulunmuştur. Alt Komisyon, Hollanda ziyaretini de aynı amaçlar doğrultusunda gerçekleştirmektedir.
- Alt Komisyon, yaşadıkları ülkelere emekleriyle katkıda bulunan vatandaşlarımızın karşılaştıkları problemleri tespit etmeye ve bu konularda çözüm önerileri geliştirmeye, ırkçı politikaları açığa çıkarmaya ve İslam karşıtlığı ile mücadele etmeye katkıda bulunmayı hedeflemektedir.
- İslamofobi sorunu uluslararası kurumların da gündeminde olup, çözüm arayışlarına dair çalışmalar kapsamında Türkiye ve Pakistan'ın İslam İşbirliği Teşkilatı adına sunduğu tasarı ile Birleşmiş Milletler tarafından 15 Mart tarihi "*Uluslararası İslamofobi ile Mücadele Günü*" ilan edilmiştir.
- Avrupa'da ırkçılık, ayrımcılık ve din özgürlüğüne karşı baskı günden güne artmaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde bu baskı ve karşıtlık zirve noktasına ulaşmaktadır. Partiler, izledikleri ırkçı ve İslam karşıtı politikalarla seçmenlere mesaj vermekte ve oy kazanmaya çalışmaktadır. Oy kazanmak veya seçmen kitlesini tahkim etmek amacıyla sarf edilen ırkçı ve İslam karşıtı söylemler, propaganda aracı olarak yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

- İslam karşıtlığı ve ırkçı politikaları temel hareket noktası edinen aşırı sağ partilerin söylemlerinin, ana akım siyasette de yer bulması durumun vahametini ortaya koymaktadır. İrkçi ve İslam karşıtı söylemlere, siyasetin yanı sıra medyada da yaygın olarak başvurulmaktadır. İrkçi, ayrımcı ve İslam karşıtı söylem ve eylemler, özellikle ülkedeki Müslüman ve yabancılara zarar verdiği gibi genel olarak topluma zarar vermektedir.
- İrkçilik ve İslamofobi, tüm Avrupa Kıtası'nda yaygın bir sorun hâline gelmiştir. Bu bağlamda Avrupa, bu sorunu ivedi bir biçimde çözmediği takdirde ileride çözülmesi imkânsız boyutlara evrilmesi kuvvetle muhtemeldir.
- Bu bağlamda yapılması gereken öncelikli iş, İslamofobi saikiyle işlenen suçların ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesidir.

Lahey Büyükelçisi Şaban Dişli ve Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan ve isim ve unvanları yukarıda belirtilen katılımcılar tarafından aşağıdaki değerlendirmeler Alt Komisyon ile paylaşılmıştır:

- Hollanda'da siyasi mülahazaların yön değiştirmesi ile ırk ve din temelli ayrımcı anlayış siyasete hâkim olmuştur. Hollanda, siyasal konjonktürde kendini korumaya çalışmaktadır.
- İrkçi ve İslamofobik politikalar seçim malzemesi olarak kullanıldığında oylar artmaktadır. Salt oy kaygısıyla benimsenen ırkçı ve İslamofobik nitelikli politika ve eğilimlere fırsat verilmemelidir. Müslüman ve Türk karşıtlığı oy aracı olarak görülmesi kabul edilemez.
- Bağımsız izleme raporlarından gözlemlenebileceği üzere Hollanda'da ayrımcılık artık normalleşmiştir. PEGIDA'nın Ramazan ayında camilere gönderdiği tehdit içerikli mektuplara dair ayrı bir kayıt açılmaması ve bunların suç olarak kabul edilmemesi, ilgili mektuplara ilişkin şikâyetlerin yalnızca "Not alındı" kaydıyla kapatılması, gerekli soruşturma mekanizmalarının işletilmemesi ve bir anlamda bu eylemlerin görmezden gelinmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.
- Rotterdam Polisinin Whatsapp gruplarında 16 yaşındaki bir Türk gencinin ölümüne dair "Bir Türk daha eksildi" yorumlarının yapılması⁹¹ Türk kökenli vatandaşların kurumsal ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir.

⁹¹ Rotterdam Polis Teşkilatı mensubu bazı polislerin "Whatsapp" uygulaması üzerinden ırkçı paylaşımlar yaptıkları, bahsi geçenlerin 2018 Aralık ayında erkek arkadaşı tarafından öldürülen Hümeysra Ergincanlı'nın ölümüyle ilgili "Bir Türk daha eksildi" ifadelerine yer verdikleri 2020 yılında basına yansımıştır.

- Hollanda’da ırkçılığın kurumsallaşması, mağdurların ekonomik hayatını da olumsuz etkilemektedir. Vergi dairelerince gerçekleştirilen “fişleme” maksatlı çalışmalar, bu durumu açık bir biçimde ortaya koymaktadır⁹².

- Yakın zamanda gündeme gelen ve kurumsal ırkçılığın göstergesi olan olayda; çocuk yardımı ile ilgili olarak 800 bin kişiye vergi incelemesi prosedürleri uygulanmış, izleme sonucu 400 bin kişi sakıncalı kişiler listesine alınmıştır. Vergi incelemesi prosedürünü işletmek için oluşturulan algoritmaya dair yapılan araştırmalarda; camiye yardımda bulunan veya çifte vatandaşlığı bulunan kişilerin vergi dairelerince ayrı risk gruplarına alınıp incelemelere tâbi tutuldukları görülmüştür.

- Fişleme yoluyla gerçekleştirilen vergi incelemeleri sonucunda kreş yardımlarının kesilmesi, ailevi sorunların yaşanmasına da neden olmuştur. Bu incelemeler sonucu kreş

Rotterdam Polisi ve Savcılık konuyla ilgili soruşturma yürütmüş; bu çerçevede, beş polis memuruna görev kusurundan kınama cezası verilmiş, bazı polis memurlarının görev yerleri değiştirilmiş, Rotterdam Emniyet Müdürü Fred Westerbeke yaşanan hadise için kamuoyundan özür dilemiştir.

Kasım 2021’de, Rotterdam Polisi Teşkilatı içindeki ayrımcılık vakalarını gözlemek ve raporlamak üzere bağımsız bir komisyon kurulmuş, anılan komisyonun başkanlığına Türk kökenli Senatör ve Rotterdam eski Belediye Başkan Yardımcısı Hamit Karakuş getirilmiştir.

Bu konudaki haberler için bkz.

1. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56527110>
2. <https://www.sabah.com.tr/avrupa/2021/03/27/skandal-yazismaya-tepki-yagiyor>
3. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hollanda-polisinden-ozur-aciklamasi-41773280> [Erişim Tarihi: 14.06.2022].

⁹² Hollanda Vergi Dairesinin tüm Hollanda vatandaşları tarafından verilen yıllık gelir beyannamelerinin, Yolsuzlukla Mücadele Sinyal Sistemi (*Fraude Signaleringsysteem - FIS*) ile incelenmesi esnasında çifte vatandaşlığı olanları daha sıkı denetime tabi tuttuğu, 2020 yılı Mayıs ayında *Trouw* gazetesi ve *RTL Nieuws* televizyon kanalı tarafından yapılan bir araştırmanın sonucunda ortaya çıkmıştır.

Bunun üzerine Hükümet tarafından uluslararası danışmanlık firması *PricewaterhouseCoopers*’a (PwC) bağımsız bir araştırma yaptırılmıştır. Söz konusu araştırmanın sonucunda PwC tarafından hazırlanan raporda, Vergi Dairesi’nin vergi dolandırıcılığı konusundaki risk analizlerinde, “*Batılı olmayan görünüm*” ya da “*Bir camiye bağış yapmak veya hediye vermek*” gibi kıstasları kullandığı; örneğin, “*Batılı olmayan görünümlü, 18-35 yaş arası erkek ve pahalı araba gibi varlıkları bulunan*” kişilerin şüpheliler listesine alındığı; ayrıca, köken, din ve yaş gibi kaydedilmesine gerek olmayan verilerin sisteme kaydedildiği gibi tespitler yer almıştır. 2001 yılından 2020 yılına kadar sürdürüldüğü anlaşılan bu sistemden ilk belirlemelere göre 5 ilâ 15 bin kişinin etkilendiği, bu kişilerin vergi borcu yapılandırması gibi taleplerinin haksız olarak karışlıksız bırakılmış olabileceği ve yaklaşık 270 bin kişinin bu usulle “*vergi dolandırıcılığı şüphelisi*” olarak kara listeye alındığı belirtilmiştir.

Hollanda Vergi Dairesinden sorumlu Maliye Devlet Sekreteri Marnix van Rij, 30 Mayıs 2022 tarihinde yaptığı açıklamayla IV. Rutte Hükümeti Kabinesinin, Vergi Dairesi’nin kurumsal ayrımcılık yaptığını kabul ettiğini duyurmuş; Hükümetin önümüzdeki dönemdeki başlıca hedeflerinden birinin ayrımcılıkla ve kurumsal ayrımcılıkla mücadele etmek olduğunu vurgulamıştır. Van Rij ayrıca, FIS sistemi nedeniyle mağdur olup, zarara uğrayan kişilere yönelik tazminat çalışması yürütüldüğünü ifade etmiştir.

Öte yandan, Hollanda Veri Koruma Dairesi (*Autoriteit Persoonsgegevens*) tarafından Vergi Dairesine FIS sisteminden ötürü, kişisel verilerin gizliliği mevzuatına uygun olmayan şekilde kişisel bilgilerin kayıt altına alınmış olduğu gerekçesiyle 3,7 milyon Avro para cezası verilmiştir.

Vergi dairesi tarafından belirlenen kriterler ve takibi konusunda bkz.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/30/kamerbrief-reactie-op-verzoeken-over-fraude-signaleringsvoorziening> [Erişim Tarihi: 14.06.2022].

yardımları kesilen aileler, çocuklarını kreşe gönderemediklerinden, çocuklar ailelerinden koparılarak koruyucu ailelere verilmiştir.

- Risk gruplarının oluşturulması kriterlerinin temelinde kurumsal ırkçılığın olduğu açıktır. Zira ilgili kriterler, toplumun bir kesimini “*potansiyel vergi kaçakçısı*” olarak nitelendirmekte ve bu uygulamadan en fazla Türk ve Fas kökenli Hollanda vatandaşları mağdur olmaktadır.

- Yapılan ayrımcılık ve bunun sonucunda oluşan zararlar, toplumdan gelen tepkiler sonucunda Hollanda Hükûmeti tarafından kabul edilmiştir. Ayrımcılığa dair bu tespitin ardından Başbakan’ın istifa etmek zorunda kalması, sorunun ulaştığı boyutları açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

- Cami ve derneklerin hesapları, ayrımcı ve İslamofobik saiklerle ve para aklama şüphesi gerekçe gösterilerek kapatılmaktadır.

- Kiliseler vergiden muaf tutulurken, camiler vergi incelemesine tabi tutulmakta ve kapatılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

- 2021 yılında kabul edilen kanundan dolayı Cuma namazları sonrasında toplanan bağışların %10’undan fazlası nakit olarak tutulamamakta ve bu nedenle camiler birçok finansal sorunla karşı karşıya kalmaktadır.

- Cami yönetimlerine yapılan baskılar ile keyfi hesap ve vergi araştırmaları neticesinde insanlar, cami yönetimine katılmaktan imtina etmektedir. Aynı şekilde camilere bağış yapmaktan çekinenler de bulunmaktadır.

- Bankalar tarafından Türk girişimcilere düşük meblağlı krediler bile verilmemektedir. Bir diğer ifadeyle bankalar, yabancılara ait işletmelerin finansmana erişimine engel olmaktadır. Ayrıca nakit para kontrolleri ve limit kontrol nedeniyle işletmeler yeni yatırımlar yapamamaktadır. Bu şekilde, yabancılara ait işletmelere bir çeşit sermaye baskısı yapılmaktadır.

- Farklı etnik kimliğe veya dine mensup kişiler ile yabancı ülkelere gelenler, özellikle iş ve eğitim alanlarında birçok zorlukla karşılaşmaktadır.

- Türk kökenli vatandaşların en fazla ayrımcılık yaşadığı durumlardan biri de staj yeri bulma sorunudur. Türk kökenli Hollanda vatandaşlarının eğitimlerini tamamlamak amacıyla staj yeri bulma süresi, Hollanda ortalamasına göre çok daha uzundur. Staj başvurularında adaylardan fotoğrafları istenmekte ve başörtülü kişilerin başvuruları bu suretle reddedilmektedir. Staj sorununun temelinde ırkçı ve İslamofobik politikaların olduğuna ilişkin olarak, isim hariç

aynı nitelikli iki staj başvurusunun biri kabul edilirken birinin reddedilmesi örnek olarak gösterilebilir. Buna göre eğitim bilgileri, yaşı ve diğer bilgileri birebir aynı olan iki başvurudan “Muhammed” adıyla yapılan staj başvurusunun reddedilip diğer isimle yapılan başvurusunun kabul edilmesi, ayrımcılığı ortaya koymaktadır. Bu nedenle staj başvurularında, kamu hizmetlerine alımda ve belirli mesleklere müracaatlarda, isim ve fotoğraf gibi bilgilerin kapatılmak suretiyle adayların değerlendirilmesinin yapılması, objektifliğin temini bakımından elzemdir.

- Hollanda’daki Yahudiler, resmî rakamlara göre Müslümanlardan daha az sayıda olsalar da ilgili mercilere ayrımcılığa maruz kaldıklarına dair daha fazla sayıda başvuruda bulunmaktadır ve bu başvuruların tamamı kayda geçmektedir. Bu nedenle Türk kökenli vatandaşların da ayrımcılığa maruz kaldıklarında –gerekçeden bağımsız olarak- ilgili mercilere başvuru yapmaları gerekmektedir.

- Amsterdam’daki Ayasofya Camii’ne altı ayda iki defa saldırı gerçekleşmiştir. Kamera görüntülerinde saldırı anları ve saldırganlar açık şekilde görünmesine rağmen failer belirlenememiş ve soruşturma açıklığa kavuşturulamamıştır.

- Hollanda’nın çeşitli bölgelerinde cami duvarlarına veya camilere yakın yerlere gamalı haç işaretleri yapanlar tespit edilerek görevli mercilere bildirilmiş ancak bu saldırılar hakkında herhangi bir işlem yapılmamıştır.

- Polis kayıtlarında camilere yapılan saldırıların, sinagoglara yapılan saldırıların aksine, ayrı bir kategoride kaydının tutulmaması ayrımcılığı ortaya koymaktadır.

- Hollanda’nın Giethoorn köyünde yaşayan Hatice Yılmaz’ın yaşadığı olaylar ırkçılığın kurumsallaştığını göstermektedir. Hatice Yılmaz ve oğlu, yaklaşık bir yıl boyunca ırkçı saldırılara maruz kalmış, saldırıları polis, savcılık ve belediyeye bildirmesine rağmen başvuruları ciddiye alınmamış ve şikâyetleri sonuçsuz kalmıştır. İddialara göre şikâyetle birlikte emniyet güçlerine teslim edilen görüntüler, soruşturma dosyasına dâhil edilmemiş ve takipsizlik kararı verilmiştir.

- Hollanda Ulusal Güvenlik ve Terörle Mücadele Koordinatörlüğü (*Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid - NCTV*) tarafından kamuoyuna aktarılan rapor ile Türkler ve Müslümanlar aleyhine olumsuz bir algı oluşturmuştur. Rapor NCTV’nin camileri ve Müslümanlara ait diğer kuruluşları soruşturmakla görevlendirildiği iddialarını güçlendirmektedir. Buna göre camiler ve diğer kuruluşlar kamu güvenliği gerekçesiyle takibe alınmış, bu teşkilatların ve cemaatlerin içine personel yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu girişimlere sivil toplum kuruluşları tarafından sert tepkiler gösterilmiştir. Ayrıca tüm belediyelere bu hususta

bilgi edinme başvuruları gönderilmiş ve birebir görüşmelerde bu olaydan duyulan hoşnutsuzluk ve kaygı dile getirilmiştir.

- NCTV tarafından kamuoyuna yansıtılan bir rapor vasıtasıyla Müslümanların radikalleşmeye yatkın oldukları ve selefilige yöneldikleri yönünde gerçeğe aykırı bilgilerle toplumda olumsuz kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır. Raporda yer alan bu hususların gerçeği yansıtmadığı daha sonra ifade edilse de oluşan olumsuz algının düzeltilmesi mümkün olmamaktadır.

- Tüm bu anlatılanlar Hollanda'da ırkçılık ve İslamofobinin olağanlaştığını göstermektedir.

- Müslüman, Türk veya yabancı olmanın bir tehdit unsuru olamayacağı konusunda toplumda farkındalık oluşturmalı ve Türk kökenli Hollanda vatandaşlarının da Hollanda'nın aslı unsuru olduğu ortaya konulmalıdır.

Sivil toplum kuruluşları temsilcileri tarafından Alt Komisyona sunulan bilgiler, görüşler ve tespitler sonrasında Alt Komisyon üyelerine de söz verilmiştir. İlk söz alan İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kâtip Üyesi ve Mersin Milletvekili Fatma Kurtulan, şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Avrupa'da inanç özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar ve ayrımcılık ve oldukça önemli sorunlardır. Hollanda'da diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi dili, kültürü ve yaşam biçimini kapsayan bir kısaçöz konusudur.

- İrkçılığın ve İslamofobinin yükselişinden en fazla başörtülü kadınlar etkilenmektedir. Dolayısıyla başörtülü kadınlar, en fazla ayrımcılığa maruz kalan kesimi oluşturmaktadırlar.

- Her türlü ayrımcılık, yok sayma ve ötekileştirmenin karşısında durulmalıdır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkuu ise şu açıklamalarda bulunmuştur:

- İrkçılığın ve İslam karşıtlığının Avrupa'da mevcut olan ve her geçen gün yükselen bir sorun olduğu tartışmasızdır. Bu nedenle Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımızın bu sorundan nasıl etkilendiklerini ve bu konuda neler yapılabileceğini incelemek amacıyla çalışmalar yürütölmektedir.

- Avrupa'nın kalkınmasına ve refahına büyük katkıları olan vatandaşlarımızın İslamofobi üzerinden yok sayılmak istenmesi kabul edilemez.

- Günümüz hukuk sistemlerinde, dünyanın geldiği değerler de dikkate alındığında, İslamofobinin açık kuralları bulunmamaktadır ancak bu sorun açık bir biçimde hissedilmektedir.

Bu değerlendirmelerin ardından söz alan Eskişehir Milletvekili Metin Nurullah Sazak ise aşağıda zikredilen değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Avrupa’da yükselen ırkçılığın ve İslam karşıtlığının temelinde esasen Türk ve İslam karşıtlığı yatmaktadır.

- Avrupa’da İslam’ı seçen kişilerin sayısının her geçen gün artması, Hristiyan Avrupalılarda tedirginlik oluşturmaktadır. Bu nedenle Avrupa’da yayılan İslam’ın önüne geçilmesi için İslamofobik söylem ve eylemler, hem yönetimler tarafından hem de toplum kesimleri tarafından bir yöntem olarak bilinçli şekilde tercih edilmektedir.

- Irkçılık ve İslamofobinin önüne geçilmesinin en önemli yollarından biri, buralarda yaşayan vatandaşlarımızın birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesidir. Ancak birlik ve beraberlik içerisinde hareket ederken, bu ülkelerdeki kurallara riayet edilmesine ve hukuka aykırı herhangi bir eylem veya tutumun içerisine girilmemesine özen gösterilmelidir.

3.3. HOLLANDA MÜSLÜMANLAR, YAHUDİLER VE HRİSTİYANLAR DANIŞMA ORGANI (OJCM) İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Alt Komisyon, 1 Haziran 2022 tarihinde Lahey Büyükelçiliği binasında, tavsiye kararları verme yetkisini haiz üst danışma organı olan Müslümanlar, Yahudiler ve Hristiyanlar Danışma Organı (*Overleg Joden, Christenen en Moslims - OJCM*) ile ayrımcı, ırkçı ve İslamofobik politikalar ve bunlarla mücadeleyle dair çözüm önerilerini konu edinen bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Toplantıda Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Alt Komisyon, Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi ile mücadelede politika oluşturmak için kurulmuştur.

- Uzun yıllar ve mücadeleler sonrasında ulaşılan Avrupa değerleri; ırkçılık, ayrımcılık ve İslam karşıtlığını reddetmektedir. Bu nedenle makul düşünceleri haiz kişilerin İslamofobiye karşı olması beklenir.

- Hollanda’da ırkçı, ayrımcı ve İslamofobik söylemlerin, ana akım siyasette dahi yer bulabilmesi endişe vericidir.

- Siyasetteki ırkçı ve İslamofobik politikalar, medyada da karşılık bulmaktadır.

- NCTV tarafından kamuoyuna aktarılan ve Müslümanları ötekileştirme amacı taşıyan rapor, kurumsal ırkçılığın en önemli örneklerindendir.

- Hollanda kamu otoritelerinin ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele etmesi değerlidir. Hollanda bu mücadelesi ile diğer ülkelere de örnek teşkil etmektedir.

Toplantıya Danışma Organı'nı oluşturan kurumlarını temsilen katılan Simon Cohen, Daniëlle Leder ve Muhsin Köktaş, konuya dair aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuşlardır:

- OJCM, dinî alanlarda faaliyet gösteren bir kurum olup, ulusal veya uluslararası siyasetle ilgilenmemektedir.

- OJCM, üç dinî grubun birleşimi olarak birbirine sahip çıkmayı ve çözüm arayışında bulunmayı kendine ilke edinmekte ve bu konuda örnek olmayı amaçlamaktadır. Bunun için OJCM, kilise, cami, sinagog ve sivil toplum kuruluşlarıyla sürekli iletişim hâlinindedir.

- OJCM, Hollanda'daki herkesin sorunsuz bir biçimde yaşayabilmesi için gayret sarf etmektedir.

- OJCM, PEGIDA'nın Ramazan ayında gerçekleştirmeye çalıştığı mangal partilerine karşı tavır takınmış; bu taleplerin yersiz ve kabul edilemez olduğunu açık bir biçimde ifade etmiştir.

- Müslümanlar, diğer dinlere mensup olanların sahip olduğu tüm haklara sahiptirler ve huzur içerisinde camiye gitmelerinin temin edilmesi Anayasal bir haktır.

- Hollanda'dan DAEŞ'e katılmaya giden gençler sebebiyle Hollanda'da İslam ve Müslüman algısının zedelendiği ve bu olaylar sonrası İslamofobinin daha da arttığı görülmektedir.

- Devlet, yanlış bir düşünceyle radikalleşmenin kaynağını yurt dışından gelen finansmanlarda aramaktadır.

3.4. HOLLANDA DEVLET İLE MÜSLÜMANLAR ARASI İLETİŞİM ORGANI (CMO) İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Alt Komisyon, 1 Haziran 2022 tarihinde Lahey Büyükelçiliği binasında, Devlet ile Müslümanların meseleleri konusunda görüşmeye yetkili tek temsil kurumu olan CMO ile Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobi konusunda görüş alışverişinde bulunmak amacıyla bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Toplantıda Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Tüm Avrupa’da olduğu gibi Hollanda’da da ırkçılık ve İslamofobi gün geçtikçe artmaktadır. Bu soruna ivedi şekilde tedbir alınmaması durumunda Hollanda’da yükselen ırkçılık ve aşırı sağ eğilim, kendi terörünü oluşturma ihtimali taşımaktadır.
- Hollanda’da yaşanan ırkçı ve İslamofobik eylemler, sorunun ulaştığı boyutları açık bir biçimde ortaya koymaktadır.
- Hollanda kamu otoriteleri ile yapılan görüşmelerde, yaşanan bu olaylar nedeniyle ırkçılıkla mücadele hususunda çözüm odaklı yeni bir anlayışın benimsendiği görülmüştür.

CMO’yu temsilen Muhsin Köktaş, Noeranie Hidaajatoellah, Göksel Soyugüzel ve Vedat Özdal, konuya dair aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- CMO’nun kuruluş çalışmaları, 11 Eylül saldırıları öncesi Faslı bir imamın tartışmalı hutbesi sonucu gündeme gelmiştir.
- CMO, 2004 yılında kurulmuş ve 2006 yılında Hollanda Hükûmeti tarafından Müslüman toplumun temsilcisi olarak tanınmıştır.
- CMO, 2019’a kadar Sosyal İşler ve Çalışma Bakanlığına bağlı olarak görevlerini sürdürmekteyken, bu tarihten sonra Adalet ve Güvenlik Bakanlığına bağlanmıştır.
- CMO, Hükûmet ile toplumda İslam’a dair güzel örnekler ile yaşanan olumsuzluklar konusunda görüşmeler gerçekleştirmektedir.
- CMO, Adalet ve Güvenlik Bakanlığı nezdinde çalışan manevi rehberlerin yanı sıra hastaneler, huzurevleri, askerî birlikler ve serbest çalışan manevi rehberlere yeterlilik belgesi vermektedir.
- Hollanda’ya yurt dışından din görevlilerinin gelmesi engellenmeye çalışılmaktadır. Yurt dışından din görevlisi gelmesini entegrasyona engel olarak gören Hollanda Hükûmeti, bunun önüne geçmek için yurt dışından gelecek din görevlilerinde yerine getirilmesi zor koşullar talep etmektedir. Bu engellerin ortadan kaldırılması amacıyla CMO tarafından çalışmalar yürütülmektedir.
- CMO, Müslüman toplumunun içindeki yanlışları da tespit etmekte ve bunların düzeltilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu yanlışların en başında, özellikle Türk olmayan din görevlilerinin davranış biçimleri gelmektedir. Bu kişilerin vaazlarda kendi düşüncelerini tüm Müslümanların ortak düşüncesiymiş gibi dile getirmesi başlı başına sorun oluşturmaktadır. Bu görevlilerin söylemleri, toplumda Müslümanlar aleyhine bir propaganda malzemesi olarak

kullanılmakta ve Hollanda gündemini aniden değiştirmektedir. Bu sorunun nedeni ise imamlara dair bir akreditasyon sürecinin bulunmaması ve yeknesak bir “*imam*” tanımının olmamasıdır. CMO, yetkililerle “imam” kavramının tanımlanması ve kriterlerinin belirlenmesi hususunda görüşmeler yapmaktadır.

- CMO, NCTV ile periyodik olarak görüşmektedir. Bu kapsamda NCTV ile gerçekleştirilen görüşmelerde kamuoyuna aktarılan raporun yalnızca bir “*masa çalışması*” olduğu ve buna rağmen rapordaki ifadelerden dolayı kendilerinden özür dilendiği bildirilmiştir.

- Ayrımcı uygulamalar neticesinde vergi incelemesine girerek çocuk yardımları sonlandırılan ve bu nedenle ailelerinden ayrılmak zorunda kalan çocuklar, koruyucu aile sistemine dâhil edilmiştir. Koruyucu aile sistemine dâhil edildiği düşünölen çocuk sayısı takriben 1150’dir.

- Hollanda’da bir milyona yakın Müslöman bulunmaktadır. Belirlenen hukuka aykırı kriterlerle Hollanda’da yaşayan bir milyona yakın kişinin şüpheli olarak nitelendirilmesi kabul edilemez bir durumdur.

- Vergi inceleme süreçlerinde camilere yardımda bulunanlar fişlenmiş ve şüpheliler listesine alınmıştır.

- Hollanda’da İşlami usullere uygun kesim yapmak serbesttir. Bu kapsamda CMO tarafından Hollanda helal standardı oluşturulmuştur. Konuyla alakalı dört taraflı (Mezbahaneler – Müslömanlar – Yahudiler – Devlet) antlaşmalar ile denetimler sıklaştırılmaya çalışılmaktadır.

- Hollanda genelinde İşlam’a karşı bir tepki olduğu izlenimi vardır. Toplumun değerlerine uygun olmayan bir söylemde bulunulduğunda veya suç işlendiğinde, failin ırkına veya etnik kökenine bakılmaksızın bu durum, doğrudan Müslömanlara isnat edilmektedir. Müslöman bir kişinin fiilinin kolaylıkla tüm Müslömanlara isnat edilmesi, iyiniyetli olunmadığını göstermektedir.

3.5. HOLLANDA DİYANET VAKFI İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Alt Komisyon, 2 Haziran 2022 tarihinde Hollanda Diyanet Vakfını ziyaret etmiştir. Ziyarete yetkiler tarafından Vakfın çalışmaları ve İşlamofobi ile mücadelesi hakkında bilgi verilmiştir.

Hollanda Diyanet Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Muhlis Koç ve Hollanda Diyanet Vakfı Sekreteri Recep Ayaz tarafından konuyla ilgili aşağıdaki açıklamalarda bulunulmuştur:

- Hollanda Diyanet Vakfı, 1982 yılında kurulmuş kamu yararına çalışan vakıf statüsünü haiz bir kuruluştur. Özel olarak Türklere ve genel olarak da ülkedeki tüm Müslümanlara hizmet etmektedir.
- Hollanda’da yaşayan Türkler için vakıfta bir “*cenaze fonu*” kurulmuştur. 1986 yılında kurulan fon ile cenazeler Türkiye’ye gönderilmekte, cenaze ile beraber yakınlarına da bir bilet verilmektedir. Fona yaklaşık 130 bin kişi bağışta bulunmaktadır. Vakfa üye olan ve yıllık 73 Avro aidat ödeyenler, bu imkândan yararlanabilmektedir.
- Fas kökenli Hollanda vatandaşlarının Müslüman mezarlığı vardır. Hollanda Diyanet Vakfının bu konudaki çalışmaları devam etmektedir.
- Hollanda Diyanet Vakfına bağlı camilerde görevlendirilen imamların maaşları Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından karşılanmaktadır. Bununla birlikte camilerin diğer tüm giderleri, Hollanda Diyanet Vakfı ve cemaat tarafından yapılan yardımlarla karşılanmaktadır.
- Geçtiğimiz yıllarda Hollanda Diyanet Vakfı, “*özgür olmayan ülkelere yardım alan vakıf*” kapsamına sokulmaya çalışılmış ancak yapılan inceleme ve soruşturmalar neticesinde, bu iddiaların yersiz olduğu anlaşılmıştır.
- Hollanda Diyanet Vakfının faaliyetleri ve yaptığı çalışmalar, Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı ile Adalet ve Güvenlik Bakanlığı tarafından takdirle karşılanmaktadır. Bu takdirin nedenlerinden birini, hutbelerin hem Türkçe hem de Hollandaca düzenlenmesi ve cami imamları ve yönetimi tarafından kaleme alınması oluşturmaktadır. Hutbe konuları Hollanda’daki Türk ve Müslümanların kendi gündemine ve ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir.
- Hollanda Diyanet Vakfı, Türklerin hem dinî hem de millî değerlerinin yaşatılması için yoğun çaba sarf etmektedir.
- Hollanda’nın Türkiye’den gelen imamlar için uygulamaya çalıştığı uyum zorunluluğu, 1963 tarihli Ankara Antlaşması’nın 13’üncü maddesine aykırıdır. Hollanda buna rağmen Türkiye’den görevlendirilen iki imamın görevlendirmesini reddetmiştir. Ret işlemi ile ilgili dava süreci devam etmektedir.
- Hollanda’daki cami saldırıları, camilere gönderilen hakaret ve tehdit içerikli mektuplar, şehirlerde dağıtılan İslam karşıtı bildiriler ve camilerin yakınında domuz mangalı yapma girişimleri, Hollanda’da her geçen gün İslamofobinin dozunun arttığını göstermektedir.
- 11 Eylül saldırılarından sonra cami saldırılarında ciddi artış gözlemlenmiştir.

- Irkçı veya İslamofobik eylemlere maruz kalan kişiler, bu eylemlere ilişkin etkin başvuru yolu olmaması ve yaptırımların da caydırıcı olmaması nedeniyle başvuru yapmaktan vazgeçmektedir. Vakfın araştırmalarına göre başvuruların yaklaşık %80'i, işlenen fiilin eleştiri mahiyetinde görülmesi nedeniyle reddedilmektedir.

- Hollanda Diyanet Vakfı, ayrımcılıkla mücadeleye ve cami saldırılarını raporlamaya ilişkin bir sistem oluşturmuştur. Bu bağlamda www.ayrimciliklamucadele.nl sitesinden alınan başvurular ilgili mercilere bildirilmekte, oluşturulan raporlar kamuoyunun ve kamu otoritelerin bilgisine sunulmaktadır. Vakfa 2022 yılı içinde 240 adet cami saldırısı veya benzer eylemlerle ilgili başvuru yapılmıştır.

3.6. TURKSFORUM BAŞKANI GÖKHAN GENÇ İLE YAPILAN GÖRÜŞME

Alt Komisyon, 2 Haziran 2022 tarihinde Lahey Büyükelçiliği binasında, AGİT'in Hollanda'daki İslamofobik olayları raporlama konusundaki stratejik partneri olan TurksForum sivil toplum kuruluşunun başkanı Gökhan Genç ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda TurksForum hakkında bilgi alınmış; yapılan çalışmalar ve Hollanda'daki ırkçılık ve İslamofobiye dair genel görünüm ve bu sorunlarla mücadele ile ilgili nelerin yapılması gerektiği konularında istişarelerde bulunulmuştur.

Turksforum Başkanı Gökhan Genç tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- TurksForum, Hollanda otoritelerinin Ermeni meselesine yaklaşımlarına tepki olarak 2000 yılında kurulmuştur.

- TurksForum, yalnızca Ermeni meselesi ile sınırlı bir alanda faaliyet göstermemektedir. Aynı zamanda PKK bağlantılı terör eylemlerine karşı da mücadele vermektedir. TurksForum, bu konularda Hollanda'da görülmeyen ama hissedilen baskıyı ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalarını yürütmektedir.

- TurksForum, 2008 yılından itibaren İslamofobi konusuna da yoğunlaşmıştır. Kurum 2008'den beri Hollanda'da yaşanan İslam karşıtı olayları, olayların yaşandığı tarih ve şehir bilgisini de vermek suretiyle yıllık olarak AGİT ile paylaşmaktadır. TurksForum, bu çalışmaları bağlamında AGİT'in stratejik partneri konumundadır.

- TurksForum tarafından AGİT'e sunulan olaylara dair hazırlanan taslak rapor, ilgili hususlara cevap verilebilmesi amacıyla Hollanda yetkili makamlarına da gönderilmektedir. Hollanda, 2008'den beri bu raporlara cevap vermemektedir.

- TurksForum tarafından AGİT'e sunulan raporlardaki verilerin hepsi AGİT raporlarına yansımamaktadır. Rapor edilen olayın, güvenlik güçlerine, polise veya mahkemeye yansiyıp yansımadığı ve olayın niteliğine dair değerlendirmeler ile olayın doğrulanması neticesinde veri kaydı oluşturulmaktadır.
- Yıllık raporlar incelendiğinde, camilere ve diğer kurumlara karşı İslamofobik saldırıların gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir. Bununla birlikte Hollanda'da kurumsal ırkçılık da artmakta, kolluk teşkilatında bunların izlerinin daha belirgin olduğu görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak Müslüman polislerin işlerinden ayrılmak zorunda bırakıldığı bilinmektedir.
- TurksForum, mümkün olduğu kadar çok olaya ve mağdura ulaşmaya çalışmaktadır. Ancak mağdurların şikâyetle bulunmaktan imtina etmesi, gerçek verilerin ortaya çıkmasına engel olmaktadır. Dolayısıyla mağdurların şikâyet konusunda başvuru yapma alışkanlığı edinmesi gerekmektedir.
- Hollanda'da yaşayan Türklerin maruz kaldığı ırkçılığın en yoğun olduğu alanlar eğitim, barınma ve staj alanlarıdır. Türkler eğitimde daha zayıf kurumlara yönlendirilmekte, ev kiralamakta sorun yaşamakta ve eğitimlerini tamamlamak için zorunlu olan stajları yapamamaktadırlar.
- Kadınların ırkçı veya İslamofobik söylem ve eylemlere daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Başörtülü kadınlar alışverişte, okulda, toplu taşımada ve diğer alanlarda İslamofobik saldırılarla yoğun olarak karşı karşıya kalmaktadır.
- Yaklaşık 50 bin kişilik Yahudi topluluğuna ait sinagog ve kurumlarda güvenlik tedbirleri alınmasına rağmen sayısı bir milyona yaklaşan Müslüman topluluğunun cami ve kurumlarının güvenlik güçlerince korunmaması ve bunlara destek için daha az bütçe ayrılması, ayrımcılık yapıldığının açık delilidir.
- Tüm bu nedenlerle Hollanda'da yaşayan Türkler ve Müslümanlar, yükselen ırkçılık ve İslamofobi nedeniyle kendilerini evlerinde hissetmemekte ve huzur içinde yaşayamamaktadırlar.

3.7. KAMU KURUM VE KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

3.7.1. Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Koordinatörü Rabin Baldewsingh ile Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, 1 Haziran 2022 tarihinde Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü yetkilisi Rabin Baldewsingh ile Hollanda'daki ırkçılık ve İslamofobi konularında fikir teatisinde bulunmak amacıyla bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından öncelikle Alt Komisyonun kuruluş gerekçeleri ve çalışmaları hakkında bilgi verilmiş; akabinde Hollanda'da yaşanan bazı olaylar ile ilgili şu görüşler Koordinatörlüğün bilgisine sunulmuştur:

- Avrupa'da ırkçılık ve İslamofobik eylemler, her geçen gün daha da artmaktadır. Bunun ana nedenini bu yöndeki söylem yoğunluğu oluşturmaktadır. Irkçılıktan en çok zarar gören kesimi Müslümanlar oluşturmaktadır.
- Hollanda'da ırkçılık ve İslamofobi artık kurumsallaşmış; Devlet kimi uygulamaları kabul etmek zorunda kalmıştır.
- Hollanda'da ayrımcılık ve ırkçılıkla mücadele konusunda özel olarak bir koordinatörlüğün kurulması, memnuniyet vericidir.
- Ulusal Koordinatör göçmen asıllı olması nedeniyle ırkçılığa ve ayrımcılığa maruz kalmış olabileceğinden, sorunu bizzat yaşamış biri olarak kendisinin konuya daha hassasiyetle yaklaşacağına tereddüt bulunmamaktadır.
- Aşırı sağ siyaset ve medya, hedef kitlesini genişletmek amacıyla ırkçı ve İslamofobik söylemleri sıklıkla kullanmakta ve bu söylemleri özellikle seçim dönemlerinde oy kazanma yöntemi olarak kullanmaktadır.
- Vergi dairelerince gerçekleştirilen fişleme maksatlı çalışmalar, büyük mağduriyetlere yol açmıştır. Bu konuda gerekli çalışmaların ivedi bir biçimde yapılarak yaşanan mağduriyetlerin çözülmesi gerekmektedir.
- Fişleme yoluyla gerçekleştirilen vergi incelemeleri sonucunda kreş yardımlarının kesilmiş ve buna bağlı olarak kreşe gönderilemeyen çocuklar, ailelerinden alınarak koruyucu ailelere verilmiştir.
- Hollanda'da seçim öncesi bir televizyon kanalı (NOS TV) tarafından "Hollanda'yı bekleyen tehlikeler" konulu anketteki seçeneklerden birinin "İslam" olarak sunulması, Hollanda'daki ırkçı ve İslam karşıtı medya dilinin somut örneklerinden biridir.

- NCTV tarafından kamuoyuna yansıtılan bir raporda Müslümanların radikalleşmeye yatkın oldukları ve selefilige yönedikleri yönünde gerçeğe aykırı bilgilerle toplumda İslam karşıtlığı artırılmaya çalışılmaktadır.

- PEGIDA tarafından camilere yönelik tehdit ve şiddet eylemlerinin kolluk teşkilatı tarafından kapsamlı şekilde araştırılmadığı; mağdurların bu konudaki şikâyetlerinin gereği gibi veya hiç araştırılmadığı, görüşülen muhataplar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Yine PEGIDA'nın Ramazan ayında cami önlerinde gerçekleştirmek için girişimlerde bulunduğu domuz mangalı partilerinin kışkırtma olduğu açıktır. Bu kışkırtmalara karşı caydırıcı tavır takınılması gerekmektedir.

- Kolluk teşkilatının camilere ve Müslümanlara yapılan saldırıları, genel olarak bireysel eylemler şeklinde göstererek sıradanlaştırmaya çalıştığı görülmektedir.

- Avrupa'da İslamofobi ile mücadelenin en etkili yolu, antisemitik eylemlerde de olduğu gibi bu tip eylemlerin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesidir.

- İrkçılığın eğitim alanında da yansımaları bulunmaktadır. Yabancı çocukların diğerlerine nazaran daha kötü eğitim kurumlarına yönlendirilmektedir. Ayrıca bu çocuklar etnik kökenlerinden dolayı staj imkânı bulmakta zorlanmakta, öğrenimlerini tamamlayamamakta ve tamamlayanlar da iş bulmakta zorlanmaktadır.

- Türk girişimcilere bankalar tarafından düşük meblağlı kredi bile verilmemekte; bu girişimciler finansal ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır.

- Rotterdam Polis Teşkilatı mensuplarının bulunduğu Whatsapp gruplarında 16 yaşındaki bir Türk'ün ölümüne dair “Bir Türk daha eksildi” yorumlarının yapılması, Türk kökenli vatandaşların ne gibi bir kurumsal ayrımcılıkla mücadele ettiğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Ayrımcılık ve İrkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü yetkilisi Rabin Baldewsingh ise ortaya konulan şikâyet ve iddialar hakkında aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Hollanda Anayasasının 1'inci maddesi uyarınca, Hollanda'da yaşayan herkese eşit muamele edilmesi gerekmektedir. Din, inanç, siyasi görüş, ırk veya cinsiyet ya da diğer herhangi bir nedenle hiç kimse ayrımcılığa tabi tutulamaz. Anayasanın ilk maddesinin eşitlik ilkesi olması, eşitliğin Hollanda toplumunda ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Hollanda'da ırkçılık ve İslamofobi olmadığı yönünde bir iddiada bulunmak mümkün değildir.

- Genel olarak Avrupa ve özelde de Hollanda’da ırkçılık ve İslamofobi artmakta ve bu sorunla mücadele, Hükûmetin öncelikli konularından birini oluşturmaktadır.
- Son 40-50 yılda Hollanda’nın demografik yapısı belirgin bir biçimde değiştiğinden, Hollanda’da farklı etnik köken ve dinden çok sayıda insan yaşamaktadır. Bu değişim, yaşam biçimlerinde ve düşünce şekillerinde değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu değişimle birlikte bazı toplumsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Hükûmet, bu değişime bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara karşı harekete geçme ihtiyacı duymuş ve Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğünü kurmuştur. Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü, 2021 yılında kurulmuş ve Koordinatör, 28 Eylül 2021 tarihinde atanmıştır.
- Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğü belirtilen kaygıları paylaşmakta ve ciddiye almaktadır.
- Koordinatörlük, ayrımcılığa karşı geniş kapsamlı bir ulusal program oluşturmak için kabineyle birlikte çalışacaktır.
- Koordinatörlük, ırkçılık ve ayrımcılık ile mücadele eylem planını takriben Ağustos ayında tamamlamayı planlanmaktadır. Eylem planının amacı, başta Müslümanlar olmak üzere tüm yabancıların Hollanda’da daha rahat yaşayabilmesini temin etmektir. Eylem planı tamamlandığında muhataplar ile paylaşılacaktır.
- Hollanda’da Müslüman ve/veya Türk vakıf ve derneklerinin de aralarında olduğu sivil toplum kuruluşları, devletten ciddi maddi yardımlar ve sübvansiyonlar almaktadır. Ancak bu yardımların yapılması, şikâyet hakkını kullanmamanın ve bu sorunu gündeme getirmemenin gerekçesi olamaz. Şikâyetle bulunulduğunda gereken işlemlerin yapılmayacağı veya şikâyetle bulunan kişi hakkında olumsuz sonuçların doğacağına dair kaygıların önüne geçmek amacıyla eylem planında gerekli tedbirlere yer verilmesi planlanmaktadır.
- Finansal ayrımcılık ile ilgili iddialar ciddi bir sorundur. Bu konuda gereken her türlü inceleme ve araştırma yapılacaktır. Eylem planının bir başlığını da finansman konusunda yaşanan sorunlar oluşturmaktadır.
- Staj ve eğitim konularında iyileştirici çalışmaların yapılması, eylem planının bir diğer başlığını oluşturmaktadır.
- Ayrımcılık konusunda faaliyette bulunan kurum ve kuruluşların etkinliğinin artırılması amacıyla eylem planında bu kurum ve kuruluşlara hem maddi destek verilmesi hem de bunların yetki alanlarının genişletilmesi sağlanacaktır.

- Din temelli ayrımcılık uygulamaları şikâyet edildiğinde, bu konudaki şikâyetler ayrı bir kategoride işleme tabi tutulmaktadır.

- Dile getirilen bazı sorunlar, Koordinatörlüğün de bilgisi dâhilindedir. Ancak bununla birlikte bazılarını bu görüşme vesilesiyle öğrenmiş olduklarından, bu görüşme, Koordinatörlük için de istifade edici olmuştur. Bu bağlamda fikir teatisinin önemine binaen bu ziyaretlerin karşılıklı olarak devam ettirilmesi, büyük önem arz etmektedir.

- İrkçılık, ayrımcılık ve İslamofobi, çok yönlü ve kapsamlı boyutları olan sorunlar olduğundan, kısa bir sürede çözülmesini beklemek gerçekçi değildir. Bununla birlikte mümkün olan en kısa sürede sorunların çözülmesi için gereken adımlar atılacaktır.

3.7.2. Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Entegrasyon Konularından Sorumlu Genel Direktör Carsten Herstel ile Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, 1 Haziran 2022 tarihinde Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Entegrasyon Konularından Sorumlu Koordinatörü Carsten Herstel ve heyeti ile Hollanda'daki ırkçılık ve İslamofobi konularında fikir teatisinde bulunmak amacıyla bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Toplantının başında söz alan Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu Alt Komisyonun kuruluşu, amaçları ve çalışmaları hakkında bilgi vermiş; sonrasında aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur.

- Hollanda'da yaşayan vatandaşlarımız, ayrımcılık ve İslamofobik eylemler nedeniyle ciddi mağduriyet ve tedirginlik yaşamaktadırlar. Bu mağduriyetler kendileri tarafından yapılacak çalışmalara kaynaklık edebilecek niteliktedir.

- Aşırı sağ siyaset ve medyanın hedef kitlesini genişletmek amacıyla ırkçı ve İslamofobik söylemleri gündemde tuttuğu, bu söylemlerin özellikle seçim dönemlerinde oy kazanma yöntemi olarak kullanıldığı, bu söylemlerin Müslümanlarda ve yabancılarda hem büyük rahatsızlık oluşturduğu hem de onlara karşı suç işlemeye tahrik ve teşvik niteliğinde olduğu bilinmektedir.

- Önceden sadece radikal siyasi oluşumların kullandığı ırkçı ve ayrımcı siyaset dilinin artık ana akım partiler tarafından da kullanılması nedeniyle, sorun daha da derinleşmektedir.

- Almanya'da Walter Lübcke'nin öldürülmesi ve yine yabancı dostu bir politikacı olarak tanınan Henriette Reker'in saldırıya uğrayarak ağır yaralanması, ırkçılığın Avrupa'da ulaştığı boyutu net bir biçimde göstermektedir.

- Hollanda’da seçim öncesi bir televizyon kanalı (NOS TV) tarafından Hollanda’yı bekleyen tehlikeler konulu ankette seçeneklerden biri İslam olarak sunulmuştur. Bu anket, ırkçı ve İslam karşıtı medya dilinin somut örneklerinden biridir.
- Müslüman bir milletvekilinin parlamentodaki yemin töreni esnasında protesto edilmesi kabul edilemez bir durumdur.
- Hollanda’da bir siyasi partinin seçim propagandasındaki “*Hollanda’yı Müslümanlardan arındıracağız.*” şeklindeki vaadi ve bu vaadin toplumda karşılık görmesi dehşet vericidir.
- Rotterdam Polis Teşkilatının Whatsapp gruplarında 16 yaşındaki bir Türk’ün ölümüne dair “*Bir Türk daha eksildi*” yorumlarının yapılması Türk kökenli vatandaşların ne gibi bir kurumsal ayrımcılığa maruz kaldığını ortaya koymaktadır.
- Vergi dairelerince gerçekleştirilen fişleme çalışmalarının Hollanda Hükûmeti tarafından kabul edilerek özür dilenmesi, memnuniyet verici olmakla birlikte kurumsal ayrımcılığın ikrarı niteliğindedir.
- Ayrımcılık ve Irkçılıkla Mücadele Ulusal Koordinatörlüğünün kurulması ırkçılık ve İslamofobi ile mücadelede önemli bir aşamadır.
- ***Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı Entegrasyon Konularından Sorumlu Koordinatörü Carsten Herstel tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:***
 - Yapılan açıklamalarda yer alan tüm şikâyet ve kaygılar, Bakanlık tarafından da paylaşılmakta ve bu sorun üzerinde ciddiyetle durulmaktadır. Hollanda’da yaşayanların bu tür kaygılar taşımaları, yetkililerin bu konu ile mücadele etmesini gerekli kılmaktadır.
 - Hollanda Anayasası’nın vatandaşlara eşit muameleyi öngören 1’inci maddesi, ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele edilmesini gerekli kılmaktadır.
 - Sorunların çözülebilmesi için öncelikle sorunun varlığının kabul edilmesi gerekir. Hollanda Hükûmeti de sorunun varlığını kabul etmekte ve sorunu mücadele edilmesi gereken bir konu olarak görmektedir.
 - Vergi dairesi tarafından gerçekleştirilen uygulamanın hukuka aykırı olduğu, Hükûmet tarafından da kabul edilmektedir. Bu konuda ortaya çıkan doğrudan ve dolaylı mağduriyetlerin giderilmesi için çalışma yapılması, bu kabulün açık göstergesidir.
 - Irkçı ve İslamofobik eylemler konusunda gerçekçi istatistiklere ulaşılabilmesi için mağdurlar şikâyetinde bulunma konusunda teşvik edilmektedir.

- Irkçılığın ve ayrımcılığın kısa sürede çözülmesi mümkün değildir. Ancak bu süreyi mümkün olduğunda kısaltabilmek için gereken adımlar atılacaktır. Eylem planı da bu kararlılığın bir göstergesidir.

- İslamofobi konusunda hem Bakanlık hem de Koordinatörlük nezdinde ciddi çalışmalar yapılmaktadır.

- İş piyasasında fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla istihdamda eşitlik teması taşıyan kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır.

- Sorunla mücadele için hukukî tedbirlere ilave olarak sosyal tedbirler de kullanılmaktadır.

3.8. KANAAT ÖNDERLERİYLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

3.8.1. DENK Partisi Milletvekili Tunahan Kuzu ile Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, 31 Mayıs 2022 tarihinde Lahey Büyükelçiliği binasında, Hollanda’da yaşayan azınlıkların haklarını savunan ve Hollandaca “*Düşün*” anlamına gelen DENK Partisi milletvekili Tunahan Kuzu ile Hollanda’da yükselen ırkçılık ve bunun siyasi hayattaki yansımalarına dair bir toplantı gerçekleştirmiştir.

Tunahan Kuzu, aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Hollanda Anayasası’nın 1’inci maddesinde ayrımcılık yasaklanmış olup, bu hüküm 1858 tarihinden bu yana Anayasada yer almaktadır.

- Hollanda Hükûmeti ve yetkilileri, ülkede ırkçılığın kurumsallaştığını kabul etmektedir.

- Hollanda’da ayrımcı eylemler, istatistiklere gerçek anlamda yansımamaktadır. Hollanda toplumunun yaklaşık %25’i ayrımcılığa maruz kaldığını düşünürken, yılda sadece 1200 başvuru yapılması bu durumu göstermektedir.

- 2000’li yıllar Avrupa’da ırkçılığın yükselişinde dönüm noktasıdır. Bunun bir tezahürü olarak son zamanlarda aşırı sağın ortaya çıkışı ve ırkçılığın kurumsallaşması ilk olarak Hollanda’da görülmüştür.

- Hollanda’daki ırkçı ve İslamofobik söylem ve politikalarda 2007’den beri, Özgürlük Partisi Başkanı Geert Wilders’in etkisi görülmektedir. Bu partinin söylemlerinin toplumda karşılık görmesi sonucunda günümüzde parlamentoda ırkçı ve İslamofobik politikaları ana hareket noktası yapan üç parti yer almaktadır.

- 2014 yılında DENK Partisi tarafından, vergi dairelerince gerçekleştirilen ayrımcılıkla alakalı ilgili mercilere başvurular yapılmıştır. Vergi dairelerinin ayrımcı politikalar güttüğü 2021 yılında ortaya çıkmış ve bu durum Hükûmet tarafından da kabul edilmiştir.

- Irkçılığın eğitim alanında da yansımaları vardır. Yabancı kökenli çocuklar, diğerlerine nazaran daha kötü eğitim kurumlarına yönlendirilmektedir. Yine yabancı kökenli çocuklar, etnik kökenlerinden dolayı staj imkânı bulmakta zorluk çekmekte ve öğrenimlerini tamamlayamamaktadırlar. Öğrenimini tamamlayan gençler ise iş bulmakta zorlanmaktadırlar.

- Kolluk teşkilatlarında da ayrımcı uygulamalar görülmektedir. Yabancı kökenli polisler, idareciler tarafından ayrımcılığa maruz bırakılmaktadırlar.

- Irkçı ve ayrımcı uygulamalara ilişkin ulusal düzeyde başvuru mekanizması eksikliği bulunmaktadır.

- Irkçı ve ayrımcı fiilleri konu edinen şikâyetlere dair etkin bir soruşturma mekanizması kurulması gerekmektedir. Yapılan araştırmalara göre, delil yetersizliği nedeniyle şikâyetlerin %75'i ile ilgili işlem yapılmamaktadır. İşlem gören şikâyetlerde ise en ağır cezanın 300 Avro olduğu ve bunun da caydırıcılıktan uzak olduğu görülmektedir.

- İslamofobik eylemlerin, antisemitizm benzeri bir kategori altında kayda geçirilmesi, Hollanda Parlamentosu tarafından 2015 yılında kabul edilmiş olmasına rağmen hâlen buna uygun işlem yapılmamaktadır.

- Antisemitizme dair Parlamento tarafından kabul edilen önerge, birebir aynı kelimelerle, yalnızca antisemitizm yerine İslamofobi kavramı kullanarak Parlamenta sunulmuş ancak önerge metnindeki yeknesaklığa rağmen kabul edilmemiştir. Bu durum dahi başlı başına bir ayrımcılık teşkil etmektedir.

- Hollanda'da tüm sinagogların önünde polis tarafından güvenlik önlemleri alınmaktadır. Cami saldırılarında görülen artış dolayısıyla bu çözüm yolunun gündeme alınması gerekmektedir.

- Irkçılık ve İslamofobiye dair bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapılmalı ve buna eğitim alanından başlanmalıdır.

- Hollanda'nın nüfus dağılımında 25 yaş altındaki kişilerin yüzde 60 ilâ 70'inin civarının yabancı olduğu düşünüldüğünde, ırkçı ve ayrımcı politikalara karşı devletin, genel politikasında yeni bir sosyolojik anlayış geliştirmesi gerekmektedir.

- Ukrayna'dan göç edenlerle ilgili herhangi bir itiraz veya şikâyet dile getirilmemesine rağmen Orta Doğu'daki çatışmalardan kaçan insanların tartışma konusu yapılması, Hollanda'daki ırkçı ve İslamofobik politikaların yarattığı ikiyüzlülüğe örnektir.

3.8.2. Joram van Klaveren ile Yapılan Görüşme

Alt Komisyon, 2 Haziran 2022 tarihinde Lahey Büyükelçiliği binasında, önceden Özgürlük Partisi Başkan Yardımcılığını da yürütmüş olan ve İslam karşıtı bir eser yayımlamak için İslam'ı araştırırken Müslüman olan Joram van Klaveren ile yaşantısı, siyasi hayatı ve İslam'ı kabulü ve aldığı tepkiler konusunda bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Komisyon ile görüşmenin kendisi için onur verdiğini bildiren Joram van Klaveren, Komisyon ile aşağıdaki bilgileri paylaşmıştır:

- Belediye, il meclisleri ve Parlamento olmak üzere toplam 12 yıl aktif siyasi boyunca aktif siyasi hayatın içinde bulunduğunu,
- Amsterdam'da katı bir Protestan ailede doğduğunu ancak ailesinde İslam karşıtı herhangi bir dayatma olmadığını,
- İslam'ın sahte bir din olduğuna dair iddiaların daha çok Katolik mezhebinin düşüncelerinde yer aldığını, bunun kaynağının da Osmanlı Dönemi'ne dayanan çatışma ortamının ve ünlü din adamı Martin Luther King'in bu dönemde İslam dinine yönelttiği eleştirilerin olduğunu,
- Üniversiteyi din bilimleri üzerine okumaya karar verdiği, okuldaki ilk gününde 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiğini, 2004 yılında Theo van Gogh adlı senaristin, İslam'a karşı bir film çektiği gerekçesiyle öldürülmesi olayı sonrasında “Müslümanlardan Nasıl kurtuluruz?” konusuna yoğunlaştığını,
- Aynı dönemde Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki müzakereler hız kazandığından hem İslam hem de Türkiye ve Türk karşıtı bir konumda yer almak istediğini ve bunun sonucunda Geert Wilders'e siyasi danışman olduğunu,
- Siyasi danışmanlığı sürecinde hızlı bir şekilde yükseldiğini ve kendisinden “İslam Sözcülüğü” yapması istendiğini ve sonrasında milletvekilliği teklifini kabul ettiğini,
- Milletvekilliği sürecinde “Wilders'in Veliahtı” olarak görülmeye başlandığını, Parlamente'ye sunduğu kanun teklifleri arasında camilerin kapatılması, Kur'an-ı Kerim'in toplatılması ve Kur'an kurslarının kapatılması gibi teklifler olduğunu,

- Kendisi İslam karşıtı olduğundan, ırkçı söylemlerin yoğunlaştığı Özgürlük Partisinde daha sonraları ayrıldığını,
- İslam karşıtı bir kitap yazmak istediğini, bundan sonraki dönemde Hristiyanlık ve İslamiyet'i karşılaştırarak geçirdiğini, önce Hristiyanlığın “*Teslis*” ve “*Çarmıh*” ile “*Ölümünden Dönme*” olguları hakkında araştırmalar yaptığını ve bunları İslam'daki “*Tevhid*” anlayışı ile karşılaştırdığını, Tevrat gibi eski kitaplardan da hareket ederek “*Teslis*” anlayışını terk ettiğini ve “*Tevhid*” anlayışını tercih ettiğini,
- Peygamberlerin hayatları ve tevhide dair görüşleri güçlenince araştırmalarını genişleterek İslam dini hakkında bilgi edinmek için ünlü akademisyenlerine mektuplar gönderdiğini, bunlardan birinin de Cambridge Üniversitesi Profesörü ve Cambridge İslami İlimler Fakültesi Dekanı Abdal Hakim Murad (Diğer adıyla *Timothy Winter*) olduğunu, Abdal Hakim Murad tarafından kendisine 18 sayfalık bir cevap gönderildiğini,
- Abdal Hakim Murad tarafından kendisine önerilen kitapları okuduğunda İslam hakkındaki kitapların gayrimüslimler tarafından yazıldığını, aynı zamanda yanlış çevirilerin de olduğunu, bunların da İslam dininin imajını zedelediğini tespit ettiğini,
- Araştırmaları sırasında Martin Lings'in “*Muhammad*” adlı eserini okuduğunu, oryantalist edebiyatta amansız bir savaşçı olarak addedilen Hz. Peygamber'in aslında aynı zamanda bir baba, bir devlet adamı ve bir öğretmen olduğunu gördüğünü,
- Peygamberin yaşamını ve sünnetini okudukça İslam'ın hak din olduğuna ikna olmaya başladığını ve karşılaştırdığı bilgiler çerçevesinde İslam'ın sahte olduğuna dair inancını kaybettiğini ve bütün bu tespitleri neticesinde Müslüman olduğunu, ifade etmiştir.

4. İNGİLTERE İNCELEME ZİYARETİ

4.1. GİRİŞ

Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu 31 Ekim – 4 Kasım 2022 tarihleri arasında İngiltere’ye bir inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

Alt Komisyon tarafından yapılan inceleme ziyaretine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Avrupa’da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Hakan Çavuşoğlu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili ve İzmir Milletvekili Mahmut Atilla Kaya, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili ve İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıku, İstanbul Milletvekili Memet Bülent Karataş ile yasama uzmanları Taner Geçmez ve Rıza Furkan Çözme iştirak etmiştir.

Alt Komisyon, inceleme ziyareti kapsamında vatandaşlarımız ve sivil toplum kuruluşları ile toplantılar gerçekleştirmiş; yurt dışında yaşayan vatandaşlarımıza yönelik politika üreten siyasetçiler ve kamu kurumları ile görüş alışverişinde bulunmuştur. Yapılan incelemelerde görüşülen hususlar aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır.

4.2. İNGİLTERE’DE GÖREVLİ MÜŞAVİRLER, DİN GÖREVLİLERİ VE ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞME

Alt Komisyon; ülkeler arasında imzalanan ikili anlaşmalar çerçevesinde bakanlıklar ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından İngiltere’nin çeşitli bölgelerinde Başkonsolosluk bünyesinde görevlendirilen müşavirler, din görevlileri ve öğretmenlerle 1 Kasım 2022 tarihinde Londra’daki Yunus Emre Türk Kültür Merkezi’nde bir toplantı gerçekleştirmiştir. Londra Büyükelçisi Ümit Yalçın ve Büyükelçilik Müsteşarı Özge Demirkurt Atahan’ın ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili sunumları dinlenmiş; ülkedeki ırkçı ve İslamofobik uygulamalara dair bilgi alınmıştır.

4.2.1. Katılımcı Listesi

1.	Ensari Yentürk	Din Hizmetleri Müşaviri
2.	Tuğgeneral Mustafa Erdem	İçişleri Müşaviri
3.	Kemal Şahin	İçişleri Müşaviri
4.	Mevlüt Ceylan	Eğitim Müşaviri
5.	Umut İlhan Durmuşoğlu	Adalet Müşaviri
6.	Kadir Filiz	Eğitim Müşavirliği
7.	İbrahim Caner Coşkun	Eğitim Müşavirliği

8.	Şenol Akarsu	Eğitim Müşavirliği
9.	Güven Özdemir	Eğitim Müşavirliği
10.	Fisun Aykur	Eğitim Müşavirliği
11.	Fatma Sağ	Eğitim Müşavirliği
12.	Özlem Coşkun Günaydın	Eğitim Müşavirliği
13.	Cemile Bacanlı Kurt	Eğitim Müşavirliği
14.	Duygu Altıntaş	Eğitim Müşavirliği
15.	Hadra Kübra Erkınay Tamtamış	Eğitim Müşavirliği
16.	Nurdan Demir	Din Hizmetleri Müşavirliği
17.	Sümevra Sav	Din Hizmetleri Müşavirliği
18.	Şahin Akbıyık	Din Hizmetleri Müşavirliği
19.	Yavuz Acar	Din Hizmetleri Müşavirliği
20.	Mahmut Eroğlu	Din Hizmetleri Müşavirliği
21.	Halim Yazıcıoğlu	Din Hizmetleri Müşavirliği
22.	Murat Küçük	Din Hizmetleri Müşavirliği

4.2.2. Toplantıda Görüşülen Konular

Londra Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nde 1 Kasım 2022 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Alt Komisyon hakkında kısaca bilgi vermiştir.

Akabinde Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Irkçılık ve İslamofobi, Avrupa ve dünyada adeta bir “viral enfeksiyon” hâlini almıştır. Gün geçtikçe boyutları ve sonuçları artan bu sorun, artık ırkçılık ve İslamofobinin bir endüstriye dönüştüğünü göstermektedir.
- Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobinin yansımaları, artık yalnızca marjinal grupların söz ve eylemlerinde değil; toplumun tüm katmanlarında görülmektedir.
- Irkçılığın ve İslamofobinin yayılmasında medyanın etkisi büyüktür. Medyaya yansıyan haberlere gösterilen tepkiler doğrultusunda marjinal grupların veya aşırı sağ siyasi partilerin söylemlerinin desteklendiğini gören ana akım siyasi partiler de oy kaygısıyla bu söylemleri kullanmaya başlamaktadır.
- Alt Komisyon olarak farklı ülkelere yapılan çalışma ziyaretlerinde bazı ülkelerde ırkçılık ve İslamofobinin kurumsallaştığı ve sistematik hâle geldiği görülmüştür. İngiltere'nin

ırkçılık ve İslamofobi konusunda Avrupa ülkelerinden pozitif ayrıştığını söylemek mümkündür. Ancak son dönemde ülkedeki seçim ikliminde izlenen politikalar ve söylemler, ülkede bu konuda bir dip dalgasının geldiğini göstermektedir.

- Türk vatandaşlarının bulunduğu her yerde huzur ve güven içerisinde, ötekileştirilmeden, her türlü korku ve nefret ikliminden uzak bir şekilde, birinci sınıf vatandaş olarak yaşamalarını temin etmek en büyük amacımızdır. Bu amacı gerçekleştirmenin yolu ise ırkçı veya İslamofobik bir eylem veya söylemle karşılaşıldığında bu durumu sıradanlaştırmamak ve en kısa sürede konuya dair resmî müracaatları gerçekleştirmek ve bundan çekinmemektir.

- Vatandaşlarımız veya Türk kökenli vatandaşların ikamet ettikleri ülkede bu konuya dair yargı, emniyet ve benzeri kamu kurum ve kuruluşlarında görev almaları önemlidir.

- İslamofobiye dair mücadelede atılması gereken en önemli adımlardan biri, antisemitizm gibi İslamofobinin de tanımının yapılması ve İslamofobik eylemlerin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesidir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili ve İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Türkiye'deki siyasi partiler, Avrupa'da yükselen ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele konusunda ortak hareket etmektedir.

- Irkçılık ve İslamofobi Avrupa'nın olduğu kadar tüm dünyanın sorunudur. Oluşturulmaya çalışılan nefret ile dünyanın her yerinde mücadele edilmelidir.

- Siyasetteki günlük polemiklerin ırkçı ve İslamofobik eylem ve söylemlere zemin hazırladığı unutulmamalıdır.

- Irkçılık ve İslamofobi ile mücadelede amaç siyasi çıkar sağlama veya oy toplama olmamalı aksine insanların güven içerisinde mutlu ve huzurlu yaşamasına çaba gösterilmelidir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanvekili ve İzmir Milletvekili Mahmut Atilla Kaya aşağıdaki hususları katılımcılarla paylaşmıştır:

- Alt Komisyon, yaptığı toplantılar ve gerçekleştirdiği inceleme ziyaretleri ile Avrupa'daki ırkçılık ve İslamofobiye dair tabloyu ortaya koymayı hedeflemektedir. Yapılan çalışmalar hem Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşları hem de Avrupa'daki Müslümanlar açısından faydalı olacaktır.

- Özellikle Kıta Avrupası'nda yükselen ırkçılık ve İslamofobi, devlet politikası hâline gelmiştir.

İstanbul Milletvekili Memet Bülent Karataş ise aşağıdaki hususları katılımcılarla paylaşmıştır:

- Alt Komisyon, inceleme ziyaretleri kapsamında Avrupa'nın birçok ülkesinde çalışmalar gerçekleştirmiştir.
- Türk milleti, hem tarihsel geçmişi hem de inancı dolayısıyla 21. yüzyılda hem ırkçılıkla hem de İslamofobiyle karşı karşıyadır.
- Avrupa medyasında İslam'a ve Müslümanlara yönelik olumsuz yayınlarla mücadele edilmelidir.
- Bazı Avrupa ülkelerinde görülen Kur'an-ı Kerim yakma girişimlerinin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi kabul edilemez. Bu eylemlerin temel hak ve özgürlükler üzerinden meşrulaştırılmaya çalışılması kabul edilemez.

Alt Komisyon üyeleri tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan, isim ve unvanları yukarıda belirtilen katılımcılar tarafından iletilen tespit, görüş ve değerlendirmeler aşağıdaki şekildedir:

- İngiltere'de ırkçı veya İslamofobik eylem ve söylemlere rastlamak mümkün olmakla birlikte bunlar, diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında hem nitelik hem de nicelik itibarıyla daha azdır. Ülkedeki Müslümanlar ile Türklerin, diğer Avrupa ülkelerinde yaşayanlara kıyasla daha rahat bir yaşam sürdüklerini söylemek mümkündür.
- Son iki yılda Türk toplumuna ait camilere karşı ırkçı veya İslamofobik bir saldırı gerçekleşmemiştir. Ancak diğer Müslümanların yaşadıkları yerlere veya camilere bu güdüyle bazı saldırıların gerçekleştirildiği bilinmektedir.
- İngiltere'deki Türk toplumuna ait camiler ve bunların bağlı bulundukları vakıf binaları düzenli olarak Birleşik Krallık Polisi tarafından ziyaret edilmekte, herhangi bir sorun veya şikâyetin olup olmadığı sorulmaktadır. Polis tarafından yapılan ziyaretlerde veya polise başvurularak ırkçı veya İslamofobik bir olay rapor edildiğinde konuya dair hemen gerekli çalışmalar yapılmakta ve iddialara hassasiyetle yaklaşılmaktadır.
- Neredeyse her Cumartesi Londra'nın ana caddelerinden Oxford Street'te tüm gün boyunca Kur'an-ı Kerim dinletisi gerçekleştirilmesi, ibadet alanı (*prayer room*) dışında bir alanda ibadetler gerçekleştirilse dahi herhangi bir müdahaleyle karşılaşılması, neredeyse tüm kamusal alanlarda namaz kılmak için ayrılan bölümler olması, inanç özgürlüğü ile din ve ibadet özgürlüğüne saygının üst düzeyde olduğunu göstermektedir.

- İngiltere'deki inanç ve ibadet özgürlüğüne dair hassasiyet eğitime de yansımaktadır. İlkokuldan itibaren Ramazan ve Kurban bayramlarında Müslüman çocukların eğitimine ara verilmekte, çocuklara Cuma namazı ve vakit namazlarını kılmaları için yer tahsis edilmekte ve yemek menüsü seçimlerinde dinî hassasiyetler göz önünde bulundurulmaktadır.
- İngiliz yönetim politikaları, tarihten ders çıkarılarak oluşturulmakta ve acı tecrübeleri içselleştirerek çeşitliliği ve eşitliği, ülkede ikamet edenleri yabancı hissettirmeme politikasını merkeze oturtmaktadır. Ancak tüm bunlar olmakla beraber İngiltere'de ırkçı veya İslamofobik eylem ve söylemlerin hiç yaşanmadığı sonucu da çıkarılmamalıdır. Zira bazı saldırılar, şikâyet konusu edilse de sonuç alınmadığı durumlar olabilmektedir.
- Birmingham Üniversitesi'nin "Günümüz Britanyası'nda İslamofobi" başlıklı raporunda ⁹³ , Birleşik Krallık'ta İslamofobi varlığı kabul edilmektedir. Rapora göre Müslümanlar, Romanlardan sonra en az sevilen ikinci grubu oluşturmaktadır. Birleşik Krallık genelinde yapılan ankete göre ülkenin %25,9'u Müslümanlara dair olumsuz duygular beslemektedir. Ayrıca toplumun %9,9'unun Müslümanlara ilişkin görüşü "çok olumsuz" olarak tespit edilmiştir. Birleşik Krallık toplumunun Müslümanlara dair görüşlerinin %25,9'unun olumsuz olduğu; bu rakamın Yahudiler için %8,5, siyahiler için %6,4 ve beyazlar için %8,4 olduğu raporlanmıştır.
- İngiltere'nin başkenti Londra'da din ve inanç özgürlüğü çok belirgin olsa da İngiltere'nin diğer şehirlerinde bu konudaki hoşgörünün daha sınırlı bir düzeyde gözlenmemektedir. Bir diğer ifadeyle Londra dışındaki şehirlerde ırkçılık ve İslamofobi daha yaygındır.
- İngiltere'deki İslamofobik eylem ve söylemler nedeniyle en fazla mağduriyet yaşayan kesim, diğer ülkelerde de olduğu gibi tesettürlü kadınlardır. Tesettürlü kadınlar, hem önyargılı tutum ve davranışlara hem de nefret söylemine maruz kalabilmektedir.
- İngiltere'deki bazı ırkçı tutum ve davranışlar ise burada yaşayan göçmenlerin geldikleri ülkelerde yaşanan çatışmaları buraya taşımalarından kaynaklanmaktadır.
- İngiltere'de İslamofobi toplumun üst katmanlarında söylem ve önyargı boyutunda ortaya çıkarken daha alt kesimlerde davranışlara yansımaktadır.
- İslam'ı etkin temsil edecek bir heyetin İngiltere ve Avrupa'da görev alması, İslamofobi ile mücadelede atılabilecek önemli adımdır.

⁹³ *Dinner Table Prejudice: Islamophobia in Contemporary Britain* (Yemek Masası Önyargısı: Günümüz Britanyasında İslamofobi), Birmingham Üniversitesi, 2022. <https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-artslaw/ptr/90172-univ73-islamophobia-in-the-uk-report-final.pdf> (ET: 21/11/2022)

- İngiltere’de 1976 yılında yürürlüğe giren Irk İlişkileri Kanunu (*Race Relations Act - RRA 1976*) ile Irksal Eşitlik Komisyonu (Commission for Racial Equality – CRE) kurulmuştur.

⁹⁴ Bu bağlamda İngiltere’de ırkçılık ile mücadele ile ilgili atılan adımlar, diğer Avrupa ülkelerinden daha eski tarihlere gitmektedir.

İngiltere’de görevlendirilen kamu görevlilerinin tespit ve değerlendirmeleri sonrasında, Büyükelçi Ümit Yalçın aşağıdaki görüşleri dile getirmiştir:

- Görevlilerin karşılaştıkları olaylar emniyet, siyaset ve eğitim alanları gibi farklı alanlardaki ırkçılık ve İslamofobiye ışık tutmaktadır. Aktarılan tüm bilgiler, ırkçı veya İslamofobik olayların münferit olarak sokaklarda gerçekleştiğini ancak kurumsal nitelik kazanmadığını göstermektedir.
- Londra, dünyanın her yerinden farklı milliyetlere mensup ve inançlara sahip insanlara ev sahipliği yapmakta, bu durum da şehirde yabancılığın hissedilmemesini sağlamaktadır. Ancak Londra dışındaki şehirlerde ırkçılık veya İslamofobi daha fazla hissedilmektedir.
- Bireylerin sosyal yaşamlarını sokaklardan sosyal medyaya taşımasına benzer şekilde, sokaktaki ırkçılık ve İslamofobik söylemler dijitalleşmiş, sosyal medyaya taşınmıştır. Bu konu üzerinde titizlikle durulması gerekmektedir.

4.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI İLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

4.3.1. Türk Sivil Toplum Kuruluşları ve Kanaat Önderleri ile Toplantı

Alt Komisyon, İngiltere’de bulunan ve aşağıda isimleri belirtilen sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile Londra Yunus Emre Türk Kültür Merkezi’nde 1 Kasım 2022 tarihinde kapsamlı bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıya katılan kişiler ve temsil ettikleri sivil toplum kuruluşları aşağıda listelenmiştir.

1.	Ali Demirci	MUSIAD UK
2.	Halil Erdoğan	MUSIAD UK
3.	Ebu Bekir Tezgel	UK Turkish Islamic Association (Birleşik Krallık Türk İslam Derneği) – Aziziye Camii Genel Koordinatörü

⁹⁴ Günümüzde İnsan Hakları ve Eşitlik Komisyonu (The Equality and Human Rights Commission – EHRC) adıyla hizmet veren Komisyon, Bakanlıklardan bağımsız bir kamu organıdır. Organ eşitlik ve çeşitliliği artırmak, haksız ayrımcılığı önlemek ve Birleşik Krallık’taki herkes için insan haklarını korumayı ve gözlemeyi amaçlamaktadır.

4. Dr. Ali Demirbağ ITSEB (*Association of Turkish Speaking Health Professionals in the UK* – İngiltere’deki Türkçe Konuşan Sağlık Profesyonelleri Derneği) Başkanı
5. Abdullah Halisdemir Turkish Language, Culture and Education Consortium of UK (İngiltere Türk Dili, Kültürü ve Eğitim Konsorsiyumu) Başkan Yardımcısı
6. Ali Tahir IHH UK Başkanı
7. İbrahim Türkmen ICMG Millî Görüş Gençlik Kolları Başkanı
8. Mansur Işıkbol İngiltere Türk Öğretmenler Derneği Başkanı
9. Ali Topaloğlu Nottingham Türk Derneği Başkanı
10. Ömer Özer Hull Turkish Education Society (Hull Türkçe Eğitim Topluluğu) Başkanı
11. Atilla Üstün Luton Turkish Association (Luton Türk Derneği) Başkanı
12. Şükrü Aybakar Karahasanlılar UK Derneği Başkan Yardımcısı
13. Mehmet Emin Aydınbaş Nottingham Turkish Community (Nottingham Türk Topluluğu) Başkanı
14. Ömür Topaç Genç Yönetici ve İş İnsanları Derneği Londra Temsilcisi
15. Servet Hassan Çanakkale Anma Platformu Başkanı – Britanya Türk Kadınları Derneği Başkanı
16. Şahin Cebeci Portsmouth Güney İngiltere Anadolu Toplum Derneği Başkanı
17. Murat Şükrü Acar Leicester Türk Eğitim Derneği Genel Sekreteri
18. Enes Süsün Avukat

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, genel olarak aşağıda zikrolunan bilgileri katılımcılarla paylaşmıştır:

- Alt Komisyon, tüm siyasi parti gruplarının ortak iradesiyle kurulmuştur.
- Alt Komisyon; vatandaş, soydaş ve dindaşlarımızın dünyanın herhangi bir ülkesinde huzur ve barış içerisinde yaşamını sürdürebilmesini sağlamak amacıyla kurulmuş ve bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmektedir.
- Avrupa ülkelerinde son zamanlarda nefret söylemlerinin ve nefret suçlarının arttığı görülmektedir. Avrupa ülkelerinin bu hususlarla mücadele etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ileride bu söylem ve eylemlerin önlenmesi daha da güçleşecek; daha vahim sonuçlara neden olacak bir boyuta ulaşacaktır.
- Nefret suçları, nefret söylemleri ve benzeri eylemlere siyasi saiklerle veya farklı gerekçelerle göz yumulmamalıdır. Konuya dair medyanın da etkisi göz ardı edilmemeli ve öncelikle medya dilinin değiştirilmesi için etkili çalışmalar yürütülmelidir.
- Bazı Avrupa ülkelerinde yetkililer ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili konularda iş birliği arayışındadır. Irkçılık ve İslamofobi, Avrupa'nın kendi terörünü oluşturabilecek potansiyele sahip olduğundan, konu üzerinde hassasiyetle duran kamu kurum ve kuruluşları mevcuttur.

Alt Komisyon Başkanı tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan ve isim ve unvanları yukarıda belirtilen katılımcılar tarafından aşağıdaki değerlendirmelerde bulunulmuştur:

- Türkiye Cumhuriyeti, İslamofobi meselesi ile kapsamlı şekilde ilgilenen, konuyu derinlemesine araştıran ve bu konuda çözüm yolları geliştirmeye çalışan devletlerin başında gelmektedir.
- İngiltere'nin politikaları, diğer ülkelerden gelen bireylerin kültürlerini İngiltere'ye taşımasına, inanç ve fikirlerini yaşamlarına yansıtmasına müsaade etmektedir.
- Geçmişte Britanya İmparatorluğu'nun sömürgesi olan devletlerin çoğunun Müslüman olduğu düşünüldüğünde, Birleşik Krallık'ın geçmişindeki tecrübelerden ders çıkarıldığı görülmektedir. Buna rağmen İngiltere'de “*undertone racism*” olarak adlandırılan, “*hissedilen ancak ispatlanamayan*” bir ırkçılığın varlığı sürekli olarak tartışılmaktadır.
- Din Müşavirliklerine yapılan saldırılar, terör veya dinî saikle gerçekleştirilen eylemler olarak değerlendirilmemekte, bu eylemler polis raporlarında “anti sosyal davranışlar (*anti-social behaviour*)” olarak ifade edilmektedir.

- Irkçılık ve İslamofobi ile mücadelede en etkili çözümlerden biri Avrupa ülkelerinin mücadele yöntemlerine mevzuatlarında yer vermesinden geçmektedir. Bu husus da ancak Türkler ve/veya Müslümanların, bulundukları ülkelerde siyasete dâhil olmaları ve siyaset hayatında daha fazla görünür olmaları ile gerçekleşebilir.

- İngiltere'deki ırkçılık ve İslamofobi, kırsal alanlar ile nispeten küçük şehirlerde daha görünür hâle gelmektedir.

- İngiltere toplumu ve özellikle gençliğin günümüzde yaşadığı sorunlar ve çıkmazlar, ırkçılığı ve İslamofobiyi daha da körüklemektedir. Bu durumdan en fazla Müslümanlar etkilense de Yahudiler, Afrikalılar da ırkçı eylem ve söylemlere maruz kalabilmektedir.

- Türk kökenli vatandaşların kolluk teşkilatlarında yer alması, akabinde Türk polislerin dernekleşmesi, Türk toplumuna güven aşlamıştır.

- Türk kökenli vatandaşlar, ırkçı veya İslamofobik bir saldırı ile karşı karşıya kaldıklarında bu sorunu kendileri çözme eğilimindedir. Bu hususta sivil toplum kuruluşları, Büyükelçilik ve Başkonsolosluk kanallarından faydalanılabileceği bilgilendirmesi yapılmalıdır. Bu konuda çalışan ve doğrudan iletişime geçilebilen bir sistemin kurulması faydalı olacaktır.

- Türk toplumunun ırkçılığa dair yaşadığı en büyük sorunlardan biri, Türkiye'den farklı nedenlerle İngiltere'ye göç eden, taşınan Türk vatandaşlarının Birleşik Krallık'a gelince Türkiye'ye dair tutumlarının değişmesi, çevrelerinde Türkiye hakkında olumsuz söylemlerde bulunabilmeleri ve hatta Türklere saldırmalarıdır. Bu tarz eylem ve söylemler, doğal olarak Türkler hakkında olumsuz kanıların oluşmasına neden olmaktadır.

- Toplum belirli aralıklarla ırkçılık ve İslamofobi konularında bilgilendirilmeli, bu olaylara maruz kalınması hâlinde yetkili makamlar ve süreçlere dair farkındalık oluşturulmalıdır.

- İngiltere Hükûmeti'nin yakın zamanda uyguladığı "Prevent (Önle) Projesi" büyük tepki toplamıştır. İngiltere'nin terörle mücadele stratejisinin dört temelinden (*Takip – Pursue, Önleme – Prevent, Koruma – Protect, Hazırlık – Prepare*) biri olan Prevent Projesi, aşırıcılık karşıtı önlemler almak amacıyla uygulamaya konulmuştur. Proje ile kamu kurumları başta olmak üzere okullar, üniversiteler ve sağlık hizmetlerinde öğrenciler, hastalar ve müşterilerin radikalleşmesine ilişkin olası işaretlerin tespiti amaçlanmaktadır. Prevent Projesi, uygulamaya girdiği 2011 yılından bu yana tartışma konusu olmuştur. Proje özellikle temel hak ve özgürlükler

kapsamında insan hakları kuruluşlarınca yoğun olarak eleştirilmiştir. Eleştirilerin odağını ise Prevent Projesinin Müslüman topluluklara karşı olumsuz ve ayrımcı etkileri oluşturmaktadır.⁹⁵

- İngiltere’de yer alan Tell-MAMA uygulaması, İslamofobik eylem ve söylemlere maruz kalan kişilerin bu olayları raporlaması ve olayın yetkililere en kısa sürede bildirilmesi konusunda destek sağlamaktadır. Ülkemizin de yurt dışında yaşayan vatandaşlar için benzer şekilde kullanışlı bir ara yüzü ve kolay erişimi olan bir uygulama geliştirmesi düşünülebilir.

- İngiltere’de yaşayan Türk vatandaşları, diğer etnik grupların sahip olduğu avantajlara sahip olmayıp, bir anlamda görünmez bir toplum olarak hayatlarını sürdürmektedir. Bu nedenle Türk toplumunun sosyal hayata uyum sağlaması, sosyal olanaklardan faydalanması ve şikâyetlerinin karşılık bulması diğer azınlık gruplarına göre daha zordur.

- İngiliz medyasında ve sinema sektöründe Türklerin genellikle suç, çete ve mafya ile ilişkilendirilmesi olumsuz kanaat ve yargıların oluşmasına neden olmaktadır.

4.3.2. Britanya Müslümanlar Konseyi Başkanı Zara Mohammed ile Görüşme

Alt Komisyon, 3 Kasım 2022’de Londra Büyükelçilik Binasında, içinde cami, hayır kurumları ve okullar gibi 500’ü aşkın kurumu barındıran ve Birleşik Krallık’ın en büyük Müslüman çatı kuruluşu olarak nitelendirilen Muslim Council of Britain (Britanya Müslüman Konseyi) Genel Sekreteri, kuruluşun ilk kadın ve aynı zamanda en genç Genel Sekreteri olan Zara Mohammed ile görüşmüştür. Görüşmede İngiltere’deki İslamofobik pratikler, siyasetin ırkçılık ve İslamofobiye etkileri ve çözüm yolları hakkında fikir teatisinde bulunulmuştur.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Avrupa’da Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyonu hakkında kısa bilgilendirmeden sonra Konsey Genel Sekreteri Zara Mohammed aşağıda belirtilen düşünceleri Komisyon ile paylaşmıştır:

- Avrupa’da 11 Eylül saldırıları ile beraber sıkı güvenlik önlemleri Müslüman özelinde giderek artırılmıştır.

- İngiltere ile Kıta Avrupası arasında inanç ve kimlik bakımından bazı farklar bulunmaktadır.

- İngiltere’de 3 milyonun üzerinde Müslüman yaşamaktadır. İngiltere’deki Müslüman nüfusun yarısından fazlası 25 yaşın altındaki genç nüfustan oluşmaktadır. Buna

⁹⁵ Bu husus, Birleşmiş Milletler Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Korunması Özel Raportörü Fionnuola Ni Aolain’i tarafından da vurgulanmaktadır.
<https://www.aa.com.tr/en/europe/uks-prevent-strategy-has-negative-and-discriminatory-effect-on-muslim-communities/2622631> (ET: 28/11/2022)

rağmen İngiltere’deki Müslümanların kimlikleri silinmeye çalışılmamakta ve herhangi bir entegrasyona veya ilkeler eğitimine zorlanmamaktadır.

- İngiltere’deki dinî saikli nefret suçlarının %40’ının İslam’a karşı gerçekleşmesi endişe vericidir.
- Parlamentodaki Kadın ve Eşitlikler Komitesinin “İngiltere’deki Müslümanların İstihdam Olanakları (*Employment Opportunities for Muslims in the UK*) raporunda da belirtildiği üzere, İngiltere’deki başörtülü Müslüman kadınlar istihdam konusunda en dezavantajlı grubu oluşturmaktadır⁹⁶.
- Siyaset dünyasında İslamofobik politikacı olarak anılmak ne yazık ki, toplum, medya ve siyasette kabul görmektedir.
- İngiltere genelinde 60 bin makale ve yayın ile ilgili olarak yapılan taraması ile ortaya çıkarılan sonuçlara göre İslam dini hakkında yayınlanan yayın ve makalelerin %60’ını İslam hakkında olumsuz görüşler sunan ve İslam’ı karalamaya çalışan yayınlar oluşturmaktadır.
- Medya, İslam ve Müslümanlar ile alakalı olumsuz haberler pompalayan bir makine gibi çalışmaktadır.
- Medya ve siyasetteki İslamofobik iklim, Müslüman bireylerle hiç çalışmamış birini de olumsuz etkilemekte, bu bireylerin zihnindeki Müslüman tasavvuru olumsuz söylem ve eylemlerle şekillendirilmektedir.
- İslamofobinin tanımının yapılması ve İslamofobinin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesi konusunda istekli olduğunu söylemek pek de mümkün değildir.
- İngiltere’deki üçüncü nesil Müslümanlar, hayatın her alanında görülebilmektedir. Bu nedenle İngiltere’deki Müslüman topluluk artık görünmez olmaktan çıkmış olduğundan göz ardı edilemez hâle gelmiştir.
- Müslümanlara ve İslam’a dair olumlu projeler ve çalışmalar, Birleşik Krallık toplumunun Müslümanları anlamasına yardımcı olmaktadır.

⁹⁶ 2016 tarihli rapora göre çoğu Müslüman kadın diğer vatandaşlara göre “üç kat daha fazla” ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu ayrımcılıkların kaynağı ise kadın olmaları, bir etnik azınlığa mensup olmaları ve Müslüman olmalarından ileri gelmektedir. Raporda İslamofobinin Müslüman kadınlara olan etkisi de ayrıca ele alınmıştır. Rapora göre aynı eğitime ve dil yeteneklerine sahip kişiler arasında başörtülü kadınlar, “beyaz Hristiyan kadınlara” göre %71 oranla daha fazla işsiz kalmaktadır. Birleşik Krallık’taki çalışma çağındaki kadınların %69’u bir işte çalışmaktayken, Müslüman kadınlar için bu oran %35’tir. Komisyon Başkanı Maria Miller, Müslüman kadınların bu konuda maruz kaldığı ayrımcılığın “kurumsallaştığını” ve bu konunun çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir.

Rapor için bkz. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmwomeq/89/89.pdf> (ET: 25/11/2022)

- İslamofobiye Karşı Mücadele Planı, üç adımdan oluşmalıdır. Bu adımların ilki İslamofobinin tanımlanması olmalıdır. İslamofobinin kanunlarda ve resmî metinlerde tanımlanan bir kavram olması durumunda bunun göz ardı edilmesi mümkün olamayacaktır

- İslamofobi ile mücadelede ikinci adım, siyasi alanda temsilden geçmektedir. İngiltere'deki Müslümanlar sürekli kendilerini ve inançlarını savunmak durumunda kalmaktadırlar. Müslümanlar, siyasi hayatta temsil edilmek suretiyle savunmacı konumdan çıkarak İngiliz Hükümeti'nin İslamofobik politikalarına karşı hesap sorar hâle gelmelidir.

- Üçüncü adım ise medya ile alakalı olup, bu adım 2 farklı kola ayrılmaktadır. Adımın birinci yönü; medyada yer alan Müslümanlara yönelik olumsuz algı yaratan haberlere karşı çıkmak, bunları raporlamak, yalan haberlerle mücadele etmektir. Adımın ikinci yönü ise Müslümanların da bu mecralarda yazma gerekliliğidir. Müslümanlar arasından gazeteci, muhabir ve medyanın her katmanında görev alan personeli yetiştirmelidir. Bu şekilde Müslümanlar yalnızca savunan ve haberlere tepki veren bir toplum olmaktan çıkacak ve içerik üreten bir niteliğe kavuşacaktır.

- İngiliz Hükümeti, herhangi bir Müslüman topluluk yetkilisiyle iletişim kurmamakta ve görüşme talep edildiğinde de bu talepleri cevapsız bırakmaktadır.

- İslamofobi bir yalnızca Müslümanların sorunu olarak görülemez. Bu sorun bir toplumsal sorun olarak kabul edilmelidir.

- İslamofobi meselesi mutlaka gündemde tutulması gereken bir sorundur. Bu hususta siyasetçiler devamlı uyarılmalı, siyasi partilerin tüm toplumu temsil etmesi gerektiği hatırlatılmalı ve milletvekilleri ile bu hususta görüşülerek siyasi sürece katkıda bulunulmalıdır.

- İslamofobinin yalnızca Müslümanların sorunu olmadığından önde gelen uluslararası insan hakları kuruluşları ve tüm devletler birlikte çalışmalı ve insan hakları kuruluşlarının raporlarında İslamofobi konusu üzerinde daha çok durulmalıdır.

- İslamofobi ile ilgili yapılacak çalışmalarda kanıta dayanılmalı, yapılan tespitler ve değerlendirmeler kanıtlarla desteklenmelidir.

- Prevent Projesi, Müslümanlar için çok büyük bir sorun alanı teşkil etmektedir. Bu proje kapsamında terörizmle mücadeleye dair herhangi bir temeli veya eğitimi olmayan, terör uzmanı niteliği taşımayan doktor, öğretmen, hemşire gibi kişiler okulda veya hastanede gördükleri olayları terör veya radikalleşme eğimi olarak raporlayabilmektedir. Hiçbir eğitime ve bilgiye sahip olmayan kişiler tespitlerine dayanan bu iddialar sonucunda çocuğun veya hastanın

kendisi ve ailesi terör şüphesiyle takip altına alınmaktadır. Bu yönüyle Prevent Projesi, toplumu zehirleyen bir proje olarak değerlendirilebilir.

Zara Mohammed'in açıklamalarından sonra sözü alan Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, yapılan tespitlere ilişkin aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- İslamofobinin tanımı bir an önce yasal çerçeveye oturtulmalı ve İslamofobi ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmelidir.
- Medya ve siyasetin gündemindeki her haberde İslam ve terör kavramlarının bir arada zikredilmemesi gerektiği ifade edilmeli, bu tarz söylemlere tepki verilmeli ve bunlarla mücadele edilmelidir.
- Avrupa'da tüm Müslümanları temsil eden, bağımsız bir heyet oluşturulmalıdır. Oluşturulacak heyet Avrupa'da Müslüman topluluğu temsil eden, Avrupa'da ikamet eden etkin ve yetkin kişilerden seçilmelidir.
- Prevent Projesinin uygulanmasına derhâl son verilmelidir.

4.2.3. Müslüman Polis Birliği ve Türk Polis Birliği Yetkilileri ile Görüşme

Alt Komisyon, 3 Kasım 2022 tarihinde, Londra Metropolitan Polisi bünyesindeki Müslüman Polisler Birliği Başkanı Zak Hullemuth ve Türk Polis Birliği Başkanı Mehmet Ganıdağlı ile görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede öncelikle polisin ırkçı ve dinî saikle işlenen suçlara yönelik yaklaşımı ve bu uygulamaların şikâyet süreci ele alınmış, bu konuda vatandaşlara verilen eğitimler, risk analizleri ve Müslüman birinin gözüaltına alınması veya tutuklanması hâlinde sahip olduğu haklar ile ilgili bilgi alınmıştır.

Türk Polis Birliği Başkanı Mehmet Ganıdağlı tarafından yapılan sunumda aşağıdaki hususlara değinilmiştir:

- İngiltere kanunlarına göre; darp, mala zarar verme veya kamu düzenine karşı bir suçun dinî saikle veya etnik kökene karşı işlenmesi hâli ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmiştir.
- Irkçı veya İslamofobik bir suç işlendiğinde 3 farklı yoldan durumu kolluk birimlerine bildirebilmek mümkündür. Bu yöntemlerin bazıları acil durumlar için mümkünken bazıları da aciliyet arz etmeyen şikâyetler ve bildirimler için kullanılmaktadır.
- Irkçı veya İslamofobik bir olayı ihbar etmek için olayın mağduru olmak gerekmemektedir. Herhangi bir kişi bu olayı ihbarda bulunabilir.
- Irkçı veya İslamofobik eylemlere dair bir ihbar alındığında, bu durum kontrol merkezindeki amir ile bölge amirine bildirilmektedir. Akabinde olay mahallindeki polis ekibi

gönderilmektedir. Olay mahalline intikal eden polis ekibi olaya dair ifadeleri aldıktan sonra detaylı bir risk değerlendirmesi yapmaktadır. Düşük, orta veya yüksek olarak sınıflandırılan risk değerlendirmelerinde, olaya dair risk yüksek seviyedeysen konu görevli dedektifler nezdinde çözülmeye çalışılmakta, orta ve düşük riskli olaylarda ise iddiaların aydınlığa kavuşturulması için konu bu alanda gerekli eğitimi almış emniyet birimlerine havale edilmektedir.

- Yapılan risk analizlerinde tekrür olup olmadığına özellikle incelenmekte ve olayın geniş bir kesimi etkileyip etkilemediği sorgulanmaktadır. Analiz sonucunda risk seviyesinin yüksek çıkması hâlinde toplumsal etki değerlendirmesi (*community impact assessment*) yapılmakta ve bu değerlendirmeye toplumdaki paydaşlar da katılmaktadır.

Müslüman Polisler Birliği Başkanı Zak Hullemuth, konuya dair aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Müslüman Polisler Birliği'nin aktif yaklaşık bin üyesi bulunmaktadır.
- İslamofobi meselesi göz ardı edilemeyecek derecede önemli bir konudur. İslamofobi yalnızca Müslümanların sorunu değildir. Aksine tüm dünyayı ilgilendiren evrensel bir sorundur.
- İslamofobinin tanımı ile ilgili yapılan çalışmalar hız kazanmalı, Hükûmet ve Meclis bir an önce İslamofobinin tanımını resmîleştirmelidir.
- Birleşik Krallık Gözaltına Alma ve Tutuklamaya Dair Politika Rehberi'ne göre eğer bir Müslüman gözaltına alınır veya tutuklanırsa, istemesi hâlinde kendisine bir seccade ve Kur'an-ı Kerim temin edilmektedir.
- Londra Polis Teşkilatında Müslümanlar dinî vecibelerini yerine getirme haklarını sorunsuz bir şekilde kullanmaktadır. Birçok karakolda ibadet odası bulunmaktadır.
- Londra Polis Teşkilatına dair Baroness Casey'in analiz raporuna göre Müslümanlar veya İslam geçmişi olan polisler, diğer polislerden daha fazla kötü muameleyle karşı karşıya kalmakta; bu iddialara yönelik araştırmalarda disiplin işlemlerine ilişkin eşik diğer meslektaşlarına göre daha düşük tutulmaktadır⁹⁷.
- "İslamist" kavramı olumsuz bir çağrışım içermektedir. Bu kavram, bazı siyasetçiler ve medya bu kavramları kasıtlı olarak kullanmaktadır. Terör ile İslam'ı bir araya getirmeye çalışanlar tarafından kullanılan bu terime tepki gösterilmelidir.

⁹⁷ Baroness Casey'in ara raporu 17 Ekim 2022'de yayımlanmış olup, Müslüman Polisler Derneği gibi derneklerin tavsiye ve görüşleri doğrultusunda son hâlini alacaktır. Ara rapor için bkz. <https://www.met.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/met/about-us/baroness-casey-review/baroness-casey-review-interim-report-on-misconduct.pdf> (ET: 25/11/2022)

- Polis raporlarında ve çalışmalarında İslam ile terörü bir araya getiren kelime seçimlerinden kaçınmaya özen gösterilmektedir.

4.4. PARLAMENTO GÖRÜŞMELERİ

4.4.1. Birleşik Krallık Parlamentosu İnsan Hakları Ortak Komitesi ile Yapılan Toplantı

Alt Komisyon, 2 Kasım 2022 tarihinde Birleşik Krallık Parlamentosu İnsan Hakları Ortak Komitesi üyeleri ile İslamofobi ve buna dair Parlamento çalışmaları, medya ve İslamofobik söylemlere ilişkin bir görüşme gerçekleştirmiştir. Lordlar Kamarasından 6, Avam Kamarasından 6 temsilci olmak üzere 12 üyeden oluşan komisyonu temsilen toplantıya Lord Alfred Dubs ve Baroness Sarah Ann Ludford katılmıştır.

Toplantıya katılan Komite üyelerine İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ve Alt Komisyon hakkında bilgi veren Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, açılış konuşmasında aşağıdaki tespit ve değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Alt Komisyonunun şu ana kadar inceleme ziyareti gerçekleştirdiği ülkelerdeki tespit ettiği ırkçılık ve İslamofobiye dair olumsuz örnekler ve politikalar, Birleşik Krallık'ta son derece azdır.

- Alt Komisyon, İngiltere'de din ve inanç özgürlüğüne ilişkin hoşgörü ve özgürlük iklimini görmekten memnuniyet duymaktadır.

- Birleşik Krallık, diğer Avrupa ülkelerindeki kurumsallaşmış ırkçılık yapısının aksine ayrımcılık, ötekileştirme ve nefret suçları konusunda sıfır tolerans göstermekte, ortaya çıkan iddialara hassasiyetle yaklaşmaktadır.

- Ancak İslamofobik tutum ve davranışlara maruz kalan kişilerin bunu dile getirmeme ve bu hususta resmî makamlara müracaat etmeme eğilimi, İngiltere'de de görülmektedir. Başvurunun sonuçsuz kalacağı veya konu ile ilgili resmî makamlara müracaat hâlinde olumsuz bir durumla karşılaşılacağı kaygısı ile mücadele edilmeli ve İslamofobik davranışlara maruz kalan kişiler bu konuda resmî makamlara başvurmaktan çekinmemelidir.

- İngiltere'de İslamofobik eylemlere dair ayrı bir kategorizasyon yapılmalı, antisemitizm gibi İslamofobi de ayrı şekilde bir suç tipi olarak düzenlenmeli ve bu suretle caydırıcılık sağlanmalıdır.

- Özellikle son dönemde her Müslümanı birer potansiyel suçlu gibi göstermeye çalışan kaygı verici medya dili ile etkin bir biçimde mücadele edilmelidir.

- Britanya Müslümanlarına İlişkin Parlamenter Grubu'nun (*All-Party Parliamentary Group on British Muslims*) İslamofobiye dair yaptığı tanım henüz iktidar partisi ve Hükûmet kanadından karşılık bulmamıştır. İslamofobinin tanımına dair süreç üç yıldır devam etmektedir. Bu çalışmaların ivedi bir biçimde neticelendirilmesi gerekmektedir.

- Müslümanların, Prevent Projesi gibi projeler vasıtasıyla fişlenmesi ve potansiyel suçlu olarak görülmesi tedirginlik vericidir. Önyargı içeren, ırkçılık ve İslamofobiye körükleyen bu ve benzeri proje ve politikalardan vazgeçilmelidir.

- İngiltere'nin başkenti Londra'ya çok kültürlülük hâkimdir. Ancak bu durumun Londra'ya getirdiği özgürlük atmosferinin diğer şehirlerde daha az hissedildiği, bazı şehirlerde yabancılara ve Müslümanlara bakış açısının daha olumsuz olduğu açıktır.

- İslam ve terör kelimelerinin bir arada kullanılması kabul edilemez.

Baroness Sarah Ann Ludford, konuya dair aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

- İngiltere'nin antisemitizm ve İslamofobiye olan yaklaşım ve politikalarının mükemmel olmadığı ve bu sorunlarla mücadelede daha üst seviyelere çıkılması gerektiğinin farkındayız.

- İngiltere'nin diğer şehirlerine kıyasla Londra'da daha az İslamofobik olay yaşanmasında Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan'ın Müslüman olmasının etkisinin olduğu kesindir.

- Diğer Avrupa ülkelerinin aksine İngiltere'de çok kültürlülük neredeyse teşvik edilmektedir. Bu durum ırkçılık ve İslamofobiden doğan sorunları azaltsa da her sorunu çözmemektedir.

- İslamofobinin tanımlanması meselesinde bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu süreçteki en büyük sorun, kavramın bir insan, etnik köken veya milliyetle bağlantılı olmamasıdır. Bu nedenle yanlış bir tanımlama durumunda inanç ve düşünce özgürlüğüne gölge düşürebilecektir.

Lord Alfred Dubs ise konuya dair aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Londra'nın en işlek meydanlarından biri olan Trafalgar Meydanı'nda Ramazan ayında Müslümanlara iftar verilmektedir. İftara yaklaşık 2 binden fazla kişi katılmaktadır. İftara katılanlar arasında Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan da bulunmaktadır. Bu durum İngiltere'deki hoşgörü ikliminin göstergesidir.

- Bazı Avrupa ülkelerinde İslamofobik eylem ve tutumlara maruz kalan kişiler, Birleşik Krallık'a taşınmaktadır.

- İslamofobi ile mücadele hususunda Birleşik Krallık diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha iyi durumda olsa da bu durum yeterli görülmemeli ve mücadele bu noktada bırakılmamalıdır.

- İslam ve terör kelimeleri kesinlikle bir arada kullanılmamalıdır. Bu daha baştan yanlış bir söylem olduğundan bu iki kelimeyi bir araya getirip “İslami terörizm” olarak kavramlaştıranlar kınanmalıdır, Bu tür kavramların kullanılması toplumsal barışı bozabilecek niteliktedir.

4.4.2. Birleşik Krallık Parlamentosu Britanyalı Müslümanlar Grubu ve Türk Dostluk Grubu ile Yapılan Toplantı

Alt Komisyon, 2 Kasım 2022 tarihinde Birleşik Krallık Parlamentosunda Britanyalı Müslümanlar Grubu ve Türkiye Cumhuriyeti Dostluk Grubu ile toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıya aşağıda isimleri verilen Birleşik Krallık Parlamentosu milletvekilleri katılmıştır.

4.4.3. Katılımcı Listesi

1.	Sir Jeffrey M. Donaldson	Türk Dostluk Grubu Başkanı, Lagan Valley Milletvekili, Avam Kamarası
2.	Viscount Waverley	House of Lords
3.	Yasmin Qureshi	Bolton South East Milletvekili, Avam Kamarası
4.	Lord Richard Andrew Balfe	House of Lords
5.	Afzal Khan	Manchester, Gorton Milletvekili, Avam Kamarası
6.	Khalid Mahmood	Birmingham, Perry Barr Milletvekili, Avam Kamarası
7.	Mohammad Yasin	Bedford Milletvekili, Avam Kamarası

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu, aşağıdaki açıklamalarda bulunmuştur:

- İslamofobinin varlığını kabul etmek, sorunun çözümü kolaylaştıracaktır.
- İngiltere’de ikamet eden vatandaşlarımızın ve Türk kökenli vatandaşların baskıdan ve nefretten uzak şekilde yaşamaları önemlidir.
- İslamofobiye dair en önemli problem alanları; ana akım siyasetin söylemlerinin de ırkçı ve İslamofobik eksene kayması, medyada İslamiyet’e ve Müslümanlara dair olumsuz söylemler ve her Müslümanı potansiyel bir suçlu gibi gösteren yayınlardır.

- Müslümanlar ve yabancılar hakkında olumsuz algıları pekiştiren siyasi söylemler ve medya ile mücadele edilmelidir.

- İrkçı veya İslamofobik söylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında meşrulaştırılmaya çalışılmasına engel olunmalıdır.

- Özellikle İslamofobinin tanımlanması ve ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesi, İslamofobi ile mücadele için atılacak önemli adımlardan biridir.

- Birleşik Krallık, İslamofobi bakımından Kıta Avrupası ülkelerinden pozitif ayrılmaktadır. Ancak Birleşik Krallık'ın Londra dışındaki şehirler için durum biraz daha farklıdır.

Alt Komisyon Başkanı Hakan Çavuşoğlu tarafından yapılan açıklamalardan sonra söz alan, isim ve unvanları yukarıda belirtilen katılımcılar tarafından aşağıdaki hususlara değinilmiştir:

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 18. maddesi, din ve vicdan hürriyeti ile ibadet hürriyetini güvence altına almaktadır. Buna rağmen Belçika'da helal kesimin yasaklanması gibi insanların dinî vecibelerini yerine getirmekten alıkoyan uygulamalar Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde görülmektedir.

- İslamofobi ve antisemitizm, toplumlarda bir arada görülmektedir. Avrupa'da hem Müslümanlar hem de Yahudiler yükselen ırkçılık ve din düşmanlığından mağdur olmaktadır. Veriler de bu olguyu doğrulamaktadır.

- *Brexit* süreci ile İngiltere Avrupa Birliği'nden ayrılırken, seçim süreci kampanyalarından birinde “76 milyon nüfuslu Türkiye'nin Avrupa Birliği ülkesi olacağı” ve bu nedenle Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tavrın sadece Türkiye Cumhuriyeti'ne değil, Türkiye'nin çoğunluğu Müslüman nüfusuna karşı olduğu ortadadır.

- İngiltere'de İslamofobi ile antisemitizm ile eşit şekilde mücadele edilmektedir.

- İslamofobinin en önemli sebeplerinden biri toplumdaki olumsuz Müslüman algısıdır. Bazı ülkelerde yaşanan ve tasvip edilmeyen olaylar, toplum tarafından tüm Müslümanlara atfedilmekte ve bu olaylar üzerinden Müslümanlar tehdit unsuru olarak görülmektedir.

- Dünyada Türkiye'nin İslamiyet'e dair çok önemli ve eşsiz bir pozisyonu bulunmaktadır. Ülkeler İslamofobiye dair farklı roller üstlenebilse de Müslüman toplumunu birleştirme meselesinde liderliğin Türkiye'ye düştüğü herkes tarafından bilinmektedir.

- Bir insanı öldüren kişinin tüm insanlığı öldürmüş gibi sayıldığı İslam dininin, terörle anılması kabul edilemez.
- 2018-2019 yılları arasında İslamofobinin tanımı için savcı ve hâkimlerin de bulunduğu bir çalışma grubu sekiz ay boyunca konu üzerinde çalışmıştır. Ortaya çıkan rapor ve raporda yer alan İslamofobi tanımı mevcut iktidar partisi tarafından kabul edilmemektedir.

SONUÇ

Medeniyetin ileri safhasında olduğunu iddia eden Avrupa’da hâlen daha etnik ve kültürel ırkçılığın mevcut olması; aslında kendilerini üstün ırk olarak gördüklerini, İslam’ın şiddeti dışlamayan bir din olduğuna dair batıl düşüncelerin varlığını ve bunların büyük bir kesim tarafından da kabul gördüğünü gösterir. Bu batıl düşünceler olmasaydı, ırkçılık ve İslamofobinin yukarıda değinilen nedenleri ve neticeleri arasında gerçek bir bağ kurmak mümkün olamazdı.

Irkçılık ve İslamofobi, Avrupa’da günümüz insan hakları düzeninin önündeki en büyük meydan okumadır. İnsanları derilerinin rengi üzerinden ötekileştiren ırkçı zihniyetin çağdaş görünümü ise İslamofobidir. Tüm bunlarla mücadele etmek için öncelikle Avrupa’daki hâkim kültürel ve siyasi anlayışın, insanın sadece Avrupalı, Hristiyan, beyaz ve seküler kümesinden oluşmadığını kabul etmesinin İslamofobi ile mücadeleyi daha ileri bir seviyeye taşıyacağı açıktır. Avrupa bunu kabul ettiğinde ve farklılıklara saygı göstermeyi öğrendiğinde hem ırkçılık hem de İslamofobi ile mücadele etmek kolaylaşacaktır.

İki Dünya Savaşı ve sonrasındaki bölgesel savaşların tümüne özne olarak müdahil olan ve tüm şiddet karşıtı söylemlerine rağmen tarihin en şiddet dolu pratiğinin taşıyıcısı olan Avrupa devletleri, Avrupa barışının inşasında Müslümanları ve İslam’ı sorun değil, çözümün bir parçası hâline getirdiklerinde çözüm daha da kolaylaşacak ve böylece Avrupa’da iç barış iklimi oluşacak ve Müslümanlar yaşadıkları toplumların uyumlu parçaları hâline gelmekte zorlanmayacaklardır.

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi ile mücadele konusunda yoğun ve gayretli çalışmalar gerçekleştirilen Alt Komisyonumuz; Avrupa genelinde ırkçılık ve İslamofobi ile ilgili çalışmalar yürütecek organizasyon kurulması, ırkçılık ve İslamofobik tutum ve davranışlara karşı etkili itirazların yükseltilmesi, sivil toplum örgütlerinin etkin temsilde rol alması, popülist siyaset anlayışından vazgeçilmesi, medyanın ırkçı ve İslamofobik söylemlerden uzak durması, başta İslamofobik eylemlerin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmesi olmak üzere gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, İslam hakikatlerinin anlatılması ve bu amaca matuf eserler üretilmesi, Avrupa’da yaşayan yabancı ve Müslümanların toplumsal hayatta daha fazla rol almaları, mağdurların şikâyet hakkını kullanmaları konusunda teşvik edilmesi, kurumsal ırkçılık ve İslamofobinin ortadan kaldırılması amacıyla çalışmalar yapılması, ırkçı ve İslamofobik eylemlere ilişkin takibatların etkin bir biçimde yürütülmesi, sorunun çözülmesine ilişkin ortak bir iradenin ortaya konulması ve devamlı surette iletişim kanallarının açık tutulması şeklinde

özetlenebilecek çözüm önerilerinin sorunun ortadan kaldırılmasında büyük katkı sağlayacağı kanaatini taşımaktadır.

Avrupa’da yükselen ırkçılık ve İslamofobi konusunu araştırmak ve incelemek amacıyla kurulan Alt Komisyonumuz, uzun ve özverili çalışmalar gerçekleştirmiş ve bu çalışmaların sonucunda raporunu tanzim etmiştir.

Raporumuz, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna saygıyla arz olunur.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Adnan Bülent BALOĞLU**, “*Korku Kültürü ve Tünel Vizyonu*”, Diyanet Aylık Dergisi, Y. 2017 Mayıs, S. 317, s. 9-11.
- Ahmet Emin DAĞ**, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Anka Yayınları, İstanbul 2004.
- Ali Murat KIRIK - Fatma Esra ÖZTÜRK - Rabiya SALTİK - Arzu ORUJOVA**, “*Bir Tutum ve Davranış Biçimi Olarak Irkçılığın Pekiştirilmesinde Reklamcılığın Rolü*”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Y. 2018 (Yaz), S. 4, s. 15-22.
- Ali Murat YEL**, “*Avrupa ve İslam*”, İslamofobi ve Batı’da Yükselen Irkçılık, DİB Yayınları, Ankara 2020, s. 37-42.
- Ali Murat YEL**, “*Medya ve Sinemada Temsil Edilme Biçimleriyle İslam Karşıtlığı*”, Medya ve Dina Araştırmaları Dergisi, Y. 2018 Haziran, C. 1, S. 1, s. 5-16.
- Aydın CINGİ**, Ortadoğu’nun Öfkesi ve Batı’da Irkçılık: Arap Baharı – Avrupa Sağı/Etkileşimler, Kalkedon Yayıncılık, 2011.
- Bernard LEWIS**, İslam’ın Krizi, Çev. Abdullah YILDIZ, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Bilal YORULMAZ**, “*Dijital Oyunlarda Müslüman Temsili*”, Medya ve Din Araştırmaları Dergisi, 2018, C. 1, S. 2, s. 275-286.
- Caner Övsan ÇAKAŞ**, “*Avrupa Toplumunda Irkçılığın İki Yüzü: Antisemitizm ve İslamofobi Arasındaki Benzerliklerin ve Farklılıkların Karşılaştırmalı Analizi*”, Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi, Y. 2019, C. 4, S. 2, s. 222-252.
- Deepa KUMAR**; İslamofobi İmparatorluğun Siyaseti, Çev. Işıl ALATLI, Pınar Yayınları, İstanbul 2016.
- Ejder OKUMUŞ**, “*İslamofobik Oyunda Müslümanlar*”, İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 37-68.
- Fatma KURT SARIASLAN**; İslamofobi: Batı Literatüründe İslam Algısı ve İslamofobi, Onto Yayınları, 2018.
- Enes BAYRAKLI- Farid HAFEZ**, European Islamophobia Report, SETA, 2015.

- Erhan AKDEMİR**, “11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam’ın Avrupa’da Algılanışı”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Y. 2009, C. 8, S. 1, s. 1-26.
- F. Betül Aydın VAROL**, İslamofobi Söylemi- Avrupa Basınında Yükselen Bir Trend, Pınar Yayınları, İstanbul 2020.
- Fadıl AYĞAN**, “Ortaçağdan Günümüze Hristiyan Teologların Hz. Muhammed Tasavvuruna Bir Bakış: Algı ve Gerçekler”, Bilimname, C. 2015/2, S. 29, s. 141-160.
- Fatma YILMAZ ELMAS – Mustafa KUTLAY**, “Avrupa’yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi”, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz No:11, Y. 2011.
- Frank REEVES**, British Racial Discourse: A Study of British Political Discourse about Race and Race-Related Matters, Cambridge University Press, 1983.
- Halide Nur ÖZÜDOĞRU ERDOĞAN**, “Dijital Oyunlarda İslam Karşıtlığı”, Current Perspectives in Social Sciences, Y. 2022, C. 26, S. 1, s. 162-168.
- Hüsnü Ezber BODUR**, “Batı’da İslâm Karşıtlığının İcat Edilmiş Dili Olarak İslamofobi (Çatışmacı Sosyolojik Perspektif)”, İlahiyat Akademik Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 69-86.
- İbrahim KALIN**, İslâm ve Batı, İsam Yayınları, Ankara 2013.
- John L. ESPOSITO**, The Islamic Threat : Myth or Reality, Oxford University Press.
- John L. ESPOSITO- İbrahim KALIN**, İslamofobi- 21. Yüzyılda Çoğulculuk Sorunu, İnsan Yayınları, İstanbul 2015.
- Kadir CANATAN**, “İslamofobi ve Anti-İslamizm- Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım”, Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, Eski Yeni Yayınları, Ankara 2007, s. 19-62. (İslamofobi)
- Kadir CANATAN**, ““Batı”nın “Doğu”da Bir Şeytan Yaratma Girişimi Olarak İslamofobi ve Anti-İslamizm: Tarihsel Bir Yaklaşım”, İlahiyat Akademik Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 87-104.
- Kazım KESKİN**, “Avusturya’da Değişmeyen Gündem: İslam Karşıtlığı”, Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 112-115.

- Kenza OUMLIL**, “*Arabs and Muslims in Hollywood: Breaking Down the Siege*”, aktaran **Marika GUGGISBERG - David WEIR**, *Understanding Violence: Contexts and Portrayals*, Oxford Inter Disciplinary Press, 2009, s. 16 – 18.
- Mahmut Yavuz TÜRKMEN - Meral ÖZÇINAR**, “*11 Eylül Sonrası Hollywood Sinemasında İslamofobinin Yeniden Üretimi*”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Y. 2020 Temmuz, C. 7, S. 2, s. 1321-1343.
- Mehmet Ali KIRMAN - Erol ERKAN**, “*İslamofobi Üzerine Söyleşi*”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, Y. 2017, S. 6, s. 197-202.
- Mehmet ÇAKIR**, “*Kültürel (Yeni) Irkçılık Nedir? Kuramsal bir Değerlendirme*”, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y. 2019, S. 6, s. 11-24.
- Muhittin ATAMAN**, “*Batı’daki İslam ve Türk Algısı: Tıkanan Batı’da Yeniden Yükselen Irkçılık*”, *Diyanet Aylık Dergisi*, Y. 2017 Mayıs, S. 317, s. 15-17;
- Muhterem DİLBİRLİĞİ**, “*Avrupa Aşırı Sağının Görünüş Şekilleri: Almanya Örneği*”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Y. 2017 Bahar, Y. 22, S. 86, s. 145-168.
- Muhterem DİLBİRLİĞİ - Dr. Hakan KIYICI**, “*Kurumsal Irkçılık ve Terörist Radikalleşme: Nasyonal Sosyalist Yeraltı Örgütü*”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Y. 2021, C. 39, s. 1-34.
- Murat AKTAŞ**, “*Avrupa’da Yükselen İslamofobi ve Medeniyetler Çatışması Tezi*”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Y. 2014, C. 13, S. 1, s. 31-54.
- Murat Sadullah ÇEBİ**, “*İsviçre’deki Minare Karşıtı Referandum Afişlerinde İslamofobi’nin Söylemsel İnşası*”, *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. Bahar 2015, S. 73, s. 99- 140.
- Mustafa CINGİ**, “*Dijital “Oyunseverlerin İslamofobi İçerikli Oyunlara Bakışı”*”, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, Y. 2018 Haziran, S. 1/1, s. 49-72.
- M . Nail ALKAN**, “*Avrupa’da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği*”, *Akademik Bakış Dergisi*, Y. 2015, C. 8, S. 16, s. 275-289.
- Necmi KARSLI**, “*İslamofobi’nin Psikolojik Olarak İncelenmesi*”, *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Y. 2013, C. 13, S. 1, s. 75-100.

- Nurgül BEKAR**, “Avrupa’da Zamanın Ruhu: Aşırı Sağ ve Irkçılığın Yükselişi Devam Ediyor”, Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 202-207.
- O. Can ÜNVER**, “Neoliberalizm ve Almanya’da Güçlenen Yeni Irkçılığın Hedefindeki Türkler”, İdealkent Kent Araştırmaları Dergisi, Y. 2014 Ekim, C. 5, S. 14, s. 124-152.
- Orhan GÖKÇE**, “Avrupa Medyasının ve Kamuoyunun İslam Algısı”, İslamofobi: Kollektif bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu Tebliğleri, Sivas 2011, s. 73-90.
- Ömer DEMİR - Mustafa ACAR**, Sosyal Bilimler Sözlüğü, Adres Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Özcan HIDIR**, “İslamofobi-Irkçılık-“Kültürel Irkçılık” İlişkisi”, Ombudsman Akademik Dergisi, Y. 2017, S. 1, s. 23-49.
- Raphael LIOGIER**, İslamlaşma Efsanesi Kollektif bir Anksiyete Üzerine Deneme, Çev. Hande Turan ABADAN, Epos, Ankara 2014.
- Ramon GROSGOUEL**, “The Multiple Faces of Islamophobia” Islamophobia Studies Journal, Y. 2012, C. 1, S. 1, s. 9-33.
- Robert BERNASCONI**, Irk Kavramını Kim İcat Etti? Felsefi Düşüncede Irk ve Irkçılık, Metis Yayınları, İstanbul 1999.
- Sadri Maksudi ARSAL**, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Çeltüt Basımevi İstanbul 1955.
- Salih AYDEMİR**, “İslamofobi Karşısında Müslümanların Sorumluluğu (Öz Eleştirel Bir Kimlik ve Kişilik Sorgulaması)”, İlahiyat Akademi Dergisi, Y. 2017, S. 6, s. 171-182.
- Selçuk BUDAK**, Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat, Ankara 2002.
- Seyidhan SEVİNÇ**, İslamofobinin İnşası- Basında İslamofobik Söylem Üretimi Nasıl Yapılıyor, KDY Yayınları, İstanbul 2021.
- Şerife ONUR BAHÇECİK**, “Internationalizing Islamophobia: Anti-Islamophobic Practices from the Runnymede Trust to the Organization of Islamic Cooperation”, Ortadoğu Etütleri Dergisi, Y. 2013, C. 5, S. 1, s. 141-165.
- Tanner MIRRLEES - Taha İBAID**, “The Virtual Killing of Muslims: Digital War Games, Islamophobia, and the Global War on Terror”, Islamophobia Studies Journal, Y. 2021, C. 6, S. 1, s. 33-54.

- Travis L. DIXON - Charlotte L. WILLIAMS**, “*The Changing Misrepresentation of Race and Crime on Network and Cable News*”, *Journal of Communication*, 2015, Vol. 65, Iss. 1, s. 24-39.
- Tuba ER- Kemal ATAMAN**, “*İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine*”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Y. 2008, C. 17, S. 2, s. 747-770.
- Uğur ERSOY**, “*Terörizm ve Nefret Suçları Arasındaki Tetikleme Etkisi*”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 2018, S. 2, s. 145-170.
- Umut KEDİKLİ – Mehmet AKÇA**, “*Soğuk Savaş Sonrası Avrupa’da Artan İslamofobi*”, *TESAM Akademi Dergisi*, Y. 2017, C. 4, S. 1, s. 57-95.
- Zeliha ELİAÇIK**, “*Almanya’nın Üniformalı Irkçıları*”, *Avrupa’nın Kimlik Krizi- Analizler Serisi-4*, Anadolu Ajansı Yayınları, Ankara 2020, s. 208-215.
- Zeynep Serap TEKTEN AKSÜRMELİ**, “*Islamophobia and Surveillance Directed at Muslims in the West*”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, Y. 2017, S. 6, s. 183-196.

İnternet Kaynakları

<https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-5-revised-on-preventing-and-comb/1680a5db32>, (ET: 25/6/2022)

<https://mcislamofobia.org/wp-content/uploads/2016/02/Islamophobia-a-challenge-for-us-all-without-cartoons-1.pdf> (ET: 8/9/2022)

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eumc-2006-muslims-in-the-eu-discrimination-and-islamophobia_en.pdf (ET: 31/3/2022)

<https://www.cnnturk.com/2006/dunya/09/15/iste.papanin.tepki.ceken.sozleri/232202.0/index.html>
(ET: 4/7/2022)

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/islam-dusmani-geert-wilderstan-kurban-bayrami-ile-ilgili-skandal-paylasim-1672612.html> (ET: 3/9/2022)

<https://www.bbc.com/news/world-europe-14945467> (ET: 13/9/2022)

<https://www.krone.at/2107124#fb-10555-df2b71f6> (ET: 29/9/2022)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41031694> (ET: 16/9/2022)

<https://www.iha.com.tr/haber-asiri-sagci-rasmus-paludan-polis-korumasi-altinda-danimarkada-kuran-i-kerim-yakti-1051717/> (ET: 7/9/2022)

<https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/almanyada-afdye-protesto,7ZAzKl5UNEyd0ERREQOi1w/cDjccYr-okS3Z1cdzze2cw> (ET: 15/12/2022)

<https://www.britannica.com/event/Oklahoma-City-bombing> (ET: 3/1/2023)

https://www.estrepublicain.fr/faits-divers-justice/2021/11/07/l-association-des-turcs-de-pontarlier-et-la-mosquee-philippe-grenier-victimes-de-degradations?utm_medium=Social&utm_source=Twitter#Echobox=1636279801-2 (ET: 29/9/2022)

<https://www.aa.com.tr/en/europe/fire-burns-down-mosque-in-northern-france-report/2676150>
(ET: 30/9/2022)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-cami-kapisina-domuz-kafasi-asildi/1844082> (ET: 30/9/2022)

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/codeofconduct_2020_factsheet_12.pdf ET.
26.12.2022.

<https://www.fightislamofobi.com/haber/guitar-hero-3-islamofobik-oyun> (ET: 8/9/2022)

https://yayinlar.gsb.gov.tr/public/online/0071_OyunlardaIslamafoibiTR/files/assets/basic-html/page1.html (ET: 6/10/2022)

https://yayinlar.gsb.gov.tr/public/online/0071_OyunlardaIslamafoibiTR/files/assets/basic-html/page1.html (ET: 28/9/2022)

<https://www.trthaber.com/haber/dunya/merkel-irkcilik-bir-zehirdir-556105.html> (ET: 16/12/2022)

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf (ET: 8/11/2022)

<https://www.sfgate.com/news/article/FBI-sees-leap-in-anti-Muslim-hate-crimes-9-11-2750152.php> (ET: 6/9/2022)

<https://www.pewresearch.org/politics/2004/09/09/views-of-islam-remain-sharply-divided/> (ET: 6/9/2022)

<https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010916-2.html> (ET: 13/9/2002)

<https://www.jpost.com/middle-east/in-wake-of-cologne-attacks-germany-may-be-grappling-with-arab-rape-game-441343> (ET: 1/10/2022)

<https://www.pewresearch.org/religion/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/> (ET: 13/9/2022)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60860351> (ET: 8/9/2022);

<https://www.pewresearch.org/religion/2017/05/10/religious-affiliation/> (ET: 7/9/2022)

<https://www.jpost.com/international/muslims-about-to-take-over-europe> (ET: 15/12/2022)

<https://dogus.nl/belcika-mahkemesi-islamlastirmayi-durdur-slogani-irkci-degil/> (ET: 3/10/2022)

<https://www.haberturk.com/dunya/haber/1033158-pegidanin-kurucusu-hitlere-ozenmis> (ET: 29/9/2022)

<https://www.aa.com.tr/en/europe/france-islamophobic-attacks-up-sharply-last-year/2126901> (ET: 30/9/2022)

<https://publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmwomeq/89/89.pdf> (ET: 25/11/2022)

<https://www.met.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/met/about-us/baroness-casey-review/baroness-casey-review-interim-report-on-misconduct.pdf> (ET: 25/11/2022)

<https://www.birmingham.ac.uk/documents/college-artslaw/ptr/90172-univ73-islamophobia-in-the-uk-report-final.pdf> (ET: 21/11/2022)

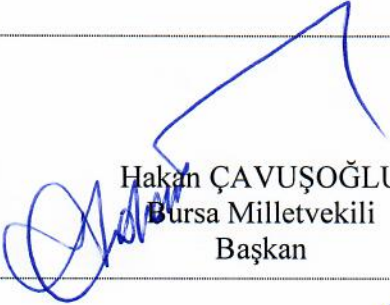
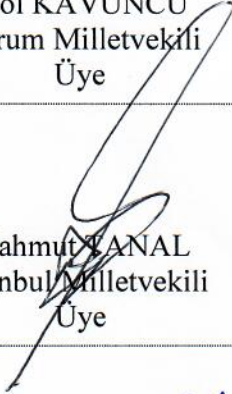
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ İNCELEME VE ARAŞTIRMA
ALT KOMİSYONU

Toplantı No : 4

02.03.2023

Karar No : 2

Karar : Avrupa Ülkelerinde Yükselen İrkçılık ve İslamofobi İnceleme ve Araştırma Alt Komisyon Raporu

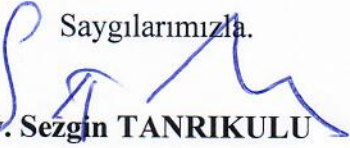
 Hakan ÇAVUŞOĞLU Bursa Milletvekili Başkan	 Pakize Mutlu AYDEMİR Balıkesir Milletvekili Üye
 Erol KAVUNCU Çorum Milletvekili Üye	 Memet Bülent KARATAŞ İstanbul Milletvekili Üye
 Mahmut TANAL İstanbul Milletvekili Üye	Toplantıya Katılmadı Mustafa Sezgin TANRIKULU İstanbul Milletvekili Üye
 Ahmet Salih DAL Kilis Milletvekili Üye	 Mahmut Atilla KAYA İzmir Milletvekili Üye
Toplantıya Katılmadı. Fatma KURTULAN Mersin Milletvekili Üye	

EK GÖRÜŞ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK VE İSLAMOFOBİ
İNCELEME VE ARAŞTIRMA ALT KOMİSYONU BAŞKANLIĞI'NA

“Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme Raporu” başlıklı rapora ilişkin görüşlerimizi, değerlendirmelerimizi ve önerilerimizi dilekçe ekinde sunuyoruz.
02.03.2023

Saygılarımızla.

Av. Sezgin TANRIKULU

İstanbul Milletvekili

Av. Mahmut TANAL

İstanbul Milletvekili

İslamofobi'nin, Müslümanlara ve İslam dinine karşı temelsiz korku, güvensizlik ve nefretten kaynaklanan yeni bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığı biçimi olduğu konusunda hepimiz hemfikiriz.

İslamofobi denildiğinde artık temelsiz bir korkudan ziyade İslam ve Müslümanlara karşı duyulan önyargı, nefret, düşmanlık ve korkuya dayalı düşüncelerin yanında; İslam ve Müslümanlara yönelik aşağılayıcı, ötekileştirici söylem ve eylemlerinin tamamının anlaşılması gerektiği fikrine de katılmaktayız.

İslamofobi'nin aslında günümüzde geldiği nokta itibarıyla artık soyut bir korkudan somut tehdit, şiddet ve benzeri eylemlere evrilmiş ve ulaştığı boyut itibarıyla İslam ve Müslüman karşıtlığına ve düşmanlığına dönüştüğü yaklaşımı da gerçekçi bir yaklaşımdır.

Raporda da vurgulandığı gibi İslamofobi, artık temelsiz İslam korkusunu değil, İslam karşıtlığını ve düşmanlığını ifade etmektedir.

Batı'da, Avrupa ülkelerinde artan İslam karşıtlığı, İslam düşmanlığı, bizleri endişelendirmektedir. Avrupa kıtasında camilere, Müslümanların ibadethanelerine, İslam inancını benimseyen bireylere, tesettürlü bayanlara yönelik saldırılar, yabana atılmayacak, görmezden gelinmeyecek, üzerinde durulması gereken ciddi bir tehditle, sorunla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Avrupa merkezli bu sorun sadece Müslümanların sorunu olarak algılanmamalıdır. İslamofobi, Müslümanların yanı sıra Hristiyanların ve diğer toplumsal grupların da sorunudur. Bu sebeple ortak sorun olan İslam karşıtlığı meselesinde, hangi dini inanca, hangi ideolojik düşünceye sahip olursa olsun, tüm duyarlı kesimlerin işbirliği halinde hareket etmesi gerekmektedir. İslamofobi'nin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının, esasında Avrupa için tehdit oluşturduğunun farkına varmalıdır.

Her fırsatta hoşgörü ve insan haklarından bahseden Avrupa'daki siyasetçilerin, diğer yandan ırkçılığı, İslamofobi'yi oy kapısı, rant kapısı olarak görmesi, utanç verici bir durumdur. Avrupa'daki merkez siyasetin, marjinalliği ve ırkçılığı benimseyen, kutuplaştırma stratejisini oluşturan kişilerin ve grupların peşine takılması, yıkıcı sonuçları olan vahim bir hatadır. İslamofobik söylem ve eylemlerin meşru görülmesine yol açan oy merkezli anlayıştan hızlıca uzaklaşılmalıdır.

İster Avrupa'da olsun, ister Türkiye'de olsun, İster başka coğrafyalarda olsun, siyasi kimlikli kişilerin, toplumun farklı kesimlerini ötekileştirmekten, dışlamaktan, hedef göstermekten, toplumun bileşenlerini kutuplaştırmaktan uzak durması, birleştirici, kucaklayıcı, hoşgörü barındıran politikalar üretmesi gerekmektedir.

İslamofobi'nin bu denli yayılmasında, İslam'ı istismar eden yapıların, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet çizgisinin dışına çıkarak kendi sapkın görüşlerine göre yeni bir din icat etmeye çalışanların da rolünün olduğu, yadsınamaz bir gerçektir.

Terörün dini, mezhebi, ırkı olmaz. İslam adına ortaya çıkarak Ortadoğu'da ve Batı ülkelerinde terör saldırılarına, şiddet eylemlerine girişen terör örgütlerinin, İslam'la hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Terör ve şiddet eylemleri, İslam'ın ruhuna aykırıdır. Avrupalıların, diğer dinlere mensup kişilerin de unutmaması gereken hakikat şudur ki İslam, barış dinidir. İslam'ın özünde sevgi, hoşgörü ve kardeşlik vardır.

İslam dünyasını oluşturan toplulukların da Batı'yı öteki olarak görmesi, son derece sorunlu bir bakış açısıdır. İslam'ı en doğru şekilde anlatarak, İslamofobi'nin önüne geçmek mümkündür. İslamofobi'yle mücadelede Türkiye'ye de önemli görevler düşmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun duruşu, İslamofobi'yle mücadele konusunda yol gösterici niteliktedir. Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu, her fırsatta İslam dininin, barış, kardeşlik ve adalet dini olduğuna işaret etmektedir.

Ağustos 2021 tarihinde Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde düzenlenen 58'nci Ulusal, 32. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri ve Kültür Sanat Etkinlikleri'ne katılarak, burada bir konuşma yapan Genel Başkanımız Kemal Kılıçdaroğlu, Müslüman ülkelerin yaşadığı sorunların nedeninin İslam olmadığının altını çizerek, Batı'ya İslamofobi kavramı üzerinden eleştiriler yöneltirken, şunları kaydetmiştir: “Sorunlarımızın nedeni güzel dinimiz değildir ancak bu güzel dinimiz, bazı çevrelerce ve kendi çıkarları doğrultusunda yorumlanınca sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunları çözmek zorundayız. Bunun için de Müslüman ülkelerin içinde bulundukları gerçeklikle soğukkanlı bir şekilde yüzleşmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, adaleti, paylaşmayı, kimseyi ötekileştirmemeyi yeniden öğrenmeliyiz. Batının, İslam dünyasında yaşanan şiddeti 'İslamofobi' olarak tanımlamasını doğru bulmuyoruz. Bu tanımlama İslam'ın ve dolayısıyla İslam dünyasının suçlu ya da suçun kaynağı olarak algılanmasına yol açmaktadır. İslam dünyasında yaşanan şiddeti, inanç ya da din üzerinden değil, insan hakları üzerinden eleştirmek gerekir. Böyle davrandığınızda bir yandan inanca saygı gösterirken, öte yandan hangi inanca sahip olursa olsun insan haklarının ihlaline karşı bir evrensel duruşu da sergilemiş oluruz.”

Avrupa başta olmak üzere küresel çapta İslamofobi tanımının yasal çerçeveye oturtulmaması, İslamofobi'nin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmemesi, büyük bir eksikliktir. İslam karşıtlığı üzerinden taraftar toplamayı hedefleyen gruplar, bu yasal boşluktan yararlanmaktadır.

İslamofobi tanımının yasal çerçevesinin çizilmemesi, hatalı yargı kararlarını da karşımıza çıkarmaktadır. Avrupa'da İslam karşıtlığının ve Müslüman bireylere yönelik tahammülsüzlüğün kurumsallaşmasının ve hukuki bir boyuta doğru evrilmesinin önüne geçilmelidir. Bu çerçevede Avrupa Adalet Divanı'nın, Avrupa Birliği'nde şirketlerin belirli koşullar altında çalışanlarının başörtüsü takmasını yasaklayabileceğine hükmetmesi, din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır.

Oysaki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde “Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü” başlıklı 9. maddede, “Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğu, bu hakkın, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerdiği” vurgulanmaktadır.

Aynı Sözleşmenin “Ayrımcılık yasağı” başlıklı 14. maddesinde ise “Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır” hükmü yer almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Numaralı Protokol'de de ayrımcılık yasağı düzenlenmektedir. Protokol'ün birinci maddesinde kanunla öngörülen haklardan yararlanma konusunda hiç kimseye cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülk, doğum veya başka bir temelde ayrımcılık yapılamayacağı, hiç kimsenin yukarıda belirtilen temeller bağlamında kamu makamları tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Numaralı Protokol, 4 Kasım 2000 tarihinde Roma'da imzaya açılmış ve 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Protokol'ü 18 Nisan 2001 tarihinde imzalamış, fakat henüz onaylamamıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de bütün insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğduğunun altı çizilmekte, herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesine baktığımızda ise "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmünü görmekteyiz.

Anayasamızın 24. maddesi ise "Din ve vicdan hürriyeti" başlığını taşımakta, "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir" ifadelerini içermektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Toplantı No : 28

09.03.2023

Karar No : 47

Konu : Avrupa'da Yükselen İrkçılık ve İslamofobi Araştırma ve İnceleme Alt Komisyonu Raporu

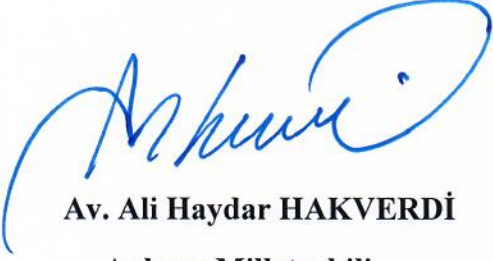
Hakan ÇAVUŞOĞLU Bursa Milletvekili Başkan	Mustafa Sezgin TANRIKULU İstanbul Milletvekili Başkanvekili	Mahmut Atilla KAYA İzmir Milletvekili Başkanvekili
Osman Nuri GÜLAÇAR Van Milletvekili Sözcü	Fatma KURTULAN Mersin Milletvekili Katip Üye	İbrahim YURDUNUSEVEN Afyonkarahisar Milletvekili Üye
Ali Haydar HAKVERDİ. Ankara Milletvekili Üye	Servet ÜNSAL Ankara Milletvekili Üye	Atay USLU Antalya Milletvekili Üye
Pakize Mafra AYDEMİR Balıkesir Milletvekili Üye	Erol KAVLİNCÜ Çorum Milletvekili Üye	Oya ERONAT Diyarbakır Milletvekili Üye
Metin Nurullah SAZAK Eskişehir Milletvekili Üye	İrfan KAPLAN Gaziantep Milletvekili Üye	Ahmet ÇELİK İstanbul Milletvekili Üye
Ahmet ŞİK İstanbul Milletvekili Üye	Kadri Enis BERBEROĞLU İstanbul Milletvekili Üye	Mahmut TANAL İstanbul Milletvekili Üye
Memet Bülent KARATAŞ İstanbul Milletvekili Üye	Ümit BEYAZ İstanbul Milletvekili Üye	Ahmet Salih DAL Kilis Milletvekili Üye
Radiye Sezer KATIRCI OĞLU Kocaeli Milletvekili Üye	Hakan KAHTALI Malatya Milletvekili Üye	Cengiz DEMİRKAYA Mardin Milletvekili Üye
Hüseyin KAÇMAZ Şırnak Milletvekili Üye	Meliha AKYOL Yalova Milletvekili Üye	

EK GÖRÜŞ

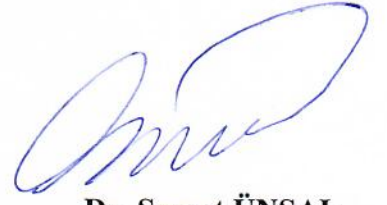
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

“Avrupa Ülkelerinde Yükselen Irkçılık ve İslamofobi İnceleme Raporu” başlıklı rapora ilişkin görüşlerimizi, değerlendirmelerimizi ve önerilerimizi dilekçe ekinde sunuyoruz.

Saygılarımızla.

Av. Ali Haydar HAKVERDİ
Ankara Milletvekili

Dr. Servet ÜNSAL
Ankara Milletvekili

İslamofobi'nin, Müslümanlara ve İslam dinine karşı temelsiz korku, güvensizlik ve nefretten kaynaklanan yeni bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığı biçimi olduğu konusunda hepimiz hemfikiriz.

İslamofobi denildiğinde artık temelsiz bir korkudan ziyade İslam ve Müslümanlara karşı duyulan önyargı, nefret, düşmanlık ve korkuya dayalı düşüncelerin yanında; İslam ve Müslümanlara yönelik aşağılayıcı, ötekileştirici söylem ve eylemlerinin tamamının anlaşılması gerektiği fikrine de katılmaktayız.

İslamofobi'nin aslında günümüzde geldiği nokta itibarıyla artık soyut bir korkudan somut tehdit, şiddet ve benzeri eylemlere evrilmiş ve ulaştığı boyut itibarıyla İslam ve Müslüman karşıtlığına ve düşmanlığına dönüştüğü yaklaşımı da gerçekçi bir yaklaşımdır.

Raporda da vurgulandığı gibi İslamofobi, artık temelsiz İslam korkusunu değil, İslam karşıtlığını ve düşmanlığını ifade etmektedir.

Batı'da, Avrupa ülkelerinde artan İslam karşıtlığı, İslam düşmanlığı, bizleri endişelendirmektedir. Avrupa kıtasında camilere, Müslümanların ibadethanelerine, İslam inancını benimseyen bireylere, tesettürlü bayanlara yönelik saldırılar, yabana atılmayacak, görmezden gelinmeyecek, üzerinde durulması gereken ciddi bir tehditle, sorunla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Avrupa merkezli bu sorun sadece Müslümanların sorunu olarak algılanmamalıdır. İslamofobi, Müslümanların yanı sıra Hristiyanların ve diğer toplumsal grupların da sorunudur. Bu sebeple ortak sorun olan İslam karşıtlığı meselesinde, hangi dini inanca, hangi ideolojik düşünceye sahip olursa olsun, tüm duyarlı kesimlerin işbirliği halinde hareket etmesi gerekmektedir. İslamofobi'nin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının, esasında Avrupa için tehdit oluşturduğunun farkına varmalıdır.

Her fırsatta hoşgörü ve insan haklarından bahseden Avrupa'daki siyasetçilerin, diğer yandan ırkçılığı, İslamofobi'yi oy kapısı, rant kapısı olarak görmesi, utanç verici bir durumdur. Avrupa'daki merkez siyasetin, marjinalliği ve ırkçılığı benimseyen, kutuplaştırma stratejisini oluşturan kişilerin ve grupların peşine takılması, yıkıcı sonuçları olan vahim bir hatadır. İslamofobik söylem ve eylemlerin meşru görülmesine yol açan oy merkezli anlayıştan hızla uzaklaşılmalıdır.

İster Avrupa'da olsun, ister Türkiye'de olsun, İster başka coğrafyalarda olsun, siyasi kimlikli kişilerin, toplumun farklı kesimlerini ötekileştirmekten, dışlamaktan, hedef göstermekten, toplumun bileşenlerini kutuplaştırmaktan uzak durması, birleştirici, kucaklayıcı, hoşgörü barındıran politikalar üretmesi gerekmektedir.

İslamofobi'nin bu denli yayılmasında, İslam'ı istismar eden yapıların, Kur'an-ı Kerim ve Sünnet çizgisinin dışına çıkarak kendi sapkın görüşlerine göre yeni bir din icat etmeye çalışanların da rolünün olduğu, yadsınamaz bir gerçektir.

Terörün dini, mezhebi, ırkı olmaz. İslam adına ortaya çıkarak Ortadoğu'da ve Batı ülkelerinde terör saldırılarına, şiddet eylemlerine girişen terör örgütlerinin, İslam'la hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Terör ve şiddet eylemleri, İslam'ın ruhuna aykırıdır. Avrupalıların, diğer dinlere mensup kişilerin de unutmaması gereken hakikat şudur ki İslam, barış dinidir. İslam'ın özünde sevgi, hoşgörü ve kardeşlik vardır.

İslam dünyasını oluşturan toplulukların da Batı'yı öteki olarak görmesi, son derece sorunlu bir bakış açısidir. İslam'ı en doğru şekilde anlatarak, İslamofobi'nin önüne geçmek mümkündür. İslamofobi'yle mücadelede Türkiye'ye de önemli görevler düşmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun duruşu, İslamofobi'yle mücadele konusunda yol gösterici niteliktedir. Genel Başkanımız Sayın Kemal Kılıçdaroğlu, her fırsatta İslam dininin, barış, kardeşlik ve adalet dini olduğuna işaret etmektedir.

Ağustos 2021 tarihinde Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde düzenlenen 58'nci Ulusal, 32. Uluslararası Hacı Bektaş Veli Anma Törenleri ve Kültür Sanat Etkinlikleri'ne katılarak, burada bir konuşma yapan Genel Başkanımız Kemal Kılıçdaroğlu, Müslüman ülkelerin yaşadığı sorunların nedeninin İslam olmadığının altını çizerek, Batı'ya İslamofobi kavramı üzerinden eleştiriler yönelterek, şunları kaydetmiştir: "Sorunlarımızın nedeni güzel dinimiz değildir ancak bu güzel dinimiz, bazı çevrelerce ve kendi çıkarları doğrultusunda yorumlanınca sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunları çözmek zorundayız. Bunun için de Müslüman ülkelerin içinde bulundukları gerçeklikle soğukkanlı bir şekilde yüzleşmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, adaleti, paylaşmayı, kimseyi ötekileştirmemeyi yeniden öğrenmeliyiz. Batının, İslam dünyasında yaşanan şiddeti 'İslamofobi' olarak tanımlamasını doğru bulmuyoruz. Bu tanımlama İslam'ın ve dolayısıyla İslam dünyasının suçlu ya da suçun kaynağı olarak algılanmasına yol açmaktadır. İslam dünyasında yaşanan şiddeti, inanç ya da din üzerinden değil, insan hakları üzerinden eleştirmek gerekir. Böyle davrandığınızda bir yandan inanca saygı gösterirken, öte yandan hangi inanca sahip olursa olsun insan haklarının ihlaline karşı bir evrensel duruşu da sergilemiş oluruz."

Avrupa başta olmak üzere küresel çapta İslamofobi tanımının yasal çerçeveye oturtulmaması, İslamofobi'nin ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmemesi, büyük bir eksikliktir. İslam karşıtlığı üzerinden taraftar toplamayı hedefleyen gruplar, bu yasal boşluktan yararlanmaktadır.

İslamofobi tanımının yasal çerçevesinin çizilmemesi, hatalı yargı kararlarını da karşımıza çıkarmaktadır. Avrupa'da İslam karşıtlığının ve Müslüman bireylere yönelik tahammülsüzlüğün kurumsallaşmasının ve hukuki bir boyuta doğru evrilmesinin önüne geçilmelidir. Bu çerçevede Avrupa Adalet Divanı'nın, Avrupa Birliği'nde şirketlerin belirli koşullar altında çalışanlarının başörtüsü takmasını yasaklayabileceğine hükmetmesi, din ve vicdan özgürlüğüne aykırıdır.

Oysaki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde "Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü" başlıklı 9. maddede, "Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğu, bu hakkın, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerdiği" vurgulanmaktadır.

Aynı Sözleşmenin "Ayrımcılık yasağı" başlıklı 14. maddesinde ise "Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır" hükmü yer almaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Numaralı Protokol'de de ayrımcılık yasağı düzenlenmektedir. Protokol'ün birinci maddesinde kanunla öngörülen haklardan yararlanma konusunda hiç kimseye cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer görüşler, ulusal veya sosyal köken, mülk, doğum veya başka bir temelde ayrımcılık yapılamayacağı, hiç kimsenin yukarıda belirtilen temeller bağlamında kamu makamları tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu arada Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 Numaralı Protokol, 4 Kasım 2000 tarihinde Roma'da imzaya açılmış ve 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Protokol'ü 18 Nisan 2001 tarihinde imzalamış, fakat henüz onaylamamıştır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de bütün insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğduğunun altı çizilmekte, herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesine baktığımızda ise "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir" hükmünü görmekteyiz.

Anayasamızın 24. maddesi ise "Din ve vicdan hürriyeti" başlığını taşımakta, "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir" ifadelerini içermektedir.